

ΑΝΤΟΥΝΙΔΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ

***Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΚΟΠΙΑΣ ΣΤΗΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ***

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΜΗΧΑΝΙΚΟΥ ΔΙΑΝΑ

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2012

Στη Μητέρα μου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονείται στα πλαίσια των συμβατικών υποχρεώσεων των επί πτυχίο φοιτητών της ειδίκευσης «Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγικές Σπουδές» του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Σκοπό έχει να καταγράψει το ρόλο των *Υπηρεσιών Αντικατασκοπίας* στη διατήρηση και ενίσχυση αυτού που καλείται *Εθνική Ασφάλεια*. Πρόκειται για ένα επιχείρημα που αποφεύγει, εν πολλοίς, το δαίδαλο των θεωρητικών επιστημονικών συζητήσεων και προσεγγίσεων διότι, απλά, το αντικείμενό του έχει να κάνει με τη «χειροπιαστή» πράξη (και αποτέλεσμα αυτής) ενός τμήματος αυτού που ονομάζουμε *μυστική υπηρεσία* ή, πιο επίσημα, *Υπηρεσία Πληροφοριών*.

Γεγονός είναι πως στην Ελλάδα δεν έχουν γραφτεί αρκετά επί του θέματος -μάλλον, θα λέγαμε ελάχιστα. Κάποια ελληνικά βιβλία που συμβουλευόμαστε είναι το *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη* (κεφ. 8: «Συλλογή πληροφοριών, μυστικές δραστηριότητες και άλλα μη στρατιωτικά μέσα καταναγκασμού») του καθηγητού Διεθνών Σχέσεων Κουλουμπή Θεόδωρου, το *Διεθνείς Σχέσεις: Μια Συνολική Προσέγγιση* (Τόμος Β', κεφ. 8: «Μυστικές επιχειρήσεις και συλλογή πληροφοριών») του ιδίου σε συνεργασία με τον, επίσης καθηγητή Διεθνών Σχέσεων, Κώνστα Δημήτριο, το *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις* του επίκουρου καθηγητού του τμήματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου Κολιόπουλου Κωνσταντίνου και, κυρίως, το *Οικονομία και Κατασκοπία. Θεωρία και Πράξη* του λέκτορα Διεθνών Σχέσεων Κωνσταντόπουλου Ιωάννη. Τέλος, ένα κεφάλαιο σχετικό με τις κοινότητες πληροφοριών και τη CIA (κεφ. 5: «Κοινότητα πληροφοριών και CIA») ανιχνεύουμε στο *Το θεσμικό πλαίσιο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ* του καθηγητού Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου Αρβανιτόπουλου Κωνσταντίνου. Κατά συνέπεια περιοριζόμαστε / επικεντρώνουμε, κυρίως, σε ό,τι μπορεί ο φοιτητής να εκμαιεύσει από κάποια επιλεγμένη ξενόφωνη (αγγλόφωνη) βιβλιογραφία ή το διαδίκτυο, καθώς και στην αναζήτηση στοιχείων μέσω άρθρων σε εξειδικευμένα επιστημονικά περιοδικά του τομέα της *πληροφορόρησης* όπως το *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*¹.

Κλείνουμε το μικρό αυτό πρόλογο επισημαίνοντας, πέρα από το σκοπό μας, το μη (άμεσο) σκοπό μας. Μέσω της συγκεκριμένης προσπάθειας δεν επιχειρείται ένας άμεσος έλεγχος μιας θεωρίας διεθνών σχέσεων (προφανώς του *Ρεαλισμού*) ούτε, βέβαια, κάποια σύγκριση μεταξύ βασικών παραδοχών δύο ή περισσότερων προσεγγίσεων του αυτού πεδίου. Προβαίνουμε σ' αυτή τη δήλωση για δύο λόγους. Πρώτον, είθισται στον τομέα των Διεθνών Σχέσεων και των Στρατηγικών Σπουδών να λαμβάνει χώρα, σχεδόν πάντοτε, μια σύνδεση μεταξύ του προς εξέταση ζητήματος και μιας (ή περισσότερων) θεωριών και δεύτερον, διότι ξεκάθαρα, και ίσως λίγο αιρετικά, πιστεύουμε πως η ρεαλιστική θεωρία δεν αξιολογείται ή δεν ελέγχεται από την ύπαρξη και δράση των μυστικών υπηρεσιών. Πολύ απλά, ο ρεαλισμός δεν συνδέεται με τις μυστικές υπηρεσίες διότι οι μυστικές υπηρεσίες είναι ρεαλισμός

¹ Είναι γεγονός ότι σχετικά περιοδικά ή συναφείς ιστότοποι φιλοξενούν, κατά καιρούς, κάποια άρθρα ή μελέτες Ελλήνων ερευνητών ή ατόμων που έχουν προσφέρει τις υπηρεσίες τους από συγκεκριμένα πόστα -βλέπε Νομικός Ιωάννης, «The Internal Modernization of the Greek Intelligence Service» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* (Online Publication Date 11 Αυγούστου 2010), Αποστολίδης Παύλος, «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ» στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf

-μια σύνδεση θα αποτελούσε ταυτολογία. Οι αγωνίες των μυστικών υπηρεσιών, και δη και αυτών της αντικατασκοπίας, είναι αγωνίες του ρεαλισμού και το αντίστροφο. Τόσο οι πρώτες όσο και ο δεύτερος γεννήθηκαν από τις ανάγκες που επιβάλλει στους κρατικούς δρώντες το άναρχο διεθνές περιβάλλον εντός του οποίου δραστηριοποιούνται, συνεπώς, αμφιβάλλουμε για το τι από τα δύο είναι παλαιότερο ή νεώτερο στον κόσμο μας, ο ρεαλισμός ή η προσπάθεια πληροφόρησης.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Προσωπικά δεν πιστεύουμε πως οι ευχαριστίες αποτελούν τυπικές και μόνο εκφράσεις φιλοφρόνησης ή ανταπόδοσης. Αποτελούν ουσιαστική αναγνώριση της βοήθειας που κάποιοι άνθρωποι προσέφεραν προκειμένου να έρθει σε πέρας μια αποστολή. Η συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας στηρίχτηκε στην καθοριστική επίβλεψη αυτής από τον καθηγητή Διεθνών Σχέσεων του Παντείου Πανεπιστημίου Παπασωτηρίου Χαράλαμπο όπως και στην αμέριστη βοήθεια, μέσω παροχής εντύπου και ηλεκτρονικού βιβλιογραφικού υλικού, συμβουλών, πολύωρων συναντήσεων / συζητήσεων κ.λ., του λέκτορα Διεθνών Σχέσεων Κωνσταντόπουλου Ιωάννη.

Μια διπλωματική εργασία έρχεται ως αποτέλεσμα μιας κοπιώδους ακαδημαϊκής πορείας κάποιων ετών. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, και κατά τη διάρκεια των δύο σχεδόν ετών φοίτησης του γράφοντος στο αναφερόμενο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου, η στήριξη εκ μέρους ορισμένων προσώπων έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Κατ' αυτόν τον τρόπο αισθάνομαι υποχρεωμένος να ευχαριστήσω τη δόκτορα Αγγλικής Φιλολογίας Μηχανικού Λιάνα, τη διευθύντρια της υπηρεσίας στην οποία εργάζομαι Αλεξανδράκη Χριστίνα, την προϊσταμένη αρχή του υπηρεσιακού μου τομέα όπως και τη λέκτορα Δημόσιας Διοίκησης του Παντείου Πανεπιστημίου Χωριανοπούλου Μαρία για την πρακτική και ηθική βοήθεια που μου προσέφεραν.

Επίσης, πρέπει να ευχαριστήσω τον ξάδελφό μου Παπαδόπουλο Θεόφιλο για την τεχνική υποστήριξη ενσωμάτωσης του φωτογραφικού υλικού στην παρούσα όσο και το φίλο και μέντορά μου Παρασκευόπουλο Γεώργιο για τις, από 25ετίας, διδαχές του περί εμπράγματος ρεαλισμού και αληθινής των πολιτικών πραγμάτων φύσεως.

Τέλος, θα ήθελα να τονίσω πως η όποια παράληψη προσώπου ή προσώπων από τον «ευχαριστήριο κατάλογο» δεικνύει την αμέλειά μου, μια αμέλεια για την οποία απολογούμαι, μία αμέλεια που επουδενί πρέπει να γίνει αντιληπτή ως εσκεμμένη ενέργεια.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αφού, ήδη από τον πρόλογο, ξεδιαλύνουμε το σκοπό / επιχείρημά μας, πρέπει να αναφερθούμε σε ορισμένα τεχνικά ζητήματα. Ο αναγνώστης θα παρατηρήσει πως χρησιμοποιούμε εναλλακτικά τους όρους «υπηρεσία πληροφοριών», «υπηρεσίες πληροφόρησης», «μυστικές υπηρεσίες». Πρόκειται, απλά, για μια προσπάθεια αποφυγής του ίδιου όρου. Και οι τρεις όροι δηλώνουν την ίδια έννοια. Περαιτέρω, πολλές φορές προτιμάμε να αναφερόμαστε με έναν από αυτούς τους γενικούς όρους αντί για τους ειδικότερους «κατασκοπία» ή «αντικατασκοπία». Γιατί συμβαίνει αυτό;

Αυτό συμβαίνει διότι ο όρος «αντικατασκοπία» (μιας και αυτόν εξετάζουμε) αρκετές φορές παρουσιάζεται, αν όχι δυσδιάκριτος, «προωθημένος». Ως αντικατασκοπία χαρακτηρίζεται η δράση που σκοπό έχει την επίβλεψη των ξένων μυστικών υπηρεσιών, των αντίπαλων², με λίγα λόγια, πρακτόρων, ή αλλιώς, την προστασία των κρατικών υπηρεσιών πληροφόρησης από επίβουλη αλλότρια δράση. Αλλά μόνο αυτό; Προφανώς όχι. Η προστασία των κρατικών υπηρεσιών αποτελεί αυτοστιγμεί έργο διασφάλισης των εθνικών συμφερόντων. Περαιτέρω, μια υπηρεσία αντικατασκοπίας χρήζει, επίσης, προστασίας. Σ' αυτήν την περίπτωση τι συμβαίνει; Ομιλούμε για αντικατασκοπία με σκοπό την προστασία της αντικατασκοπίας; Πράγματι αυτό συμβαίνει, άλλωστε, η προστασία του όποιου αγαθού ξεκινά από την εξασφάλιση του οργανισμού που έχει ταχθεί σ' αυτό το σκοπό.

Η συγκεκριμένη δράση λαμβάνει, κατά κύριο λόγο, χώρα στο εσωτερικό του κράτους σε αντίθεση με την κατασκοπευτική δράση. Αν όμως μια τέτοια παρακολούθηση, επίβλεψη, δράση κ.λ. δεν έχει αντικείμενο ξένους μη φίλους πράκτορες αλλά κάποιες εγχώριες πληθυσμιακές μερίδες, ομάδες ή μεμονωμένα άτομα που δεν εμπλέκονται με υπηρεσίες του εξωτερικού, τότε, τι συμβαίνει; Αν δεχτούμε ότι η κατασκοπία λαμβάνει χώρα σε εξωτερικό περιβάλλον, τότε, δεν ομιλούμε για κατασκοπευτική προσπάθεια, αυτό είναι εξ' ορισμού σαφές. Αν δεχτούμε ότι η αντικατασκοπία στοχεύει ξένους (ή, τέλος πάντων, αντίπαλους) πράκτορες, τότε, δεν έχουμε, στην μόλις αναφερομένη περίπτωση, αντικατασκοπευτική δράση. Είναι αλήθεια πως μια τέτοια δράση αποδίδεται στις υπηρεσίες που ασχολούνται με τη δημόσια τάξη, ασφάλεια κ.λ. και επιχειρείται από αυτές. Αλλά, οι συγκεκριμένες υπηρεσίες δεν διαθέτουν τμήματα που αναλύουν την πληροφορία; Αυτά τα τμήματα προσιδιάζουν με τα τμήματα των αμιγώς υπηρεσιών πληροφόρησης; Μήπως συνδέονται με τις τελευταίες; Η περίπτωση του αμερικανικού FBI δεικνύει ένα σχετικό παράδειγμα. Επιπλέον, τα θέματα δημόσιας τάξεως, ασφάλειας κ.λ., δεν αποτελούν θέματα εθνικής ασφαλείας; Η εμπειρία, θεωρούμε, καταδεικνύει πως σε ορισμένες περιπτώσεις σαφώς και αποτελούν³.

Αναφέρθηκε, μόλις λίγες γραμμές παραπάνω, η λογική της αντικατασκοπευτικής δράσης εντός της χώρας της υπηρεσίας (δηλαδή της φίλιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας) που δραστηριοποιείται. Ωστόσο, και αφού δεχτήκαμε πως αντικατασκοπία σημαίνει την επίβλεψη, αδρανοποίηση, εξουδετέρωση κ.λ. του αντιπάλου πράκτορα, προκύπτει το εξής: αμέτρητα παραδείγματα καταγράφουν τη δράση διαφόρων υπηρεσιών στο εξωτερικό. Η περίπτωση του Αμερικανού Aldrich Ames είναι χαρακτηριστική. Δουλεύοντας για τις σοβιετικές υπηρεσίες

² Αναφερόμαστε σε ημεδαπά ή αλλοδαπά στελέχη αντιπάλων υπηρεσιών, είτε σε πρόσωπα φίλων (υπηρεσιών) συνεργαζόμενα με αλλότριους παράγοντες

³ Σ' αυτό το σημείο έρχονται να συνδράμουν οι υπηρεσίες ασφαλείας. Μια υπηρεσία ασφαλείας δεν είναι μια αστυνομική υπηρεσία. Πρόκειται για υπηρεσία που εντάσσεται στην κατηγορία αυτών της πληροφόρησης με ευρύτερα, ωστόσο, εσωτερικά καθήκοντα. Μια άποψη επί του θέματος κατατίθεται στον επίλογο της παρούσης μελέτης

πληροφόρησης μετέφερε δεδομένα της CIA σ' αυτές. Ο Ames είχε «αγοραστεί» από τους Σοβιετικούς τη στιγμή που στελέχωνε ανώτερη θέση στο τμήμα αντικατασκοπίας της CIA. Κατασκόπευε τους συναδέλφους του, την κατασκοπία και αντικατασκοπία της CIA, γενικότερα, την ίδια την υπηρεσία. Κάτι ανάλογο συνέβη με τον, επίσης, Αμερικανό πράκτορα του FBI Robert Hanssen (αλλά και με πολλούς άλλους τόσο στην Αμερική όσο και στον υπόλοιπο κόσμο). Τελικά, η δράση τους κατηγοριοποιείται εντός των κατασκοπευτικών ή των αντικατασκοπευτικών επιτυχιών της Σοβιετικής Ένωσης⁴;

Αυτές και άλλες παρόμοιες σκέψεις και απορίες εγείρονται γύρω από ένα κεντρικό ερώτημα: ποιος κατασκοπεύει ποιον; Η απάντηση, πολλές φορές, δεν είναι δεδομένη διότι, απλά, δεν ξέρουμε πραγματικά ποιος κατασκοπεύει ποιον όπως, άλλωστε, δεν είναι δεδομένη εκ των προτέρων η εξέλιξη των γεγονότων -στο σκοτεινό κόσμο των μυστικών υπηρεσιών πολύ εύκολα, ή πολύ ευκολότερα από οπουδήποτε αλλού, ο θύτης μπορεί να μεταβληθεί σε θύμα.

Κάπου, λοιπόν, κατασκοπία και αντικατασκοπία ενδέχεται να συναντηθούν, ειδικά όταν εμπλέκονται διπλοί ή ακόμα και τριπλοί πράκτορες. Αυτό που θέλουμε να πούμε είναι πως η αίσθησή μας, και λιγότερο η γνώση μας, μας οδηγεί στο συμπέρασμα πως οι διαφορές μεταξύ των δύο είναι, μάλλον, περισσότερο θεωρητικές παρά πρακτικές. Μήπως κατασκοπία και αντικατασκοπία αποτελούν τις δύο όψεις του αυτού νομίσματος; Μήπως ακολουθούν παρόμοιες μεθόδους; Κατ' αυτόν τον τρόπο πόσο εύκολο είναι να διαχωριστούν ξεκάθαρα στην πράξη; Εντός ενός αληθινού / ρεαλιστικού κόσμου οι υπηρεσίες πληροφοριών αποτελούν κομμάτι του. Ωστόσο, τα κομμάτια ενός κόσμου, όσο διαχωρισμένα και αν είναι, δεν διαπλέκονται; Δεν ισχύει το ίδιο για το εσωτερικό των μυστικών υπηρεσιών και των τμημάτων τους;

Ένα άλλο ερώτημα είναι το ακόλουθο: Βάσει τίνος πνεύματος κινούνται οι υπηρεσίες πληροφοριών; Σύμφωνα με τον καθηγητή Κουλουμπή οι διακυβερνητικές σχέσεις δεν είναι δεδομένες, αλλά, είναι δυναμικές. Κυμαίνονται από την αμοιβαία επωφελή συνεργασία μέχρι την έχθρα και την στρατιωτική σύρραξη. Ωστόσο, η τελική απόφαση ενός κράτους να οδηγηθεί σε πόλεμο (ή σε συμβιβασμό) βασίζεται (και) στην καταγραφή των δυνατοτήτων και των προθέσεων του άλλου. Πως όμως θα εκτιμηθούν οι τελευταίες αν δεν υπάρχει ορθή πληροφόρηση; Συνεπώς, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής οφείλουν να αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στη συλλογή ορθών (ή αλλιώς «σκληρών») πληροφοριών προκειμένου να φτάσουν στη σωστή απόφαση⁵. Ολοφάνερα πρόκειται για ζήτημα εθνικής ασφαλείας που ενδέχεται να εξελιχθεί σε ζήτημα εθνικής αμύνης ή ακόμα σε ζήτημα εθνικής επιβίωσης -οι μυστικές υπηρεσίες οφείλουν να λειτουργούν στο πνεύμα αυτών των αναγκαιοτήτων.

Εδώ ακριβώς εγείρεται η επόμενη ερώτηση (ερωτήσεις): Κατά πόσο είναι κάτι τέτοιο, πάντα, εφικτό; Δεν απαιτείται ο έλεγχος και η εποπτεία του προσωπικού της κοινότητας των μυστικών υπηρεσιών από την πολιτική αρχή; Δεν πρέπει η νομοθετική και εκτελεστική εξουσία να απαιτεί τον υψηλότερο δυνατό βαθμό διαφάνειας στη διεξαγωγή των επιχειρήσεών τους; Κατά πόσο καλυμμένες δράσεις συνάδουν με μια συνταγματική διακυβέρνηση; Μήπως αυτές ακριβώς οι δράσεις είναι ικανές να γεννήσουν «αόρατες κυβερνήσεις» που αψηφούν το συνταγματικό

⁴ Είναι γεγονός πως τόσο τον Ames όσο και τον Hanssen χειρίζονταν η υπηρεσία πληροφοριών της ΕΣΣΔ και όχι μια υπηρεσία αντικατασκοπίας. Συνεπώς η δράση τους κατηγοριοποιείται εντός των κατασκοπευτικών σοβιετικών επιτυχιών. Μόλα ταύτα η αποκάλυψη διπλών Σοβιετικών ή Αμερικανών πρακτόρων που δούλευαν για τις ΗΠΑ μπορεί να εκληφθεί ως αντικατασκοπευτικό επίτευγμα της κομμουνιστικής υπερδύναμης

⁵ Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 221-222

έλεγχος; Μπορεί η διαπλοκή κυβέρνησης και υπηρεσιών πληροφόρησης να ακυρώσει αιτήματα λογοδοσίας επί των τελευταίων; Μπορεί η εξυπηρέτηση ακριβώς αυτών των αιτημάτων να καταλήξει στην παράλυση ζωτικών λειτουργιών που αφορούν στην εξασφάλιση εθνικών συμφερόντων;⁶

Οι απαντήσεις δεν είναι σαφείς. Οι ακραιφνείς υποστηρικτές των μυστικών υπηρεσιών πρεσβεύουν πως κατασκοπία και αντικατασκοπία διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην επιβίωση της ίδιας της έννοιας της δημοκρατίας, τη στιγμή που οι φιλελεύθεροι επικριτές ανησυχούν. Μόλα ταύτα, και σε τελική ανάλυση, οι όποιες θεσμικές εγγυήσεις δεικνύουν λιγότερο ζήτημα νομιμότητας και περισσότερο ελπίδα αφοσίωσης στο καθήκον και αυτοπεριορισμού, εκ μέρους των ατόμων που έχουν αναλάβει το ευαίσθητο έργο της συλλογής πληροφοριών, προς επίτευξη υψηλότερου βαθμού εθνικής ασφαλείας^{7, 8}.

Η συγκεκριμένη εισαγωγή προσπαθεί να πετύχει αυτό ακριβώς που η λέξη νοεί: να εισάγει. Προσπαθούμε να εισάγουμε τον αναγνώστη, έστω μερικώς, αποσπασματικώς και ακροθιγώς, στο πνεύμα των συγκεκριμένων υπηρεσιών. Θεωρούμε πως η κατανόηση του είδους της αποστολής αλλά και της νοοτροπίας αυτών βοηθούν στη δόμηση ενός θεωρητικού σκελετού γύρω από το ζήτημα. Όσον αφορά στο πρακτικό σκέλος, επιφυλασσόμαστε για το κυρίως σώμα του πονήματος.

Όπως, ήδη, διευκρινίσαμε δεν επιχειρούμε, δια της παρούσης, τον έλεγχο κάποιας θεωρίας ή την σύνδεση μίας ή περισσοτέρων εξ' αυτών με το θέμα. Ωστόσο, και σύμφωνα με τον Stephen van Evera, οι διατριβές στην πολιτική επιστήμη (άρα και η δική μας) πρέπει να κατηγοριοποιούνται εντός ενός πίνακα επτά πεδίων. Πρόκειται για τα πεδία της *πρότασης θεωρίας*, του *ελέγχου θεωρίας*, της *αποτίμησης βιβλιογραφίας*, της *αποτίμησης πολιτικής ή πρότασης πολιτικής*, της *ιστορικής ερμηνείας*, της *ιστορικής αποτίμησης* και, τέλος, της *πρόβλεψης*. Περαιτέρω, ο van Evera αποδέχεται ένα ημιεπίσημο όγδοο πεδίο, το πεδίο της *περιγραφικής διατριβής* με την υπόσχεση ότι η περιγραφή συνδυάζεται με τη δημιουργία, τον έλεγχο ή την εφαρμογή θεωρίας⁹. Κατ' αυτόν τον τρόπο, εμμέσως πλην σαφώς και χωρίς να το επιδιώκουμε, η δική μας προσπάθεια κατατάσσεται στο πεδίο του *ελέγχου θεωρίας* (με την περιγραφή να κατέχει ιδιαίτερη θέση)¹⁰. Πρόκειται για έναν έλεγχο που προκύπτει αβίαστα εκ της διήγησης αποδεικνύοντας την εμπράγματο αξία των αρχών του *πολιτικού ρεαλισμού*. Βέβαια, ίσως θεωρηθεί πως εμπίπτει και του πεδίου *πρότασης πολιτικής* αν αποδεχτούμε την ισχύ των προτάσεων (ή λύσεων), που μια κυβέρνηση έχει στα χέρια της προκειμένου να προασπίσει την εθνική ασφάλεια της χώρας της και που, επαγωγικά, απορρέουν από το κείμενο.

Μια διατριβή που σέβεται τον αναγνώστη και τον εαυτό της θέτει ένα κύριο ερώτημα. Ακόμα καλύτερα αν το ερώτημα είναι σημαντικό και οι απαντήσεις

⁶ Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995., σ. 236-237

⁷ ο.π., σ. 237

⁸ Όσον αφορά στο «κτίσιμο» θεσμικών εγγυήσεων σημειώνουμε ότι η ελεγχόμενη διάρκεια θητείας των επικεφαλής των μυστικών υπηρεσιών αποτελεί μια ικανή μέθοδο. Πολλά κράτη, δεχόμενα ότι οι διευθυντές των Υπηρεσιών μπορεί να αποκτήσουν υπερβολική δύναμη αν παραμείνουν στη θέση τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, περιορίζουν νομοθετικά τη θητεία τους συνήθως στα 5 έως 6 χρόνια (περισσότερο από την κοινοβουλευτική θητεία για να μη συμπίπτουν) -βλέπε Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 18 στο http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyr_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

⁹ Stephen van Evera, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, μετάφραση Συλογίδου Έλ., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁴2009, σ. 147-156

¹⁰ Τονίζουμε τη φράση «εμμέσως πλην σαφώς και χωρίς να το επιδιώκουμε» προκειμένου να μη θεωρηθούμε ασυνεπείς με τις δηλώσεις μας, στον πρόλογο και στην αρχή της παραγράφου, περί μη πρόθεσης ελέγχου ή σύνδεσης θεωρίας ή θεωριών με το κεντρικό επιχείρημά μας

αφορούν σε καταστάσεις που συναντάμε στη «σύγχρονη και πραγματική» πραγματικότητα. Το ερώτημά μας έχει τεθεί: «Ποιος ο ρόλος της αντικατασκοπίας στην προάσπιση της εθνικής ασφαλείας»; Πιστεύουμε πως οι απαντήσεις σχετίζονται με ένα, πράγματι, μονίμως επίκαιρο ζήτημα, πως έχουν να κάνουν με καταστάσεις που χρήζουν λύσεων υπεύθυνων και αξιόπιστων εντός των αναγκαιοτήτων που χαρακτηρίζουν το σύστημα των κρατών και των διεθνών σχέσεων.

Αυτή ακριβώς η τελευταία παραδοχή μάς υποχρεώνει να δηλώσουμε (προφανώς έχει γίνει ήδη αντιληπτό) πως εντασσόμαστε στον κύκλο των ατόμων που πιστεύει στη ρώμη της ρεαλιστικής θεωρίας. Πρόκειται για μια θεωρία με σημαντική εξηγητική και, κυρίως, ρυθμιστική ισχύ -ενδεχομένως δεν εξηγεί τα πάντα στον κόσμο της διεθνούς πολιτικής (κανείς και τίποτα δεν το κατορθώνει) αλλά προτείνει κανονισμούς, ρυθμίσεις και διατάξεις των οποίων ο σεβασμός και η τήρηση δύναται να επιφέρουν ένα μαξιλάρι ασφαλείας όσον αφορά σε εσωτερικά και, κυρίως, εξωτερικά ζητήματα διμερούς, τριμερούς ή πολυμερούς πολιτικής υψηλών απαιτήσεων και εθνικών προεκτάσεων. Ίσως κατηγορηθούμε πως δεν αισθανόμαστε καμία ανάγκη να υπερασπιστούμε ή να θεωρητικολογήσουμε υπέρ του ρεαλισμού ή πως ακόμα ακόμα περιφρονούμε τις άλλες διεθνολογικές απόψεις. Απαντάμε πως δεν περιφρονούμε καμία άποψη, ωστόσο, δεν θεωρούμε πως ο ρεαλισμός χρήζει βοήθειας ή στήριξης μέσω φραστικών αντερεισμάτων -η πραγματικότητα και τα γεγονότα αποδεικνύουν, κατά τη γνώμη μας, τη δύναμή του.

Το ερώτημά μας μάλλον δεν προκύπτει από κάποια αντιπαράθεση ακαδημαϊκών ακόμα και αν υπάρχουν σχολές σκέψης που επικρίνουν το ρεαλισμό. Πρόκειται για ερώτημα του οποίου η γενική απάντηση έρχεται σχεδόν αυτόματα στα χείλη καθενός¹¹. Γιατί λοιπόν ασχολούμαστε μ' αυτό; Εκ των ανωτέρω γίνεται κατανοητό πως ασχολούμαστε μ' αυτό διότι πρώτον, θεωρείται κατά κοινή ομολογία άξιο ερεύνης (ζητήματα εθνικής ασφαλείας πάντα ενδιαφέρουν), δεύτερον, και σε άμεση συνάφεια με το προηγούμενο, αφορά στην πράξη σημαινόντων, για κάθε έθνος, πολιτικών αποφάσεων και δράσεων και τρίτον, ελάχιστα, δυστυχώς, έχουν γραφτεί από την ελληνική ακαδημαϊκή κοινότητα περίξ τούτου.

Πρέπει να τονίσουμε πως αν από τη μία μεριά δεν έχουμε πρόθεση να συνδέσουμε άμεσα το «πόρισμα» της εργασίας με κάποια διεθνολογική θεωρία, κατά τον ίδιο τρόπο δεν σκοπεύουμε να επιτεθούμε, να απορρίψουμε ή να αναιρέσουμε κάποια ή κάποιες άλλες -οι απαντήσεις αναφύονται κυρίως μέσω καταγραφής δράσεων, παραδειγμάτων, γεγονότων και περιπτώσιολογικών ερευνών και όχι μέσω σύγκρουσης θεωριών (ακριβώς εδώ βρίσκεται, κατά την άποψή μας, η αξία τους).

Σ' αυτή την εισαγωγή δεν συνοψίζονται συμπεράσματα. Ο van Evera θεωρεί πως κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο. Πιστεύει πως η εισαγωγή, εν είδει μικρής περιλήψεως, πρέπει να δίδει αρκετές λεπτομέρειες ώστε οι αναγνώστες, διαβάζοντας τις αρχικές γραμμές, να συλλάβουν την επιχειρηματολογία και το τελικό πόρισμα. Επίσης θεωρεί πως η εισαγωγή (και ο επίλογος) είναι τα κομμάτια που κυρίως ενδιαφέρουν και αναγιγνώσκονται¹². Αντιπαρερχόμαστε λέγοντας πως φιλοδοξούμε να κρατήσουμε το αναγνωστικό ενδιαφέρον ψηλά καθ' όλο το σώμα του κειμένου, πως το κύριο μέρος της εργασίας αποτελεί ένα ξεκάθαρο συμπέρασμα, πως οι τελευταίες σελίδες μπορούν να εξυπηρετήσουν αυτή την ανάγκη.

¹¹ Ακόμα και υποστηρικτές άλλων, διάφορων του ρεαλισμού, θεωριών, παραδέχονται πως υπό τις σημερινές συνθήκες η διασφάλιση των εθνικών συμφερόντων αποτελεί την κορωνίδα στη σκέψη των κρατικών δρώντων με τις υπηρεσίες πληροφοριών να παίζουν καίριο ρόλο

¹² Stephen van Evera, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, μετάφραση Συλογίδου Έλ., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁴2009, σ. 163-164

Η μελέτη που κρατάτε ανά χείρας έχει χωριστεί σε δύο μέρη. Το πρώτο ασχολείται με τη θεωρία του ερωτήματος καλύπτοντας δύο κεφάλαια. Το δεύτερο αφορά στην πράξη της αντικατασκοπίας αποτελούμενο από, επίσης, δύο κεφάλαια. Μετά τα συμπεράσματα και τον επίλογο ακολουθεί το Επίμετρο 1 και το Επίμετρο 2.

Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο προσεγγίζουμε το ζήτημα ευρύτερα και με διάθεση εντρύφησης στη θεωρητική του διάσταση. Ποια η σύνδεση μεταξύ *διεθνών σχέσεων* και *στρατηγικών σπουδών* με την *πληροφόρηση*; Ποιες οι πηγές των ερευνητών; Ποια η μεθοδολογία μας;

Το δεύτερο κεφάλαιο ξεκινά με τον ορισμό της έννοιας του *ρεαλισμού*. Η αναφορά μας ίσως είναι λίγο εκτενής, ωστόσο, πιστεύουμε πως καθόλου δεν απάδει με το εγχείρημά μας. Συνεχίζουμε, αφού πρώτα καταθέσουμε λίγες περί *έθνους* προτάσεις, με την εξέταση του όρου *ασφάλεια* και των εκφάνσεων αυτού επιχειρώντας μια σύνδεση μεταξύ τους -και εδώ ισχύει ότι ισχύει για το ρεαλισμό. Ακολουθεί μια μικρή αλλά περιεκτική συζήτηση γύρω από την έννοια *πληροφορία* και *πληροφόρηση*. Υπάρχουν διαφοροποιήσεις μεταξύ αυτών των δύο εννοιών; Πως μπορούμε να προσεγγίσουμε το θέμα στη θεωρία του; Ποιες οι τεχνικές διαβαθμίσεις της *πληροφορίας* / *πληροφόρησης*; Κλείνουμε με τον ορισμό της έννοιας *κατασκοπία*, με τα τέσσερα τμήματά της και με μια όλο και πιο δηλωτική έκφραση αυτής, την *οικονομική κατασκοπία*.

Το τρίτο κεφάλαιο ανοίγει το δεύτερο μέρος της συζήτησής μας. Σ' αυτό ορίζουμε αρχικά τη (γενική) έννοια της *αντικατασκοπίας*. Κατόπιν προχωράμε στα κύρια καθήκοντά της. Συνεχίζουμε προσπαθώντας, με αδρές γραμμές, να οριοθετήσουμε το πεδίο της *οικονομικής αντικατασκοπίας*. Ακολουθεί μια μικρή ιστορική αναδρομή στο αντικείμενο χωρισμένη σε περιόδους και είδη αντικατασκοπίας -θεωρούμε πως πρόκειται πράγματι για ένα από τα πιο κατατοπιστικά και ευχάριστα κομμάτια του συγγράμματός υπό την έννοια της εύκολης λήψης ακόμα και από τον πλέον αμύητο, στο αντικείμενο, αναγνώστη, ωστόσο, αυτό μένει να εκτιμηθεί από το κοινό.

Το τέταρτο κεφάλαιο έρχεται προς επιβεβαίωση της θεωρίας στην πράξη. Τι πράττει, λοιπόν, η αντικατασκοπία; Τι κάνει στην πράξη; Περαιτέρω, ποια η σχέση της *αντικατασκοπίας* με τη *στρατηγική*; Υπάρχουν σίγουροι δρόμοι προκειμένου μια υπηρεσία να διατηρήσει το επιχειρησιακό της επίπεδο υψηλό; Μας διδάσκει κάτι ο 20^{ος} αιώνας και μέσω ποιων περιστατικών; Το κεφάλαιο 4 απαντά σε αυτά τα ερωτήματα, πιστεύουμε πως σ' αυτό το σημείο το ενδιαφέρον κορυφώνεται με την τελική εκτίμηση να εξαρτάται, πάντα και αναντίρρητα, από εσάς.

Ακολουθούν τα συμπεράσματα αναπτυσσόμενα σε δεκατρία σημεία καλύπτοντας λιγότερο από μια σελίδα, απαντώντας συνοπτικά στο εγχείρημά μας.

Κλείνουμε με τον επίλογο που έρχεται όχι μόνο ως προσπάθεια ανακεφαλαίωσης αλλά και ως ερέθισμα για περαιτέρω έρευνα καθώς θέτει ορισμένα ζητήματα των οποίων η διευθέτηση αφορά στην καλύτερη λειτουργία των υπηρεσιών πληροφόρησης, αλλά και κάποια, φιλοσοφικού μάλλον τύπου, ερωτήματα, ερωτήματα που σχετίζονται με την προσωπικότητα των πρακτόρων, τη φύση του πολιτικού συστήματος και περιβάλλοντος εντός του οποίου καλούνται να δράσουν, αλλά, και την *οντολογία* της έννοιας *αλήθεια* αυτής καθ' αυτής.

Εντός του παρόντος τόμου επισυνάπτονται δύο επίμετρα ως περιπτωσιολογικές μελέτες. Δεν εντάσσονται στο κυρίως σώμα του κειμένου, μπορούν να «αντιμετωπιστούν» ως αυτοτελή αναγνώσματα. Στο πρώτο καταγράφεται η ιστορία των περιβόητων Αμερικανών διπλών, εις βάρος της χώρας τους και υπέρ της ΕΣΣΔ, πρακτόρων Aldrich Ames και Robert Hanssen. Ποια η δράση τους και τα αποτελέσματα αυτής; Ποια τα κίνητρά τους; Πως τους εξουδετέρωσε η αμερικανική αντικατασκοπία; Το δεύτερο αφορά στις ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών (κατά

βάσει στην ΕΥΠ) με αναφορές στην ιστορία τους, στο πλαίσιο λειτουργίας τους και στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος. Αποσπάσματα της συνέντευξης του πρώην Διοικητού της ΕΥΠ Παύλου Αποστολίδη στην εφημερίδα Το Βήμα σφραγίζουν το Επίμετρο 2 και την όλη προσπάθεια.

Αντουνίδης Ελευθέριος
Αθήνα, Σεπτέμβριος 2012

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΟΡΙΣΜΟΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ. ΘΕΩΡΙΑ, ΠΗΓΕΣ, ΕΡΕΥΝΑ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η συζήτησή μας στο Μέρος Α΄ ξεκινάει με μια πρώτη προσπάθεια προσέγγισης του αναγνώστη με το προς εξέταση αντικείμενο. Διευκρινίζουμε τη σχέση της διεθνούς πολιτικής με τον κλάδο της πληροφόρησης και τους λόγους που η μελέτη του τελευταίου παρουσιάζει προσκόμματα.

Κατόπιν αναφερόμαστε στα είδη των πηγών στις οποίες μπορούμε να καταφύγουμε. Υπάρχουν διαφόρων ειδών εσωτερικές πηγές, όπως υπάρχουν και μη αρχειοθετημένες πηγές. Υπάρχουν επίσης εξωτερικές πηγές. Μόλα ταύτα η δουλειά ενός μελετητή κάθε άλλο παρά εύκολη είναι. Τι προβλήματα, λοιπόν, παρουσιάζονται; Τι πρέπει να προσεχθεί, να ληφθεί υπόψη;

Κλείνουμε με δύο λέξεις που αφορούν στη μεθοδολογία που ακολουθούμε. Πρόκειται για ένα μονοπάτι, για έναν τρόπο γραφής που ελπίζουμε να μην κουράσει, πως θα κρατήσει το ενδιαφέρον σε υψηλά επίπεδα, πως είναι αρκούντως κατανοητός, άλλωστε, κάτι τέτοιο δεν είναι προαπαιτούμενο ενός κειμένου που φιλοδοξεί να μην ξεχαστεί στο αμέσως επόμενο λεπτό μετά την ανάγνωσή του;

1.1 Θεωρία του αντικειμένου

Το θέμα, ή καλύτερα το αντικείμενο, της παρούσης εργασίας εντάσσεται στον τομέα των *Στρατηγικών Σπουδών*. Οι τελευταίες αποτελούν παρακλάδι των *Διεθνών Σχέσεων* και κατ' επέκταση των *Πολιτικών Επιστημών*. Σύμφωνα με τους μελετητές, ο κλάδος της *Πληροφόρησης (Intelligence)* αποτελούσε και αποτελεί την πλέον παραμελημένη και λιγότερο ανεπτυγμένη διάσταση στη μελέτη των *Διεθνών Σχέσεων* και των *Στρατηγικών Σπουδών*¹³. Δυστυχώς, και όσον αφορά στη χώρα μας, τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα καθώς, κατά τον καθηγητή Αθανάσιο Πλατιά, δεν έχει δοθεί από τους αρμοδίους η δέουσα βαρύτητα στην ενασχόληση με ζητήματα πληροφοριών που σχετίζονται με το πρόβλημα του στρατηγικού αιφνιδιασμού¹⁴ (και όχι μόνο, συμπληρώνουμε).

Η μελέτη του πεδίου «Πληροφόρηση» εξυπηρετεί σε μέγιστο βαθμό τη βαθύτερη κατανόηση του πνεύματος εντός του οποίου κινούνται οι διεθνείς πολιτικές σχέσεις. Αυτό ακριβώς παραδέχεται ο καθηγητής Διεθνών Σπουδών και Πολιτικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Yale των ΗΠΑ Bradford Westerfield διακηρύσσοντας πως

...στα γραπτά μου όσο και στη διδασκαλία μου πάντα αναγνώριζα περισσότερο από άλλους συναδέλφους μου τη σημασία της συγκεκριμένης διάστασης και έχω ενσωματώσει οτιδήποτε μπορούσα να ανακαλύψω στο δημόσιο τομέα¹⁵.

Οι καθηγητές του τμήματος Διεθνούς Πολιτικής του Πανεπιστημίου Aberystwyth της Ουαλίας Len Scott και Peter Jackson θεωρούν ότι μια ικανή και εμπεριστατωμένη σύνδεση μεταξύ των σπουδών του πεδίου των διεθνών σχέσεων και του πεδίου της πληροφόρησης δεν έχει, κακώς, επιτευχθεί. Υποστηρίζουν ότι η πληροφόρηση έχει

¹³ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 33

¹⁴ Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 5-6

¹⁵ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 34

προσελκύσει ένα μικρό μόνο αριθμό μελετητών της πολιτικής φιλοσοφίας και της θεωρίας των διεθνών σχέσεων και πως

...το ενδιαφέρον για την πληροφόρηση στα πλαίσια της κοινότητας της πολιτικής επιστήμης έχει περιοριστεί κυρίως σε εκείνους τους μελετητές που ασχολούνται με θεωρίες λήψεως αποφάσεων. Οι δύο καθηγητές συνεχίζουν λέγοντας πως η πληροφόρηση απουσιάζει από το έργο των περισσότερων μελετητών των διεθνών σχέσεων όπως και από κεντρικές συζητήσεις / αντιπαραθέσεις μεταξύ διασήμων σχολών σκέψης διεθνών σχέσεων (ρεαλισμός, φιλελευθερισμός, κονστρουκτιβισμός κ.λ.)^{16, 17}.

Τα ίδια, στον έναν ή άλλο βαθμό, δηλώνουν οι ερευνητές James Der Derian και Christopher Andrew. Ο τελευταίος, μάλιστα, προτρέπει τους συναδέλφους του να εντυπώσουν σε ανάλογα ζητήματα τονίζοντας πως το όλο και αυξανόμενο, σχετικό με ζητήματα πληροφοριών, εισερχόμενο στο δημόσιο τομέα υλικό πρέπει να αποτελέσει πηγή μελέτης του ρόλου των πληροφοριών και της κατασκοπίας στο διεθνή περίγυρο¹⁸.

Έχουμε, ήδη, αναφερθεί στην αντιμετώπιση του γνωστικού πεδίου *Υπηρεσίες Πληροφοριών* από τον εγχώριο ακαδημαϊκό κύκλο. Γεγονός είναι πως, κατά τον Christopher Andrew, τα πράγματα στο εξωτερικό δεν ήταν πολύ καλύτερα στη διάρκεια του ψυχρού πολέμου καθώς η κρυψίνια γύρω από το αντικείμενο κυριαρχούσε. Με το τέλος του διπολισμού κάτι άλλαξε ίσως, μάλιστα, ριζικά. Οι σπουδές και μελέτες γύρω από τις *Υπηρεσίες* ενετάθησαν τόσο στον πανεπιστημιακό χώρο όσο και εκτός αυτού. Την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα εμφανίστηκε μια νέα γενιά ιστορικών και μελετητών των διεθνών σχέσεων δίδοντας περισσότερη έμφαση στο ρόλο της πληροφορίας και των μυστικών υπηρεσιών¹⁹. Για τους Michael Frey και Miles Hochstein τα πράγματα βρίσκονται κάπου στη μέση με δύο αντιθετικά φαινόμενα να κάνουν την εμφάνισή τους: οι δύο μελετητές θεωρούν πως από τη μια η προσπάθεια ενσωμάτωσης αυτών των σπουδών στον κλάδο των διεθνών σχέσεων χωλαίνει ενώ, από την άλλη, έχει πετύχει στη σύνδεσή της με τον κλάδο της μελέτης της διεθνούς ιστορίας. Για τους Frey και Holchstein ...οι σπουδές που σχετίζονται με τις πληροφορίες και τις μυστικές υπηρεσίες ήταν και παραμένουν ένα μικρό κομμάτι της θεωρητικής ατζέντας της κοινότητας των διεθνών σχέσεων, ακόμα και αν η διεθνής πολιτική και τα θέματα ασφαλείας εδώ και καιρό κυριαρχούν σε αυτή την ατζέντα²⁰.

¹⁶ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 34-35, 203

¹⁷ Κάτι παρόμοιο πρεσβεύουν, αν και σε ιστορικό / ιστοριολογικό και όχι διεθνολογικό επίπεδο, οι καθηγητές Christopher Andrew και David Dilks (Corpus Christi College, Cambridge, Leeds University) τονίζοντας πως ...η μυστική πληροφορία έχει περιγραφεί από έναν διακεκριμένο διπλωμάτη ως «η παραμελημένη διάσταση του μεγαλύτερου μέρους της διπλωματικής ιστορίας». Η ίδια διάσταση είναι, επίσης, απύσχα από το μεγαλύτερο μέρος της πολιτικής και στρατιωτικής ιστορίας... -βλέπε *The Missing Dimension: Governments and Intelligence Communities in the Twentieth Century*, επιμέλεια Andrew C., Dilks D., Εκδόσεις University of Illinois Press, USA 1984, Evans G., Newnham J., *The Penguin Dictionary of International Relations*, Εκδόσεις Penguin Books, 1998, σ. 256 όπως και στο οπισθόφυλλο του *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010 του Ιωάννη Κωνσταντόπουλου. Σ' αυτό το σημείο αναφέρουμε πως ο διπλωμάτης στον οποίο παραπέμπουν οι Andrew και Dilks ονομάζεται Alexander Cadogan, διατελέσας υπουργός Εξωτερικών της βρετανικής κυβέρνησης την περίοδο 1938-1945 -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 33

¹⁸ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 35

¹⁹ ο.π., σ. 197-198

²⁰ Frey M., Hochstein M., «Epistemic Communities: Intelligence Studies and International Relations» στο *Intelligence and National Security*, Ιούλιος 1993 και Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 199

Κατά τον Ιωάννη Κωνσταντόπουλο τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ολοκλήρωση των σχετικών, με τις πληροφορίες, σπουδών με τον κλάδο των διεθνών σχέσεων συνοψίζονται σε πέντε σημεία:

- Στην επικέντρωση των σπουδών της πληροφορίας και των μυστικών υπηρεσιών στην προ του 1945 περίοδο σε αντίθεση με την αξία που δίδει η κοινότητα των διεθνών σχέσεων στη μελέτη της περιόδου από το 1945 και μετά.
- Στον εγκλωβισμό του κλάδου των διεθνών σχέσεων (από τη στιγμή που θεωρείται αμερικανική επιστήμη) στο μονοδιάστατο δίπολο ΗΠΑ-ΕΣΣΔ και CIA-KGB.
- Στην αντιμετώπιση, από τους ρεαλιστές μελετητές, των σπουδών της πληροφορίας και των μυστικών υπηρεσιών ως μια βελτιωμένη έκδοση της διπλωματικής και στρατιωτικής ιστορίας χωρίς περαιτέρω διάθεση εμπάθυνσης. Ακόμα χειρότερα, για τους μελετητές που πρόσκεινται σε άλλες σχολές σκέψης (φιλελεύθερους, *criticals* κ.λ.) η μελέτη θεμάτων πληροφοριών και μυστικών υπηρεσιών αποτελεί χάσιμο χρόνου.
- Στην άρνηση της κοινότητας των διεθνών σχέσεων κάθε απόπειρας αυξήσεως της σημασίας των σχετικών με την πληροφόρηση και τις μυστικές υπηρεσίες σπουδών πιστεύοντας πως δεν καταγράφεται ιδιαίτερο θεωρητικό ενδιαφέρον.
- Στο γεγονός της αυστηρότητας που επιδεικνύουν οι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων σε ό,τι έχει να κάνει με τη θεωρία και μεθοδολογία που ακολουθούν. Υποστηρίζουν ότι παρά τη σημαντικότητα των σπουδών γύρω από τις μυστικές υπηρεσίες, οι τελευταίες δεν προσφέρουν κάτι που να μπορεί να ενταχθεί στην υπάρχουσα θεώρησή τους. Περαιτέρω αρνούνται την ανάγκη δημιουργίας νέας θεωρίας διεθνών σχέσεων προκειμένου να ενσωματώσει τις σπουδές γύρω από την πληροφορία και τις υπηρεσίες πληροφοριών²¹.

Βέβαια, εκτός από προβλήματα πρέπει να σημειώσουμε πως υπάρχουν και ισχυρά κίνητρα προσέγγισης μεταξύ των σπουδών περί μυστικών υπηρεσιών (και της ιστορίας τους) και του κλάδου των διεθνών σχέσεων. Οι θεωρίες γύρω από το ρόλο και τη συμπεριφορά των κρατικών παραγόντων στη διαμόρφωση πολιτικής πρέπει να αποκωδικοποιήσουν το ρόλο της πληροφορίας και των υπηρεσιών πληροφόρησης σ' αυτή (στη διαμόρφωση πολιτικής). Η συγκεκριμένη αναγκαιότητα κατανοείται στη βάση της θεώρησης της αξίας της γνώσης ως πολλαπλασιαστού ισχύος. Πότε και πως οι μυστικές υπηρεσίες συμβάλουν στην αύξηση της κρατικής ισχύος; Μήπως οι πρώτες συνδιαμορφώνουν (προφανώς μαζί με άλλους παράγοντες) τις πολιτικές εξελίξεις; Μήπως οι σχετικές σπουδές, ακριβώς γι' αυτό το λόγο, πρέπει να διαδραματίσουν ιδιαίτερο ρόλο εντός του ευρύτερου πεδίου των πολιτικών επιστημών; Επιπλέον, κανείς δεν μπορεί να αρνηθεί την ανάγκη έγκαιρης και έγκυρης πληροφόρησης προκειμένου ένας έθνος να πορευτεί εντός του διεθνούς συστήματος, εντός ενός κόσμου που γεννά νέες προκλήσεις και αβεβαιότητες²².

Εάν, λοιπόν, σημεία σύγκλισης υπάρχουν, αυτό δεν σημαίνει, όπως έχει γίνει κατανοητό, πως αίρονται οι δυσκολίες στη μελέτη του τομέα της πληροφόρησης και των μυστικών υπηρεσιών. Τελικά, τοποθετώντας την ανωτέρω συζήτηση σε δεύτερο πλάνο, μπορούμε, με δυο λόγια και χωρίς να περιπέσουμε σε θεωρητικές αναλύσεις, να αποδώσουμε αυτές τις δυσκολίες σε κάποιον αμύητο; Μπορούμε να απαντήσουμε περιληπτικά και κατανοητά σε κάποιον που ρωτάει «γιατί αυτός ο περιορισμός /

²¹ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 200-201

²² ο.π., σ. 201-203

προβληματισμός στη μελέτη του πεδίου της πληροφόρησης»; Θεωρούμε πως ναι. Πολύ γενικά, και κατά τους Graham Evans και Jeffrey Newnham, αυτό συμβαίνει για δύο λόγους. Πρώτον, η φύση του εγχειρήματος παρουσιάζει εγγενείς δυσκολίες και δεύτερον, τα δρώμενα εντός των δαιδάλων των τομέων της πληροφόρησης σπάνια ξεφεύγουν από τα στενά πλαίσια των «Υπηρεσιών». Το τελευταίο ενδέχεται να γίνει μόνο όταν η όποια γνωστοποίηση δεν μπορεί να επηρεάσει πλέον τις εξελίξεις²³ -ακόμα και έτσι υποπευδύμαστε πως οι περιορισμοί δεν αίρονται εντελώς.

1.2 Πηγές προς αξιοποίηση

Όπως έχει γίνει κατανοητό η μελέτη του τομέα της πληροφόρησης αντιμετωπίζει κάποια προσκόμματα. Υπάρχουν δύο είδη μελετών. Η πρώτη λαμβάνει χώρα χωρίς πρόσβαση σε επίσημα στοιχεία. Η δεύτερη έχει να κάνει ακριβώς με αυτού του είδους την πρόσβαση, βέβαια περιορίζεται σε λίγους τυχερούς²⁴.

Από το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα κάποιες κυβερνήσεις επιζήτησαν να καταγράψουν τη θεωρία και εμπειρία που παράγεται από το τελικό αποτέλεσμα της διαδικασίας της συλλογής και ανάλυσης (πληροφόρηση) και από την (ενδεχομένως επακόλουθη) μυστική δράση. Αν και ξεκάθαρο πόρισμα δεν υπήρξε (θεωρούμε πως η ίδια πληροφόρηση δεν παράγει υποχρεωτικά την ίδια σκέψη και το ίδιο αποτέλεσμα σε διαφορετικές χρονικές στιγμές), έγινε κατανοητό πόσο πολύ επηρεάζονται τα δρώμενα από αυτή (την πληροφόρηση) σε πολιτικό, διπλωματικό, οικονομικό και στρατιωτικό τομέα^{25, 26}.

Οι πηγές ενός μελετητή θεμάτων πληροφόρησης, κατά τον Michael Warner, χωρίζονται σε εσωτερικές και εξωτερικές. Κατ' αυτόν τον τρόπο έχουμε:

α) Εσωτερικές πηγές: Αναφερόμαστε σε αυτό που καλείται «Φάκελος». Περιέχει την πληροφορία που χαρακτηρίζει το είδος της αποστολής και τη δράση που έλαβε χώρα από μια μυστική υπηρεσία με κάθε λεπτομέρεια. Κάθε υπηρεσία πληροφοριών, κάθε τμήμα διατηρεί τους δικούς του φακέλους. Ένας επίσημος ιστορικός μπορεί να ανατρέξει σ' αυτούς υπό κάποιες προϋποθέσεις. Κάθε ενέργεια ρυθμίζεται βάσει συγκεκριμένων πρωτοκόλλων. Αυτά καθορίζουν πως θα αρχειοθετηθεί ένας φάκελος, πως θα διατηρηθεί, σε ποιους θα αποδοθεί, αν και τότε θα ανοιχτεί, τότε θα καταστραφεί.

Ο ερευνητής ελέγχει όλους τους σχετικούς φακέλους μιας υπόθεσης στην οποία του δίδεται πρόσβαση. Αυτό σημαίνει πως η έρευνα μπορεί να κρατήσει χρόνια καθώς μια υπόθεση μπορεί να περιγράφεται μέσα από χιλιάδες έγγραφα που, ενδεχομένως, βρίσκονται καταχωρημένα σε διαφορετικές υπηρεσίες²⁷. Όσο εκτενής

²³ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 33-34

²⁴ Warner M., «Sources and methods for the study of intelligence» στο *Handbook of Intelligence Studies*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία 2007, σ.17

²⁵ ο.π., σ. 17-18

²⁶ Ήταν, τελικά, οι κυβερνήσεις περισσότερο και λιγότερο η ακαδημαϊκή κοινότητα που επέδειξε ενδιαφέρον για το πεδίο της πληροφόρησης, άλλωστε, κατά τους καθηγητές Len Scott και Peter Jackson του πανεπιστημίου Aberystwyth στην Ουαλία ...το ενδιαφέρον για την πληροφόρηση (intelligence) στα πλαίσια της κοινότητας της πολιτικής επιστήμης έχει περιοριστεί κυρίως σε εκείνους τους μελετητές που ασχολούνται με θεωρίες λήψεως αποφάσεων... Περαιτέρω, διαπιστώνουν πως η πληροφόρηση είναι σχεδόν απύσχα στο έργο των περισσότερων θεωρητικών των διεθνών σχέσεων και δεν εμπεριέχεται σε κεντρικές συζητήσεις / αντιπαραθέσεις μεταξύ της ρεαλιστικής, της φιλελεύθερης θεσμικοκεντρικής, της κονστρουκτιβιστικής και της μετανεωτερικής προσέγγισης -βλέπε σελίδες 11-12

²⁷ Warner M., «Sources and methods for the study of intelligence» στο *Handbook of Intelligence Studies*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία 2007, σ. 18

είναι μια επιχείρηση τόσο πιθανή καθίσταται η διασπορά εγγράφων καθώς μια τέτοια (επιχείρηση) απαιτεί πολυτμηματική υποστήριξη. Αυτό δεν σημαίνει πως μια σημαντική αποστολή διαθέτει πάντα ογκώδη φάκελο. Αν ο μελετητής βρεθεί μπροστά σε μια τέτοια περίπτωση, τότε, δύο πράγματα ενδέχεται να συνέβησαν. Πρώτον, η αποστολή εξελίχθηκε ταχέως χωρίς να υπάρχει χρόνος λεπτομερούς καταγραφής της. Οι όποιοι φάκελοι αποτελούν περίληψη αυτής ή σύνοψη αναφορών σχετικά με αυτήν από άτομα που έλαβαν μέρος στη δράση. Δεύτερον, ο επικεφαλής είχε ρητή εντολή να καταστρέψει τα όποια αποδεικτικά στοιχεία για ευνόητους λόγους²⁸. Βέβαια, «ιδιωτικοί» φάκελοι μπορεί να ανακαλυφθούν σε μέρη που κανείς δεν περιμένει. Αναφερόμαστε σε μη επισήμως καταχωρημένα στοιχεία που κάποιος πράκτορας συνέλεξε στη διάρκεια της καριέρας του και βρίσκονται ξεχασμένα σε κάποιο ερμάριο²⁹.

Μετά τη μελέτη των φακέλων έρχεται η μελέτη του αρχείου των επικοινωνιών. Πολλές συνομιλίες έχουν καταγραφεί και διατηρηθεί. Κατόπιν τούτου ο ερευνητής μπορεί να ανατρέξει στον προϋπολογισμό μιας αποστολής / δράσης ή μιας υπηρεσίας βγάζοντας χρήσιμα συμπεράσματα για το επιχειρησιακό μέγεθος της πρώτης ή της γραφειοκρατικής σύνθεσης / πορείας (και, άρα, επιρροής στο σύστημα λήψεως αποφάσεων) της δεύτερης κατά τη διάρκεια των ετών. Πέρα τούτων, υπάρχουν φάκελοι που αναφέρονται, ειδικότερα, σε πρόσωπα που πήραν μέρος σε μια αποστολή. Ανάλογα με το ποια είναι αυτά τα άτομα, την εκπαίδευση που έλαβαν, την επιχειρησιακή τους πείρα κ.λ. μπορούμε να σκιαγραφήσουμε το είδος του εγχειρήματος. Τέλος, η δεκαετία του 1980 σημαδεύτηκε από την ολοένα και αυξανόμενη χρήση ηλεκτρονικών μέσων επικοινωνίας ή άλλων δυνατοτήτων. Η μελέτη των χώρων μνήμη τους (π.χ. σκληρών δίσκων) δεικνύει μια πλούσια πηγή στοιχείων³⁰.

β) Εξωτερικές πηγές: Πρόκειται για ελεύθερες πηγές ή φακέλους που έχουν αποχαρκτηριστεί και βγει στην επιφάνεια. Αν ο ερευνητής είναι τυχερός ενδέχεται να βρει έναν ικανό αριθμό. Αν όχι, πρέπει να προχωρήσει τη μελέτη με το όποιο διαθέσιμο υλικό. Μία πηγή αποτελούν οι μαρτυρίες ζώντων προσώπων. Το γεγονός ότι, συνήθως, δεν υπάρχει μια συγκεκριμένη σειρά και συνέχεια όσον αφορά στα αποχαρκτηρισμένα έγγραφα καθώς και το μη ελέγξιμο των μαρτυριών καθιστούν το όλο έργο ιδιαίτερος δύσκολο.

Πρώτο ερευνητικό βήμα αποτελεί η συλλογή οποιασδήποτε ελεύθερης επίσημης πληροφορίας, μελέτης, αναφοράς γύρω από το προς διερεύνηση θέμα. Δεύτερο βήμα αποτελεί η αξιοποίηση των επισήμων εγγράφων που έχουν βγει στην επιφάνεια -το πρόβλημα έγκειται στο ότι πολλές φορές τα έγγραφα είναι αποσπασματικά. Τρίτο βήμα δεικνύει η έρευνα γύρω από ιστορίες που κυκλοφορούν σε διαδρόμους και από στόμα σε στόμα. Όπως και να έχει, ο ερευνητής πρέπει να διαθέτει την εμπειρία, αλλά και τη διαίσθηση, ώστε να διαχωρίσει το γεγονός από το μύθευμα, το πραγματικό από την ανέξοδη φημολογία³¹.

²⁸ Προφανώς ο Warner αναφέρεται σε αποδεικτικά / ενοχοποιητικά στοιχεία άκρως κατακριτέων αποστολών που σκοπό δεν έχουν τόσο την υπεράσπιση της εθνικής ασφαλείας, αλλά, την επέμβαση στα εσωτερικά τρίτων δυνάμεων (βλέπε περίπτωση CIA και Λατινική Αμερική στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα)

²⁹ Warner M., «Sources and methods for the study of intelligence» στο *Handbook of Intelligence Studies*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία 2007, σ. 19

³⁰ ο.π., σ. 19-21

³¹ ο.π., σ. 21-23

Οι δημοσιογραφικές αναλύσεις αποτελούν μια ακόμα εξωτερική ή ανοικτή σημαντική («δευτερογενή») πηγή. Το σχετικό, με τις ανοικτές πηγές, πρόβλημα παρουσιάζεται και σ' αυτή την περίπτωση -είναι αυτές οι αναλύσεις έγκυρες;³²

Επίσης, γνωστές υπηρεσίες πληροφοριών όπως η αμερικανική CIA και οι βρετανικές MI5 και MI6 δημοσιεύουν μελέτες σχετικά με τη δράση τους. Μάλιστα, η CIA εκδίδει το περίφημο περιοδικό *Studies in Intelligence*. Πρόκειται για ένα άκρως εξειδικευμένο περιοδικό γύρω από ιστορικά και σύγχρονα ζητήματα πληροφόρησης και κατασκοπίας³³. Βέβαια, κατά πόσο μια υπηρεσία πληροφοριών μπορεί να φέρει στο φως της δημοσιότητας λεπτομέρειες δράσεων που ακόμα ενδέχεται να επηρεάζουν τις διεθνείς σχέσεις;

Σε γενικές γραμμές οι μελετητές του τομέα της πληροφόρησης, και εν γένει της ιστορίας των μυστικών υπηρεσιών, τρία πράγματα πρέπει να έχουν κατά νου: Πρώτον, να συγκρίνουν τις πηγές και πληροφορίες ενός συμβάντος με άλλες ανάλογες. Αυτό δεν είναι εύκολο καθώς ενδέχεται μια υπηρεσία, ενός κράτους Α να έχει δώσει στη δημοσιότητα φακέλους ενός περιστατικού χωρίς, ωστόσο, άλλες υπηρεσίες άλλων εμπλεκόμενων κρατών να ακολουθήσαν το συγκεκριμένο παράδειγμα. Δεύτερον, ο μελετητής πρέπει να διακρίνεται από αντικειμενικότητα. Πρόκειται για κάτι, επίσης, δύσκολο καθώς πολλές φορές η προκατάληψη και η σκοπιμότητα δεν μπορεί να ξεριζωθούν. Επιπλέον, πρέπει να λάβει υπόψη πως τα έγγραφα που έχουν περιπέσει στα χέρια του ενδέχεται να λένε την αλήθεια, τη μισή αλήθεια ή να παραπληροφορούν. Τρίτον, αποστολή ενός ερευνητή είναι να καταγράψει τη συμμετοχή μιας πληροφορίας ή μιας υπηρεσίας στην εξέλιξη ενός γεγονότος. Ποιες οι επιδράσεις τους; Ποια η συμβολή τους στην απόφαση ενός ηγέτη;

Τέλος, τόσο οι ερευνητές με πρόσβαση σε εσωτερικές όσο οι ερευνητές που χρησιμοποιούν εξωτερικές πηγές αντιμετωπίζουν δύο (περαιτέρω) προβλήματα, προβλήματα που αφορούν τη «συγκριτική πληροφοριακή ανάλυση». Οι πρώτοι δεν μπορούν να μοιραστούν την έρευνά τους με την υπόλοιπη επιστημονική κοινότητα, οι δεύτεροι στερούνται πολλών επισήμων στοιχείων. Ωστόσο, και κλείνουμε μ' αυτό, και οι δύο ομάδες έχουν καταλήξει στο συμπέρασμά τους, σ' ένα συμπέρασμα το οποίο τονίζει πως η τελευταία λέξη ανήκει στην πολιτική αρχή και μόνο σ' αυτήν -η πληροφόρηση και, γενικότερα, οι μυστικές υπηρεσίες δρουν επικουρικά στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων και όχι προστακτικά³⁴.

1.3 Μεθοδολογία του αντικειμένου

Όπως, ήδη, έχουμε αναφέρει, κάθε τι που εξετάζεται και εμπίπτει στα όρια των διεθνών σχέσεων και των στρατηγικών σπουδών εντάσσεται, τελικά, στα πλαίσια κάποιας θεωρίας του αυτού πεδίου. Η συγκεκριμένη προϋπόθεση αποτελεί σχεδόν απαραίτητη αρχή καθώς έλεγχος θεωρίας και αποτίμηση των βασικών της υποθέσεων συνθέτουν άμεσο σκοπό σε συνδυασμό με το προς εξέτασιν θέμα³⁵. Το ζήτημα της διαμόρφωσης, του ελέγχου και της αποτίμησης θεωρίας συνδέεται στενά με το είδος της μεθοδολογίας που ακολουθεί ο μελετητής. Βέβαια, κανείς δεν είναι

³² Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 59

³³ ο.π., σ. 59-60

³⁴ Warner M., «Sources and methods for the study of intelligence» στο *Handbook of Intelligence Studies*, Johnson L., Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία 2007, σ. 25-26

³⁵ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 60-61

υποχρεωμένος να ακολουθήσει κατά γράμμα μια συγκεκριμένη διαδρομή, συνεπώς, η όλη πορεία δεν χαρακτηρίζεται ως ανέγγιχτη «ιερή αγελάδα»³⁶.

Αν αυτή θεωρείται η κρατούσα εργασιακή οδός, εμείς, κατά κάποιο τρόπο πρωτοτυπούμε. Όπως δηλώσαμε στα εισαγωγικά μέρη, η άμεση σύνδεση μιας μελέτης γύρω από τις μυστικές υπηρεσίες, και ειδικότερα γύρω από τη δράση της αντικατασκοπίας, με μια θεωρία, τη θεωρία του ρεαλισμού, αποτελεί ταυτολογία. Περιγράφουμε απλώς την πραγματικότητα, τη «ρεαλιστική πραγματικότητα» ή, για να είμαστε πιο ακριβείς, την καταγράφουμε. Θέλουμε να πούμε πως δεν πρόκειται για μια περιγραφή που μπορεί να αποτυπωθεί με τον ένα ή άλλο (υποκειμενικό) τρόπο. Πρόκειται για μια καταγραφή της οποίας την εγκυρότητα δύσκολα κάποιος μπορεί να αμφισβητήσει καθώς συγκεκριμένα γεγονότα έχουν «γράψει» στην Ιστορία, έχουν περάσει από το εργαστήρι της κριτικής ανάλυσης. Περαιτέρω, ο ρόλος των υπηρεσιών πληροφόρησης στην εθνική ασφάλεια ενός κράτους καθίσταται σαφής εν μέσω αμέτρητων «ιστορικών στιγμιотύπων» -το να προτείνουμε άμεσα μια πολιτική θεωρία ασφαλείας φαντάζει περιττό διότι είναι ξεκάθαρο, και στον βαθμό που αυτή συνδέεται με τον τομέα *πληροφόρηση*, πώς μπορεί να επιτευχθεί.

Οι λόγοι επιλογής (και ερεύνης) του συγκεκριμένου τίτλου έχουν καταγραφεί στη σελίδα 7 της εισαγωγής μας. Το θεωρητικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο λειτουργεί μια υπηρεσία πληροφοριών και δη και μια υπηρεσία αντικατασκοπίας, το αποτέλεσμα που παράγεται και η προβολή αυτού σε σημαντικά εθνικά θέματα, σχεδιασμούς και δράσεις καθώς και η έλλειψη σχετικών ελληνικών κειμένων κινητροδότησαν την απόφασή μας να ασχοληθούμε με το δηλωθέν θέμα.

Η προσπάθειά μας φέρει κοντά ή, μάλλον, εξαρτά το πεδίο που λέγεται *εθνική ασφάλεια* με αυτό που λέγεται *αντικατασκοπία* μέσω της μελέτης του τελευταίου. Εντός ενός ανταγωνιστικού κόσμου (ακόμα και μετά τη λήξη της ψυχροπολεμικής περιόδου) ραγδαίων πολιτικών, στρατιωτικών, οικονομικών, τεχνολογικών και άλλων εξελίξεων η ανάγκη παρουσίας, γενικά, ικανών μυστικών υπηρεσιών και, ειδικότερα, τμημάτων αντικατασκοπίας κρίνεται για ένα έθνος κάτι παραπάνω από αυτονόητο. Ο *πολιτικός ρεαλισμός*, τελικά, και όχι κάποια άλλη διεθνής θεώρηση (βλέπε κυρίως αυτή του *φιλελευθερισμού*) επιβάλλει, καλώς ή κακώς, στα έθνη συγκεκριμένες πολιτικές και πρακτικές στον ένα ή άλλο βαθμό.

Η αποστολή μας, κατά βάσει, δεν είναι δύσκολη. Δεν μελετάμε κάποια αμφιλεγόμενη υπόθεση, δεν προβαίνουμε σε κάποια περιπτωσιολογική έρευνα κάποιου σκοτεινού συμβάντος ώστε να απαιτούνται πρωτογενείς εσωτερικές ή εξωτερικές πηγές. Επαναλαμβάνουμε πως η απάντηση στο ερώτημα «ποιος ο ρόλος της αντικατασκοπίας στην εθνική ασφάλεια» εκμαιεύεται αβίαστα (και) μέσω της ανάλυσης συγκεκριμένων εννοιών όπως, τουλάχιστον, αυτές ξεδιπλώνονται στο «θεωρητικό τμήμα» της μελέτης. Γεγονός είναι πως, προς υποστήριξη του τελευταίου, καταγράφεται μια μεγάλη βιβλιογραφία τόσο ελληνικών όσο και ξένων (μεταφρασμένων στην ελληνική ή μη) τίτλων, συνεπώς, η προσπάθειά μας διευκολύνεται.

Ο δρόμος που ακολουθείται στο «πρακτικό κομμάτι» είναι, επίσης, απλός αν και οι βιβλιογραφικές παραπομπές αφορούν δυστυχώς, σχεδόν αποκλειστικά, σε ξενόγλωσσα πονήματα, άρθρα ή διαδικτυακές πηγές αποδεικνύοντας την συγγραφική / ερευνητική πενία που μαστίζει τον ημεδαπό χώρο γύρω από ζητήματα πληροφοριών και μυστικών υπηρεσιών. Μόλα ταύτα, και παρά την αυτή αντικειμενική δυσκολία,

³⁶ Για μια εμπεριστατωμένη γνώμη σχετικά με την «ερευνητική μεθοδολογία» βλέπε Αρβανιτόπουλος Κ., Κώνστας Δ., *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή*, τόμος Α', Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα ³2002, σ. 99-105 και Κώνστας Δ., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, τόμος Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1983, σ. 186-189

κατορθώνεται μέσω ιστορικής καταγραφής, μέσω δράσεων, μέσω παραδειγμάτων να εξαχθεί και να επαληθευθεί (ως απαραίτητη προϋπόθεση μιας έρευνας) το πασιφανές: το καίριο του ρόλου της *αντικατασκοπίας* και των *μυστικών υπηρεσιών* στην επίτευξη *εθνικής ασφαλείας*.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΟΡΙΣΜΟΙ

Σ' αυτό το κεφάλαιο επιχειρούμε να ορίσουμε τις έννοιες του ρεαλισμού, της εθνικής, και όχι μόνο, ασφαλείας, της πληροφορίας / πληροφόρησης και της κατασκοπίας. Πρόκειται για έννοιες των οποίων ο ορισμός μάς βοηθάει στην κατανόηση του έργου και του (εθνικού) ρόλου της αντικατασκοπίας. Η εξέταση της τελευταίας ακολουθεί στα επόμενα κεφάλαια.

2.1 Ο Ρεαλισμός

Εάν πίστη μας αποτελούσε η ιδέα πως ό,τι ονομάζουμε διεθνή περίγυρο, ό,τι νοούμε με τον όρο *διεθνείς πολιτικές σχέσεις* δεν εμφορείται / κατευθύνεται, κατά κύριο λόγο, από τις αρχές του *διεθνούς πολιτικού ρεαλισμού*, τότε, δεν θα είχαμε ασχοληθεί με το συγκεκριμένο θέμα ίσως γιατί ο ρόλος μιας μυστικής υπηρεσίας στα εθνικά πράγματα να μην εθεωρείτο τόσο εμφατικός ή διότι, ίσως, αποτελούσε ταμπού. Ωστόσο, κατασκοπία / αντικατασκοπία εντός ενός ρεαλιστικού κόσμου αποτελούν αναπόσπαστα στοιχεία και δομές του έργου που σκοπό έχει να προασπίζει ό,τι νοούμε με τον όρο *εθνική ασφάλεια*. Ας ορίσουμε λοιπόν την έννοια του *ρεαλισμού*.

Ο πολιτικός ρεαλισμός αποτελεί την πρώτιστη θεωρία στη μελέτη των διεθνών σχέσεων³⁷. Η κυριαρχία του γίνεται φανερή τόσο σε ακαδημαϊκό όσο και σε πολιτικό επίπεδο, δηλαδή, τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη της διεθνούς πολιτικής. Μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του 1990 πάνω από το 90% των πολιτικών ερευνών και αναλύσεων που ετέθησαν σε εμπειρική δοκιμασία αντλούσαν από τη ρεαλιστική θεωρία και ελέγχονταν βάσει αυτής. Ηγέτες όπως ο Ρισελιέ, Μπίσμαρκ, Ρούσβελτ, Τσόρτσιλ, ντε Γκωλ κ.λ. έχουν ταυτιστεί μ' αυτή. Πατέρας του πολιτικού ρεαλισμού θεωρείται ο Θουκυδίδης ενώ το έργο του *Ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου* αποτελεί τη βίβλο των ρεαλιστών^{38, 39}.

Ο ρεαλισμός (δηλαδή, ο *πραγματισμός*) ως σύνολο, προκειμένου να εξηγήσει τη φύση των διεθνών σχέσεων, ελέγχει τόσο τη συμπεριφορά του ανθρώπου όσο και την πολιτική δομή του κόσμου, όπου δομή ίσον *είναι*, δηλαδή το υπάρχον και πραγματικό σε αντίθεση με την ιδεαλιστική θεωρία που ερείδεται στο *δέον*, δηλαδή στο ιδεατό και ιδεώδες. Ο σύγχρονος πολιτικός ρεαλισμός ανδρώθηκε στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα με προνομιακό επίπεδο τη διεθνή πολιτική στο άναρχο διεθνές περιβάλλον αφού στον συντεταγμένο, οριοθετημένο και αρχόμενο εσωτερικό χώρο η ευθεία

³⁷ Ο ρεαλισμός θεωρείται, ειδικά από τους σύγχρονους μελετητές, η αρχαιότερη διατυπωμένη άποψη επί των διεθνών σχέσεων. Ίσως, ωστόσο, τα πράγματα δεν είναι έτσι ακριβώς. Κατά πάσα πιθανότητα πρώτη χρονολογικά διατυπωμένη σκέψη είναι η σκέψη του *πατριωτικού μοραλισμού*. Πρόκειται για τη άποψη που αποδίδει στη μια πλευρά (τη δικιά μας πλευρά) το απόλυτο δίκιο, ενώ, στην άλλη το απόλυτο άδικο -βλέπε Ηρακλείδης Α., *Η διεθνής κοινωνία και οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων. Μια κριτική περιδιάβαση*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2009, σ. 24. Προφανώς ο ρεαλισμός πήρε στοιχεία από την αυτή άποψη

³⁸ Θεωρούμε, επίσης, πως πέρα των αναφερομένων ηγετών, στη ρεαλιστική ομάδα εντάσσονται προσωπικότητες όπως οι Στάλιν, Μάο, Μπρέζνιεφ, Ρέιγκαν, Πούτιν και άλλοι νεότεροι. Επιπλέον, πιστεύουμε πως η πολιτική των τριών μεγάλων σύγχρονων δυνάμεων (ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα) εμφορείται ξεκάθαρα από ρεαλιστικές πολιτικές ιδέες πέρα των θεωρητικών ιδεολογημάτων πάνω στα οποία στηρίζεται

³⁹ Πλατιάς Αθ., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2000, σ. 25

επίκλησή του θεωρείται από κυνισμός μέχρι έκνομη πράξη⁴⁰ (προσωπικά πιστεύουμε πως και στον εσωτερικό χώρο, ιδιαίτερα σε κρίσιμες στιγμές, ακολουθείται η ρεαλιστική προσέγγιση -βλέπε Αραβική Άνοιξη 2011, Συρία 2011-2012 κ.λ.). Κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, η συνολική εξέλιξη του κόσμου και η οικονομική παγκοσμιοποίηση έθεσαν υπό επανεξέταση ορισμένες παραδοχές της ρεαλιστικής θεωρίας επαναφέροντας στη συζήτηση τον ιδεαλισμό με τη μορφή, κυρίως, του νεοφιλελευθερισμού⁴¹. Ωστόσο, και παρά τις επιθέσεις που δέχτηκε ο ρεαλισμός, με περίοδο αιχμής λίγο μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, άποψή μας είναι πως τα πρόσφατα γεγονότα τον δικαιώνουν (η διεθνής τρομοκρατία και η εμφάνιση κρατών που έχουν συνδεθεί μ' αυτή, οι γεωστρατηγικές διαφορές μεταξύ μεγάλων ή μικρών δυνάμεων κ.λ. δεικνύουν τη ρεαλιστική πραγματικότητα και επιβάλλουν τη ρεαλιστική σκέψη⁴² ως μονόδρομο χάραξης πολιτικής).

Ο πολιτικός ρεαλισμός απαντά με ξεκάθαρο τρόπο σε μια σειρά καίριων ερωτημάτων όπως ποια είναι η δομή και ο χαρακτήρας του διεθνούς συστήματος, ποια είναι τα αίτια της συμπεριφοράς των κρατών, πως επιβιώνουν τα κράτη εντός του διεθνούς συστήματος, πως κατοχυρώνεται η διεθνής ειρήνη, ποια η σύνδεση «δικαίου» και «ηθικής» με τον πόλεμο, την παγκόσμια πολιτική και τις διεθνείς σχέσεις⁴³. Σήμερα, οι δύο πιο σημαντικές μορφές πολιτικού ρεαλισμού είναι ο παραδοσιακός / κλασικός ρεαλισμός και ο δομικός ρεαλισμός ή νεορεαλισμός. Η κύρια διαφορά τους έγκειται στο ότι ο πρώτος εξηγεί τις διεθνείς σχέσεις στη βάση της ανθρώπινης φύσης και συμπεριφοράς⁴⁴, ενώ ο δεύτερος στη βάση και ανάλυση του διεθνούς συστήματος συσχετισμού δυνάμεων⁴⁵. Συνολικότερα, κατά τον περίφημο Αμερικανό καθηγητή Διεθνών Σχέσεων Kenneth Waltz τρεις εικόνες δύναται να εξηγήσουν τη διεθνή πολιτική και τις αιτίες του πολέμου⁴⁶. Η πρώτη έχει να κάνει αποκλειστικά με την εγγενή φύση και συμπεριφορά του ανθρώπου, η δεύτερη με τη συμπεριφορά του ανθρώπου υπό το πρίσμα των εσωτερικών δομικών κρατικών αναγκαιοτήτων και πιέσεων και η τρίτη με τις απαιτήσεις του διεθνούς άναρχου συστήματος. Καμιά εικόνα δεν είναι ξεκομμένη εντελώς από τις άλλες δύο, ενώ, ταυτόχρονα, εντάσσονται, παρά την όποια ετερότητά τους, στη ρεαλιστική θεώρηση⁴⁷.

⁴⁰ Αλμπάνης Ε., *Παγκόσμιες Σχέσεις. Θεωρία και Προβληματισμός*, Εκδόσεις Libro, Αθήνα 2000, σ. 19-20

⁴¹ ο.π., σ. 21

⁴² Θεωρούμε, άλλωστε, πως κακώς έχει συνδεθεί η ρεαλιστική σκέψη με τον πόλεμο ως πρώτιστο μέσο επίλυσης διεθνών διαφορών. Πιστεύουμε πως ο ρεαλισμός δεικνύει τη στρατιωτική σύρραξη μόνο ως έσχατο τρόπο αντίδρασης. Ο διάσημος Αμερικανός καθηγητής Διεθνών Σχέσεων John Mearsheimer κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα τον Ιούνιο του 2011 διακήρυξε, στην ομιλία του στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, την πίστη του πως ο ρεαλισμός αποτελεί τον πλέον σίγουρο δρόμο διατήρησης της διεθνούς ειρήνης

⁴³ Πλατιάς Αθ., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα ²2000, σ. 26

⁴⁴ Δύο εκπληκτικά βιβλία μελέτης της ανθρώπινης συμπεριφοράς εντός της διεθνούς πολιτικής που συστήνονται ανεπιφύλακτα είναι το *Perception and Misperception in International Politics* του Robert Jervis και το *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace* του Hans Morgenthau

⁴⁵ Πλατιάς Αθ., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα ²2000, σ. 58-59. Για μια εμπεριστατωμένη, επί του θέματος, μελέτη βλέπε Waltz Kenneth, *Θεωρία διεθνούς πολιτικής, μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011 και *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος. Μια θεωρητική ανάλυση*, μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011 του ίδιου

⁴⁶ Ένα εξαιρετικό πόνημα στην ελληνική γλώσσα ειδικά για τις αιτίες του πολέμου είναι το *Ο πόλεμος και τα αίτια του* του καθηγητού Παναγιώτη Ήφαιστου από τις εκδόσεις Ποιότητα

⁴⁷ Waltz K., *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος. Μια θεωρητική ανάλυση*, μετάφραση Κολιόπουλος K., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ. 37, 113, 205-206. Για μια καλύτερη άποψη βλέπε στο ίδιο κεφάλαιο 2, 4, 6

Γενικά, και σύμφωνα με τους ερευνητές Sorensen και Jackson, οι βασικές θεωρητικές ιδέες και παραδοχές του ρεαλισμού έχουν να κάνουν με:

- Την απαισιόδοξη ερμηνεία της ανθρώπινης φύσης και υπόστασης.
- Την πεποίθηση πως η αντιπαράθεση αποτελεί αναπόφευκτο στοιχείο των διεθνών σχέσεων.
- Την πεποίθηση πως αυτή η αντιπαράθεση λύνεται, σε τελικό επίπεδο, με στρατιωτικά μέσα και επιβολή.
- Την αμφισβήτηση της δυνατότητας διεθνούς πολιτικής προόδου και συνεργασίας, τουλάχιστον σε αντίστοιχο βαθμό με την πρόοδο και συνεργασία που επιτυγχάνεται στο εσωτερικό μιας χώρας.
- Το γεγονός πως εθνική ασφάλεια και επιβίωση ενός κράτους αποτελούν το πρώτο και κύριο μέλημα των κυβερνήσεων⁴⁸.

Αν θελήσουμε να εντυπώσουμε περαιτέρω στα του ρεαλισμού δεν έχουμε παρά να συμβουλευτούμε (και) το υποκεφάλαιο 5.1.2 του έργου *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη* του Ιωάννη Κωνσταντόπουλου. Εντός αυτού συγκαταλέγονται οι κάτωθι τέσσερις βασικές ρεαλιστικές αρχές:

- Η πρώτη αφορά στο κράτος σε σχέση με το διεθνές σύστημα θεωρώντας το πρώτο ως τον σημαντικότερο δρώντα του πολιτικού παιγνίου που εκτυλίσσεται εντός του δευτέρου και, άρα, ως βασική μονάδα ανάλυσης των διεθνών πολιτικών διεργασιών και σχέσεων.
- Η δεύτερη υποστηρίζει πως τα κράτη λειτουργούν εντός ενός διεθνούς περιβάλλοντος αναρχίας και, άρα, ανταγωνισμού. Η διεθνής αναρχία σχετίζεται πρώτον, με την *κρατική κυριαρχία (sovereignty)*⁴⁹ και το *κρατικό μονοπώλιο της βίας* και δεύτερον, με την *αρχή της αυτοβοήθειας*.
- Η τρίτη δηλώνει πως τα κράτη δρουν στο διεθνή χώρο με βάση τα συμφέροντά τους (δηλαδή, ασφάλεια, επιβίωση κ.λ. -βλέπε ακριβώς δύο παραγράφους παραπάνω)⁵⁰.
- Η τέταρτη αρχή έχει να κάνει με το γεγονός της αναπόφευκτης μεταξύ των κρατών σύγκρουσης λόγω επιδίωξης αντιτιθεμένων συμφερόντων⁵¹.

Αν θελήσουμε να επικεντρώσουμε στο νεορεαλισμό πρέπει να αναφέρουμε πως σύμφωνα με τον ερευνητή Steven Lamy:

- Τα κράτη και οι υπόλοιποι δρώντες του διεθνούς συστήματος αλληλεπιδρούν εντός ενός περιβάλλοντος όπου μια έννοια κεντρικής εξουσίας απουσιάζει εμφανικά.
- Το ίδιο το διεθνές σύστημα επιβάλλει τις όποιες κρατικές συμπεριφορές.

⁴⁸ Sorensen G., Jackson R., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντίνου Χ., Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 110

⁴⁹ Κατά τον Hedley Bull πίσω από τον όρο *κρατική κυριαρχία* στοιχίζονται δύο είδη. Πρόκειται για την *εσωτερική κυριαρχία* και την *εξωτερική κυριαρχία*. Η πρώτη νοείται ως εξουσία του κράτους έναντι όλων των εσωτερικών, εντός του εδάφους του, εξουσιών και η δεύτερη ως ανεξαρτησία του κράτους έναντι των άλλων (εξωτερικών) εξουσιών -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 226-227

⁵⁰ Βέβαια, πέρα από το κίνητρο της ασφάλειας και επιβίωσης υπάρχουν και άλλα κίνητρα που επιβάλλουν την κρατική δραστηριοποίηση. Κατά τον Kenneth Waltz σημαντικό ρόλο παίζουν οι όποιες φιλοδοξίες που μπορεί να ξεκινούν από το ένα άκρο του φάσματος (κατάκτηση) και να καταλήγουν στο άλλο (απομονωτισμός) -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 230

⁵¹ Γι' αυτές τις τέσσερις βασικές αρχές του ρεαλισμού βλέπε υποκεφάλαιο 5.1.2 (σ. 219-232) στο *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010 του Ιωάννη Κωνσταντόπουλου

- Τα κράτη, ενδιαφερόμενα πρωτίστως για τον εαυτό τους, προτιμούν την αυτοβοήθεια από τη διεθνή συνεργασία.
- Τα κράτη χαρακτηρίζονται (ή πρέπει να χαρακτηρίζονται, συμπληρώνουμε) από ορθολογική σκέψη, μια σκέψη που τα ωθεί σε προσπάθειες αυξήσεως των ωφελειών και μειώσεως των διεθνών επισφαλειών τους.
- Η επιβίωση αποτελεί το πλέον κρίσιμο ερώτημα για κάθε κρατικό δρώντα.
- Η καχυποψία του ενός κράτους για το άλλο οδηγεί σε έλλειψη εμπιστοσύνης βάσει της οποίας, ωστόσο, διαμορφώνονται οι κρατικές πολιτικές⁵² -όπως γίνεται φανερό οι σκέψεις των ρεαλιστών μελετητών παρουσιάζουν τεράστια πεδία αλληλοκάλυψης και συμφωνίας⁵³.

Η συγκεκριμένη σχολή σκέψης θεωρεί ότι μόνιμη έγνοια των ανθρώπων είναι πως θα βελτιώσουν τη θέση τους σε σχέση με αυτή των άλλων ατόμων. Το ενδιαφέρον τους σχετίζεται με το ποιος θα έχει το πάνω χέρι στις κοινωνικές σχέσεις. Οι άνθρωποι παρουσιάζουν την ίδια αγωνία παντού και πάντα. Η απαισιόδοξη αυτή ερμηνεία του ανθρώπου δεν αφήνει ανεπηρέαστα τα κράτη, τις πολιτικές οντότητες. Αντιθέτως, πιστεύουν οι ρεαλιστές, αντικατοπτρίζει τη διεθνή εικόνα.

Ο Hans Morgenthau υποστηρίζει πως πολιτική δεν είναι τίποτα άλλο από έναν διαρκή αγώνα απόκτησης εξουσίας. Η εξουσία αποτελεί άμεση προτεραιότητα. Πως θα αποκτηθεί; Πως θα διατηρηθεί; Οι απαντήσεις καθορίζουν τη μέθοδο της πολιτικής δράσης.

Οι Θουκυδίδης, Machiavelli και Hobbes έχουν κτίσει παλαιόθεν, στον έναν ή άλλο βαθμό, στην αυτή άποψη. Απόκτηση εξουσίας, μέσα εξουσίας, άσκηση εξουσίας βρίσκονται στο επίκεντρο της ανθρώπινης δραστηριότητας. Η διεθνής πολιτική σκηνή είναι μια σκηνή σύγκρουσης και πολέμου. Η υπεράσπιση του εθνικού συμφέροντος, της εθνικής ασφαλείας και η διαιώνιση του κράτους τοποθετούνται πάνω απ' όλα⁵⁴.

Οι ρεαλιστές δέχονται ότι η παγκόσμια πολιτική εξελίσσεται εντός ενός άναρχου διεθνούς περιβάλλοντος. Ο όρος *διεθνής αναρχία* δεν σημαίνει χάος. Σημαίνει πως κάποια υπέρτατη αρχή, κάποια παγκόσμια κυβέρνηση πάνω από τα κράτη δεν υπάρχει. Το ότι δεν υπάρχει κάποια κεντρική εξουσία στο διεθνή χώρο έχει, όπως τονίσαμε παραπάνω, δύο επακόλουθα. Το πρώτο σχετίζεται με την ύπαρξη της *κρατικής εξουσίας και κυριαρχίας*. Το κράτος δεν αναγνωρίζει καμιά ανώτερη αρχή είτε σε σχέση με τη δράση του στον εσωτερικό κρατικό χώρο, είτε σε σχέση με τη στάση του διεθνώς. Η ύπαρξη διεθνών δεσμεύσεων έχουν λειτουργικό / κανονιστικό και όχι προστακτικό χαρακτήρα υπό την έννοια πως ένα κράτος τις αποδέχεται για όσο καιρό κρίνει αυτό αναγκαίο⁵⁵. Το δεύτερο επακόλουθο έχει να κάνει με την *αρχή της αυτοβοήθειας*. Τούτο σημαίνει πως το κράτος δεν προσβλέπει σε κάποια υπέρτερη εξουσία σε περίπτωση κινδύνου. Πρέπει να ανακαλύψει μόνο του τον τρόπο επίλυσης εσωτερικών και εξωτερικών προβλημάτων, της προώθησης των συμφερόντων του και, κυρίως, της διαιώνισής του. Όπως γίνεται κατανοητό, το κράτος δεικνύει τον

⁵² Για τις βασικές νεορεαλιστικές, κατά Steven Lamy, αρχές βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 240

⁵³ Κάτι εις το οποίο οφείλει ο ρεαλισμός τη ρώμη και συνεκτικότητά του

⁵⁴ Sorensen G., Jackson R., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντίνιδης Χ., Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 110-111

⁵⁵ Ωστόσο, κάτι τέτοιο αποτελεί, μάλλον, περισσότερο κομμάτι της θεωρίας και λιγότερο της πράξης. Όμως, ακόμα και έτσι επιβεβαιώνεται η ρεαλιστική θεωρία καθώς τα ισχυρά κράτη μπορούν να μεταβάλλουν την αυτή θεωρία σε πράξη ευκολότερα απ' ότι τα λιγότερο ισχυρά

κεντρικό παίκτη στο διεθνές πολιτικό σύστημα, συνεπώς, οι διεθνείς σχέσεις αφορούν και έχουν να κάνουν πρώτα και κύρια με τη δράση των κρατών^{56, 57, 58}.

Βασικός σκοπός της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους είναι η προώθηση του εθνικού συμφέροντος στη διεθνή арένα. Στον αξιακό πυρήνα του ρεαλισμού βρίσκεται η εθνική ασφάλεια και επιβίωση του κράτους, η διατήρηση της εδαφικής του κυριαρχίας και της εθνικής του ανεξαρτησίας. Επιπλέον, η βελτίωση του ισοζυγίου ισχύος μεταξύ αυτού και των άλλων διεθνών δρώντων δεικνύει ύψιστο προσανατολισμό. Το κράτος βρίσκεται εδώ για να προάγει την ευημερία των πολιτών, να αναπαράξει την τάξη, την ασφάλεια, την πρόοδο, να διασφαλίσει την ανθρώπινη ζωή από κακόβουλες εξωτερικές (ή εσωτερικές, προσθέτουμε) ενέργειες.

Το εθνικό συμφέρον, λοιπόν, αποτελεί εξέχοντα παράγοντα ρύθμισης της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους. Όροι ηθικών συμπεριφορών δεν έχουν θέση στις διεθνείς σχέσεις. Τα κράτη θεωρούνται ορθολογικοί δρώντες που, προβαίνοντας σε εκτιμήσεις κόστους-οφέλους, καταλήγουν στις πλέον πρόσφορες, για την προώθηση των συμφερόντων τους, πολιτικές^{59, 60}.

Το γεγονός της επιτακτικής ανάγκης ενίσχυσης και ισχυροποίησης της άμυνας, της διαφύλαξης του συμφέροντος και της ασφαλείας οδηγεί τα κράτη σε σχέσεις που κάθε άλλο παρά μπορούν να βασιστούν στην εμπιστοσύνη⁶¹ -κατ' αυτόν τον τρόπο

⁵⁶ Βέβαια, για τη θεωρία του φιλελευθερισμού το κράτος βαίνει μειωνόμενο χρόνο με το χρόνο καθώς η επήρεια των διεθνών καθεστώτων και οργανισμών αυξάνει. Ο φιλελευθερισμός πιστεύει, μεν, πως το κράτος είναι κύριος δρών στο διεθνές σύστημα αλλά όχι, δε, τόσο ισχυρός όσο πρεσβεύει ο ρεαλισμός και, σαφώς, όχι ο μόνος

⁵⁷ Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁵2007, σ. 19-20

⁵⁸ Οι όροι *κρατική εξουσία* και *κρατική κυριαρχία* στις διεθνείς σχέσεις θεωρούνται συναφείς και χρησιμοποιούνται για να δηλώσουν την ίδια αρχή. Πρόκειται για μια ρυθμιστική αρχή μεταξύ κρατικών παραγόντων αναφερόμενη σε θέματα ισχύος, εξουσίας και αρμοδιότητας. Ουσιαστικά ομιλούμε για το θεσμοποιημένο δικαίωμα των κρατών να λειτουργούν σε συνθήκες αυτονομίας χωρίς να υφίστανται κίνδυνο οποιουδήποτε είδους επέμβασης ξένων μη εξουσιοδοτημένων παραγόντων στο εσωτερικό τους. Ο Jean Bodin, Γάλλος φιλόσοφος του 16^{ου} αιώνα, θεωρείται πως κατέθεσε τον πρώτο περιεκτικό ορισμό επί του θέματος -βλέπε Ήφαιστος Π., *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 1999, σ. 190 και Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 75

⁵⁹ Είναι γεγονός πως «ανορθολογικά» στοιχεία παρεισφύουν, ενίοτε ή συχνότερα, στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής των κρατών. Υπάρχουν παραδείγματα αποφάσεων που ελήφθησαν όχι επί τη βάσει του εθνικού συμφέροντος, αλλά, διαμορφώθηκαν στη λογική «μικροσυμφερόντων», ηθικών επιταγών, ερωτικών σκανδάλων κ.λ. Ωστόσο, η ρεαλιστική θεωρητική υπόθεση του ορθολογικού δρώντος χρησιμοποιείται, κατά τον Κένεθ Γουόλτζ, για να βοηθήσει στην ανάλυση του διεθνούς περιβάλλοντος και συστήματος και όχι για να καταγράψει με ακρίβεια την πραγματικότητα -βλέπε Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁵2007, σ. 24

⁶⁰ Waltz K., *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, μετάφραση Κολιόπουλος Κ., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ. 10-12, Sorensen G., Jackson R., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντινίδης Χ., Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 111-112, Σπυρόπουλος Γ., *Διεθνείς Σχέσεις. Ρεαλιστική προσέγγιση - Θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 23-25, Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁵2007, σ. 22-23

⁶¹ Αυτό δεν σημαίνει πως δεν μπορεί να υπάρξει συνεργασία υπό όρους μεταξύ των διεθνών δρώντων. Σύμφωνα με τους ρεαλιστές με τον όρο «συνεργασία» νοούμε μια εθελοντική, μεταξύ των κρατών, ρύθμιση που σκοπό έχει τη διαχείριση διαφορών με προοπτική ένα αμοιβαία επωφέλές αποτέλεσμα. Ο ρεαλιστής Joseph Griego διακρίνει τρία στοιχεία που πρέπει να δομούν μια συνεργασία: Πρώτον, τον εθελούσιο χαρακτήρα αυτής, δεύτερον, έναν αυστηρά οριοθετημένο σκοπό και τρίτον, την ίδρυση και λειτουργία ενός κανονιστικού διεθνούς καθεστώτος (international regime) ως σύνολο νομών, αρχών, κανονισμών και διαδικασιών λήψεως αποφάσεων που κατευθύνουν τις κρατικές πολιτικές στην περαίωση κοινών στόχων εντός μιας ορισμένης θεματικής περιοχής. Βέβαια, ο κίνδυνος της

ο διαχρονικός Θουκυδίδης τονίζει τις περιορισμένες επιλογές και τα στενά περιθώρια ελιγμών που έχουν στη διάθεση τους οι ηγέτες κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής. Κάθε πράξη συνεπάγεται κάποιο αποτέλεσμα. Κάθε απόφαση επιφέρει συνέπειες. Η σύνεση και η προσοχή επιβάλλονται ως οδηγοί χάραξης πολιτικών σχεδιασμών⁶².

Ο Machiavelli κάνει ένα βήμα παραπέρα. Δηλώνει πως ισχύς και πανουργία είναι δύο απαραίτητα όπλα στην άσκηση εξωτερικής πολιτικής. Ο ηγέτης, το κράτος, πρέπει να αποδεικνύονται ταυτόχρονα λεοντάρι και αλεπού. Ευστροφία και ευελιξία κινήσεων πρέπει να χαρακτηρίζουν μια εθνική πολιτική όσο και αν διάφορα εμπόδια προβάλλουν στο δρόμο, όσο και αν τα περιθώρια είναι δυσδιάκριτα. Ο Machiavelli αναγνωρίζει τον κόσμο των διεθνών σχέσεων ως έναν επικίνδυνο κόσμο⁶³. Προτείνει τα εξής: *...έχε επίγνωση του τι συμβαίνει γύρω σου, μη βρίσκεσαι προ τετελεσμένων, μην περιμένεις την πρώτη κίνηση του αντιπάλου, αλλά, δράσε πριν από αυτόν*⁶⁴.

Η άναρχος φύση του παγκόσμιου πολιτικού συστήματος έχει ως αποτέλεσμα, κατά τον άλλο μεγάλο θεωρητικό του ρεαλισμού, τον Hobbes, την παραγωγή αυτού που ονομάζουμε δίλημμα ασφαλείας (βλέπε σ. 33-34). Κατ' αυτόν τον τρόπο δεν υπάρχει μόνιμη ή εγγυημένη ειρήνη μεταξύ των κρατών. Το διεθνές δίκαιο έχει περιορισμένη

εξαπάτησης και η επιδίωξη, μάλλον, σχετικών και όχι απόλυτων κερδών (προτιμώ π.χ. να κερδίσω 5 ευρώ και ο άλλος ένα, ας υποθέσουμε, μεγαλύτερο ποσό Α παρά να κερδίσω 100 ευρώ και ο άλλος ένα μεγαλύτερο ποσό Β του οποίου η διαφορά από τα δικά μου 100 ευρώ να είναι πολύ μεγαλύτερη από τη διαφορά μεταξύ του ποσού Α και των δικών μου 5 ευρώ. Με λίγα λόγια προτιμώ να μειώσω το κέρδος μου παρά να αυξήσω την ωφέλεια του άλλου καθώς ακριβώς αυτή η ωφέλεια ενδέχεται να τροφοδοτήσει επιθετικές πολιτικές εις βάρος μου) -περί των συγκεκριμένων προτάσεων βλέπε υποκεφάλαιο 5.1.2 (σ. 232-240) στο *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010 του Ιωάννη Κωνσταντόπουλου. Για μια επιπλέον, επί του θέματος, άποψη βλέπε μεταξύ άλλων Carr E., *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, μετάφραση Στροϊκού Η., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000, σ. 206, Morgenthau H., *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, Νέα Υόρκη - ΗΠΑ ³1962, κεφάλαιο 30, σ. 519-536, Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁵2007, σ. 23.

⁶² Sorensen G., Jackson R., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντινίδης Χ., Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 112, 114-115

⁶³ Βέβαια, γεγονός είναι πως το σύστημα των κυρίαρχων κρατών έχει δομηθεί σε ορισμένες κοινές διεθνείς αξίες. Κατ' αυτόν τον τρόπο έχει δημιουργηθεί μια σύγχρονη διεθνής κοινωνία της οποίας τις ρίζες ανιχνεύουμε, ήδη, στον 18^ο αιώνα και στην σκέψη του Βολτέρου και του μεγάλου θεωρητικού του διεθνούς δικαίου Βατέλ. Μια διεθνής κοινωνία είναι κάτι πιο «βαθύ» από μια συστημική κοινωνία κρατών καθώς επηρεάζεται (η πρώτη) από κοινές αξίες και όχι μόνο από τον πόλεμο ή τις απαραίτητες διακρατικές πολιτικές ή εμπορικές επικοινωνίες. Η διεθνής κοινωνία γεννά επιταγές κρατικής συμπεριφοράς που εμπίπτουν στη λογική του *πρέποντος* ενώ, από την άλλη μεριά, η διεθνής αναρχία γεννά συμπεριφορές που καλύπτουν τη λογική των *συνεπειών*. Οι δύο λογικές συνυπάρχουν με τη μία να υπερέχει κάποια στιγμή και την άλλη να επικρατεί σε κάποιο άλλο χρόνο. Οπωσδήποτε, στην παγκόσμια πολιτική σκηνή η λογική των *συνεπειών* δεσπόζει καθώς το άναρχο περιβάλλον καθιστά την καχυποψία ένα ιδιαίτερα έντονο συναίσθημα, άλλωστε, πολλοί από τους θεωρητικούς των διεθνών σχέσεων ισχυρίζονται ότι οι επιταγές του διεθνούς δικαίου και των διεθνών θεσμών απορρέουν μόνο επιφανειακά από τη λογική του *πρέποντος* ενώ στην πραγματικότητα έχουν σχεδιαστεί με γνώμονα την εξυπηρέτηση των μεγάλων δυνάμεων και, άρα, τη λογική των *συνεπειών* -βλέπε Παπασωτηρίου Χ., *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ²2009, σ. 25-27 όπως επίσης Bull H., *Η άναρχη κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, μετάφραση Στροϊκού Η., Αθήνα 2001, κεφάλαιο 1-2, σ. 39-93 και Λάβδας Κ., «Νόρμες, κανόνες και εξελικτικές διαστάσεις της συνεργασίας στις διεθνείς σχέσεις», σ. 57-99, Μακρής Σπ., «Η Αγγλική Σχολή των Διεθνών Σχέσεων», σ. 265-285 στο *Κατευθύνσεις στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων*, επιμέλεια Λάβδας Κ. και άλλοι, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2010

⁶⁴ Sorensen G., Jackson R., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντινίδης Χ., Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 116-117

λειτουργική / κανονιστική ισχύ. Το όποιο αδιέξοδο στις διεθνείς σχέσεις επιλύεται με πόλεμο⁶⁵.

Τέλος, σύμφωνα με το ρεαλιστή ιστορικό Friedrich Meinecke το *raison d'etat* αποτελεί την ύψιστη θεμελιώδη αρχή διεθνούς συμπεριφοράς, αποτελεί τον Πρώτο Νόμο της Κίνησης του Κράτους. Το *raison d'etat* (= *Realpolitik* ή επαγωγικά, *λελογισμένη βία*) δικαιολογεί κάθε ενέργεια αυτοβοήθειας προκειμένου να διασφαλιστεί μια κρατική οντότητα καθώς η αυτοάμυνα δρα κεντρικά με τις όποιες συμμαχίες και συνασπισμούς να έπονται⁶⁶ -ο ρεαλισμός μέσω του *raison d'etat* ξεδιπλώνει όλο το μεγαλείο του.

Δεχόμενοι τον ρεαλισμό ως κύρια εξηγητική θεωρία της διεθνούς πολιτικής και των διεθνών σχέσεων, κατανοούμε, στην ουσία, αυτομάτως το ρόλο των μυστικών υπηρεσιών για την εθνική ασφάλεια. Αν η ερμηνεία της ανθρώπινης φύσης δεν αφήνει περιθώρια για δημιουργία αγαστών σχέσεων μεταξύ ατόμων και κρατών, αν η αντιπαράθεση χαρακτηρίζει τις διεθνείς σχέσεις, αν ο πόλεμος δεικνύει το τελικό εργαλείο επίλυσης «ανεπίλυτων κρίσεων», τότε, κανείς δεν μπορεί να αισθάνεται ασφαλής.

Μέσα σ' ένα τέτοιο περιβάλλον ο (διαρκής) αγώνας για απόκτηση ισχύος καθίσταται αναπόφευκτος. Η ισχύς αποτελεί μέσο διασφάλισης του κράτους και των πολιτών του από απειλές του διεθνούς συστήματος. Γίνεται όχημα επιβίωσης και ασφαλείας. Το εθνικό συμφέρον ταυτίζεται τελικά με την ισχύ, την επιβίωση, την εθνική ασφάλεια⁶⁷.

Στην εξωτερική πολιτική χώρος για ηθικολογία δεν υπάρχει. Κάθε απόφαση πρέπει να λαμβάνεται στη βάση της σχέσης «τι δίνω, τι παίρνω». Οι επιλογές των ηγετών των κρατών πολλάκις συγκρούονται μεταξύ τους. Πρόκειται για μια πραγματικότητα που τις περιορίζει δραματικά αφαιρώντας δυνατότητες ελιγμών. Η προσοχή και η σύνεση, η πανουργία και η ευελιξία, η ευστροφία και η γνώση του διεθνούς περιβάλλοντος στοιχειοθετούν σημαντικά ή, έτι περαιτέρω, απαραίτητα προσόντα που κάθε υπεύθυνος ηγέτης πρέπει να διαθέτει. ...*Έχε επίγνωση του τι συμβαίνει γύρω σου, μη βρίσκεσαι προ τετελεσμένων, μην περιμένεις την πρώτη κίνηση του αντιπάλου, αλλά, δράσε πριν από αυτόν*, προτρέπει ο Machiavelli, ωστόσο, κανείς ηγέτης, καμιά πολιτική εξουσία δεν ξεφεύγει από τους περιορισμούς που θέτει η φύση σχετικά με τη δυνατότητα απόκτησης απόλυτης γνώσης. Αν η απόλυτη γνώση δεν μπορεί να κατακτηθεί, τότε, η σχετική γνώση δεικνύει την απάντηση. Ωστόσο, ακόμα και αυτή δεν παρέχεται με κάποιο αυτόματο τρόπο, πρέπει να αναζητηθεί, να συλλεχθεί, να περάσει από τη «βάσανο του κοσκινίσματος», να εφαρμοσθεί. Ακριβώς σ' αυτό το σημείο έρχονται οι υπηρεσίες πληροφοριών να δράσουν. Αποστολή τους η συλλογή, ανάλυση, απόδοση τής, σε τελικό βαθμό, επεξεργασμένης πληροφορίας. Η τελευταία γίνεται γνώση και κατ' επέκταση όπλο στα χέρια της πολιτικής ηγεσίας. Ακολουθεί η τελική απόφαση και εφαρμογή -ακόμα και σ' αυτό το (τελικό) στάδιο οι μυστικές υπηρεσίες μπορούν να προσφέρουν τη βοήθειά τους. Αν για κάθε απόφαση απαιτείται γνώση, αν κάθε απόφαση εξυπηρετεί την έννοια της εθνικής

⁶⁵ Sorensen G., Jackson R., *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντίνιδης Χ., Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006, σ. 120-121

⁶⁶ Dunne T., Schmidt B., «Ρεαλισμός» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 231, 233 και Μακρής Σπ., *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης. Κονστρουκτιβισμός vs Ρασιοναλισμός*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002, σ. 34

⁶⁷ Οι ρεαλιστές ταυτίζουν, ουσιαστικά, τις έννοιες του *συμφέροντος* και της *ισχύος*. Μέσω της ισχύος ελέγχεται η συμπεριφορά του άλλου. Συμφέρον ενός ορθολογικού δρώντα είναι να ελέγχει την συμπεριφορά και τις διαθέσεις των άλλων παικτών του συστήματος -βλέπε Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 9

ασφαλείας, τότε, κατανοούμε το ρόλο της πληροφόρησης σε σχέση μ' αυτήν (την εθνική ασφάλεια).

Κάποιοι ενδέχεται να ρωτήσουν το λόγο για τον οποίο δίδεται ιδιαίτερη βαρύτητα στη θεωρία του ρεαλισμού και όχι σε κάποια άλλη ανατρέποντας τις ανωτέρω καταλήξεις. Γεγονός είναι ότι ο ρεαλισμός έχει δεχτεί, όπως έχουμε προείπει, επιθέσεις περί της αξίας της εξηγητικής του δύναμης. Δεν θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε μπαίνοντας σε μια συζήτηση / αντιπαράθεση θεωριών, δεν αποτελεί αυτό σκοπό μας. Θεωρούμε πως η εξηγητική δύναμη του ρεαλισμού, η σοφία του και, κυρίως, οι διδαχές του δεν κινδυνεύουν να αποκαθλωθούν στο άμεσο μέλλον. Έχουν επιβεβαιωθεί στο διάβα αιώνων. Επιβεβαιώνονται μέσα από δελτία διεθνών ειδήσεων ακόμα και για τον μη ειδικό. Η διαχρονικότητά του τονίζεται από τον σπουδαίο (και διαπρύσιο ρεαλιστή) ερευνητή Robert Gilpin δια του ρητορικού ερωτήματος περί του κατά πόσο γνωρίζουν κάτι παραπάνω οι σύγχρονοι μελετητές των διεθνών σχέσεων από τον Θουκυδίδη και τους συμπατριώτες του. Τελικά, ο ρεαλισμός, κατά γενική ομολογία των μελετητών, εξακολουθεί να αποτελεί την επικρατέστερη πολιτική / διεθνολογική θεωρία προσελκύοντας πάντα τους τελευταίους, ενημερώνοντας / κατευθύνοντας τους υπευθύνους χάραξης διεθνούς, και όχι μόνο, πολιτικής⁶⁸.

2.2 Η εθνική ασφάλεια. Τι είναι το έθνος; Τι σημαίνει ασφάλεια;

Πριν προχωρήσουμε στον ορισμό της έννοιας *εθνική ασφάλεια* θεωρούμε πως πρέπει να καταθέσουμε τόσο κάποιες, γενικότερες, περί ασφαλείας σκέψεις, όσο και κάποιες σχετικά με αυτό που καλείται *έθνος*. Ξεκινάμε με την έννοια του έθνους.

2.2.1 Περί έθνους

Είθισται ο όρος «έθνος» να ταυτίζεται συχνά με τον όρο «κράτος» αν και υπάρχουν εννοιολογικές διαφορές. Το έθνος είναι μια έννοια άπιαστη, ενώ το κράτος είναι μια έννοια αντικειμενική. Το έθνος και το κράτος ενδέχεται να μην έχουν τα ίδια πολιτιστικά και εδαφικά σύνορα⁶⁹. Όταν αναφερόμαστε σε «κράτος» αναφερόμαστε σε έναν πολιτικό οργανισμό που διοικεί έναν πληθυσμό εντός μιας περιοχής που ορίζεται εδαφικά. Ο πολιτικός αυτός οργανισμός διεξάγει πολέμους, διαπραγματεύεται διεθνείς συμφωνίες, καθοδηγεί την καθημερινότητα των πολιτών του μέσα από χιλιάδες διαύλους και τρόπους. Κάθε κράτος, σε τελική ανάλυση, διεκδικεί αυτό που ονομάζουμε «κρατική κυριαρχία» (βλέπε υποσημειώσεις 49, 58).

Τα έθνη αποτελούν συσσωματώσεις ατόμων που έλκονται από δεσμούς όπως κοινή γλώσσα, κοινή θρησκεία, κοινός πολιτισμός και κουλτούρα, κοινή καταγωγή. Πολλά έθνη διατηρούν δικό τους κράτος. Τέτοια είναι η Γαλλία, η Βρετανία, η Γερμανία, η Ελλάς κ.α. Άλλα έθνη στερούνται αυτού του προνομίου, εδαφικής, δηλαδή, περιοχής άσκησης πολιτικής κυριαρχίας. Τέτοια «έθνη - μη κράτη» είναι το παλαιστινιακό έθνος, το κουρδικό έθνος κ.λ.

⁶⁸ Dunne T., Schmidt B., «Ρεαλισμός» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 234

⁶⁹ Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 62

Το κλασικό έθνος-κράτος της βορειοδυτικής Ευρώπης δομήθηκε, κατά βάσει, εντός προδιαγεγραμμένων περιοχών μέσω της Συνθήκης της Βεστφαλίας⁷⁰. Ωστόσο, κάποιες πολιτικές μονάδες, όπως η Γερμανία και η Ιταλία, πρώτα συνειδητοποίησαν την εθνικότητά τους και κατόπιν σχημάτισαν κρατική οντότητα. Συνήθως, την ώθηση έδιναν νομικοί, στρατιωτικοί, διπλωμάτες. Η συγκεκριμένη ομάδα συναποτελούσε τη βασιλική γραφειοκρατία, μια γραφειοκρατία που δούλευε για τη δημιουργία του νέου ευρωπαϊκού πολιτικού σχηματισμού. Στην περίπτωση που η «εθνοποίηση» κατεγράφετο ως ακόλουθη της «κρατοποίησης», η ώθηση δινόταν από συγγραφείς, ιστορικούς, ανθρώπους των γραμμάτων που ενοποιούσαν το στρατιωτικό και διπλωματικό προσωπικό κάτω από μια εθνική ιδέα. Μετά το Β΄ Π. Π. εμφανίστηκε μια τρίτη περίπτωση εθνών-κρατών. Πρόκειται για την περίπτωση των κρατών που δημιουργήθηκαν λόγω της κατάρρευσης των αποικιοκρατικών σχέσεων σε Αφρική και Ασία. Τέλος, μετά τη διάλυση της σοβιετικής αυτοκρατορίας, μια σειρά νέων κρατικών οργανισμών εμφανίστηκε μέσα από λιγότερο ή περισσότερο βίαιες διαδικασίες⁷¹.

Το έθνος-κράτος ήρθε ως απάντηση στην απαίτηση της κοινωνικής ολοκλήρωσης των νεότερων ευρωπαϊκών χρόνων. Σήμερα αντιμετωπίζουμε μια άλλη πρόκληση, την πρόκληση της παγκοσμιοποίησης. Η ραγδαία εξέλιξη της οικονομίας και του εμπορίου, η τεχνολογική πρόοδος, η ευχέρεια στις μετακινήσεις, οι κίνδυνοι που αντιπροσωπεύουν τα πυρηνικά όπλα, η μόλυνση της βιόσφαιρας κ.λ. αποδομούν το ιδεολογικό / οργανωτικό πλαίσιο του έθνους-κράτους σε σημείο που η ποσοτική και ποιοτική εξάπλωση των υπερεθνικών οργανισμών καθίσταται, για ορισμένους, αναπόφευκτη. Υπό αυτών των όρων η έννοια του κράτους περιορίζεται σ' αυτήν ενός οργανισμού που απαντά στην ανάγκη υποδομών λειτουργίας της καπιταλιστικής αγοράς. Είναι, ωστόσο, τα πράγματα τόσο απλά; Η απάντηση είναι όχι. Τα κράτη αποδίδουν ταυτότητες. Τα κράτη συνδέονται με το έδαφος και την εθνική ιδεολογία που ενώνει τις μάζες που τα σχηματίζουν^{72, 73}.

Δεν γνωρίζουμε αν στον 21^ο αιώνα γίνουμε μάρτυρες της πτώσης του διεθνούς κρατικού συστήματος. Ενδέχεται να παρατηρήσουμε την ενδυνάμωση ενώσεων όπως αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπερεθνικών οργανισμών ή την ανάδειξη κάποιων «παγκοσμίων πόλεων» όπως της Ν. Υόρκης, του Λονδίνου, του Τόκιο -είναι λογικό αυτές οι νέες μορφές διακυβέρνησης να διατηρήσουν κάποιες από τις κλασικές λειτουργίες του κράτους, να καταργήσουν κάποιες άλλες^{74, 75}.

⁷⁰ Πρόκειται για τη συνθήκη του 1648 βάσει της οποίας καταργήθηκε η μέχρι τότε συνήθης μορφή ελέγχου ή τύπος δομής των διεθνών συστημάτων, δηλαδή, η αυτοκρατορική ή ηγεμονική μορφή σηματοδοτώντας τη δημιουργία των σύγχρονων ευρωπαϊκών κυρίαρχων κρατών βασισμένων στην ιδέα της ισορροπίας δυνάμεως ή ισχύος -βλέπε Gilpin R., *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*, μετάφραση Κολιόπουλος Κ., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004, σ. 64-65, Bull H., *Η άναρχη κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, μετάφραση Στροίκου Η., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2001, σ. 22, 72 και *Συνθήκη της Βεστφαλίας* στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%92%CE%B5%CF%83%CF%84%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82 τη 10 / 04 / 2012

⁷¹ Griffiths M. κ.α., *International Relations. The key concepts*, Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία ²2008, σ. 314

⁷² Θεωρούμε προσωπικά πως αν για κάποιους ορισμένοι παράγοντες ευνοούν την ανάπτυξη των διεθνών οργανισμών, για κάποιους άλλους, ακριβώς οι ίδιοι παράγοντες, επιτείνουν την ανάγκη κρατικής ύπαρξης

⁷³ Griffiths M. κ.α., *International Relations. The key concepts*, Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία ²2008, σ. 314-315

⁷⁴ ο.π., σ. 215

2.2.2 Περί ασφαλείας. Θεωρητική προσέγγιση

«Η ασφάλεια, ως αντικειμενική έννοια, αποτελεί μέτρο της έλλειψης απειλών κατά των επίκτητων αξιών, και ως υποκειμενική έννοια, αποτελεί μέτρο της έλλειψης του φόβου ότι αυτές οι αξίες θα προσβληθούν» (Arnold Wolfers)

«Στην περίπτωση της ασφάλειας, η συζήτηση αφορά την αναζήτηση της απαλλαγής από απειλές. Όταν η συζήτηση κινείται στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος, η ασφάλεια, αφορά την ικανότητα των κρατών και των κοινωνιών να διατηρήσουν την αυτόνομη ταυτότητα και τη λειτουργική ακεραιότητά τους» (Barry Buzan)⁷⁶

Οι περισσότεροι μελετητές θεωρούν πως η έννοια της ασφάλειας δεν ορίζεται επακριβώς αν και είναι πασιφανές πως υποδηλώνει την προστασία από απειλές κατά θεμελιωδών αξιών ατόμων και ομάδων⁷⁷. Με γενικούς όρους, ασφάλεια σημαίνει ελευθερία από βλάβη, κακό, φθορά κ.λ. Κανείς, ωστόσο, δεν αισθάνεται ποτέ εντελώς ασφαλής. Η ανάγκη ασφαλείας αποτελεί μια από τις πρώτιστες ανθρώπινες ανάγκες προκειμένου η διαβίωση να αποκτήσει μια ικανή και άνετη προοπτική⁷⁸.

Κατά τη διάρκεια της ψυχροπολεμικής περιόδου ό,τι είχε να κάνει με την εθνική ασφάλεια μονοπωλούσε το ενδιαφέρον, ενώ, η στρατιωτικοποίηση του ζητήματος αποτελούσε αναμφίβολο γεγονός. Οι ειδικοί επικέντρωναν στις στρατιωτικές ικανότητες που πρέπει να διαθέτει ένα κράτος προκειμένου να αισθάνεται ασφαλές έναντι των γειτόνων του. Μετά τη λήξη του ψυχρού πολέμου η συγκεκριμένη εθνοκεντρική ιδέα ασφαλείας επικρίθηκε. Αρκετοί συγγραφείς επιδόθηκαν στη μελέτη μιας διευρυμένης έννοιας που ξεπερνούσε τα παλιά όρια περιλαμβάνοντας μια σειρά νέων ζητημάτων⁷⁹.

Κατ' αυτόν τον τρόπο, τη δεκαετία του 1990, εμφανίστηκαν έννοιες όπως «περιφερειακή ασφάλεια», «κοινή ασφάλεια», «διεθνής ασφάλεια» δεικνύοντας προβλήματα που αφορούν στο σύνολο της ανθρωπότητας. Τέτοια είναι η αριθμητική του αύξηση, η έλλειψη πηγών ενεργείας, οι νέες ασθένειες, το πρόβλημα των μεταναστευτικών κυμάτων, οι τοπικές φυλετικές, και όχι μόνο, συρράξεις κ.λ. Υπό το βάρος αυτών των αντιξοοτήτων το παλιό κράτος εμφανίζεται, κατ' ορισμένους, αδύναμο να βρει λύσεις⁸⁰.

Η απάντηση που προτείνεται από τους θιασώτες των συγκεκριμένων προτάσεων και ιδεών προωθείται ως ολιστική απάντηση στα ανωτέρω αιτήματα. Η ιδέα περιστρέφεται γύρω από αυτό που καλείται ελευθερία έναντι της καταπίεσης (προσωπικά θεωρούμε πως η συγκεκριμένη φράση είναι τόσο αόριστη που, μάλλον,

⁷⁵ Προσωπικά υποψιαζόμαστε πως το σύστημα κρατών, ακριβώς όπως το γνωρίζουμε σήμερα, διατρέχει κινδύνους πολύ περισσότερο σε θεωρητικό παρά σε πρακτικό επίπεδο. Για μια πολύ καλή ανάλυση βλέπε Bull H., *Η άναρχη κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, μετάφραση Στροϊκού Η., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2001, κεφάλαιο 11

⁷⁶ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 391

⁷⁷ ο.π.

⁷⁸ Griffiths M. κ.α., *International Relations. The key concepts*, Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία ²2008, σ. 293

⁷⁹ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 391

⁸⁰ Ωστόσο, πολλοί στρατηγιστές όταν αναφέρονται σ' αυτές τις έννοιες υπονοούν κυρίως τη (ρεαλιστική) στρατιωτική τους διάσταση τοποθετώντας τις υπόλοιπες (φιλελεύθερες ή ανθρωπιστικού ενδιαφέροντος) σε δεύτερο πλάνο

συσκοτίζει την κατάσταση), της ασθένειας, της πείνας, του τοπικού και διεθνούς πολέμου, του εγκλήματος, του trafficking⁸¹ κ.λ. επικεντρώνοντας στην αναδιανομή του παγκόσμιου πλούτου.

Αν και η πρόταση δείχνει να απολαμβάνει όλο και μεγαλύτερης υποστήριξης, η αποδοχή της, ή όχι, καθώς και τα αποτελέσματα αυτής δεν μπορεί να γίνουν γνωστά εκ των προτέρων. Βέβαιο είναι πως κάποιοι κίνδυνοι δεν δύναται να αντιμετωπιστούν μέσω μεμονωμένων κρατικών προσπαθειών ή πως κάποια προβλήματα αποτελούν όντως παγκόσμια προβλήματα. Μόλα ταύτα δεν γνωρίζουμε αν θα επικρατήσει η νέα ολιστική υπερεθνική οπτική ασφαλείας ή θα επιβιώσει η αντίληψη της κρατοκεντρικής αντιμετώπισης των εγχειρομένων θεμάτων^{82, 83}.

Ο Barry Buzan, στο έργο του *People, States and Fear*, υποστηρίζει πως η έννοια της ασφάλειας ορίζεται με ευρύτερους διεθνείς όρους περιλαμβάνοντας, πέραν των στρατιωτικών πτυχών, πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, περιβαλλοντικές παραμέτρους. Σύμφωνα μ' αυτή τη θέση, τα κράτη πρέπει να ξεφύγουν από την υπερβολικά αυτοπροσδιοριζόμενη εθνοκεντρική πολιτική ασφαλείας κοιτώντας και στην πλευρά του άλλου, δείχνοντας ενδιαφέρον και για την ασφάλεια του γείτονά τους. Αν κάτι τέτοιο είναι εφικτό μένει να αποδειχτεί καθώς η δομή του διεθνούς συστήματος, μέχρι τώρα, δεν είναι τόσο συμβατή σε εξομοίωση εθνικών με προβλήματα διεθνούς ασφαλείας, ούτε πριμοδοτεί, πάντα κατά τον Buzan, στο βαθμό που πρέπει τη συνεργασία μεταξύ των κρατικών μονάδων⁸⁴.

Στον ίδιο χρόνο, άλλοι μελετητές ξεπερνούν ό,τι νοείται ως εθνική, αλλά και περιφερειακή ασφάλεια, κάνοντας λόγο για μια παγκόσμια κοινωνία που δομείται εντός του χωροχρόνου. Οι συγκεκριμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν πως η *παγκοσμιοποίηση* δεικνύει την πλέον ισχυρή σύγχρονη τάση των κοινωνιών. Οι αρνητικές προκλήσεις που θέτει η τελευταία, αλλά και οι αιτιάσεις που δέχεται, ξεπερνούν τους κλασικούς κινδύνους ασφαλείας. Τα κράτη θεωρούνται μη ικανά να τις αντιμετωπίσουν. Μόνο η ανάπτυξη μιας παγκόσμιας κοινότητας, πιστεύουν, μπορεί να ανταποκριθεί στο νέο περιβάλλον.

⁸¹ Όπου trafficking η δια μέσω των εθνικών συνόρων παράνομη δραστηριότητα που αφορά σε εμπόριο ανθρωπίνου δυναμικού και λευκής σαρκός (βλέπε *Human trafficking* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Human_trafficking τη 13 / 04 / 2012), αλλά, και όπλων, ναρκωτικών, ξεπλύματος χρήματος κ.λ. Όπως καταλαβαίνουμε ο όρος έχει να κάνει λιγότερο με την παράνομη ενέργεια και περισσότερο με το γεγονός πως αυτή φέρει μια διεθνή μορφή δραστηριοποίησης

⁸² Griffiths M. κ.α., *International Relations. The key concepts*, Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία ²2008, σ. 294

⁸³ Τα συγκεκριμένα θέματα προσλαμβάνονται από τους μελετητές που πρόσκεινται στην φιλελεύθερη ή νεοφιλελεύθερη άποψη (για να μην αναφερθούμε σ' αυτούς των μεταθετικιστικών προσεγγίσεων) ως θέματα που χρήζουν συλλογικής / συνολικής θέασης και αντιμετώπισης. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι νέοι όροι και ορισμοί ασφαλείας που, μετά την πτώση του κομμουνισμού, εμφανίστηκαν, πολλές φορές, υπονοούν το ίδιο και το αυτό. Βέβαια, κάποιος θα ρωτήσει κατά πόσο μια «περιφερειακή ασφάλεια» δηλώνει ό,τι και μια «διεθνής ασφάλεια»; Ή, κατά πόσο αυτό που ονοματοδοτούμε με τον όρο «κοινή ασφάλεια» σημαίνει μια «παγκόσμια ασφάλεια»; Επιπλέον, αν μια ασφάλεια θεωρείται «κοινή» ή «παγκόσμια», τότε, από ποιόν απειλείται; Ένας άλλος όρος, με καθαρά στρατιωτική υφή, είναι ο όρος της «συλλογικής ασφαλείας». Ωστόσο, για να επιτευχθεί μια συλλογική ασφάλεια έναντι ενός αντιπάλου, τόσο σε θεωρητικό όσο, κυρίως, σε πρακτικό επίπεδο, πρέπει να πληρούνται κάποιοι όροι που δύσκολα, κατά τον Morgenthau και άλλους μελετητές, συναντούν κοινό τόπο -βλέπε Morgenthau H., *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, Νέα Υόρκη - ΗΠΑ ³1962, σ. 412-418. Όπως, λοιπόν, γίνεται κατανοητό, οι διαστάσεις της ασφαλείας που ξεφεύγουν από το κλασικό πεδίο εθνικής προσέγγισης δεν έχουν διασαφηνιστεί πλήρως

⁸⁴ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 392

Αν πράγματι συμβαίνει κάτι τέτοιο, τότε, κάποιος θα ρωτήσει: «η ύπαρξη του έθνους-κράτους είναι απαραίτητη; μήπως κινδυνεύει;». Ορισμένοι, αν και δεν υιοθετούν αυτή την άποψη, επιμένουν πως το έθνος-κράτος πρέπει να επιδιώξει την προσαρμογή εντός της νέας πραγματικότητας. Πρόκειται για μια πραγματικότητα / κατάσταση που περιγράφεται με όρους πολέμου μεταξύ παραγόντων όπως αυτών του κράτους, της τρομοκρατικής ομάδας, της εθνοτικής μονάδας κ.λ. Το γεγονός της επίθεσης στους Δίδυμους Πύργους και της βίας που ακολούθησε επιβεβαίωσε πως ζούμε σε έναν κόσμο σύνθετης πόλωσης, πόλωσης ταξικής, αλλά, και εθνικής, πόλωσης κοινωνικής, αλλά, και θρησκευτικής, πόλωσης που διαπερνά οριζόντια, αλλά, και κάθετα την παγκόσμια κοινότητα. Το ότι η μετά το 2001 εποχή δεικνύει μια καινούργια εποχή υποστηρίζεται από όλο και περισσότερους ειδικούς. Πρόκειται για μια εποχή νέων ηθών, ηθών μιας καινοφανούς παγκοσμιοποιημένης αλλά και διασπασμένης βίας που, κατ' αυτούς, είναι αμφίβολο αν μπορεί να αντιμετωπιστεί, τουλάχιστον εξ' ολοκλήρου, από τον κλασικό κρατικό παράγοντα.

Ανακεφαλαιώνουμε καταγράφοντας κάποια κεντρικά σημεία που κατά τους επαίοντες χαρακτηρίζουν την έννοια της ασφάλειας:

- Η ασφάλεια είναι μια έννοια που πολλές φορές πάσχει από αοριστία καθορισμού.
- Η έννοια της ασφάλειας όλο και «απλώνεται» προκειμένου να συμπεριλάβει ευρύτερα, σε σχέση με τα εθνικά, ενδιαφέροντα.
- Τόσο η εθνική όσο και η διεθνής ασφάλεια, αποτελούν δύο έννοιες που πολλάκις συγκρούονται ως προς το ποια θεωρείται σημαντικότερη διατηρώντας, η κάθε μία, ικανά επιχειρήματα.
- Η επίθεση στους Δίδυμους Πύργους της Ν. Υόρκης το 2001 έχει δομήσει διαφορετικές απόψεις περί του μέλλοντος της έννοιας της διεθνούς ασφαλείας⁸⁵.

2.2.3 Περί διεθνούς ασφαλείας

Αφού προσεγγίσαμε την έννοια ασφάλεια με θεωρητικούς όρους θα αναφερθούμε, εν τάχει, σε τρία προαπαιτούμενα του ορισμού της έννοιας της *διεθνούς ασφαλείας*. Θεωρούμε πως κάτι τέτοιο είναι απαραίτητο στο βαθμό που η τελευταία αποτελεί είδος alter ego, αλλά και «αντίζηλου», της εθνικής ασφαλείας. Για να ορίσουμε την έννοια *ασφάλεια* στο διεθνή χώρο πρέπει να έχουμε κατά νου τρία πράγματα: α) την πολιτική διάσταση του όρου, β) τις διαστάσεις εντός των οποίων πραγματώνεται και γ) τις αντιφάσεις και ασάφειες που εγείρονται εντός του διδύμου *Ασφάλεια - Διεθνείς Σχέσεις*. Αρχικά λοιπόν ας αναγνωρίσουμε την πολιτική διάσταση του όρου.

α) Η πολιτική διάσταση του όρου: Αναρχία και διεθνής ασφάλεια: Η πολιτική διάσταση του όρου αφορά στο άναρχο του διεθνούς συστήματος υπό την έννοια της μη ύπαρξης μιας παγκόσμιας αρχής ικανής να επιβληθεί των κρατών. Οι διάφορες, ανά τον κόσμο, κυβερνήσεις εντάσσονται στο διεθνές σύστημα διατηρώντας τα κυριαρχικά τους δικαιώματα -πρόκειται για κυριαρχία που ασκείται εντός του εδάφους που ελέγχουν.

Όπως και να ειπωθεί η διεθνής αναρχία, είτε ως ιστορικό προϊόν, είτε ως έκφραση ιδεολογικών, πολιτισμικών και λοιπών αξιών, αποτελεί μια ιδιαιτέρως ανθεκτική δομή της οποίας την υπεράσπιση έχουν αναλάβει οι μονάδες που δραστηριοποιούνται

⁸⁵ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 393

εντός αυτής. Από την άλλη μεριά, ένα άναρχο σύστημα επιβάλλει κάποιες βασικές αρχές στις διεθνείς σχέσεις όπως τον ανταγωνισμό και την αυτοβοήθεια.

Είναι γεγονός πως η δομή της πολιτικής διεθνούς αναρχίας δημιουργεί προϋποθέσεις αντιπαλότητας, καινοτομίας, επιζήτησης κέρδους κ.λ. Το κέρδος σ' αυτήν την περίπτωση δεν έχει να κάνει μόνο με οικονομικούς όρους αλλά, κυρίως, με πολιτικούς και στρατιωτικούς. Επομένως, βεβαίως, κάτι τέτοιο σημαίνει ότι οι σχέσεις μεταξύ των κρατών χαρακτηρίζονται από συνεχή ακαταστασία, εχθρότητα, πόλεμο, μη συνεργασία κ.λ.

Αυτός ο ανταγωνισμός, κατά Kenneth Waltz, παράγει μονάδες (κράτη) παρομοίων λειτουργιών υπό την έννοια της επιδίωξης μεριδίου. Τα πετυχημένα κράτη, ωστόσο, δημιουργούν πρότυπα για τα λιγότερο πετυχημένα ή, απλά, επιβάλλουν τους κανόνες του παιχνιδιού.

Εν κατακλείδι, αναρχία και διεθνής ασφάλεια συνδέονται μέσω τριών πραγματικοτήτων:

- Τα κράτη αποτελούν τα πρώτιστα υποκείμενα / αντικείμενα της ασφάλειας. Είναι αυτά που παράγουν ασφάλεια. Είναι, επίσης, αυτά που την εισπράττουν. Αυτό εξηγεί το ενδιαφέρον τους τόσο για τη διεθνή όσο, κυρίως, για την εθνική ασφάλεια
- Αν και τα κράτη παράγουν και εισπράττουν ασφάλεια, το «ποσό» του συγκεκριμένου αγαθού δεν εξαρτάται μόνο από μεμονωμένες κρατικές δράσεις. Έχει να κάνει, σαφέστατα, με την αλληλεξάρτηση μεταξύ αυτών (των κρατών). Αυτό που καλείται διεθνής ασφάλεια αναφέρεται στη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος, άρα, συνδέεται ευθέως με την έννοια της εθνικής ασφάλειας. Ο τρόπος λειτουργίας ενός κράτους στο διεθνές σύστημα παράγει λιγότερες ή περισσότερες απειλές για κάποιο άλλο, άρα, μειώνει ή αυξάνει τις αγωνίες του τελευταίου γύρω από την εθνική του ασφάλεια.
- Η έννοια της διεθνούς ασφαλείας διατηρεί το νόημά της μόνο εντός ενός άναρχου κόσμου. Αν βασιλευε ένας παγκόσμιος ηγεμόνας ή αν μια θεόσταλη αρμονία ρύθμιζε τις σχέσεις των διεθνών δρώντων, τότε, η συγκεκριμένη έννοια δεν θα είχε νόημα⁸⁶.

β) Οι διαστάσεις της διεθνούς ασφαλείας: Πέντε είναι τα είδη ή διαστάσεις της διεθνούς ασφαλείας ήτοι, η στρατιωτική, η πολιτική, η οικονομική, η κοινωνική και η περιβαλλοντική. Ειδικότερα έχουμε:

- Την στρατιωτική ασφάλεια που συντίθεται από δύο όρους. Ο πρώτος αναφέρεται στις στρατιωτικές δυνατότητες ενός κράτους (αμυντικές και επιθετικές), ο δεύτερος στο πως ένα κράτος εκλαμβάνει τη θέση του (αλλά και τη θέση των άλλων κρατών) στο διεθνές σύστημα, στις διαθέσεις αυτού του κράτους, στο πως αποκωδικοποιεί τις προθέσεις των άλλων δρώντων κ.λ.
- Την πολιτική ασφάλεια που αφορά στην οργανωτική σταθερότητα των κρατών, στο κυβερνητικό τους σύστημα όπως και στη νομιμοποίηση αυτού εντός του διεθνούς συστήματος.
- Την οικονομική ασφάλεια της οποίας αναφορά αποτελεί η διατήρηση πρόσβασης σε φυσικούς πόρους, στις διεθνείς αγορές και σε χρηματοοικονομικά συστήματα με σκοπό την επίτευξη / συντήρηση ενός αποδεκτού επιπέδου συνθηκών ζωής και κρατικής ισχύος.

⁸⁶ Buzan B., «Is international security possible?» στο *New Thinking About Strategy and International Security*, επιμέλεια Booth K., Εκδόσεις Harper Collins Academic, Britain 1991, σ. 31-34

- Την κοινωνική (πολιτισμική) ασφάλεια που αφορά στην διατήρηση της γλώσσας, της παράδοσης / πολιτισμού, των ηθικών και θρησκευτικών αξιών, της ταυτότητας, εν γένει, ενός κράτους εντός του παγκοσμίου γίγνεσθαι.
- Την περιβαλλοντική ασφάλεια που αναφέρεται στην ορθή διαχείριση της πλανητικής βιόσφαιρας με σκοπό τη διατήρηση / συνέχιση των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Από τα πέντε αναφερόμενα είδη αυτό της στρατιωτικής ασφαλείας αποσπά το μεγαλύτερο μερίδιο προσοχής. Η εξήγηση βρίσκεται, κατά κύριο λόγο, στο γεγονός της αγωνίας περί αμυντικής θωράκισης εν όψει εξωτερικών απειλών και στο γεγονός της δυνατότητας επιβολής απόψεων (εκ μέρους του ισχυρού) σε θέματα που αφορούν στα άλλα είδη διεθνούς ασφαλείας⁸⁷ -με λίγα λόγια ένα ισχυρό κράτος μπορεί να επιδιώξει πολιτικές που ένα λιγότερο ισχυρό δεν μπορεί. Η προσοχή που δίδεται στην στρατιωτική ασφάλεια φέρει, πολλές φορές, ως αποτέλεσμα μια απαξία σχετική με τα άλλα είδη ασφαλείας, ωστόσο, σε έναν όλο και πιο αλληλεξαρτώμενο (παγκόσμιο) χώρο κάτι τέτοιο δεν κρίνεται σοφό.

γ) Αντιφάσεις και ασάφειες της διεθνούς ασφαλείας: Η αίσθηση ασάφειας που εγείρεται έχει να κάνει, κατά κύριο λόγο, με το εξής ερώτημα: Αν το άναρχο διεθνές περιβάλλον χαρακτηρίζεται από λυσσαλέο ανταγωνισμό, είναι δυνατόν η όποια πολιτική μονάδα να αισθανθεί ασφάλεια; Ανταγωνισμός σημαίνει ύπαρξη νικητού και ηττημένου. Η πάλη εντός ενός, υψηλής δυναμικής, περιβάλλοντος στρατιωτικών, οικονομικών και πολιτικών απαιτήσεων σημαίνει μόνιμη ανασφάλεια⁸⁸.

Η έννοια της διεθνούς ασφαλείας σκοπεύει σε μια καίρια καταφυγή. Την καταφυγή στη «μη αναγκαιότητα του πολέμου». Για να επιτευχθεί αυτό όλα τα έθνη πρέπει να αναγνωρίσουν την ανάγκη κοινής δράσης υπό την έννοια ότι η αποφυγή πολέμου αποτελεί κοινή ευθύνη, άρα:

- Όλα τα έθνη έχουν δικαίωμα στην πύτα ασφαλείας.
- Η στρατιωτική βία δεν γίνεται αποδεκτή ως μέσο επίλυσης διαφορών.
- Οι εθνοκεντρικές πολιτικές πρέπει να περιοριστούν.
- Η στρατιωτική υπεροχή δεν πρέπει να αποτελεί το μοναδικό δίκτυ ασφαλείας.
- Οι πολιτικές δεν πρέπει να συνδέονται εξ' ολοκλήρου με τη στρατιωτική ισχύ.

Η έννοια της διεθνούς ασφαλείας δεν απορρίπτει τη στρατιωτική σκέψη και στρατηγική. Την εκλαμβάνει ως μέσο αύξησης ασφαλείας σε διεθνές και όχι σε ατομικό επίπεδο, τουλάχιστον, με άμεσο τρόπο. Αυτό σημαίνει πως αρμόζει να χρησιμοποιηθεί για άμυνα και διευθέτηση κρίσεων. Απαιτείται δημιουργία προϋποθέσεων αμοιβαίας εμπιστοσύνης, διαφάνειας εξοπλιστικών διαδικασιών, περιορισμού επιθετικών προγραμμάτων, απόρριψης αιφνιδιαστικού χτυπήματος, απόρριψης στρατηγικών κλιμάκωσης και αντιποίνων κ.λ..

Η έννοια της διεθνούς ασφαλείας, επιχειρώντας να ξεφύγει από το δίλημμα ασφαλείας, ερείδεται στην ιδέα πως η αύξηση της ασφάλειας ενός δρώντα δεν επιτρέπεται να προκαλέσει αύξηση ανασφάλειας σε κάποιον άλλο. Κατά πόσο είναι εφικτό αυτό; Κατά πόσο είναι εφικτή μια πραγμάτωση μόνιμης και σταθερής

⁸⁷ Συνεπώς, καταλαβαίνουμε πόσο η έννοια της διεθνούς ασφαλείας συνδέεται με αυτή της εθνικής. Η όποια διεθνής στρατιωτική ασφάλεια, υπό το σχήμα π.χ. συμμαχιών, άπτεται της εθνικής ασφαλείας έστω υπό διαφορετικών όρων

⁸⁸ Buzan B., «Is international security possible?» στο *New Thinking About Strategy and International Security*, επιμέλεια Booth K., Εκδόσεις Harper Collins Academic, Britain 1991, σ. 34-35, 40

ασφάλειας στο διεθνή χώρο; Δεν γνωρίζουμε, αυτό που γνωρίζουμε είναι ότι κάτι τέτοιο απαιτεί αλλαγή σκέψης και νοοτροπίας των, εντός αυτού, δρώντων⁸⁹.

2.2.4 Τι σημαίνει εθνική ασφάλεια; Μια παραδοσιακή (ρεαλιστική) προσέγγιση. Τι είναι το «δύλημμα ασφαλείας»;

«Ένα έθνος είναι ασφαλές στο βαθμό που δεν είναι αναγκασμένο να θυσιάσει τις βασικές αξίες του προκειμένου να αποφύγει τον πόλεμο και στο βαθμό που είναι ικανό, αν το προκαλέσουν, να διατηρήσει αυτές τις αξίες μέσω της νίκης σε έναν τέτοιο πόλεμο» (Walter Lippmann)

«Η σταθερή ασφάλεια επιτυγχάνεται από ανθρώπους και ομάδες μόνο αν εκείνοι δεν στερούν τρίτους από την ασφάλειά τους. Αυτό επιτυγχάνεται αν αντιμετωπιστεί η ασφάλεια ως μια διαδικασία χειραφέτησης» (Wheeler και Booth)⁹⁰

Από το 1648 (Συνθήκη της Βεσφαλίας) τα κράτη θεωρούνται οι πλέον ισχυροί παίκτες του διεθνούς συστήματος. Πάνω από τα κράτη δεν υπάρχει άλλη αρχή, συνεπώς, αν κάποιος πρέπει να ενδιαφερθούν για την ασφάλεια και προστασία αυτών, αυτοί οι κάποιος είναι τα ίδια τα κρατικά σχήματα.

Στην ερώτηση σχετικά με το τι πρέπει να κάνουν τα κράτη προκειμένου να πετύχουν ικανά επίπεδα προστασίας ή εθνικής ασφαλείας η απάντηση, τουλάχιστον για τους ρεαλιστές, είναι μία: τα κράτη πρέπει να φροντίζουν για την ισχύ τους ώστε να αποθαρρύνουν τον όποιο διεκδικητή απόλυτης ηγεμονίας.

Στην πορεία του χρόνου σημαντικοί επιστήμονες όπως ο Kenneth Waltz και ο John Mearsheimer εντόπισαν ορισμένα καίρια σημεία σχετικά με τη λειτουργία του διεθνούς συστήματος. Ό,τι, λοιπόν, «μετράει» έχει να κάνει με:

- Την αναρχία που επικρατεί στο διεθνές σύστημα.
- Τη στρατιωτικοποίηση των μονάδων. Πρόκειται για αναπόφευκτο αποτέλεσμα της προσπάθειας διατήρησης της εθνικής κυριαρχίας έναντι εξωτερικών παραγόντων και κινδύνων. Με αυτή την τακτική, ωστόσο, τα κράτη δημιουργούν παραστάσεις απειλής το ένα στο άλλο.
- Την αβεβαιότητα και έλλειψη εμπιστοσύνης στο διεθνές σύστημα. Κανένα κράτος δεν μπορεί να είναι σίγουρο για τις προθέσεις των γειτόνων του ούτε, βέβαια, για τις μελλοντικές εξελίξεις.
- Την κρατική επιβίωση ως μέγιστο αγαθό.
- Το ενδεχόμενο λανθασμένων υπολογισμών. Αν και τα κράτη θεωρούνται ορθολογικοί δρώντες μπορεί να οδηγηθούν σε λανθασμένες κινήσεις σχετικά με την εξυπηρέτηση του (όποιου) συμφέροντός τους συμπαρασύροντας και άλλους «παίκτες» μαζί τους.

Η σύζευξη των ανωτέρω προκαλεί στις μονάδες τάσεις ανασφάλειας και επιθετικότητας με αποτέλεσμα να επηρεάζεται η αντίληψη της καθεμιάς όσον αφορά στα επίπεδα προστασίας της. Επιπλέον, ο πανταχού παρών, κατά τη διάρκεια του ιστορικού χρόνου, πόλεμος επιβαρύνει την κατάσταση.

⁸⁹ Booth K., «War, security and strategy: toward a doctrine for stable peace» στο *New Thinking About Strategy and International Security*, επιμέλεια Booth K., Εκδόσεις Harper Collins Academic, Britain 1991, σ. 344-345

⁹⁰ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής K., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 391

Αν, λοιπόν, η καχυποψία, η επιθετικότητα και, εν τέλει, ο πόλεμος αποτελούν μόνιμα ιστορικά χαρακτηριστικά, τότε, τα κράτη δεν μπορούν να ξεφύγουν τόσο από τον αγώνα για ασφάλεια όσο και από αυτό που καλείται «δίλημμα ασφαλείας». Κατ' αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος αντιδράσεων που ενώ σκοπό έχει να ενισχύσει το αίσθημα ασφαλείας των κρατικών δρώντων, το κατατρώγει⁹¹. Συνεπώς, ό,τι νοείται ως εθνική ασφάλεια ή αλλιώς ως ελευθερία παραστάσεων απειλής από άλλους δρώντες, απλά, δεν μπορεί να επιτευχθεί απόλυτα σε θεωρητικό, τουλάχιστον, επίπεδο.

Ωστόσο, τι ακριβώς σημαίνει «δίλημμα ασφαλείας» και γιατί συνδέεται τόσο πολύ με την εθνική ασφάλεια; Με λίγα λόγια, σημαίνει πως τα μέσα δια των οποίων ένα κράτος προσπαθεί να αυξήσει την ασφάλειά του⁹² (κατά βάσει στρατιωτικά) μειώνουν την ασφάλεια των άλλων κρατών. Το τραγικό είναι πως το εν λόγω κράτος δημιουργεί φοβίες και παραστάσεις απειλής ακόμα και αν ποτέ δεν έχει πρόθεση, καν, να ενοχλήσει τα άλλα, εξοπλιζόμενο αποκλειστικά και μόνο για αμυντικούς σκοπούς⁹³. Κατά τον John Mearsheimer, ο φόβος μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων (και όχι μόνο, προσθέτουμε) προκύπτει από την κατοχή στρατιωτικών εξοπλισμών που μπορεί να χρησιμοποιηθούν ανά πάσα στιγμή. Καθώς κανένας, εντός ενός άναρχου περιβάλλοντος, δεν είναι σίγουρος για τις προθέσεις του άλλου, ο φόβος και η ανασφάλεια εμφιλοχωρούν εντός του συστήματος⁹⁴. Τι πρέπει να κάνει ένα κράτος; Αν προχωρήσει σε εξοπλισμούς αυξάνοντας το αίσθημα εθνικής ασφαλείας θα μειώσει, στον ίδιο χρόνο, το αίσθημα ασφαλείας των άλλων κρατών. Αν δεν προχωρήσει σε εξοπλισμούς δεν θα μειώσει το αίσθημα ασφαλείας των άλλων κρατών αλλά, στον ίδιο χρόνο, δημιουργεί προβληματισμούς σχετικά με το επίπεδο της δικής του ασφαλείας -γιατί να μην το αναβαθμίσουμε αφού μπορούμε; Ο Kenneth Waltz περιγράφει ως δίλημμα ασφαλείας

...την κατάσταση κατά την οποία τα κράτη, με το καθένα να μην είναι σίγουρο για τις προθέσεις των άλλων, εξοπλίζονται για χάρη της ασφαλείας και με τον τρόπο αυτό προκαλούν έναν φαύλο κύκλο. Έχοντας εξοπλιστεί για χάρη της ασφαλείας, τα κράτη αισθάνονται λιγότερο ασφαλή και αγοράζουν περισσότερα όπλα, επειδή τα μέσα για την ασφάλεια του ενός αποτελούν απειλή για κάποιον άλλο, ο οποίος με τη σειρά του αντιδρά εξοπλιζόμενος... Τα κράτη είναι αναγκασμένα να ζουν με το

⁹¹ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 394-395

⁹² Στη μέχρι τούδε συζήτησή μας έχουμε συνδέσει, στον έναν ή άλλο βαθμό, την εθνική και διεθνή ασφάλεια με στρατιωτικούς όρους. Ωστόσο, μετά τη λήξη του ψυχρού πολέμου η έννοια της ασφαλείας περιλαμβάνει, σε ικανό βαθμό, και το κομμάτι που λέγεται *οικονομική ασφάλεια*. Ο μελετητής Michael Sheehan διακρίνει τέσσερις τύπους. Ο πρώτος συνδέει την οικονομική ασφάλεια και ισχύ με τη στρατιωτική δύναμη. Ο δεύτερος και ο τρίτος τύπος θεωρούν ότι η ασφάλεια αφορά αποκλειστικά σε οικονομικούς όρους και όρους ανθρώπινης ευημερίας. Ο τέταρτος τύπος συνδέει την ειρήνη με την διεθνή οικονομική αλληλεξάρτηση, ανάπτυξη και ολοκλήρωση. Από τη μεριά τους, οι Krause και Nye ορίζουν την οικονομική ασφάλεια ως *...απουσία απειλής σοβαρής στέρξης της οικονομικής ευημερίας*, ενώ ο S. Porteous διατείνεται πως οικονομική ασφάλεια σημαίνει διατήρηση των απαραίτητων συνθηκών μακρόχρονης βελτίωσης της παραγωγικότητας της εργασίας και του κεφαλαίου, άρα, ένα υψηλό και αυξανόμενο βιοτικό επίπεδο για τους πολίτες ενός κράτους συμπεριλαμβανομένης της διατήρησης ενός δίκαιου και δυναμικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 121- 125

⁹³ Πλατιάς Αθ., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα 2000, σ. 30 και Κολιόπουλος Κ., *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σ. 30

⁹⁴ Mearsheimer J., *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, μετάφραση Κολιόπουλος Κ., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006, σ. 104

*δίλημμα ασφάλειάς τους...Το δίλημμα δεν μπορεί να λυθεί...Η στρατιωτική δύναμη δεν μπορεί να εξαλειφθεί*⁹⁵

Ορισμένοι υποστηρίζουν πως το κράτος, μέρα με τη μέρα, χάνει την κεντρικότητά του. Αν κάτι τέτοιο συμβαίνει, τότε, η έννοια της εθνικής ασφάλειας παραχωρεί τη θέση της στην έννοια της διεθνούς και παγκόσμιας ασφαλείας; Για τους θεωρητικούς του ρεαλισμού, όχι. Τα κράτη, υποστηρίζουν, θα εξακολουθήσουν να κατέχουν κεντρικό ρόλο και στο μέλλον. Ακόμα και αν συσσωματώσεις τύπου Ευρωπαϊκής Ένωσης ολοκληρωθούν, απλά, θα δημιουργηθούν μεγαλύτερες πολιτικές οντότητες που θα αναλάβουν το ρόλο των παλιών, μικροτέρων, κρατών. Επομένως, η έννοια της ασφάλειας θα ορίζεται με κρατικούς όρους⁹⁶ ακόμα και στην περίπτωση που οι εξελίξεις οδηγήσουν σε μαρασμό της σημερινής μορφής κρατών⁹⁷.

Εκ της συζήτησης συνάγεται, έτι μία ακόμα φορά, πως η έννοια της ασφάλειας είναι πολύπλευρη και, ενδεχομένως, ασαφής. Διεθνής και εθνική ασφάλεια, πολλάκις, συγκρούονται ή αλληλοσυμπληρώνονται. Κύριο μέλημα αυτών που ενδιαφέρονται για την τελευταία αποτελεί η εξασφάλιση του εθνικού συμφέροντος⁹⁸ και η κρατική επιβίωση.

Οι οπαδοί της προτεραιότητας της διεθνούς ασφαλείας, έναντι της εθνικής, συνδέουν τη συγκεκριμένη έννοια με την έννοια της παγκοσμιοποίησης πιστεύοντας πως μόνο έτσι μπορεί να λυθούν προβλήματα που διαπερνούν τα εθνικά σύνορα. Η νέα σκέψη προτείνει τη διεθνή αλληλεξάρτηση και συνεργασία ως όχημα διεθνούς ασφαλείας. Ωστόσο, τι σημαίνει διεθνής αλληλεξάρτηση; Ανέκαθεν ένα ποσό αλληλεξάρτησης δεν υπήρχε μεταξύ των διεθνών δρώντων;

Ακόμα και αν τα πράγματα οδηγούνται σ' αυτό το μονοπάτι, μπορεί να εφαρμοστεί η νέα σκέψη και στρατηγική ασφαλείας; Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει η παλιά στρατιωτική κουλτούρα να μπει στο περιθώριο. Κάτι τέτοιο, ωστόσο, δεν φαίνεται εφικτό καθώς μιλιταρισμός, εθνοκεντρισμός και σύστημα κρατών αποτελούν έννοιες αλληλένδετες που δύσκολα θα απολέσουν τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν στις ανθρώπινες υποθέσεις, τουλάχιστον, στο ορατό μέλλον. Ο λόγος είναι πασιφανής και απολύτως κατανοητός. Τα έθνη δεν εμπιστεύονται σε ικανό βαθμό το ένα το άλλο όπως άλλωστε και οι άνθρωποι δεν εμπιστεύονται τους ανθρώπους. Αλλαγή αντίληψης σε εθνικό / κρατικό επίπεδο δεν μπορεί να συμβεί αν δεν υπάρξει αλλαγή αντίληψης σε επίπεδο ατόμου.

Τελικά, είναι πολύ νωρίς να καταλήξουμε στο συμπέρασμα πως μια δομική μεταβολή στη διεθνή σκηνή και στην κλασική έννοια ασφαλείας λαμβάνει χώρα, τουλάχιστον, με ρυθμούς που γίνονται άμεσα αντιληπτοί. Η στρατιωτική ισχύς εξακολουθεί να αποτελεί το τελευταίο καταφύγιο των εθνών. Το νόημα της εθνικής ασφαλείας συνεχίζει να καθοδηγεί τις κρατικές πολιτικές με τέτοιο τρόπο που ακόμα και ένα προληπτικό κτύπημα από έναν διεθνή κρατικό δρώντα έναντι ενός άλλου να

⁹⁵ Waltz K., *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, μετάφραση Κολιόπουλος Κ., Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ. 14, 387

⁹⁶ Σ' αυτό το σημείο, ορισμένοι θα ρωτήσουν: είναι το ίδιο κρατική και εθνική ασφάλεια; Πρόκειται για ερώτημα που απαντάται διαφορετικά από μελετητή σε μελετητή. Στη δική μας συζήτηση τις εκλαμβάνουμε ως ίδιο και αυτό

⁹⁷ Baylis J., «Διεθνής και παγκόσμια ασφάλεια στην μεταψυχροπολεμική εποχή» στο *Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής*, επιμέλεια Baylis J. και Smith S., επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κ., Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007, σ. 415

⁹⁸ Αν για την κρατική επιβίωση τα πράγματα είναι πιο ξεκάθαρα, τι καθορίζεται ως εθνικό συμφέρον; Απαντήσεις που ορίζουν τη διατήρηση ενός υψηλού βιοτικού επιπέδου ή την κοινωνική εσωτερική ειρήνη ή την στρατιωτική ισχύ ή την ελευθερία από διάφορες απειλές του διεθνούς άναρχου συστήματος ως μερίσματα εθνικού συμφέροντος θεωρούνται, περισσότερο, αυτονόητες παρά εξηγητικές

μη μας ξενίζει. Η εθνική ασφάλεια ταυτίζεται με το εθνικό συμφέρον, το εθνικό συμφέρον με την επιβίωση του κράτους, η επιβίωση του κράτους με τη συνέχιση των ομαλών δραστηριοτήτων των ατόμων που το συνθέτουν και οι τελευταίες με κρατικές επιλογές / αποφάσεις που λαμβάνονται εντός ενός ανταγωνιστικού και απηνού κόσμου όπου η γνώση για τον άλλο, άρα η πληροφόρηση, δεικνύει, αυταπόδεικτα, μέγιστο πλεονέκτημα⁹⁹.

2.3 Πληροφορία / Πληροφόρηση

Συνεχίζουμε τη διαδρομή μας με την ανάλυση της έννοιας *πληροφορία*, ή μήπως καλύτερα *πληροφόρησης*; Ποιος από τους δύο όρους είναι ορθότερος εντός της παρούσης; Πως μπορούμε να προσεγγίσουμε θεωρητικά την έννοια; Πως διαβαθμίζεται η *πληροφορία* / *πληροφόρηση* εντός του κόσμου των μυστικών υπηρεσιών;

2.3.1 Ποια η διαφορά μεταξύ «πληροφορίας» και «πληροφόρησης»;

Η αγγλική λέξη *intelligence* μεταφράζεται στα ελληνικά, μεταξύ άλλων, ως *πληροφορία*. Ωστόσο, το ίδιο ισχύει για την, επίσης, αγγλική λέξη *information*. Σημαίνει, κάτι τέτοιο, πως οι δύο λέξεις είναι ταυτόσημες; Όχι, καθώς υπάρχει μία ποιοτική διαφορά μεταξύ των δύο. Αν και είναι παρόμοιες (ή για πολύ κόσμο όμοιες) δεν αντιπροσωπεύουν το ίδιο νόημα για τους ερευνητές του πεδίου των υπηρεσιών πληροφοριών¹⁰⁰.

Η διαφορά τους έγκειται στο ότι η λέξη *information* σημαίνει πληροφορία ως ανοικτή διαδικασία / κοινοποίηση που ελεύθερα μπορεί κάποιος να συλλέξει από τον έντυπο ή τον ηλεκτρονικό τύπο, από μια συζήτηση, από κάποιο επιστημονικό συνέδριο, από μια αγγελία ή κάποια ανακοίνωση κ.λ. Πρόκειται γι αυτό που λέμε *ανοιχτή πληροφορία* υπό την έννοια ότι όπως έχει «ανακαλυφθεί» ή «αποκαλυφθεί»

⁹⁹ Αν ανατρέξουμε στο *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική* των καθηγητών Παναγιώτη Ήφαιστου και Αθανάσιου Πλατιά θα διαπιστώσουμε ακόμα μια φορά πως η έννοια της «εθνικής ασφαλείας» ορίζεται ως σύνολο σταθερών ή μεταβλητών παραγόντων που διασφαλίζουν, προστατεύουν και διαιωνίζουν τα εθνικά συμφέροντα όπως αυτά ορίζονται από το πολιτικό κρατικό σύστημα. Οι δύο καθηγητές θεωρούν πως η εθνική ασφάλεια σχετίζεται με την εδαφική ακεραιότητα και την κρατική κυριαρχία, την, εντός και εκτός συνόρων, απρόσκοπτη οικονομική και εμπορική δραστηριότητα, την εσωτερική πολιτική και κοινωνική σταθερότητα και τη διακρατική ισορροπία ισχύος στην περιφέρεια εντός της οποίας δραστηριοποιείται μια χώρα. Οι συγκεκριμένοι όροι εθνικής ασφαλείας αλληλοσυνδέονται σχετιζόμενοι με το επίπεδο της στρατιωτικής κρατικής ετοιμότητας καθώς η τελευταία θα διασφαλίσει τη μη κατάρρευσή τους σε περίπτωση απειλής από έξωθεν παράγοντα. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο όρος *εθνική ασφάλεια* ταυτίζεται, κατά το μάλλον ή ήττον, με τον όρο της *εθνικής αμύνης*. Κάπου σ' αυτό το σημείο εμφανίζεται η έννοια του «στρατηγικού δόγματος». Οι δύο μελετητές την ορίζουν ως ... *θεωρία του κράτους για το πώς αυτό μπορεί να παράγει ασφάλεια για τον εαυτό του με τον καλύτερο τρόπο*. Το στρατηγικό δόγμα θα μπορούσε, επίσης, να ειπωθεί ως μια σχέση μέσων και σκοπών εντός της οποίας οι στρατιωτικές δυνατότητες εξυπηρετούν τους πολιτικούς κρατικούς σχεδιασμούς -βλέπε Ήφαιστος Π., Πλατιάς Α., *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992, σ. 19, 58-59. Σ' αυτό το σημείο πρέπει να επισημάνουμε πως όσον αφορά στον ελληνικό χώρο η έννοια της εθνικής ασφαλείας δεν έχει να κάνει πλέον μόνο με την έννοια της εθνικής αμύνης και των εκτός των συνόρων αλλότριων παραγόντων (βλέπε επίσης περίπτωση συριακού εμφυλίου 2011-2012 όπως και άλλες παρόμοιες στο διεθνές χώρο). Δυστυχώς, κατά τη γνώμη μας, τα τελευταία χρόνια η επίταση του φαινομένου της λαθρομετανάστευσης τείνει σε δυννητική ασύμμετρη απειλή -το έργο των υπηρεσιών ασφαλείας και πληροφόρησης καλείται να καλύψει και αυτή την αναγκαιότητα αποδεικνύοντας το απαραίτητον του χαρακτήρα του

¹⁰⁰ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 37-38

έτσι έχει μεταδοθεί ή προσληφθεί¹⁰¹. Κατά συνέπεια, *πληροφορία* ονομάζουμε οποιασδήποτε μορφής ντοκουμέντο καθίσταται γνωστό χωρίς πρότερη ανάλυση, επεξεργασία κ.λ.¹⁰² Αν, για παράδειγμα, ένας ιδιοκτήτης κάποιου ακινήτου προβαίνει στην πώλησή του ανακοινώνοντας το ζητούμενο τίμημα μέσω ενός πωλητηρίου και, κατόπιν, ένας φίλος μας ενημερώσει για την τιμή (ή αν εμείς οι ίδιοι βρεθούμε μπροστά στο πωλητήριο), τότε, γινόμαστε δέκτες της συγκεκριμένης *ανοικτής, πρωτογενούς πληροφορίας* σχετικής με τις απαιτήσεις του πωλητού.

Από την άλλη μεριά, η λέξη *intelligence* σημαίνει την *ειδική πληροφορία*. Τι χαρακτηρίζει μια τέτοια πληροφορία; Το χαρακτηριστικό της είναι ότι έχει περάσει από κάποιο στάδιο επεξεργασίας (συλλογή και ανάλυση μέσω αξιοποίησης, κατά βάσει, μυστικών πηγών και μεθόδων). Αυτή η επεξεργασία σημασιοδοτεί τη διαφορά μεταξύ *πληροφορίας* και *πληροφόρησης*. Η *πληροφόρηση*, δηλαδή, δεν είναι μια πληροφορία που αποκαλύπτεται ανοικτά και αραφινάριστα στον καθένα, αλλά, είναι μια *ειδική κλειστή πληροφορία* που παράγεται για ορισμένους σκοπούς. Αυτοί οι σκοποί κατά κύριο, αλλά όχι αποκλειστικό, λόγο έχουν να κάνουν με τη διαδικασία / διαμόρφωση βέλτιστης απόφασης σε πολιτικό ή στρατιωτικό επίπεδο μιας χώρας. Συνεπώς, ό,τι νοούμε ως *intelligence* (ειδική πληροφορία ή *πληροφόρηση*) εντάσσεται, ως υποσύνολο, σε ό,τι νοούμε ως *information* (ανοικτή πληροφορία) ή αλλιώς, το σύνολο της *πληροφόρησης* είναι *πληροφορία*, ενώ, όλες οι *πληροφορίες* δεν *δεικνύουν* *πληροφόρηση*¹⁰³.

Αν θελήσουμε να προσεγγίσουμε τη λέξη *intelligence* γλωσσολογικά, τότε, πρέπει να τονίσουμε τις λατινικές της ρίζες. Προέρχεται από το *inter* που σημαίνει «μεταξύ» και το *leger* που σημαίνει «μάζεμα» ή «συλλογή», «διαλογή» ή «επιλογή». Με την πάροδο του χρόνου η λέξη *intelligence* κατέληξε να σημαίνει διαλογή μεταξύ των καλύτερων δεδομένων στοιχείων και επαγωγικά τη δυνατότητα επιλογής σοφών αποφάσεων και σωστών δρόμων δράσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η διαφορά μεταξύ *πληροφόρησης* (*intelligence*) και *πληροφορίας* (*information*) έγκειται στα εξής:

- Ο τρόπος αξιοποίησης της *πληροφόρησης* ενδέχεται να επηρεάσει τη διαδρομή ενός λαού, μιας οικονομίας, ενός έθνους. Της *πληροφορίας*, όχι.
- Η *πληροφόρηση* κρατείται μακριά από το φως της δημοσιότητας. Η *πληροφορία*, όχι.
- Η *πληροφόρηση* αναφέρεται, συνήθως, σε αντίπαλο ή εχθρικό παράγοντα. Η *πληροφορία* μπορεί να αναφερθεί σε κάθε τι, σημαντικό ή ασήμαντο.
- Η *πληροφορία* που καταλήγει σε *πληροφόρηση* συλλέγεται, συνήθως, με κεκαλυμμένο τρόπο. Η *κοινή πληροφορία*, όχι.
- Η χρήση βίας κατά τη διαδικασία συλλογής της *πληροφορίας* (που θα μεταβληθεί σε *πληροφόρηση*) δεν αποκλείεται. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει για την *πληροφορία*¹⁰⁴.

¹⁰¹ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 1

¹⁰² Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 38

¹⁰³ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington D.C., ΗΠΑ 2003, σ. 2 και Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 38

¹⁰⁴ Taylor S., «Definitions and theories of counterintelligence», volume 4, σ. 1-3 στο *Strategic Intelligence, Volumes 1-5*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Praeger Security International

2.3.2 Προσεγγίσεις της έννοιας «πληροφορία»¹⁰⁵

Στο βιβλίο *Knowledge Assets* του Μ. Η. Boisot ο όρος «πληροφορία» παρουσιάζεται με τον πιο απλό και κλασικό τρόπο. Κατά τον Boisot όλα ξεκινάνε από ένα σύνολο «ακατέργαστων δεδομένων» σχετικών με κάποιο αντικείμενο ή με κάποια κατάσταση. Εφόσον δεχτούμε την ύπαρξη ενός προσώπου, ομάδας, οργανισμού κ.λ. που έχει την ικανότητα να επεξεργάζεται αυτά τα δεδομένα, τότε, καταλήγουμε σε ένα καίριο γνωσιακό υποσύνολο, αυτό της «πληροφορίας».

Από κει και έπειτα διακρίνουμε τρεις προσεγγίσεις σχετικά με την έννοια «πληροφορία». Εν τάχει αναφέρουμε πως η πρώτη αντιλαμβάνεται την πληροφορία βάσει του μηνύματος που κομίζει. Πρόκειται για ένα σημαντικό ή αναγνωρίσιμο περιεχόμενο που μεταδίδεται από τον αποστολέα στον παραλήπτη. Προκειμένου το μήνυμα να μετουσιωθεί σε πληροφόρηση ακολουθείται μια πορεία με αφετηρία τα «ακατέργαστα δεδομένα» και κατάληξη την «επεξεργασμένη πληροφορία» της οποίας το ανώτερο στάδιο καλείται «σοφία».

Η δεύτερη προσέγγιση σχετίζει την πληροφορία όχι μόνο με το μήνυμα αλλά με όλο το σύστημα μέσω του οποίου καταλήγει (το μήνυμα $\Rightarrow$ πληροφορία) στον αποδέκτη. Η προσέγγιση αυτή δεν δίδει σημασία στο περιεχόμενο του μηνύματος αλλά, κυρίως, στην ικανότητα κωδικοποίησης και μετάδοσης αυτού. Συνεπώς, αφορά περισσότερο στην επικοινωνία παρά στη γνώση.

Η τρίτη προσέγγιση είναι η πιο «σοφιστική». Θεωρεί ότι όλα τα υλικά αντικείμενα ενσωματώνουν, εκτός από ενέργεια και ύλη, πληροφορίες. Η «πληροφορία» δηλαδή δεν είναι κάτι στο οποίο καταλήγει ο άνθρωπος μέσω πνευματικής προσπάθειας αλλά είναι μια φυσική ιδιότητα / ποιότητα του σύμπαντος όπως κάθε άλλη.

Από τη μεριά του ο καθηγητής Διεθνών Σχέσεων Joseph Nye μιλά για τρεις διαστάσεις πληροφορίας. Η πρώτη είναι μικρότερης σημασίας καθώς αναφέρεται σε οποιαδήποτε πληροφορία που διακινείται ελεύθερα. Η δεύτερη είναι μεγαλύτερης σημασίας καθώς αναφέρεται σε πληροφορίες που δίδουν πλεονέκτημα στον κάτοχό τους στα πλαίσια μιας ανταγωνιστικής κατάστασης. Η τρίτη χαρακτηρίζεται ως μεγίστης σημασίας καθώς αναφέρεται σε πληροφορίες γενικότερου στρατηγικού ενδιαφέροντος¹⁰⁶.

Μια ενδιαμέση κατηγορία μεταξύ των ανοικτών και των κλειστών ή ειδικών πληροφοριών είναι αυτή των γκρίζων πληροφοριών. Πρόκειται για πληροφορίες που δεν έχουν γνωστοποιηθεί ευρέως αλλά μπορούν να αποκτηθούν μέσω κάποιων διαύλων επικοινωνίας. Δεν κατηγοριοποιούνται δηλαδή, ούτε στις φανερές πληροφορίες, ούτε στις πληροφορίες που φυλάσσονται ως κόρη οφθαλμού μακριά από το φως της δημοσιότητας^{107, 108}.

¹⁰⁵ Στο συγκεκριμένο τμήμα της εργασίας (2.3.2) όπου «πληροφορία» νοείται «πληροφόρηση»

¹⁰⁶ Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι πληροφορίες μπορούν να ταξινομηθούν σε τακτικές και στρατηγικές. Οι τακτικές αναφέρονται σε κάποιο επιμέρους κομμάτι ενός πεδίου ενώ οι στρατηγικές στο σύνολο αυτού. Π.χ. οι πληροφορίες σχετικά με την ανάπτυξη ενός προϊόντος ενός βιομηχανικού αντιπάλου κατατάσσονται στις τακτικές πληροφορίες. Οι πληροφορίες σχετικά με την μακροοικονομική πολιτική του συγκεκριμένου ανταγωνιστή κατατάσσονται στις στρατηγικές πληροφορίες -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 48

¹⁰⁷ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 38-46

¹⁰⁸ Πρέπει να σημειώσουμε ότι το 90% των πληροφοριών που καταλήγουν προς ανάλυση στο ειδικό τμήμα μιας υπηρεσίας πληροφοριών προέρχεται από ανοικτές πηγές (κατά κύριο λόγο από τον έντυπο / ηλεκτρονικό τύπο). Ωστόσο, αυτό που δίνει προστιθέμενη αξία στις μυστικές υπηρεσίες είναι η ικανότητά τους να συλλέγουν και να αναλύουν την κρυφή πληροφορία. Αν δεν συνέβαινε αυτό, τότε, οι υπηρεσίες πληροφοριών θα έμοιαζαν, όπως πολύ εύστοχα έχει πει ο πρώην διοικητής της ΕΥΠ

2.3.3 Διαβάθμιση πληροφορίας¹⁰⁹

Ένα σύστημα κατηγοριοποίησης πληροφοριών είναι ένα σύστημα που ορίζει το μέγεθος της ζημιάς που η αποκάλυψη μιας πληροφορίας μπορεί να προκαλέσει, άρα, ορίζει, στον ίδιο χρόνο, τη *σπουδαιότητα* / *ευαισθησία* αυτής. Στις ΗΠΑ ένα τέτοιο σύστημα λειτουργεί από το 1912 αναπροσαρμοζόμενο στις ανάγκες που ο χρόνος επιβάλλει. Ο *βαθμός ευαισθησίας* καθορίζει, επίσης, τον αριθμό των ατόμων που θα αποκτήσουν πρόσβαση σ' αυτήν (την πληροφορία). Τα βασικά επίπεδα κατηγοριοποίησης στις ΗΠΑ είναι τρία:

- *Εμπιστευτικό (confidential)*: πρόκειται για πληροφορία που η αποκάλυψή της προκαλεί «βλάβη»
- *Απόρρητο (secret)*: πρόκειται για πληροφορία που η αποκάλυψή της προκαλεί «σοβαρή βλάβη»
- *Άκρως απόρρητο (top secret)*: πρόκειται για πληροφορία που η αποκάλυψή της προκαλεί «εξαιρετική / ακραία βλάβη»

Αλήθεια είναι πως μεταξύ αυτών των επιπέδων υφίστανται πολλά άλλα. Το πρόβλημα έγκειται στο γεγονός πως δεν υπάρχει ένας κεντρικός μηχανισμός ορισμού «ευαισθησίας πληροφοριών» με αποτέλεσμα κάθε υπηρεσία να θέτει δικά της κριτήρια. Κατ' αυτόν τον τρόπο τα επίπεδα προστασίας όχι μόνο πολλαπλασιάζονται δημιουργώντας πρακτικά προβλήματα αλλά επιτείνουν τις τάσεις εσωστρέφειας των υπηρεσιών πληροφόρησης¹¹⁰.

Όπως γίνεται κατανοητό, η αξία της πληροφορίας / πληροφόρησης, ως εργαλείο που δυνητικά καθιστά το έργο των policymakers ποιοτικότερο, είναι αδιαμφισβήτητη. Η ανάγκη ορθολογικών αποφάσεων εντός ενός άναρχου διεθνούς συστήματος απαιτεί γνώση. Η γνώση σχετικά με μια κατάσταση, δηλαδή η ειδική γνώση, δεν μπορεί να παραχθεί αν δεν υπάρχουν πληροφορίες γύρω από αυτήν (την κατάσταση). Αυτές ακριβώς οι πληροφορίες θα μετουσιωθούν σε πληροφόρηση αποκαλύπτοντας αθέατες πτυχές, βοηθώντας στη λήψη ορθών αποφάσεων από τους πολιτικούς ή στρατιωτικούς (και όχι μόνο) ηγέτες.

Παύλος Αποστολίδης, με ινστιτούτα αναλύσεων -βλέπε Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 14 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyr_gr.pdf τη 26 / 06 / 2012

¹⁰⁹ Στο συγκεκριμένο τμήμα της εργασίας (2.3.3) όπου «πληροφορία» νοείται «πληροφόρηση»

¹¹⁰ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 99-100

2.4 Η Κατασκοπία (Intelligence)

«*The Glory of God is intelligence*»

«*Intelligence = Information + Insight*»¹¹¹

Κλείνουμε το κεφάλαιο 2 με την ανάλυση της έννοιας της κατασκοπίας. Πως ορίζεται αυτή; Ποιες διαδικασίες / τμήματα τη συνθέτουν; Κατά πόσο μια οικονομική κατασκοπία παίζει ρόλο στα του εθνικού συμφέροντος ζητήματα;

2.4.1 Ο ορισμός της έννοιας «κατασκοπία»

Στη λαϊκή φαντασία, κατασκοπία σημαίνει απάτη, πονηριά, μυστήριο, κρυφή δράση. Αν και αυτά έχουν θέση στον κόσμο της κατασκοπίας, το όλο πεδίο είναι ευρύτερο.

Ο όρος, γενικά, αναφέρεται στην προσπάθεια απόκτησης πληροφορίας. Πρόκειται για την πληροφορία που βοηθά έναν κρατικό δρών, μια κυβέρνηση να δομήσει (θεωρητικό στάδιο) και να επιχειρήσει (πρακτικό επίπεδο) την άσκηση συγκεκριμένης πολιτικής προς όφελος του εθνικού συμφέροντος, ασφαλείας κ.λ. Πρόκειται για την πληροφορία που ενισχύει τον δρώντα στην προσπάθειά του να αντιμετωπίσει υπαρκτούς ή δυνητικούς αντιπάλους¹¹². Συνήθως, αυτού του είδους οι πληροφορίες έχουν να κάνουν με στρατιωτικά δεδομένα, πολιτικούς / διπλωματικούς σχεδιασμούς, δραστηριότητες ξένων μυστικών υπηρεσιών κ.λ. Πρόκειται για ευαίσθητα μυστικά που καθέννας προσπαθεί να προστατεύσει (αν ανήκουν σ' αυτόν) ή να αποκτήσει (αν ανήκουν σε άλλους)¹¹³.

Ως πράξη κατασκοπίας ορίζεται οτιδήποτε επιχειρείται μέσω μυστικής δράσης, από ένα κράτος, προκειμένου να αλιευθούν πληροφορίες μέσα από ένα άλλο κράτος. Κάθε ζωτική πληροφορία ή στοιχείο σε οποιοδήποτε τομέα (πολιτικό, διπλωματικό, οικονομικό, τεχνολογικό, στρατιωτικό κ.λ.) προσδίδει πλεονέκτημα στην εκπόνηση και εφαρμογή των σχεδίων ενός κρατικού παράγοντα. Αυτή η πληροφορία πρέπει να κρατηθεί μυστική ή να αποκτηθεί. Η αποκάλυψή της ισοδυναμεί με χάσιμο του όποιου πρότερου αβαντάζ ή με ένα νέο πλεονέκτημα. Στόχος των μυστικών υπηρεσιών, λοιπόν, είναι ο προσπορισμός ζωτικών δεδομένων που ξένα κράτη κατέχουν και, στον ίδιο χρόνο, η προστασία εσωτερικών στοιχείων από τη δράση ξένων κέντρων που προσπαθούν να τα υποκλέψουν¹¹⁴.

Κατασκοπία δεν σημαίνει συλλογή μυστικών πληροφοριών και μόνο. Υπάρχουν στοιχεία και δεδομένα που ένα κράτος δεν κρατά εν κρυπτώ. Ενδέχεται να αναφέρονται στην εσωτερική πολιτική κατάσταση, στα δημοσιονομικά, σε δημογραφικές μελέτες κ.λ. Αυτά τα στοιχεία είναι «πληροφορία» έστω και αν η πηγή

¹¹¹ Στο *The Literary Spy*, compiled and annotated by Lathrop E. C., Εκδόσεις Yale University Press, 2004. σ. 200, 207

¹¹² Με τον όρο «αντίπαλος» δεν εννοούμε μόνο στοιχεία που έχουμε χαρακτηρίσει «εχθρικά». Υπάρχουν περιπτώσεις όπου αντίπαλος μπορεί να είναι μια φιλική, προς εμάς, πλευρά, μια πλευρά με την οποία διαπραγματευόμαστε επί ενός ζητήματος. Φυσικό είναι, αυτή η πλευρά, να επιδιώξει την κάλυψη των συμφερόντων της με τον καλύτερο τρόπο. Σ' αυτήν την περίπτωση αντιμετωπίζουμε έναν αντίπαλο, όχι έναν εχθρό

¹¹³ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 1

¹¹⁴ Warner M., «Sources and methods for the study of intelligence» στο *Handbook of Intelligence Studies*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία 2007, σ. 17

είναι προσβάσιμη ή ανοικτή¹¹⁵. Δεν πρέπει να ξεχνάμε πως ακόμα και μια ανοικτή πληροφορία, ενδεχομένως, πρέπει να αναλυθεί, να αποκωδικοποιηθεί¹¹⁶. Συνεπώς, κατασκοπία σημαίνει συλλογή, ανάλυση, αξιολόγηση, διασπορά / απόδοση της πληροφορίας. Το τελικό προϊόν αυτής της διαδρομής αποδίδεται στην πολιτική ηγεσία με σκοπό την αξιοποίησή του. Κατά πόσο αυτό το προϊόν συνθέτει ένα ικανό εργαλείο πολιτικής δράσης εξαρτάται από τη σημαντικότητα των αποκαλυφθέντων / συλλεγομένων «ανοικτών» και «κεκαλυμμένων / κρυφών» πηγών και πληροφοριών, τη συνολική «ικανότητα / ποιότητα» μιας υπηρεσίας πληροφοριών καθώς και αυτή του πολιτικού κατεστημένου¹¹⁷.

Σε γενικές γραμμές το πεδίο της κατασκοπίας αναφέρεται στα εξής:

- Στη συλλογή, ανάλυση, απόδοση και, ενδεχομένως, χρήση και αξιοποίηση της πληροφορίας¹¹⁸.
- Στις ομάδες εργασίας που εκτελούν τις ανωτέρω δραστηριότητες.
- Σε άλλες ομάδες και είδη δραστηριοτήτων που εντάσσονται στον ευρύτερο «κατασκοπευτικό κύκλο»¹¹⁹.

2.4.2 Τα τέσσερα τμήματα της κατασκοπίας (=υπηρεσίας πληροφοριών)

Μια υπηρεσία πληροφοριών είθισται να τμηματοποιείται σε τέσσερα μέρη που είναι γνωστά ως «τα τέσσερα μέρη της κατασκοπίας». Τα τρία πρώτα ταυτίζονται με το τμήμα κατασκοπίας, το τέταρτο με το τμήμα αντικατασκοπίας. Πρόκειται για τους τομείς της *συλλογής*, *ανάλυσης*, *κρυφής* (αλλιώς *συγκεκαλυμμένης* ή *μυστικής*) *δράσης*, και *αντικατασκοπίας*. Πολύ γενικά έχουμε:

α) Συλλογή: πρόκειται για διαδικασία συλλογής πρωτογενών ακατέργαστων πληροφοριών.

β) Ανάλυση: καμιά πληροφορία δεν «μιλά» αφ' εαυτής. Υπάρχουν πλήθος πληροφοριών, πολλές είναι ασαφείς, αποσπασματικές, αναξιόπιστες, παραπλανητικές κ.λ. Κάθε πληροφορία πρέπει να αναλυθεί, να αξιολογηθεί. Κατόπιν λαμβάνει χώρα η όποια αξιοποίηση¹²⁰.

γ) Κρυφή, συγκεκαλυμμένη ή μυστική δράση: αναφέρεται στην επιθετική ενέργεια. Δεν αποσκοπεί μόνο στην αναζήτηση της πληροφορίας. Μπορεί να ξεδιπλώνεται από μια προπαγανδιστική ενέργεια μέχρι μια παραστρατιωτική πράξη. Θεωρείται ο μέσος, μεταξύ διπλωματίας και πολέμου, δρόμος¹²¹.

δ) Αντικατασκοπία: πρόκειται για την υπηρεσία που προστατεύει το εσωτερικό περιβάλλον μιας χώρας και τις υπηρεσίες κατασκοπίας από επίβουλες αλλότριες ενέργειες^{122, 123}.

¹¹⁵ Αναφερόμαστε σε στοιχεία τα οποία συλλέγονται μέσω διαδικασιών εμπιπτουσών στην λεγόμενη OSC Intelligence (Open Source Intelligence -OSCINT)

¹¹⁶ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 1

¹¹⁷ ο.π., σ. 2

¹¹⁸ Η χρήση και αξιοποίηση της πληροφορίας εμπίπτει στις προθέσεις της πολιτικής ηγεσίας, ωστόσο, οι μυστικές υπηρεσίες αναλαμβάνουν, πολλές φορές, την εκτέλεση της όποιας απόφασης

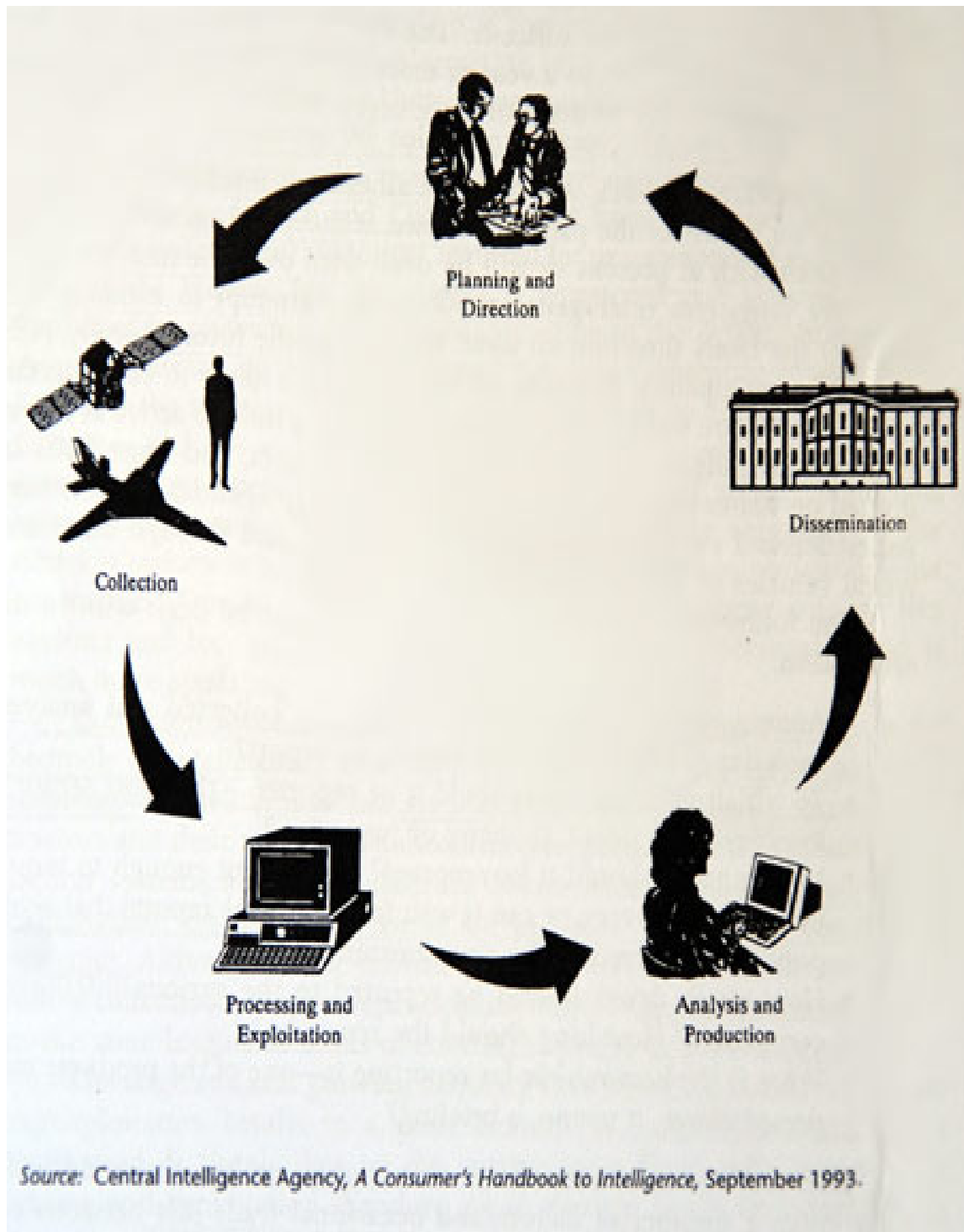
¹¹⁹ Taylor S., «Definitions and theories of counterintelligence», volume 4, σ. 2-3 στο *Strategic Intelligence, Volumes 1-5*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Praeger Security International

¹²⁰ Στη συγκεκριμένη τμηματοποίηση η «διασπορά / απόδοση» της πληροφορίας εντάσσεται στο κομμάτι της «ανάλυσης»

¹²¹ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 8

¹²² ο.π., σ. 9

¹²³ Όπως γίνεται κατανοητό, ο διαχωρισμός κατασκοπίας - αντικατασκοπίας, πολλές φορές, δεν είναι ούτε εύκολος, ούτε χρηστικός, επιπλέον, τα δύο άνω αναφερόμενα πρώτα μέρη (αλλά και το τρίτο υπό

Εικόνα 1

Ο κύκλος της διαδικασίας από τη συλλογή της πληροφορίας μέχρι την απόφαση της πολιτικής ηγεσίας: συλλογή $\Rightarrow$ επεξεργασία / ανάλυση $\Rightarrow$ διασπορά $\Rightarrow$ απόφαση. (Η εικόνα έχει ληφθεί από το έργο του Lowenthal *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 50)

όρους) συναντώνται και στην αντικατασκοπία ως διαδικασίες -είναι σα να προσπαθούμε να διαχωρίσουμε το έμβολο από τον κύλινδρο στην μηχανή ενός αυτοκινήτου. Αν και πρόκειται για διαφορετικά μέρη, μόνο η ορθή σύνδεση και αρμονία των λειτουργιών τους εξασφαλίζει την κίνηση

2.4.3 Οικονομική κατασκοπία

«Δεν υπάρχει αμφιβολία πως κατά τη δεκαετία του 1970 και του 1980 η KGB, η GRU αλλά και άλλες ανατολικές μυστικές υπηρεσίες είχαν ως πρώτιστο μέλημά τους την αγορά ή κλοπή τεχνολογικών μυστικών από την Αμερική»
(Angelo Codevilla *Informing Statecraft* 1992)

«Είμαστε σύμμαχοι αλλά, ταυτόχρονα, οικονομικοί ανταγωνιστές. Η οικονομική κατασκοπία ακόμα και μεταξύ συμμάχων δεν είναι κάτι αφύσικο, αποτελεί καθήκον των μυστικών υπηρεσιών»
(Pierre Marion πρώην διευθυντής της French Intelligence 1995)¹²⁴

Κατασκοπία δεν σημαίνει δράση μόνο γύρω από πολιτικοστρατιωτικά θέματα εθνικής ασφαλείας αν και αυτός είναι ο παραδοσιακός στόχος ή και ορισμός. Κατασκοπία μπορεί να έχουμε και από μη κρατικούς δρώντες όπως μια οικονομική / βιομηχανική επιχείρηση, καρτέλ ή τραστ κ.λ.¹²⁵. Ωστόσο, αυτού του είδους η κατασκοπία δεν περιορίζεται μόνο σε ιδιώτες.

Η οικονομική κατασκοπία είναι το δεύτερο σε σπουδαιότητα πεδίο κατασκοπίας μετά την πολιτική / στρατιωτική κατασκοπία¹²⁶. Πρόκειται για προσπάθεια απόσπασης στοιχείων (οικονομικών, τεχνικών / τεχνολογικών, βιομηχανικών) ικανών να αναβαθμίσουν το οικονομικό προφίλ της χώρας που προβαίνει σ' αυτή τη δραστηριότητα^{127, 128}. Γεγονός είναι πως, θεωρητικά, μετά τη λήξη του ψυχρού

¹²⁴ Στο *The Literary Spy*, compiled and annotated by Lathrop E. C., Εκδόσεις Yale University Press, 2004. σ. 128, 130

¹²⁵ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 3

¹²⁶ Μόλα ταύτα η μελέτη του πεδίου χωλαίνει καθώς κατά τον καθηγητή του πανεπιστημίου Aberystwyth στην Ουαλία Martin Alexander ...αποτελεί πραγματικά μια άλλη «παραμελημένη διάσταση της παραμελημένης διάστασης». Της αξίζει ένας τόμος ή ένα συνέδριο αφιερωμένο σ' αυτή... -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 37

¹²⁷ Σ' αυτό το σημείο, και αν θέλουμε να είμαστε ακριβείς, πρέπει να επισημάνουμε μια ποιοτική διαφορά μεταξύ οικονομικής και βιομηχανικής κατασκοπίας. Η πρώτη αναφέρεται στην προσπάθεια ενός κράτους να αποκτήσει, μέσω κρυφής δράσης, οικονομικά στοιχεία / δεδομένα άλλου κράτους. Κομμάτι της οικονομικής κατασκοπίας είναι η «τεχνολογική κατασκοπία» -πρόκειται για προσπάθεια απόκτησης πληροφοριών σχετικά με καινοτομίες συνήθως στο χώρο της υψηλής τεχνολογίας όπως αυτής των ηλεκτρονικών, της αεροναυπηγικής, της αμυντικής βιομηχανίας, της βιο / νανοτεχνολογίας. Σύμφωνα με την канаδική υπηρεσία πληροφοριών (Canadian Security Intelligence Service -CSIS) ως οικονομική κατασκοπία ορίζεται «η παράνομη ή κρυφή δράση που ενθαρρύνεται από ένα κράτος με σκοπό την απόσπαση οικονομικών στοιχείων άλλου κράτους προς οικονομική εκμετάλλευση από το πρώτο». Ένας ακόμα ορισμός έρχεται από τις ΗΠΑ. Σύμφωνα μ' αυτόν «η οικονομική κατασκοπία αναφέρεται σε συλλογή (και χρήση) στοιχείων οικονομικού ενδιαφέροντος με παράνομο τρόπο αν και η διάκριση μεταξύ δεδομένων που αφορούν στην οικονομία και δεδομένων που αφορούν σε άλλους τομείς (μεταξύ αυτών και του στρατιωτικού) είναι πολλές φορές ασαφής». Από την άλλη μεριά, όταν αναφερόμαστε σε βιομηχανική κατασκοπία, αναφερόμαστε σε κατασκοπία που προμοτάρεται από την ιδιωτική πρωτοβουλία, αν και μπορεί να ενθαρρυνθεί και από κρατικές πολιτικές -η συνεργασία κρατικών υπηρεσιών και ιδιωτικού τομέα δεν αποκλείεται. Ένα παράδειγμα μπορεί να σκιαγραφηθεί μέσω ενός πακέτου εξοπλισμού μιας επιχείρησης, π.χ. με όργανα υποκλοπής επικοινωνιών, από μια κρατική αρχή με σκοπό την απόκτηση πληροφοριών μέσα από άλλες επιχειρήσεις -βλέπε Nasheri H., *Economic Espionage and Industrial Spying*, Εκδόσεις Cambridge University Press, N. York, ΗΠΑ 2005, σ. 12-17. Μια άλλη, συνδυαστική, κατηγοριοποίηση έρχεται από τον J. Evans. Ο τελευταίος διακρίνει δύο επίπεδα οικονομικής κατασκοπίας. Το πρώτο έχει να κάνει με υποκλοπή στρατηγικών οικονομικών πληροφοριών που ανήκουν σε ένα κράτος από ένα άλλο κράτος (μακροοικονομική κατασκοπία), το δεύτερο με υποκλοπή βιομηχανικών πληροφοριών που ανήκουν σε ξένες επιχειρήσεις από ένα κράτος και υπέρ εντοπίων επιχειρηματικών συμφερόντων ενώ, τέλος, προσθέτει και ένα τρίτο

πολέμου, και λόγω της πολιτικής / στρατιωτικής αποκλιμάκωσης, η δράση μιας υπηρεσίας πληροφοριών θα στρέφονταν (αν δεν είχε ήδη στραφεί) και προς άγρια πληροφοριών οικονομικού περιεχομένου. Ωστόσο, αυτό δεν μπορεί να θεωρηθεί αυτονόητο, τουλάχιστον, για τα δημοκρατικά καθεστάτα καθώς εξαρτάται από την γενικότερη οικονομική πολιτική ενός κράτους και κάποιες παραμέτρους που έχουν να κάνουν με τον οικονομικό κύκλο, το επίπεδο παραγωγικότητας και επενδύσεων, το επίπεδο εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού του κ.λ. Δεν είναι ξεκάθαρο κατά πόσο μια τέτοια δραστηριότητα θα προσφέρει ικανές ωφέλειες σε μια δυτική ανεπτυγμένη πολυεπίπεδη (πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά) χώρα λαμβανομένου υπόψη του σκανδάλου που ενδέχεται να ξεσπάσει αν κάτι δεν πάει σύμφωνα με τον σχεδιασμό. Προφανώς, περιπτώσεις που καλούν σε δραστηριοποίηση μυστικών υπηρεσιών υπάρχουν¹²⁹, ωστόσο, είναι η «ιδιωτική» πρωτοβουλία που, συνήθως, ενδιαφέρεται για τέτοιου είδους πληροφορίες¹³⁰.

Εν κατακλείδι, και συνοψίζοντας τα του υποκεφαλαίου 2.4, η δράση της κατασκοπίας και των υπηρεσιών πληροφόρησης συνδέεται (ή πρέπει να συνδέεται,

επίπεδο, αυτό της οικονομικής αντικατασκοπίας με προφανείς σκοπούς. Βέβαια, κατά τον Richard Bennett, λόγος για ιδιαίτερες κατηγοριοποιήσεις δεν υπάρχει -οι πληροφορίες οικονομικού, εμπορικού, βιομηχανικού και επιχειρηματικού ενδιαφέροντος αποτελούν κομμάτια της αυτής πίττας - βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 50-52

¹²⁸ Κατά βάσει όταν αναφερόμαστε σε οικονομική (μακροσκοπική) κατασκοπία έχουμε στο νου ενέργειες που σκοπό έχουν τη διείσδυση μιας μυστικής υπηρεσίας εντός ενός ξένου κράτους ή οργανισμού προκειμένου να περιέλθουν στη γνώση της στοιχεία που αφορούν σε:

- Θέματα οικονομικού και εμπορικού ενδιαφέροντος.
- Ανάλυση προοπτικών διεθνούς εμπορίου και ευκαιριών κρατικών επενδύσεων σε ξένες αγορές.
- Αποκάλυψη αθέμιτων εμπορικών πρακτικών από ξένα κράτη ή επιχειρήσεις (δωροδοκίες, επίβουλη εκμίσθωση προσώπων που κατέχουν καίριες εντός του εγχώριου οικονομικού συστήματος θέσεις κ.λ.).
- Πληροφορίες που ενδιαφέρουν το οικείο κράτος σχετικά με διεθνή οικονομικά συνέδρια, σχεδιασμούς, αποφάσεις, δεδομένα κ.λ.
- Επιβεβαίωση ή όχι συμμόρφωσης ενός εξωτερικού παράγοντα σε συγκεκριμένες διεθνείς οικονομικές και εμπορικές δεσμεύσεις.
- Ανάπτυξη τεχνολογίας.
- Σχεδιασμό και επιβολή οικονομικών διεθνών κυρώσεων.
- Προσπάθειες κακοπροαίρετης διείσδυσης ξένων παραγόντων εντός του γενικότερου οικείου οικονομικού συστήματος.
- Υπολογισμό οικονομικών δαπανών ξένων δυνάμεων ειδικά σε σχέση με στρατιωτικούς εξοπλισμούς.
- Αποκάλυψη δρόμων ροής κεφαλαίων που προέρχονται από δράσεις trafficking, τρομοκρατίας ή άλλων βαρέου τύπου εγκλημάτων κ.λ. -βλέπε Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 148-149.

¹²⁹ Αν μια τέτοια πρακτική θεωρείται συνηθισμένη για χώρες που λειτουργούν την οικονομία τους στη βάση μιας κρατικής / κεντρικής πολιτικής (πρώην Σοβιετική Ένωση, Κίνα), τα πράγματα περιπλέκονται στις καπιταλιστικές οικονομίες. Πότε οι μυστικές υπηρεσίες αναλαμβάνουν δράση; Συνήθως όταν οικονομικά στοιχεία έχουν να κάνουν με στρατηγικούς πολιτικούς ή στρατιωτικούς σκοπούς. Ας δώσουμε ένα παράδειγμα: δυο χώρες διαπραγματεύονται μια οικονομική συμφωνία. Η χώρα που θα υποκλέψει στοιχεία σχετικά με την π.χ. πραγματική ή δυνητική οικονομική κατάσταση της άλλης χώρας διατηρεί ένα προβάδισμα καθώς γνωρίζει περί της οικονομικής αντοχής (και, κατά συνέπεια, όχι μόνο) του αντιπάλου. Όπως και να έχει, το ζήτημα λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις. Είναι χαρακτηριστικές οι περιπτώσεις οικονομικής κατασκοπίας εκ μέρους του Ισραήλ και της Γαλλίας κατά των ΗΠΑ, μάλιστα, οι πληροφορίες που εκλάπησαν είχαν εφαρμογή στον στρατιωτικό τομέα αποδεικνύοντας πως η χρήση οικονομικών δεδομένων έχει εισχωρήσει παντού

¹³⁰ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 5-6

προσθέτουμε) με την επίρρωση και προώθηση του εθνικού συμφέροντος και της εθνικής ασφαλείας. Υπάρχουν απειλές που θέτουν σε κίνδυνο τις δύο αυτές συγγενικές, σχεδόν σιαμαίες, έννοιες. Τέτοιες αντιπροσωπεύονται από εξωτερικούς δρώντες (κράτη, γνωστές τρομοκρατικές οργανώσεις), από εσωτερικούς παράγοντες ή ασύμμετρες απειλές (εσωτερικές τρομοκρατικές, αντικαθεστωτικές, αποσταθεροποιητικές ομάδες¹³¹), από διεθνικές απειλές (αόρατη τρομοκρατία, ναρκωτικά, εμπόριο όπλων) κ.λ. Καθήκον των μυστικών υπηρεσιών είναι η ανακάλυψη σχετικών πληροφοριών προς εξουδετέρωση αυτών των προκλήσεων ή, επίσης, η ανακάλυψη στοιχείων προς ενίσχυση των πολιτικών σχεδιασμών ενός κράτους εντός του διεθνούς περιβάλλοντος.

Τέλος, η τμηματοποίηση μιας μυστικής υπηρεσίας σε τέσσερα μέρη, ένα εκ των οποίων είναι το τμήμα αντικατασκοπίας, αποδεικνύει πως κατασκοπία και αντικατασκοπία συμπληρώνουν η μία την άλλη. Ο διαχωρισμός των δύο υπηρεσιών πολλές φορές, ουσιαστικά, περιττεύει -η χρήση του όρου *υπηρεσία πληροφοριών* φαίνεται να καλύπτει τις ανάγκες ονοματοδοσίας του πεδίου και των μερών του.

¹³¹ Αν και όπως έχουμε αναφέρει στην εισαγωγή μας, η δράση στο εσωτερικό μιας χώρας προκειμένου να αποσοβηθούν τέτοιοι κίνδυνοι εμπίπτει είτε στην αντικατασκοπία μιας μυστικής υπηρεσίας, είτε στη δραστηριότητα των κρατικών αρχών ασφαλείας. Οποσδήποτε όμως, ξεκάθαροι διαχωρισμοί και «κατοχυρωμένα» καθήκοντα δεν υπάρχουν

ΜΕΡΟΣ Β΄

Η ΠΡΑΞΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΚΟΠΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΚΟΠΙΑ

«Αποτελεί διπλή ευχαρίστηση να κατασκοπεύεις τους κατασκόπους» (Jean Fontaine)

«Υπάρχει ένα κακό, ένα κακό το οποίο φοβάμαι -είναι οι κατάσκοποι τους. Πρέπει να εμποδιστούν από την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με την κατάστασή μας και αυτό είναι πολύ σημαντικό» (Τζωρτζ Ουάσιγκτον 1775)

«Αν ελέγχεις την αντικατασκοπία, ελέγχεις την κατασκοπία» (James Angleton 1949)¹³²

Το κεφάλαιο 3 ανοίγει το Μέρος Β' της μελέτης μας. Στο παρόν τμήμα αναφερόμαστε στην έννοια της *αντικατασκοπίας*. Πως ορίζεται αυτή; Ποια τα κύρια καθήκοντα του πεδίου; Τι σημαίνει *οικονομική αντικατασκοπία*; Ποια η πορεία του όλου αντικειμένου στο χρόνο;

3.1 Ορισμοί και κύρια καθήκοντα της Αντικατασκοπίας (Counterintelligence CI)

Στο υποκεφάλαιο 3.1 θα αποτυπώσουμε τους πιο αποδεκτούς ορισμούς και θα αναφερθούμε στα κύρια καθήκοντα μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας. Πρέπει να δηλωθεί ότι οι συγκεκριμένοι ορισμοί είναι μόνο λίγοι από αυτούς που ο ερευνητής μπορεί να ανακαλύψει εντός των διαφόρων σχετικών εγχειριδίων ή μελετών. Για τα καθήκοντα της αντικατασκοπίας τα πράγματα είναι ξεκάθαρα καθώς το «πρακτικό μέρος μιας κατάστασης» δεν επιδέχεται ιδιαίτερες αμφισβητήσεις. Η προσπάθειά μας επικεντρώθηκε, τόσο όσον αφορά στους ορισμούς όσο και στα καθήκοντα της αντικατασκοπίας, στη συμπύκνωση των στοιχείων που ανακαλύψαμε στις πηγές μας αν και, κάποιες φορές, οι αλληλεπικαλύψεις δεν δύναται να αποφευχθούν (ή, από την άλλη μεριά, να προβλεφθούν κάποιες ελλείψεις στις αναφορές μας).

3.1.1 Ορισμοί περί της έννοιας «αντικατασκοπία»

Από τα «τέσσερα μέρη» μιας υπηρεσίας πληροφοριών¹³³, το δυσκολότερο, όσον αφορά στον ορισμό, είναι αυτό της αντικατασκοπίας¹³⁴. Σε γενικές γραμμές λέμε πως σκοπός της αντικατασκοπίας είναι να προστατεύει το έθνος και τις υπηρεσίες πληροφοριών από εχθρικές ενέργειες σκοπούμενης βλάβης. Ειδικότερα, η αντικατασκοπευτική δράση αναφέρεται, πολλάκις, στην προσπάθεια εμπόδισης πρόσβασης του αντιπάλου σε κεκτημένες πληροφορίες των οποίων η υποκλοπή

¹³² Στο *The Literary Spy*, compiled and annotated by Lathrop E. C., Εκδόσεις Yale University Press, 2004. σ. 48, 50

¹³³ Βλέπε υποκεφάλαιο 2.4.2

¹³⁴ Γι' αυτούς που ασχολούνται, έστω κατ' ελάχιστον, με το αντικείμενο δεν είναι δύσκολο να καταλάβουν γιατί. Οι αντικατασκοπευτικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να ταξινομηθούν ως αποκλειστικά εσωτερικές, εντός του οικείου κράτους, επιχειρήσεις. Πολλές φορές επιβάλλονται αποστολές διείσδυσης στους μηχανισμούς συλλογής πληροφοριών του εχθρού και, επομένως, αποστολές πρακτόρων σε ξένες χώρες. Μια τέτοια αποστολή έχει αμυντικό ή επιθετικό χαρακτήρα; Είναι μια κατασκοπευτική ή μια αντικατασκοπευτική αποστολή; -βλέπε Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 225 όπως και στην εισαγωγή μας

μπορεί να δώσει σ' αυτόν κάποιο, ή σημαντικό, πολιτικό, στρατιωτικό, διπλωματικό, οικονομικό ή άλλο πλεονέκτημα¹³⁵.

Όπως γίνεται κατανοητό η αντικατασκοπία υπάρχει επειδή υπάρχει η κατασκοπία. Έχουμε αναφέρει πως η τελευταία, ως δραστηριότητα, είναι πολύτιμη για τις αρχές ενός κράτους καθώς αποτελεί εργαλείο συλλογής πληροφοριών -αυτό το εργαλείο προσπαθεί να εξουδετερώσει η αντίπαλος ή να προστατεύσει η φίλιος αντικατασκοπία¹³⁶. Επιπλέον, αν η αντικατασκοπία προστατεύει σε «πρώτο χρόνο» τα ευαίσθητα κρατικά / υπηρεσιακά δεδομένα, σε «δεύτερο» προβαίνει σε κινήσεις εξαπάτησης, παραπληροφόρησης, ενεργητικής δράσης κ.λ. Ωστόσο, το εύρος δραστηριοτήτων ενός τέτοιου τμήματος δεν ορίζεται παρά μόνο από το είδος και το μέγεθος της απειλής που ο αντίπαλος θέτει¹³⁷.

Μια υπηρεσία αντικατασκοπίας δημιουργείται μέσω τεσσάρων προϋποθέσεων. Πρώτον, της ύπαρξης ενός πολιτικού συστήματος λήψεως αποφάσεων στηριγμένο, κατά το μάλλον ή ήττον, στην πληροφόρηση, δεύτερον, της ύπαρξη φίλων υπηρεσιών συλλογής πρωτογενούς πληροφορίας που, κατ' επέκταση, πρέπει να προστατευτούν, τρίτον, της ύπαρξης αντιπάλων υπηρεσιών των οποίων η δράση πρέπει να ελεγχθεί και τέταρτον, της παραδοχής πως έννοιες όπως «αξιοπιστία» και «εμπιστοσύνη» δεν θεωρούνται επουδενί δεδομένες στον κόσμο της πολιτικής και της ανθρώπινης, γενικότερα, δράσης και συμπεριφοράς¹³⁸.

Ας δούμε, εν συνεχεία, πέντε σύντομους, ειδικότερους και πιο περιεκτικούς, ορισμούς περί αντικατασκοπίας. Όπως γίνεται αντιληπτό υπάρχουν ομοιότητες σε σημαντικό βαθμό καθώς οι ειδικοί έχουν οριοθετήσει με αρκετή σαφήνεια το πεδίο (παρ' όλη την ποικιλία όρων και ορισμών). Ως αντικατασκοπία, λοιπόν, ορίζεται:

- Η ενέργεια που σκοπό έχει την αναγνώριση, αδρανοποίηση ή εξουδετέρωση της κατασκοπευτικής δραστηριότητας του ξένου παράγοντα. Τέτοιος μπορεί να είναι ένα εχθρικό έθνος ή ακόμα ένας υποθετικός σύμμαχος¹³⁹.
- Η υπηρεσία της οποίας καθήκον αποτελεί η προστασία του φίλιου κατασκοπευτικού έργου και η διείσδυση στο αντίπαλο κατασκοπευτικό στρατόπεδο με σκοπό την αδρανοποίηση ή εξουδετέρωση ενεργειών του¹⁴⁰.
- Η υπηρεσία που μελετά τις μεθόδους των αντιπάλων μυστικών υπηρεσιών με σκοπό τη διείσδυση εντός αυτών. Μέσω φυσικής και τεχνικής επιτήρησης επιδιώκεται η αναγνώριση της δομής της οργάνωσης του αντιπάλου¹⁴¹.
- Η κατασκοπευτική δραστηριότητα με σκοπό την αναγνώριση και εξουδετέρωση απειλής / πράξης κατασκοπίας, σαμποτάζ, υπονόμευσης, τρομοκρατικού χτυπήματος κ.λ. τιθέμενης υπό ξένου κράτους, οργάνωσης,

¹³⁵ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 99 και Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ 563

¹³⁶ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 113

¹³⁷ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 9

¹³⁸ Taylor S., «Definitions and theories of counterintelligence», volume 4, σ. 8-9 στο *Strategic Intelligence, Volumes 1-5*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Praeger Security International

¹³⁹ *Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security*, επιμέλεια Lerner K. και Lerner B., Εκδόσεις Gale, ΗΠΑ 2004, σ. 274-275

¹⁴⁰ Nigel W., *Historical Dictionary of British Intelligence*, Εκδόσεις Scarecrow Press, Inc., ΗΠΑ 2005, σ. 114

¹⁴¹ Nigel W., *Historical Dictionary of International Intelligence*, Εκδόσεις Scarecrow Press, Inc., ΗΠΑ 2006, σ. 71

ομάδας, ατόμου κ.λ. ή η συστηματική προσπάθεια απόκτησης πληροφοριών που αφορούν στις ανωτέρω ενέργειες¹⁴².

- (Όσον αφορά στις ΗΠΑ) Η αναλυτική και επιχειρησιακή διαδικασία με σκοπό την αναγνώριση και εξουδετέρωση των ξένων μυστικών υπηρεσιών. Τρία είναι τα κύρια καθήκοντα μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας. Πρώτον, επίτευξη προστασίας / ασφάλειας των ευαίσθητων κρατικών / υπηρεσιακών δεδομένων. Περιλαμβάνει από φυσική επιτήρηση συγκεκριμένων στόχων μέχρι ειδικές τεχνικές προστασίας (compartmenting, need to know -βλέπε υποσημείωση 193). Δεύτερον, αναγνώριση και σύλληψη ατόμων αμερικανικής καταγωγής που πρακτορεύουν κατά των ΗΠΑ και τρίτον, αναγνώριση ξένων πρακτόρων που δραστηριοποιούνται εντός του αμερικανικού εδάφους και σύλληψή τους, είτε εναλλακτικά, μετατροπή τους σε διπλούς πράκτορες¹⁴³. Επίσης, και σύμφωνα με τον καθηγητή Roy Godson, αντικατασκοπία είναι η αναγνώριση, εξουδετέρωση και αξιοποίηση του κατασκοπευτικού / πληροφοριακού δικτύου των «άλλων». Αν οι αντίπαλοι των ΗΠΑ, συνεχίζει ο καθηγητής Godson, αποκτήσουν διπλωματικά, στρατιωτικά, τεχνολογικά ή, ακόμα χειρότερα, μυστικά των υπηρεσιών πληροφόρησης, τότε, οι Ηνωμένες Πολιτείες θα βρεθούν σε πολύ δυσχερή θέση. Περαιτέρω, μια αποτελεσματική αντικατασκοπία δίδει στις ΗΠΑ δυνατότητα συνδιαλλαγής με ευνοϊκούς όρους τόσο με κράτη όσο και με διεθνείς οργανισμούς¹⁴⁴.

3.1.2 Τα κύρια καθήκοντα μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας

Τα κύρια καθήκοντα μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας βρίσκονται σε πλήρη ευθυγράμμιση με τους ανωτέρω ορισμούς. Πιο λεπτομερειακά αναφέρονται σε:

- Προστασία διαβαθμισμένων πληροφοριών έναντι κινδύνων υποκλοπής, διαρροών κ.λ.
- Συλλογή στοιχείων που αφορούν σε ξένες υπηρεσίες πληροφοριών με σκοπό την εξουδετέρωση προσπαθειών απόκτησης ευαίσθητων φίλιων κρατικών δεδομένων / στοιχείων από αυτές.
- Συλλογή πληροφοριών σχετικά με εχθρικούς, ή δυνητικά εχθρικούς, δρώντες με σκοπό την παρεμπόδιση ενεργειών που ενδέχεται να βλάψουν την εθνική ασφάλεια.
- Αναγνώριση / εξουδετέρωση αλλότριων πρακτόρων ή μετατροπή αυτών σε διπλούς πράκτορες¹⁴⁵.
- Διείσδυση εντός ξένων υπηρεσιών πληροφόρησης. Αυτό επιτυγχάνεται, συνήθως, μέσω της δράσης διπλών πρακτόρων. Πρόκειται για δύσκολη αποστολή καθώς ένας διπλός πράκτορας πρέπει να μεταφέρει στοιχεία ένθεν και εκείθεν προκειμένου να γίνει πειστικός.
- Εξουδετέρωση ή αποκάλυψη των πλάνων μιας αντίπαλης υπηρεσίας. Ενδέχεται ως δράσεις να περιλαμβάνονται η αδρανοποίηση ή η καταστροφή

¹⁴² *Vaults Mirrors and Masks. Rediscovering U.S. Counterintelligence*, επιμέλεια Sims J., και Gerber B., Εκδόσεις Georgetown University Press, Washington, D, C., ΗΠΑ 2009, σ. 23-24

¹⁴³ Turner M., *Historical Dictionary of United States Intelligence*, Εκδόσεις Scarecrow Press, Inc., ΗΠΑ 2006, σ. 41

¹⁴⁴ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 564

¹⁴⁵ Taylor S., «Definitions and theories of counterintelligence», volume 4, σ. 1-3 στο *Strategic Intelligence, Volumes 1-5*, επιμέλεια Johnson L., Εκδόσεις Praeger Security International, σ. 5

του αντιπάλου σχεδίου, η αποκάλυψη ενός εχθρικού πράκτορα, η παραπληροφόρηση, η δημιουργία τριβών μεταξύ της αντιπάλου υπηρεσίας και φίλων προς αυτή υπηρεσιών κ.λ.¹⁴⁶.

Κατά τον Lowenthal υπάρχουν τουλάχιστον τρία, γενικότερα, επίπεδα αντικατασκοπευτικών δράσεων. Πρόκειται για τα επίπεδα της:

α) Συλλογής: αναφέρεται σε προσπάθεια συλλογής πληροφοριών εκ μέρους των μυστικών υπηρεσιών του κράτους Α σχετικά με την αντίπαλο μυστική υπηρεσία του κράτους Β (που ενδέχεται να λειτουργεί εναντίον του κράτους Α και των υπηρεσιών ασφαλείας του).

β) Αμυντικής δράσης: αναφέρεται σε δράση ακύρωσης / αδρανοποίησης των αντιπάλων κατασκοπευτικών προσπαθειών παρείσφρησης εντός της χώρας ή εντός του οικείου δικτύου μυστικών υπηρεσιών

γ) Επιθετικής δράσης: πρόκειται για προσπάθεια ελέγχου / χειραγώγησης του εχθρικού δικτύου πληροφοριών μέσω διπλών πρακτόρων, παραπλανητικών πληροφοριών, εικονικών κινήσεων κ.λ. με σκοπό τη διαμόρφωση ενός πλαισίου που εξυπηρετεί τα σχέδια της οικείας υπηρεσίας και των εθνικών / πολιτικών σχεδιασμών. Απαιτεί γνώση των αντιπάλων κατασκοπευτικών τακτικών / τεχνικών, νοοτροπιών, δυνατοτήτων κ.λ.^{147, 148} -θεωρούμε πως οι ορισμοί όσο και τα καθήκοντα μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας δίνουν μια πρώτη γεύση της σπουδαιότητας αυτής.

3.2 Η οικονομική αντικατασκοπία

Η οικονομική αντικατασκοπία είναι ένα ιδιαίτερο υποπεδίο της, υπό την ευρεία έννοια, αντικατασκοπίας. Ο Kristen Michal την ορίζει ως ...*προσπάθεια εντοπισμού και εξουδετέρωσης ξένων μυστικών υπηρεσιών* (που κατασκοπεύουν εναντίων αμερικανών πολιτών, αμερικανικών επιχειρήσεων ή της αμερικανικής κυβέρνησης). Ένας παρόμοιος ορισμός δίδεται από τον Randal Fort. Ο συγκεκριμένος ερευνητής υποστηρίζει πως

...*η οικονομική αντικατασκοπία είναι μια παραδοσιακή λειτουργία των περισσότερων υπηρεσιών πληροφοριών αναφερόμενη στον εντοπισμό και την εξουδετέρωση των κατασκοπευτικών προσπαθειών των ξένων υπηρεσιών πληροφοριών εναντίον κρατών ή επιχειρήσεων*¹⁴⁹.

¹⁴⁶ Kalaris G., McCoy L., «Counterintelligence for the 1990s» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* (Online Publication Date 01 Ιανουαρίου 1988)

¹⁴⁷ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 113. Επίσης, η λειτουργία της αμυντικής όσο και της επιθετικής δράσης καταγράφεται και στα συγγράμματα του καθηγητού Godson με την πρώτη να αναφέρεται στην προστασία του εθνικού κορμού και των μυστικών υπηρεσιών, τη, δε, δεύτερη, στην προαγωγή και ενίσχυση της εθνικής στρατηγικής / πολιτικής μέσω της εκμετάλλευσης των αδυναμιών των αντιπάλων -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 563-564

¹⁴⁸ Ο Lowenthal προφανώς συμπεριλαμβάνει εντός του επιπέδου συλλογής όλη τη διαδικασία που μεσολαβεί μεταξύ αυτής και της τελικής απόφασης ή της ενδεχόμενης δράσης δηλαδή, την ανάλυση και τη διασπορά / κοινοποίηση της πληροφορίας. Πρέπει να σημειώσουμε πως ακόμα και εντός της ανάλυσης, για ορισμένους τουλάχιστον ειδικούς, διακρίνονται υποπεδία υπό την έννοια της διαφοροποίησης μεταξύ του είδους της ανάλυσης των στοιχείων που συλλέγονται από το ανθρώπινο δυναμικό και του είδους της ανάλυσης των στοιχείων που συλλέγονται μέσω τεχνικών οδών (π.χ. δορυφόρων). Επιπλέον, γίνονται για μια ακόμα φορά εμφανείς οι τεχνικές / διαδικαστικές ομοιότητες μεταξύ κατασκοπίας και αντικατασκοπίας

¹⁴⁹ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 55

Οι Porteous και Thompson Strong είναι ακόμα δύο μελετητές που έχουν προβεί σε ορισμούς σχετικά με την οικονομική αντικατασκοπία. Ο πρώτος τη χαρακτηρίζει ...ως τη λιγότερο αμφιλεγόμενη λειτουργία των μυστικών υπηρεσιών, κατά την οποία οι υπηρεσίες αντικατασκοπίας ενός κράτους συμβουλεύουν την κυβέρνηση και αναφέρουν σ' αυτήν ό,τι γνωρίζουν γύρω από δραστηριότητες ξένων μυστικών υπηρεσιών που εμπλέκονται σε πράξεις ενάντιες των οικονομικών και εμπορικών κρατικών συμφερόντων.

Σύμφωνα με τον Thompson Strong, ...στόχος μιας υπηρεσίας οικονομικής αντικατασκοπίας είναι να καταστήσει την αντίπαλο οικονομική κατασκοπία αναποτελεσματική ή έστω, μια λειτουργία αυξανόμενου κόστους¹⁵⁰.

Όπως αντιλαμβανόμαστε μέλημα της οικονομικής αντικατασκοπίας αποτελεί η προστασία ευαίσθητων κρατικών οικονομικών δεδομένων και σχεδιασμών¹⁵¹ αλλά και η προστασία εγχώριων ιδιωτικών επιχειρήσεων μεγάλου οικονομικού κύκλου καθώς οι τελευταίες συνεισφέρουν στο συνολικό εθνικό προϊόν.

Το τέλος του ψυχροπολεμικού κλίματος και η οικονομική παγκοσμιοποίηση μετέφεραν την ένταση από το στρατιωτικό επίπεδο στον τομέα της οικονομίας. Ο έντονος ανταγωνισμός αύξησε και αυξάνει τις ανάγκες προστασίας τόσο των εθνικών όσο και των ιδιωτικών βιομηχανικών / επιχειρηματικών οικονομικών μυστικών. Αν δεχτούμε πως ο τομέας της εθνικής οικονομίας πρέπει να αντιμετωπιστεί ως λειτουργία ζωτικής σημασίας για ένα έθνος, τότε, κατανοούμε την ανάγκη προστασίας αυτού με την αρωγή των μυστικών υπηρεσιών.

3.3 Ιστορική αναδρομή στο αντικείμενο

Συνεχίζουμε με μια μικρή ιστορική αναδρομή στο αντικείμενό μας. Πρόκειται για μια διαδρομή χωρισμένη σε δύο μέρη, αυτό που αναφέρεται στην αρχαιότητα και αυτό που αφορά στη σύγχρονη εποχή. Επιπλέον, για ό,τι έχει να κάνει με την οικονομική αντικατασκοπία, τα υποκεφάλαια 3.3.3.1 και 3.3.3.2 κατατοπίζουν, ελπίζουμε, σε ικανό βαθμό τον αναγνώστη.

3.3.1 Η αντικατασκοπία στην αρχαιότητα

Η έννοια της αντικατασκοπίας είναι πανταχού παρούσα στην πολιτική και στρατιωτική ιστορία από αρχαιοτάτων χρόνων. Ιδιαίτερα στην Κίνα οι στρατιωτικοί συγγραφείς προειδοποιούσαν για την ανάγκη της μυστικότητας και της αντικατασκοπίας. Ο Σουν Τσου, Κινέζος στρατηγός του 5^{ου} αιώνα π.Χ., σημειώνει, στο μνημειώδες έργο του *Η Τέχνη του Πολέμου*, πως

¹⁵⁰ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 570

¹⁵¹ Ας δούμε ένα παράδειγμα: υποθέστε πως αξιωματούχοι του υπουργείου Οικονομικών μιας χώρας πρόκειται να ταξιδέψουν στο εξωτερικό με πτήση εταιρείας ξένων συμφερόντων για ένα διεθνές οικονομικό συνέδριο ή μια υψηλής σημασίας οικονομική / εμπορική συμφωνία. Καθήκον της αντικατασκοπίας είναι ο έλεγχος του εσωτερικού του αεροσκάφους για ύπαρξη κρυφών καμερών ή μηχανισμών λήψεως φωτογραφιών, ηχητικών ντοκουμέντων κ.λ. Ο συγκεκριμένος κρυφός εξοπλισμός μπορεί να καταγράψει εικόνες, συνομιλίες κ.λ. των οποίων η εξέταση (από τις αντίπαλες υπηρεσίες) οδηγήσει, ενδεχομένως, στην αποκάλυψη οικονομικών μυστικών, πλάνων, σχεδιασμών, τακτικισμών κ.λ. ακυρώνοντας υποθέσεις εργασίας που καλούνται οι συγκεκριμένοι αξιωματούχοι να μετουσιώσουν σε πράξη. Η ίδια διαδικασία πρέπει να λάβει χώρα κατά τη μετακίνηση, διαμονή και αναχώρηση των συγκεκριμένων προσώπων από την ξένη χώρα -βλέπε Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 166

...είναι επιτακτικό να ανακαλύψουμε τους εχθρικούς κατασκόπους και να τους δωροδοκήσουμε ώστε να μας υπηρετήσουν. Δώστε τους οδηγίες και φροντίστε τους. Έτσι μπορείτε να στρατολογήσετε διπλούς πράκτορες, με τη βοήθεια των οποίων θα στρατολογήσετε ντόπιους και εσωτερικούς κατασκόπους¹⁵².

Ο Σουν Τσου υπήρξε κάθετος ως προς την ανάγκη αντικατασκοπίας ή αλλιώς προεπισκόπησης του εχθρού λέγοντας πως

...αυτό που κάνει το σοφό άρχοντα και τον καλό στρατηγό να χτυπήσουν και να κατακτήσουν και να επιτύχουν πράγματα πέρα από αυτά που μπορούν να επιτύχουν οι συνηθισμένοι άνθρωποι, είναι η προεπισκόπηση...η γνώση των διαθέσεων του εχθρού μπορεί να αποκτηθεί μόνο μέσω άλλων ανθρώπων¹⁵³.

Ένας άλλος Κινέζος, ο Τσανγκ Κάο, γράφει στο ίδιο πνεύμα:

...όταν ο εχθρός διαθέτει πράκτορες για να μας κατασκοπεύουν, πρέπει να πασχίσουμε για να μάθουμε τον ερχομό τους και να τους στρέψουμε προς το μέρος μας...εάν ικανοποιήσουμε τις ανάγκες τους θα πράξουν ό,τι επιθυμούμε. Εάν τους εξαναγκάσουμε μέσω των επιθυμιών τους δεν θα γνωρίζουν ότι τους χρησιμοποιούμε. Όταν έναν πράκτορα, που έρχεται να μας κατασκοπεύσει, καταφέρουμε και τον στρατολογήσουμε, τότε γίνεται διπλός πράκτορας¹⁵⁴ -στα λόγια και των δύο

¹⁵² Ο Σουν Τσου χωρίζει σε πέντε κατηγορίες τους κατασκόπους. Ήδη σ' αυτό το μικρό απόσπασμα αναφέρονται τρεις. Πρόκειται για την κατηγορία των διπλών πρακτόρων (ή προσηλυτισμένων / προσήλυτων), την κατηγορία των εντοπίων (ή τοπικών) και αυτή των εσωτερικών. Η πρώτη αναφέρεται σε πράκτορες που υπηρετούν δύο στρατόπεδα προδίδοντας το ένα, η δεύτερη σε κατασκόπους που προερχόμενοι από μια περιοχή πρακτορεύουν εις βάρος αυτής ή, γενικότερα, του κράτους τους και η τρίτη σε κείνους που προέρχονται από την τάξη των αξιωματικών του εχθρού και για κάποιο λόγο έχουν στραφεί κατά της χώρας τους. Οι άλλες δύο κατηγορίες κατασκόπων είναι αυτές των καταδικασμένων και των επιζήσαντων. Η πρώτη αναφέρεται σε πράκτορες που παίρνουν εσκεμμένα ψευδή πληροφόρηση, στέλνονται στο αντίπαλο στρατόπεδο και κατόπιν προδίδονται από την ίδια την υπηρεσία με σκοπό να αποκαλύψουν στον εχθρό αυτές ακριβώς τις ψευδείς πληροφορίες με τις οποίες εφοδιάστηκαν. Εύκολα καταλαβαίνουμε πως η παραπλάνηση του εχθρού αποτελεί κίνητρο αυτής της ενέργειας όπως και ότι η μοίρα αυτών των κατασκόπων είναι ιδιαίτερος δυσσώγιος. Τέλος, στην δεύτερη κατηγορία ανήκουν οι κατάσκοποι που κατορθώνουν να επιστρέψουν επιτυχώς από το στρατόπεδο του εχθρού κομίζοντας πληροφορίες -βλέπε Κράουντι Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 30-31. Βέβαια, η ταξινόμηση των πρακτόρων δεν σταματά εδώ. Κατά τον σερ Ρόμπερτ Μπάντεν Πάουελ (1857-1941) οι κατηγορίες είναι:

- *Στρατηγικοί πράκτορες*: Αναφέρεται σε πράκτορες / μελετητές που εν καιρώ ειρήνης καταγράφουν τις πολιτικές και στρατιωτικές συνθήκες χωρών που ενδέχεται, κάποια στιγμή, να στραφούν εναντίον της πατρίδας τους.
- *Τακτικοί πράκτορες*: Έχει να κάνει με πράκτορες που ειδικεύονται στην καταγραφή της στρατιωτικής ετοιμότητας δυνητικών αντιπάλων χωρών.
- *Κατάσκοποι πεδίου*: Πρόκειται για άτομα που δραστηριοποιούνται σε καιρό πολέμου με κύρια αποστολή την αναγνώριση και αναφορά κινήσεων του εχθρού.
- *Μόνιμοι κατάσκοποι*: Η κατηγορία αυτή αποτελείται από κατασκόπους που ζουν μόνιμα σε ξένες χώρες. Τα καθήκοντά τους εμπίπτουν στη συλλογή πληροφορίας και στη δημιουργία «συνδετικών κρίκων» μεταξύ κατασκοπευτικών ομάδων.
- *Εμπορικοί κατάσκοποι*: Πρόκειται για άτομα που μια υπηρεσία στέλνει σε ένα ξένο κράτος υπό την πρόφαση εύρεσης εργασίας. Αποστολή τους είναι η εκμείευση βιομηχανικών και εμπορικών μυστικών από τη χώρα φιλοξενίας αυτών -βλέπε Κράουντι Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 270-271

¹⁵³ Κράουντι Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 29. Βέβαια, και σ' αυτό το απόσπασμα οι έννοιες κατασκοπία και αντικατασκοπία «αγκαλιάζουν» η μία την άλλη

¹⁵⁴ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 565-566

στοχαστών καταφαίνεται η ενθάρρυνση στρατολόγησης διπλών πρακτόρων. Επιπλέον, αντιλαμβανόμαστε την αξία της παραπληροφόρησης¹⁵⁵.

Στο έργο *Six Secrets Teaching* αναφέρεται πως

*...εάν τα σχέδιά σου μαθευτούν, ο εχθρός θα σχεδιάσει αντισχέδια...Στη χρησιμοποίηση των στρατευμάτων τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από την αφάνεια και τη σιωπή. Στην κίνηση τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από το απρόβλεπτο. Στον σχεδιασμό τίποτα δεν είναι σημαντικότερο από το να μην γνωρίζουν για σένα¹⁵⁶. Όπως παρατηρούμε η μυστικότητα είναι το άλφα και το ωμέγα στις στρατιωτικές υποθέσεις (και όχι μόνο, προσθέτουμε. Άλλωστε, *Λόγων Απορρήτων Εκφοράν Μη Ποιου* ως αναγράφεται στο έμβλημα της ελληνικής Κρατικής Υπηρεσίας Πληροφοριών). Αυτή η μυστικότητα πρέπει να προστατευτεί με κάθε τρόπο από τα αυτιά και τα μάτια του αντιπάλου, άρα, η ανάγκη μιας υπηρεσίας που θα επιτηρεί τα εσωτερικά μυστικά και τους αντίπαλους κατασκόπους θεωρείται αδιαπραγμάτευτη.*

Την περίοδο των Μινγκ, περίπου στα μέσα του 16^{ου} αιώνα, δίδεται ένας ορισμός της μυστικότητας και της προσοχής που απαιτείται εκ των συνθηκών. Σύμφωνα με αυτόν τον ορισμό

...το να μη μιλάς για οτιδήποτε σε ακατάλληλα πρόσωπα ονομάζεται μυστικότητα...Όταν κατά τη διάρκεια συναντήσεων πρέπει να διατηρηθεί / προστατευτεί η μυστικότητα, πρόσεξε να μην προδώσεις τις πληροφορίες με το λόγο σου. Όταν η μυστικότητα πρέπει να διατηρηθεί / προστατευτεί στο λόγο σου, πρόσεχε να μην την προδώσεις με τη συμπεριφορά σου. Όταν η μυστικότητα πρέπει να διατηρηθεί / προστατευτεί στη συμπεριφορά σου, πρόσεχε να μην την προδώσεις με το πνεύμα και τα συναισθήματά σου. Όταν η μυστικότητα πρέπει να διατηρηθεί / προστατευτεί στο πνεύμα και στα συναισθήματά σου, πρόσεχε να μην την προδώσεις στον ύπνο και στα όνειρά σου. Όταν εκτελείς μια δράση, κρύψε την αρχή της, όταν χρησιμοποιείς κάποιον, φίμωσέ του το στόμα¹⁵⁷. Η αξία, λοιπόν, της μυστικότητας είναι προφανής. Η έμμεση προτροπή είναι, επίσης, φανερή: διαφύλαξε / προστάτεψε τη μυστικότητα με όποιο τρόπο μπορείς -ένας από αυτούς είναι η αντικατασκοπευτική δράση.

Αν όμως πράγματι επιζητήσουμε ό,τι πιο αρχαίο στο χώρο των μυστικών υπηρεσιών και της αντικατασκοπίας, τότε, ίσως δεν ανακαλύψουμε τίποτα άλλο από μια σωζόμενη αναφορά της εποχής των πολέμων του Φαραώ Ραμσή με τους Χετταίους και τη μάχη του Καντές (περί το 1274 π.Χ.). Είναι γεγονός πως οι κατάσκοποι θεωρούνται συλλέκτες πληροφοριών, ωστόσο, συχνά χρησιμοποιούνται και για διάδοση ψευδών ειδήσεων με σκοπό την παραπλάνηση του αντιπάλου. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο Χετταίος βασιλιάς Μουβατάλις (βασίλευσε περίπου από το 1295 π. Χ. μέχρι το 1271 π. Χ.) έστειλε στο στρατόπεδο των Αιγυπτίων δύο άνδρες που, υπό το μανδύα του λιποτάκτη, προσπάθησαν να πείσουν τον Ραμσή πως ο αντίπαλος στρατός ήταν ακόμα μακριά. Το όλο σχέδιο έβαινε καλώς μέχρι τη σύλληψη δύο (άλλων) Χετταίων κατασκόπων. Οι τελευταίοι απεκάλυψαν την παγίδα κατόπιν

¹⁵⁵ Ο στρατηγός Λι Τσινγκ της δυναστείας Τανγκ (7^{ος} - 10^{ος} αιώνας μ. Χ.) αναφέρει σχετικά με την παραπληροφόρηση πως *...εάν ο εχθρός αποστείλει άνδρες για να ανακαλύψουν τα κενά και τη δύναμή μας, να ερευνήσουν την κίνησή μας και την ανάπαυσή μας, να παρατηρήσουν και να μάθουν τις υποθέσεις και τα σχέδιά μας και να εφαρμόσουν μυστικές δραστηριότητες, πρέπει να προσποιηθούμε ότι δεν έχουμε γνώση αυτών, να τους αφήσουμε να συνεχίσουν, να τους ωφελήσουμε γενναιόδωρα και να τους μεταχειριστούμε καλά. Να τους φιλοξενήσουμε και να τους κάνουμε πλούσιο τραπέζι και με εξυπνάδα να τους δώσουμε λανθασμένες πληροφορίες και να κάνουμε ευσχήμως λόγο για μη πραγματικές υποθέσεις, τόσο προηγούμενες όσο και επικείμενες* -βλέπε Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 568-569

¹⁵⁶ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 566

¹⁵⁷ ο.π., σ. 567

«καταλλήλου» ανακρίσεως. Αν και οι Χετταίοι, αρχικά, παγίδευσαν το στρατό του Ραμσή, η συγκεκριμένη σύλληψη οδήγησε στην αποκάλυψη της όλης μηχανορραφίας και στην αποτυχία του χετταϊκού πλάνου¹⁵⁸.

Εικόνα 2: Σκηνή από ανάγλυφο αιγυπτιακού ναού που απεικονίζει περιστατικό από τη μάχη του Καντές. Οι γονατιστές φιγούρες που ραβδίζονται ίσως ανήκουν στους δύο συλληφθέντες, από το στρατό του Ραμσή, Χετταίους κατασκόπους.

(Η εικόνα έχει ληφθεί από έργο του έργου του Τέρι Κράουντι Ιστορία της Κατασκοπίας, μετάφραση Μηλιαρέσης Γρηγόρης., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007)

Μια άλλη (αντι)κατασκοπευτική αναφορά που δεν θα μπορούσε να λείπει από το έργο μας σχετίζεται με τη δημιουργία του σώματος των *Ντελετόρες* κατά τη διάρκεια της πρώτης αυτοκρατορικής ρωμαϊκής περιόδου (1^{ος} αιώνας π. Χ - 1^{ος} αιώνας μ. Χ.). Την περίοδο αυτή οι περισσότεροι Ρωμαίοι αυτοκράτορες πέφτουν θύματα δολοφονιών -το συγκεκριμένο σώμα καθήκον έχει τη συγκέντρωση πληροφοριών με σκοπό την εξουδετέρωση υποψηφίων δολοφόνων¹⁵⁹.

Σ' αυτό το σημείο θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε στην ελληνική / σπαρτιατική *Κρυπτεία*. Πρόκειται για μια πλήρη υπηρεσία πληροφοριών που καλύπτει τόσο την κατασκοπία όσο και την αντικατασκοπία. Κάνει την εμφάνισή της τον 5^ο αιώνα π. Χ., ίσως και παλαιότερα. Αποστολή της είναι η παρακολούθηση των ειλώτων-σκλάβων και η συλλογή στρατιωτικών πληροφοριών -είναι εντυπωσιακό πως χρησιμοποιεί ένα σύστημα κρυπτογράφησης μηνυμάτων, την *περίφημη σκυτάλη*¹⁶⁰. Η αξία και αποτελεσματικότητα της κρυπτείας καθίσταται όλο και πιο φανερή στο διάβα του χρόνου σε συνδυασμό με την ελάττωση του αριθμού των οπλιτών του σπαρτιατικού στρατού και τους κινδύνους που αυτό το γεγονός φέρει. Έτσι, το 398 π.Χ. προλαμβάνεται εξέγερση κατά της Σπάρτης τόσο από τους ειλώτες όσο και από άλλες κοινωνικές ομάδες που δεν έχαιραν το καθεστώς της κυρίαρχης σπαρτιατικής ομάδας των *Ομοίων*¹⁶¹ -η παράδοση της κρυπτείας θα διατηρηθεί μέχρι το ένδοξο τέλος της πόλης, το 192 π.Χ.¹⁶²

Έναν άλλο τρόπο προστασίας των στρατιωτικών μυστικών της Σπάρτης δείχνει η τακτική της λεγόμενης *ξενηλασίας*. Κανένας ξένος δεν επιτρεπόταν να εγκατασταθεί στην πόλη για μεγάλο διάστημα. Επρόκειτο για μια καθαρά αντικατασκοπευτική τακτική με σκοπό την αποφυγή εντόπισης, συν τω χρόνω, στρατηγικών σημείων από επίδοξους κατασκόπους -κάθε φιλοξενούμενος μετά την πάροδο αυστηρά

¹⁵⁸ Κράουντι Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 21-22

¹⁵⁹ ο.π., σ. 55

¹⁶⁰ Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007, σ. 175

¹⁶¹ ο.π., σ. 212

¹⁶² ο.π., σ. 339

προκαθορισμένων ημερών διαμονής όφειλε να αναχωρήσει¹⁶³. Η όλη αυτή καλοδιατηρημένη μυστικότητα, αφού για αιώνες κανείς έπηλυσ δεν γνώριζε τον πραγματικό μάχιμο πληθυσμό και τον τρόπο εκπαίδευσής του, βοήθησε το σχετικά ολιγάριθμο σπαρτιατικό κράτος να επιβιώσει για αιώνες ανάμεσα σε πολυπληθέστερους γείτονες.

Για το ίδιο θέμα ο μελετητής Βλάσης Ρασσιάς αναφέρει πως

...η ανάγκη για την με κάθε τρόπο εξασφάλιση του μη-καταμετρήσιμου των ικανών για πόλεμο Σπαρτιατών, τους υποχρέωνε να κάνουν τις πιο ουσιαστικές πολιτικοστρατιωτικές κινήσεις τους τη νύκτα. Οι κάθε είδους συνελεύσεις των «ομοίων» και οι αναχωρήσεις των εκστρατευτικών σωμάτων γίνονταν πάντοτε τη νύκτα, όπως άλλωστε νύκτα γινόταν και η μεταφορά τραυματιών ή νικημένων τμημάτων του στρατού μέσα από τις πόλεις των συμμάχων που ποτέ δεν έπρεπε να δουν «τσακισμένο» Σπαρτιάτη πολεμιστή. Υπό αυτή την αντίληψη των κρυφών και σιωπηλών κινήσεων του μάχιμου πληθυσμού της Σπάρτης, απαγορευόταν αυστηρά η κυκλοφορία σε μη ενεχόμενους σε αυτές τις κινήσεις, δηλαδή στους κάθε είδους ξένους ή στους μη πολίτες (δηλαδή τους είλωτες). Για την τήρηση της απαγόρευσης φρόντιζαν φρουρές οπλισμένων εφήβων που δεν συμμετείχαν ακόμη στις συνελεύσεις ή τις πολεμικές επιχειρήσεις -οι αντικατασκοπευτικές τακτικές είναι φανερές. Ο ίδιος συνεχίζει λέγοντας ότι

...χάρη στην «Κρυπτεία» και την «Ξενηλασία» η αρχαία Σπάρτη κατόρθωσε το ακατόρθωτο, δηλαδή να μην αποκαλύψει ποτέ στους εχθρούς της τις πραγματικές δυνάμεις της και να επιζήσει για αιώνες όταν πολυαριθμότερες πόλεις καταλαμβάνονταν, δηώνονταν, καίγονταν και εκθεμελιώνονταν από του πολέμου την οργή. Μέσα από πανέξυπνες τεχνικές χρήσης του μύθου, της δυναμικής των σημείων, των χρωμάτων και των συμβόλων, μέσα από τον έλεγχο της φήμης και τον καλό χειρισμό του οπτικού εντυπωσιασμού η θρυλική Σπάρτη έμεινε απόρθητη και πανίσχυρη μέσα σε καιρούς θυελλώδεις και σαρωτικούς, κρύβοντας επιμελώς τις όποιες πληγές της και μετατρέποντας σε δύναμη τις αδυναμίες της. Η αρχή του τέλους για την αρχαία Σπάρτη, δεν είναι τυχαίο ότι συμπίπτει χρονικά με την πρώτη φορά που υποχρεώθηκε αυτή σε αναγκαστική καταμέτρηση των αληθινών δυνάμεών της. Ήταν η τρομερή εκείνη ημέρα επί βασιλείας Κλεομένη του Γ' που, με όλο της τον κανονικό στρατό ήδη κατασφαγμένο στα στενά της Σελλασίας, τα γερόντια και οι αγένειοι νεαροί της αναγκάστηκαν να παραταχθούν μπροστά της για να την υπερασπιστούν απελπισμένα ενάντια στον νικητή στρατό του Μακεδόνα Αντιγόνου Δώσωνος¹⁶⁴.

Κλείνουμε σημειώνοντας πως κατά τα βυζαντινά χρόνια υφίσταται ο θεσμός των «κρυπτών φίλων» (πρόκειται για θεσμό που επιβιώνει από τη ρωμαϊκή εποχή) με βασική αποστολή την πληροφόρηση του αυτοκράτορα για τις κινήσεις και τις επιδιώξεις των βάρβαρων γενών ή φύλων και των εχθρικά διακείμενων προς την αυτοκρατορία κρατών. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί η δράση των κρυπτών φίλων κατά τη διάρκεια της αυτοκρατορίας του Κωνσταντίνου Ε' του

¹⁶³ Βέβαια, τα μεγαλύτερα ελληνικά κράτη, αν όχι όλα, διατηρούσαν τους λεγόμενους «προξένους» σε άλλα κράτη. Η διαφορά με τη σημερινή εποχή είναι πως ένας πρόξενος της Αθήνας π.χ. στη Σπάρτη δεν επιτρεπόταν να αποτελεί Αθηναίο πολίτη, αλλά, ήταν Σπαρτιάτης και, βέβαια, ο ίδιος κανονισμός, στην αντιστροφή του, ίσχυε και για την άλλη πλευρά (ίσως για λόγους ασφαλείας, ίσως για πρακτικούς λόγους ή ίσως και για τους δυο). Τα άτομα αυτά αποτέλεσαν σε ορισμένες περιπτώσεις το ισοδύναμο του σημερινού κατασκόπου -βλέπε Νομικός Ι., «Looking back to see forward: The Greek Intelligence Service in the 21st century» στο <http://www.rieas.gr/research-areas/editorial/582.html> τη 12 / 05 / 2012 και *Ιστορικό* στην ιστοσελίδα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών στον ιστότοπο <http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/Ancient> τη 12 / 05 / 2012

¹⁶⁴ Ρασσιάς Β., «Η αλήθεια για την σπαρτιατική «κρυπτεία»» στο <http://www.rassias.gr/9014.html> τη 12 / 05 / 2012

Κοπρώνυμου (741-775) στο διαρκή αγώνα για την αντιμετώπιση του βουλγαρικού κινδύνου¹⁶⁵.

3.3.2 Η αντικατασκοπία και οι υπηρεσίες πληροφοριών στη σύγχρονη εποχή. Το παράδειγμα των ΗΠΑ

Είναι γεγονός πως όσο πλησιάζουμε στη σύγχρονη εποχή όλο και περισσότερα παραδείγματα κατασκοπευτικής / αντικατασκοπευτικής δράσεις αναλύονται στις, ανά τον κόσμο, σχετικές εκδόσεις και έρευνες. Τέτοια παραδείγματα μπορούμε να αλιεύσουμε μέσα από την νεότερη ευρωπαϊκή ιστορία, την ιστορία των ναπολεόντειων χρόνων, την ιστορία του Α΄ και Β΄ Π. Π., και, βεβαίως, την ψυχροπολεμική περίοδο.

Ιστορικά, οι υπηρεσίες ασφαλείας άνθισαν σε απολυταρχικά καθεστώτα, ή σε εκείνα που είχαν να αντιμετωπίσουν σημαντικές απειλές. Διάσημος έγινε ο υπουργός αστυνομίας Φουσέ, επί Ναπολέοντα, για το δίκτυο πληροφοριοδοτών που διέθετε τόσο μεταξύ των οπαδών της βασιλείας όσο και μεταξύ εκείνων της επανάστασης. Έναν αιώνα αργότερα, η αυτοκρατορική Ρωσία δημιούργησε την «Οχράνα» για να αντιμετωπίσει τους εσωτερικούς αντιπάλους της. Μετά τη Ρωσική Επανάσταση, την Οχράνα διαδέχθηκε η Cheka, που υιοθέτησε τις ίδιες μεθόδους, όπως π.χ. των agents – provocateurs (πράκτορες που προβαίνουν βάσει εντολών σε αντικαθεστωτικές ενέργειες δικαιολογώντας τις συλλήψεις των πολιτικών αντιπάλων του καθεστώτος).

Η Ρωσική Επανάσταση, όπως και η Γαλλική, δεν είχε εχθρούς μόνο στο εσωτερικό, αλλά και στο εξωτερικό. Έτσι η Cheka και μετά η NKVD¹⁶⁶ και η KGB, απέκτησαν τμήματα που ασχολούνταν με την εξουδετέρωση Ρώσων στο εξωτερικό, επρόκειτο για άτομα τα οποία εθεωρούντο απειλή για το καθεστώς. Τα τμήματα αυτά αναπτύχθηκαν σε πλήρεις υπηρεσίες (αντι)κατασκοπείας. Το ίδιο σύστημα υιοθετήθηκε από όλα τα κομμουνιστικά καθεστώτα της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης μετά το Β΄ Π. Π. Η δολοφονία πολιτικών αντιπάλων παρέμεινε αποδεκτή μέθοδος δράσης και τα μετέπειτα χρόνια. Γνωστή είναι η δολοφονία με δηλητηριασμένη ομπρέλα στο Λονδίνο το 1969 του αντικαθεστωτικού Georgi Markov από τις βουλγαρικές υπηρεσίες πληροφοριών. Απόπειρες δημιουργίας χωριστής εξωτερικής υπηρεσίας έγιναν (Ανατολική Γερμανία μέσω APN το 1951), αλλά απέτυχαν, ίσως λόγω της παντοδυναμίας των ενιαίων υπηρεσιών ασφαλείας.

Στη δυτική Ευρώπη, οι υπηρεσίες ασφαλείας αναπτύχθηκαν μετά το Β΄ Π. Π. κυρίως ως υπηρεσίες αντικατασκοπίας λόγω της απειλής που συνιστούσαν για την εθνική ασφάλεια των χωρών τους οι δραστηριότητες των υπηρεσιών κατασκοπείας των κομμουνιστικών χωρών. Ωστόσο, η Βρετανία είχε αποκτήσει την British Security Service (BSS ή MI5) όπως και την British Intelligence Service (BIS ή MI6) από τις

¹⁶⁵ Βλέπε *Ιστορικό* στην ιστοσελίδα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών στον ιστότοπο <http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/Ancient> τη 12 / 05 / 2012

¹⁶⁶ Θεωρούμε πως καμία αναφορά στις ρωσικές μυστικές υπηρεσίες δεν είναι πλήρης χωρίς τη μνημόνευση της υπηρεσίας αντικατασκοπίας της NKVD, τη SMERSH. Η υπηρεσία ιδρύθηκε στις 19 Απριλίου 1943 και η ονομασία της προέρχεται από σύντμηση της φράσης «Σμερτ Σπιόναμ» (θάνατος στους κατασκόπους). Φημιολογείται πως ο ίδιος ο Στάλιν επέλεξε τη συγκεκριμένη ονομασία. Πρώτος επικεφαλής ετέθη ο Βίκτορ Αμπακούμοφ, διάσημος για την εκτέλεση με πολυβόλο όπλο των Ρώσων στρατιωτών που υποχωρούσαν στο πεδίο της μάχης. Οι Ρώσοι επιμένουν ότι ήταν οι πράκτορες της SMERSH που ανακάλυψαν το μισοκαμένο πτώμα του Χίτλερ κοντά στο Φιερμπούνκερ (Führerbunker, επί λέξει, «καταφύγιο του αρχηγού») δίδοντας στην ΕΣΣΔ την ευκαιρία να θάψει μια για πάντα την απειλή του ναζισμού και να επικεντρωθεί στον επόμενο αντίπαλο, τις ΗΠΑ -για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε Κράουντ Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 428-429

αρχές του 20ου αιώνα, λόγω του ιρλανδικού προβλήματος και των αναγκών της αυτοκρατορίας. Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στη δεκαετία του 1990 μείωσε την απειλή από την κατασκοπία, οι περισσότερες δε υπηρεσίες μετέφεραν την προτεραιότητά τους στη διεθνή τρομοκρατία. Πολλές είχαν, ήδη, ασχοληθεί με την εσωτερική τρομοκρατία στις δεκαετίες του 1960, του 1970 και του 1980, όπως και με την παλαιστινιακή ένοπλη δράση. Παράδειγμα αποτελεί η SISDE που ιδρύθηκε στην Ιταλία το 1977 για να αντιμετωπίσει τις Ερυθρές Ταξιαρχίες και την όποια εσωτερική απειλή έναντι της εθνικής ασφάλειας της χώρας.

Σε ό,τι αφορά στις υπηρεσίες των τέως κομμουνιστικών καθεστώτων, οι νέες δημοκρατικές κυβερνήσεις, προκειμένου να τελειώσουν την παντοδυναμία τους, τις διαίρεσαν σε τμήματα (εσωτερικών / εξωτερικών υποθέσεων, στρατιωτικών υποθέσεων, τεχνικής υποστήριξης κ.λ.) με σκοπό τη λειτουργική και επιχειρησιακή αποδυνάμωσή τους.

Τέλος, οι νέες ειρηνευτικές αποστολές του NATO επέβαλαν τη δραστηριοποίηση του συνόλου των τμημάτων των υπηρεσιών πληροφόρησης των συμμαχικών χωρών προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις του νέου νατοϊκού δόγματος¹⁶⁷.

Θα μπορούσαμε να συνεχίσουμε την αφήγησή μας, ωστόσο κάτι τέτοιο ενέχει τον κίνδυνο να χαθούμε εντός ιστορικών λεπτομερειών που ο χρόνος κομίζει. Γι' αυτό το λόγο, και προκειμένου να ξεφύγουμε από τον ευρωπαϊκό χώρο, θα αναφερθούμε τάχιστα στο παράδειγμα των ΗΠΑ. Η Αμερική αποτελεί το τέλειο case study καθώς τόσο η θεωρία όσο και η πρακτική στο πεδίο των υπηρεσιών πληροφόρησης έχουν μελετηθεί και εξακολουθούν να μελετούνται με γοργό ρυθμό. Αν και η Βρετανία αποτελεί ακόμα ένα εξαιρετικό πεδίο αναφοράς, η αμερικανική πολιτική / πολιτισμική παράδοση επιτρέπει στον ερευνητή πρόσβαση σε πλουσιότερα αρχεία, μελέτες, συγγράμματα κ.λ., ενώ το γεγονός πως η συγκεκριμένη χώρα αποτελεί τη μοναδική υπερδύναμη καθιστά ακόμα πιο σημαντική και ελκυστική την περίπτωση της.

Η ιστορία των μυστικών υπηρεσιών στις ΗΠΑ ξεκινά ήδη από εποχής Τζωρτζ Ουάσινγκτον. Πρόκειται για έναν από τους λίγους προέδρους που ενδιαφέρθηκαν τόσο βαθιά για το θέμα. Ως στρατηγός στον πόλεμο κατά της Αγγλίας διατηρούσε δικό του κωδικό ("711") και «έτρεχε» ένα αποτελεσματικό κατασκοπευτικό δίκτυο¹⁶⁸. Πιο συγκεκριμένα, το 1776 ο Ουάσινγκτον ζήτησε από τον αντισυνταγματάρχη Τόμας Νόουλτον να αναλάβει τη διοίκηση ενός αποσπάσματος επιλέκτων που θα εκτελούσε μυστικές αποστολές. Η ομάδα έγινε γνωστή ως «Οι Ρέιντζερς του Νόουλτον» -επρόκειτο για την πρώτη μονάδα ειδικών δυνάμεων του αμερικανικού στρατού¹⁶⁹.

Η πορεία δεν σταμάτησε με την επίτευξη της ανεξαρτησίας. Κατά τη διάρκεια του πολέμου με το Μεξικό (δεκαετία του 1840), κατά τη διάρκεια του Αμερικανικού Εμφυλίου (δεκαετία του 1860), κατά τη διάρκεια των δύο Παγκοσμίων Πολέμων, η διαδικασία επαναλήφθηκε¹⁷⁰, μέχρι που φτάνουμε στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα.

Κατά τις αρχές της συγκεκριμένης περιόδου λίγοι κρατικοί και κυβερνητικοί αξιωματούχοι, κατά περίεργο τρόπο, απέδιδαν την αρμόζουσα προσοχή στην αντικατασκοπία. Θεωρείτο υπηρεσία υποδεέστερου καθήκοντος στερούμενης φήμης

¹⁶⁷ Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 7-8 στο http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 26 / 06 / 2012

¹⁶⁸ Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 5

¹⁶⁹ Κράουντι Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 156

¹⁷⁰ Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 5

και αναγνωρισιμότητας¹⁷¹. Το 1954 ο διευθυντής της Central Intelligence και της CIA Allen Dulles τοποθετεί τον James Angleton επικεφαλής στο τμήμα αντικατασκοπίας της CIA. Ο Angleton υπήρξε πετυχημένος αξιωματούχος της OSS (Office of Strategic Services), της μυστικής υπηρεσίας που έδρασε κατά τον Β΄ Π. Π. Η τοποθέτηση αυτή έδωσε πνοή στην υπηρεσία, ωστόσο, προκάλεσε τριβές εντός της CIA. Ο Angleton λειτούργησε στη βάση λίγων, γύρω από αυτόν, πρακτόρων δημιουργώντας μια κλειστή ομάδα οιονεί κλίκα. Οι απόψεις του έτειναν στην υπερβολή βλέποντας (και προσπαθώντας να ανακαλύψει) παντού, ακόμα και εντός της CIA, διπλούς πράκτορες που δούλευαν για το σοβιετικό στρατόπεδο.

Ο Angleton παραιτήθηκε κατόπιν πιέσεων το 1974. Η υπηρεσία που διηύθυνε άμβλυνη τις τακτικές της. Τα στοιχεία πλέον διασπείρονταν στα υπόλοιπα τμήματα με τη λογική του ότι αν υπήρχε κάτι ύποπτο (π.χ. μια υποψία διπλής πρακτόρευσης) έπρεπε να γίνει ευρύτερα γνωστό ώστε να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα. Περαιτέρω, νέο προσωπικό προσλήφθηκε και εκπαιδεύτηκε. Ο Angleton διαφώνησε και με τις δύο εξελίξεις. Θεωρούσε πως τα στοιχεία της υπηρεσίας αντικατασκοπίας έπρεπε να κρατούνται αυστηρά εντός ή να κοινοποιούνται σε λίγους. Όσον αφορούσε στο νέο προσωπικό, απλά, το απαξίωνε θεωρώντας πως μόνο «οι παλιές καραβάνες» είναι σε θέση να καταλάβουν την ιδιαιτερότητα της «δουλειάς».

Τα πρώτα χρόνια ο «αντικατασκοπευτικός κύκλος εργασιών» παρουσίαζε ανοδικές τάσεις. Ωστόσο, κατά το τέλος της δεκαετίας του 1960, και εξαιτίας της αποξένωσης και κρυψίνοιας του Angleton και των συνεργατών του, επήλθε κάμψη. Μετά την αποχώρηση του τελευταίου τα πράγματα δεν βελτιώθηκαν, μάλλον το αντίθετο. Ήταν ο πρόεδρος Ρέιγκαν που, σε συνδυασμό με το γεγονός της αποκάλυψης διπλών πρακτόρων οι οποίοι δρούσαν κατά των αμερικανικών συμφερόντων, τάρaxε τα νερά της υπηρεσίας. Κατ' αυτόν τον τρόπο το 1986 δημιουργείται το Κέντρο Αντιτρομοκρατίας (Counterterrorism Center -CTC), το 1987 το Κέντρο Καταπολέμησης Ναρκωτικών Ουσιών (Counternarcotics Center -CNC), το 1989 το Κέντρο Αντικατασκοπίας (Counterintelligence Center -CIC). Ειρωνεία αποτελεί το γεγονός πως η αναδιάρθρωση των υπηρεσιών αντικατασκοπίας έναντι ξένων δυνάμεων εγκαινιάστηκε μόλις λίγα χρόνια πριν την πτώση της σοβιετικής αυτοκρατορίας¹⁷²

Η αναβάθμιση αυτή συνεχίστηκε και την επόμενη περίοδο. Υπήρξε, μάλιστα, μια σκέψη ενοποίησης των υπηρεσιών με σκοπό την αποκάλυψη της αντίπαλης κατασκοπευτικής δράσης, την πάταξη της εξάπλωσης των ναρκωτικών και των όπλων μαζικής καταστροφής όπως και του φαινομένου της τρομοκρατίας.

Πιέσεις, ωστόσο, υπήρξαν και από ένα ιδιαίτερο εσωτερικό μέτωπο. Αμερικανικές εταιρίες παραπονέθηκαν πως μεταβλήθηκαν σε στόχους οικονομικής κατασκοπίας από συμφέροντα και υπηρεσίες που είχαν την έδρα τους στο εξωτερικό. Αν και γραμμή των υπηρεσιών αντικατασκοπίας αποτελούσε η μη εμπλοκή σε τέτοιου είδους υποθέσεις, αποδέχτηκαν την πρόκληση¹⁷³ -τελικά, η αμερικανική αντικατασκοπία δεν μπορεί παρά να δηλώνει παρούσα ανά πάσα στιγμή όταν τα συμφέροντα του αμερικανικού έθνους διακυβεύονται είτε με τη στενή, είτε με την ευρεία έννοια του όρου.

¹⁷¹ Προσωπική μας άποψη είναι πως ίσως γι' αυτό φταίει η αποτυχία της πρόβλεψης / αντιμετώπισης του βομβαρδισμού στο Περλ Χάρμπορ από την Ιαπωνία (Δεκέμβριος 1941) τη στιγμή που, για ορισμένους μελετητές, στοιχεία και ενδείξεις για το επικείμενο του γεγονότος υπήρχαν σε ικανό βαθμό

¹⁷² Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 36-38

¹⁷³ ο.π., σ. 51-52

3.3.3 Οικονομική αντικατασκοπία, μια νέα αντικατασκοπία

Η οικονομική κατασκοπία / αντικατασκοπία αποτελεί ένα πεδίο αρκετά νέο. Αυτό κάθε άλλο παρά σημαίνει πως τέτοιες τακτικές δεν ήταν γνωστές από την αρχαιότητα -όταν χαρακτηρίζουμε το πεδίο «νέο» δεικνύουμε την στροφή, κατά τον 20^ο αιώνα, από την κλασσική έννοια της πολιτικής / στρατιωτικής μυστικής δράσης σ' αυτή της οικονομικής. Πρόκειται για μια στροφή¹⁷⁴ που επιτάθηκε από το άνοιγμα της διεθνούς οικονομίας, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, την πτώση του κομμουνισμού.

3.3.3.1 Οικονομική αντικατασκοπία και ψυχρός πόλεμος

Θα αποτελούσε ίσως αφέλεια να πιστέψουμε πως κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου μόνο το κομμουνιστικό μπλοκ προσπαθούσε να υποκλέψει οικονομικά μυστικά από τις ΗΠΑ^{175, 176}. Η απειλή που προερχόταν από τους συμμάχους της Αμερικής ήταν γνωστή, έστω σε έναν περιορισμένο αριθμό προσώπων, τόσο στις υπηρεσίες πληροφόρησης όσο και στις αμερικανικές κυβερνήσεις. Ωστόσο, το όλο ζήτημα αποτελούσε επτασφράγιστο μυστικό καθώς οι αμερικανικές αρχές δεν ήθελαν να εκθέσουν σημαντικούς συμμάχους τους στο πόλεμο κατά του κομμουνισμού και να απειλήσουν τη συνοχή του δυτικού στρατοπέδου. Σύμφωνα με τον Herb Meyer, η CIA γνώριζε και κατέκρινε την όλη πρακτική μόλα ταύτα έκανε τα στραβά μάτια. Ο ίδιος, αφήνοντας ένα ιδιαίτερο παράπονο να εννοηθεί, λέει πως

...η πρωταρχική εθνική προσπάθεια των ΗΠΑ ήταν να εμποδιστεί η νίκη των Σοβιετικών στο ψυχρό πόλεμο...το ίδιο σχεδόν έπραζαν οι Βρετανοί, αλλά δεν το έπραξε κανείς άλλος. Οι σύμμαχοί μας έπραζαν δύο πράγματα: πρώτον, μας βοηθούσαν επειδή τους συνέφερε, αλλά (δεύτερον) μας ανταγωνίζονταν οικονομικά. Αφιέρωσαν πολύ από την ενέργειά τους στο να αποκομίσουν πλεονεκτήματα από εμάς, ενώ η προσοχή μας ήταν αλλού. Η βιομηχανική κατασκοπία απορροφούσε την προσοχή μας μόνο όταν εμπλέκονταν οι Σοβιετικοί. Στις περιπτώσεις όπου η δραστηριότητα φιλικών μυστικών υπηρεσιών στρέφονταν εναντίον μας, η Ουάσινγκτον χειριζόταν το

¹⁷⁴ Ίσως η λέξη «στροφή» είναι υπερβολική για δύο λόγους. Πρώτον, θεωρούμε πως ανέκαθεν υπήρχε κρατικό ή ιδιωτικό ενδιαφέρον για το πεδίο και δεύτερον, υποστηρίζουμε πως ο βασιλιάς του πεδίου εξακολουθεί και είναι η προσπάθεια εκμείωσης πολιτικών / στρατιωτικών μυστικών. Ενδεχομένως, αντί της λέξης «στροφή» μπορούμε να πούμε πως, στο συγκεκριμένο ζήτημα, καταγράφεται ένα «αυξημένο / αυξανόμενο ενδιαφέρον»

¹⁷⁵ Η θέση των ΗΠΑ σε μια μελέτη οικονομικής κατασκοπίας / αντικατασκοπίας είναι κεντρική εκ του γεγονότος πως η συγκεκριμένη χώρα αποτελεί, μάλλον, και τουλάχιστον προς το παρόν (αρχές δεύτερης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα), τη μοναδική οικονομική υπερδύναμη του πλανήτη. Ως εκ τούτου γίνεται κατανοητή τόσο η προσπάθειά της να παραμείνει στην κορυφή προστατεύοντας τα οικονομικά της στοιχεία όσο και η προσπάθεια των άλλων χωρών να υποκλέψουν πληροφορίες από αυτήν -τελικά, οικονομική κατασκοπία και αντικατασκοπία δεικνύουν καθήκοντα των υπηρεσιών πληροφόρησης τόσο της Αμερικής όσο και των άλλων χωρών

¹⁷⁶ Είναι γεγονός πως η πρώην Σοβιετική Ένωση είχε συνδέσει τη μυστική δράση με συλλογή οικονομικών, τεχνολογικών και ερευνητικών στοιχείων από αμερικανικές πηγές. Είναι επίσης γεγονός πως η οικονομική κατασκοπία αποτελούσε και αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό πεδίο δράσης για τις περισσότερες χώρες του κόσμου όπως π.χ. τη Γαλλία και την Ιαπωνία, μάλιστα μια αμερικανική έρευνα του 1987 κατέδειξε πως το 80% της ιαπωνικής οικονομικής κατασκοπευτικής δράσης στοχεύει τις ΗΠΑ. Από την άλλη μεριά βέβαια, η Αμερική προσπαθεί να εξασφαλίσει πληροφόρηση για οικονομικά πλάνα, προθέσεις και στρατηγικές ξένων κυβερνήσεων καθώς και για τη δυνητική επίδραση αυτών στην αμερικανική οικονομία -βλέπε Michal Kr., «Business counterintelligence and the role of the U.S. intelligence community» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 7, number 4, σ. 414-415, 422 (Online Publication Date 01 Δεκεμβρίου 1994)

ζήτημα διακριτικά, δεν το δημοσιοποιούσε για να μην προκαλέσει τη διεθνή κατακραυγή που θα διαρρήγνυε τις σχέσεις μας με τους συμμάχους μας στον ψυχρό πόλεμο¹⁷⁷.

Ο διευθυντής της CIA, κατά την περίοδο 1991-1993, Robert Gates, κατέθεσε, το 1992, στο Κογκρέσο πως CIA και FBI ενεργοποιούνται συνδυαστικά με σκοπό την προστασία αμερικανικών εταιριών από δράσεις εξωτερικής οικονομικής κατασκοπίας. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ανεπίσημη ενημέρωση εταιρειών σχετικά με μέτρα προφύλαξης που πρέπει να υιοθετήσουν προκειμένου π.χ. να προστατέψουν τις μεθόδους παραγωγής τους από περιπτώσεις διασποράς και διάχυσης των τελευταίων σε ξένους ανταγωνιστές. Η σκέψη υπήρχε ήδη από το 1974 όταν το FBI ξεκίνησε ένα νέο πρόγραμμα (Developing Espionage and Counterintelligence Awareness -DECA) με σκοπό την ενημέρωση επιχειρήσεων σχετικά με προθέσεις ξένων οικονομικών συμφερόντων και πως μπορεί να υπάρξει προστασία έναντι αυτών¹⁷⁸.

Η επανεκτίμηση της συνεργασίας των ΗΠΑ με τους συμμάχους σε ζητήματα πληροφοριών τέθηκε επί τάπητος κατά την προεδρία Ρέιγκαν. Οι Αμερικανοί επιθυμούσαν να γνωρίζουν τι πράττουν οι σύμμαχοί τους σε σχέση μ' αυτούς. Το αμερικανικό προσωπικό που υπηρετούσε στο εξωτερικό εντέλετο να ελέγχει σε σταθερή βάση τις δραστηριότητες σχεδόν τριανταπέντε μυστικών υπηρεσιών φιλικών ή ουδέτερων χωρών, μεταξύ των οποίων αυτών του Καναδά, της Ιαπωνίας, της Γαλλίας, του Ισραήλ, της Γερμανίας, της Νοτίου Κορέας. Η όλη επιχείρηση, αν και ξεκίνησε ως επιχείρηση παρακολούθησης, κατέληξε ως προσπάθεια μεταστροφής των «άτακτων» συμμάχων, παραίνεσης και νουθεσιών -τελικά, με τον έναν ή άλλο τρόπο, το ενδιαφέρον γύρω από ζητήματα οικονομικής κατασκοπίας / αντικατασκοπίας εντός των ΗΠΑ αναβαθμίστηκε.

Τέλος, το 1989 ιδρύεται το Κέντρο Αντικατασκοπίας (Counterintelligence Center -CIC) (βλέπε σ. 58). Πρόκειται για προσπάθεια συντονισμού των επιχειρήσεων της αντικατασκοπίας όλων των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών με σκοπό την αύξηση της στρατηγικής ασφαλείας, την επίρρωση συνεργασίας και την επίτευξη μεγαλύτερου συγκεντρωτισμού προς αποτροπή δραστηριοτήτων αλλότριας οικονομικής, και όχι μόνο, κατασκοπίας¹⁷⁹.

3.3.3.2 Οικονομική αντικατασκοπία μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου

Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρατηρείται μια αλλαγή στην παραδοσιακή αμερικανική οικονομική αντικατασκοπευτική πολιτική. Η λίστα με τις πιο επικίνδυνες ξένες μυστικές υπηρεσίες αντικαθίσταται από μια άλλη που περιέχει μια διαβάθμιση απειλών εθνικής ασφαλείας. Εντός αυτής της λίστας καταγράφονται οι απειλές που προέρχονται από αλλότριες προσπάθειες υποκλοπής τεχνολογικών και βιομηχανικών μυστικών. Η Αμερική αποφασίζει πως εντός των υπηρεσιών που πρέπει να ελέγχονται υπάρχουν, πλέον, και δυτικές -χαρακτηριστική είναι η αναβάθμιση, προς αυτήν την κατεύθυνση, του τμήματος αντικατασκοπίας του FBI.

Στις αρχές του 1992, με πρωτοβουλία του αμερικανικού υπουργείου Δικαιοσύνης, η «λίστα» επικαιροποιείται. Η αντιμετώπιση των ξένων μυστικών υπηρεσιών που

¹⁷⁷ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 587-588

¹⁷⁸ Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 167

¹⁷⁹ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 589-591

στοχεύουν σε οικονομικά, βιομηχανικά και στρατιωτικά μυστικά παραμένει πρωταρχική αποστολή. Περαιτέρω, ενδιαφέρον αποδίδεται και στην προστασία δευτερευόντων, μη ζωτικών για την εθνική ασφάλεια της χώρας, τεχνολογικών στοιχείων του ιδιωτικού τομέα, στοιχείων των οποίων η απώλεια υπονομεύει την βιομηχανική ισχύ της Αμερικής. Αν, κατ' αυτόν τον τρόπο, μια επιχείρηση υποψιαστεί πως αποτελεί στόχο οικονομικής κατασκοπίας, το FBI προτίθεται να ερευνήσει την υπόθεση αναλαμβάνοντας δράση σε περίπτωση που αποδειχτεί εμπλοκή ξένης δύναμης^{180, 181}.

Η όλη αλλαγή πολιτικής στο συγκεκριμένο φλέγον ζήτημα σκιαγραφείται ήδη από τον Οκτώβριο του 1990. Ο τότε διευθυντής του FBI Williams Sessions θέτει, σε μια ομιλία του, τα θεμέλια της νέας αντιμετώπισης των πραγμάτων. Ο Sessions αποκαλύπτει, χρησιμοποιώντας μια φράση που εν πολλοίς πέρασε απαρατήρητη, πως η υπηρεσία της οποίας ηγείται θα αφιερώσει, από δω και στο εξής, πολύ περισσότερο χρόνο απ' ότι στο παρελθόν προκειμένου να καταπολεμήσει

...δραστηριότητες ξένων «φιλικών» μυστικών υπηρεσιών που στρέφονται εναντίων αμερικανικών συμφερόντων. Πέντε μήνες αργότερα ο βοηθός αναπληρωτή διευθυντή του FBI Patrick Watson αναφέρεται στην εχθρική κατασκοπευτική απειλή που πρέπει να αντιμετωπιστεί από τις ΗΠΑ, μια απειλή που εκπορεύεται από «ξένες μυστικές υπηρεσίες» περιλαμβάνοντας εντός αυτών και υπηρεσίες συμμαχικών και φίλων χωρών¹⁸².

Το θεωρητικό πλαίσιο της νέας κατάστασης τίθεται από τον Raymond Wannal ως εξής: *...στο παρελθόν το FBI αγνόησε την οικονομική κατασκοπία (εκ μέρους των συμμάχων), και αφιερώθηκε στους Σοβιετικούς και στους πληρεξουσούς τους. Όμως σήμερα πρέπει να την αντιμετωπίσουν. Πρέπει να στρέψουν τις δυνατότητές τους και να αποκτήσουν περισσότερους πόρους και ανθρώπινο δυναμικό προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτή την οικονομική και τεχνολογική κατασκοπευτική απειλή.* Ο γερουσιαστής Boren συμπληρώνει δηλώνοντας πως *...πρέπει να προστατεύσουμε τις επιχειρήσεις μας από την κλοπή επιχειρηματικών μυστικών. Πρέπει να αρχίσουμε να σκεφτόμαστε ποιο ρόλο επιθυμούμε να διαδραματίσουν οι υπηρεσίες πληροφοριών μας*

¹⁸⁰ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 596-598

¹⁸¹ Η παγκοσμιοποίηση και ο εντεινόμενος οικονομικός ανταγωνισμός έχουν οδηγήσει τόσο την κρατική όσο την ιδιωτική πρωτοβουλία σε προσπάθειες απόσπασης πληροφοριών οικονομικού ενδιαφέροντος. Η επιθυμία υφαρπαγής τέτοιων στοιχείων εκ μέρους κρατικών, ειδικά των υπανάπτυκτων, δρώντων γίνεται εύκολα κατανοητή καθώς δεικνύει δρόμο οικονομικής, και κατά συνέπεια πολιτικής, αναβάθμισης εντός του παγκοσμίου συστήματος κρατών.

Αλλά ποιοι οι λόγοι της έντασης του πολέμου της οικονομικής πληροφορίας στα τέλη του 20^{ου} / αρχές του 21^{ου} αιώνας; Πρώτον, η πτώση του κομμουνισμού μείωσε τις δυτικές φοβίες βοηθώντας στον αποχαρκτηρισμό πολλών οικονομικών στοιχείων δυτικών χωρών με αποτέλεσμα να καθίστανται ελκυστικότερα και πιο ευάλωτα σε κατασκοπευτικές προσπάθειες. Δεύτερον, μετά το 1990 οι διαφωνίες μεταξύ των δυτικών κρατών δεν χαρακτηρίζονται ως μείζον πρόβλημα με αποτέλεσμα τη χαλάρωση των δεσμών και την έξαρση της οικονομικής κατασκοπίας μεταξύ αυτών. Τρίτον, οι νέες τεχνολογίες δημιουργούν ένα αόριστο «πνευματικό / περιουσιακό κεφάλαιο» που μπορεί να κλαπεί ευκολότερα σε σχέση με τα παλαιά παραδοσιακά είδη κεφαλαίων. Τέταρτον, περισσότερα άτομα παρά ποτέ διαθέτουν πρόσβαση σε διαβαθμισμένα οικονομικά δεδομένα. Πέμπτον, η γνώση μιας υψηλά διαβαθμισμένης πληροφορίας καθιστά τον κάτοχό της ικανό να αλλάξει άκοπα το οικονομικό του προφίλ αυτοστιγμεί και έκτον, η υψηλή τεχνολογία έχει καταστήσει την κλοπή οικονομικών πληροφοριών κατορθωτή από χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά -βλέπε Nasheri H., *Economic Espionage and Industrial Spying*, Εκδόσεις Cambridge University Press, N. York, ΗΠΑ 2005, σ. 52-3

¹⁸² Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 592-593

όσον αφορά στην προστασία των αμερικανικών οικονομικών και εμπορικών συμφερόντων σε όλη την υφήλιο¹⁸³.

Τον Ιανουάριο του 1994 ο πρώην διευθυντής της CIA James Woolsey δηλώνει ενώπιον σχετικής επιτροπής της Γερουσίας ότι ...παρακολουθούμε πώς ορισμένες κυβερνήσεις παραβιάζουν τους κανόνες του παιχνιδιού στο διεθνές εμπόριο. Αυτό δεν σημαίνει ότι η CIA ασκεί οικονομική κατασκοπία...Σημαίνει, όμως, ότι εστιάζουμε την προσοχή μας σε κείνες τις χώρες ή επιχειρήσεις που κατασκοπεύουν τις επιχειρήσεις μας φέροντας αυτές σε μειονεκτική θέση. Συχνά έχουμε τη δυνατότητα να βοηθήσουμε την αμερικανική κυβέρνηση να πετύχει τη γρήγορη επανόρθωση / αποζημίωση...το όφελος προσμετράται σε δισεκατομμύρια δολάρια για τις αμερικανικές επιχειρήσεις¹⁸⁴. Πολλές από αυτές δεν συνειδητοποιούν ποτέ ότι τις βοηθήσαμε...δηλώνουν ακόμα και δημοσίως ότι δεν έχουν ανάγκη τη βοήθειά μας^{185, 186}.

Τον Οκτώβριο του 1997 υπογράφεται από τον πρόεδρο Κλίντον η περιώνυμος *Economic Espionage Act* δεικνύοντας την αποφασιστικότητα της αμερικανικής πολιτείας στη δέσμευση αντιμετώπισης απειλών οικονομικής κατασκοπίας έναντι της εθνικής ασφαλείας της χώρας. Η συγκεκριμένη πράξη, σε κάποιο σημείο, αναφέρει τα εξής:

¹⁸³ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 592

¹⁸⁴ Το κόστος που καλείται να καταβάλει η Αμερική, λόγω επίβουλων εις βάρος της ενεργειών από ξένους παράγοντες, υπολογίζεται στα 100 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως (δεκαετία 2000). Το πρόβλημα λαμβάνει ακόμα μεγαλύτερες διαστάσεις αν σκεφτούμε πως λόγω αυτής της δράσης μειώνεται η αμερικανική ανταγωνιστικότητα, κάτι που συνδέεται άμεσα, πέρα από το αμιγώς οικονομικό στοιχείο, με την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ. Έτσι, κατ' άλλους υπολογισμούς το συνολικό κόστος φτάνει στο εξωπραγματικό ποσό των 400 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως συμπεριλαμβανομένων γενικών / ολικών απωλειών καταγεγραμμένων τόσο σε εταιρίες αμερικανικών συμφερόντων του εσωτερικού όσο και σε εταιρίες αμερικανικών συμφερόντων του εξωτερικού -βλέπε Michal Kr., «Business counterintelligence and the role of the U.S. intelligence community» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 7, number 4, σ. 416 (Online Publication Date 01 Δεκεμβρίου 1994) και Sean G., «Economic Intelligence in the Post-Cold War Era: Issues for reform» στο <http://www.fas.org/irp/eprint/snyder/economic.htm> τη 15 / 05 / 2012

¹⁸⁵ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 601-602

¹⁸⁶ Αν για τις περισσότερες χώρες η κατασκοπία αυτού του είδους αποτελεί μέρος του παιχνιδιού, για τις ΗΠΑ τα πράγματα διαφοροποιούνται. Η αμερικανική επιχειρηματική κουλτούρα συνήθως δεν αποδέχεται ανάμειξη μυστικών υπηρεσιών στον κόσμο της ακόμα και αν αυτή η ανάμειξη πρόκειται να προσπορίσει σημαντικές πληροφορίες. Κάτι ανάλογο ισχύει για τις αμερικανικές υπηρεσίες πληροφοριών. Η CIA δεν βλέπει με καλό μάτι την εμπλοκή της σε ιδιωτικά οικονομικά παίγνια θεωρώντας πως ο ρόλος της έχει να κάνει με το στενό όρο της έννοιας «εθνική ασφάλεια» -οτιδήποτε αφορά σε οικονομικά ευρήματα πρέπει να συνδέεται με κρατικές στρατηγικές προστασίας ή ενεργητικής δράσης έναντι άλλων κρατικών παραγόντων -βλέπε Michal Kr., «Business counterintelligence and the role of the U.S. intelligence community» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 7, number 4, σ. 416 (Online Publication Date 01 Δεκεμβρίου 1994). Βέβαια, πρέπει να σημειώσουμε πως αυτή η τάση όλο και αλλάζει υπέρ μιας παρέμβασης των μυστικών υπηρεσιών εντός του οικονομικού πεδίου με αιχμή δόρατος το FBI. Αν, επιπλέον, για τη συνδρομή του FBI δεν υπάρχουν ιδιαίτερες αντιρρήσεις, για τη CIA οι απόψεις διίστανται. Αν και οι επιτυχίες της στον πόλεμο της οικονομικής πληροφόρησης είναι δεδομένες (παρ' όλη την επιφυλακτικότητα / διστακτικότητα των πρακτόρων της), υπάρχουν φωνές που υποστηρίζουν πως καθήκον της συγκεκριμένης υπηρεσίας είναι η προάσπιση του εθνικού συμφέροντος και ασφαλείας υπό την παραδοσιακή στενή έννοια. Περαιτέρω, ορισμένοι επισημαίνουν πως μια αντικατασκοπευτική οικονομική υπηρεσία πρέπει να διαθέτει εχέγγυα εντιμότητας και ακεραιότητας, κάτι το οποίο, λένε, στερείται η CIA -βλέπε Αρβανιτόπουλος Κ., *Το θεσμικό πλαίσιο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2009, σ. 130-131 και Sean G., «Economic Intelligence in the Post-Cold War Era: Issues for reform» στο <http://www.fas.org/irp/eprint/snyder/economic.htm> τη 15 / 05 / 2012

«Σε οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο που υποκλέπτει, οικειοποιείται χωρίς εξουσιοδότηση ή αποκτά μέσω απάτης, πανουργίας ή παραπλάνησης εμπορικά μυστικά [...] θα του επιβάλλεται πρόστιμο έως 500.000 δολάρια ή και φυλάκιση έως 15 χρόνια. Σε κάθε οργανισμό που βρίσκεται ένοχος οικονομικής κατασκοπίας θα επιβάλλεται πρόστιμο έως 10.000.000 δολάρια»^{187, 188}.

Το 2007 δημοσιεύθηκε η Εθνική Στρατηγική Αντικατασκοπίας των ΗΠΑ (The National Counterintelligence Strategy of the United States of America) αφιερώνοντας ένα τμήμα της στην προστασία των αμερικανικών οικονομικών, εμπορικών και τεχνολογικών δεδομένων. Κάποια χαρακτηριστικά αποσπάσματα είναι τα εξής:

«...σε συνεργασία με τους συναδέλφους μας σε όλη την κυβέρνηση, η κοινότητα της αντικατασκοπίας θα προστατεύσει όλα τα εθνικά μας κεφάλαια ζωτικής σημασίας, υποδομές κρίσιμης σημασίας, ευαίσθητες τεχνολογίες, κεντρικής σημασίας πόρους, δίκτυα και γνώσεις από κατασκοπευτικές επιθέσεις....η αντικατασκοπία έχει να διαδραματίσει ένα σημαντικό ρόλο στην κατανόηση του ποιος σχεδιάζει και πραγματοποιεί αυτές τις επιθέσεις προκειμένου να τις αποκρούσει [...] και σε μερικές περιπτώσεις να τις μετατρέψει σε πλεονέκτημά μας. Πρέπει να βοηθήσουμε στην αναγνώριση και προστασία των ζωτικών κεφαλαίων του κράτους που ανήκουν στις χιλιάδες υπηρεσίες της αμερικανικής κυβέρνησης, στον ιδιωτικό και στον ακαδημαϊκό τομέα, η σημασία των οποίων μπορεί να είναι άγνωστη ακόμα και σε αυτούς που τα ελέγχουν...»

Άλλο χαρακτηριστικό απόσπασμα, με το οποίο μάλιστα κλείνει το συγκεκριμένο τμήμα της έκθεσης, σημειώνει πως

«...θα παρέχουμε, επίσης, πληροφορίες και προειδοποιήσεις για την όποια απειλή σε ιδιοκτήτες ζωτικών κεφαλαίων συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που βρίσκονται εκτός της αμερικανικής κυβέρνησης»¹⁸⁹.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Warner το μέλλον της οικονομικής κατασκοπίας / αντικατασκοπίας στην Αμερική συνδέεται ευθέως με:

- Το γεγονός πως η στόχευση της αμερικανικής οικονομίας από ξένους παράγοντες βρίσκεται και θα βρίσκεται σε έξαρση.
- Την ύπαρξη μιας παγκόσμιας αγοράς απελευθερωμένης από τις φοβίες του διπολικού περιβάλλοντος, κάτι που ευνοεί την στροφή προς την οικονομική κατασκοπία.
- Την αμφισβήτηση γύρω από τα μέσα αντικατασκοπευτικής οικονομικής προστασίας λόγω του τρόπου διάρθρωσης του αμερικανικού επιχειρηματικού γίγνεσθαι και κεφαλαίου.

Ένα επιπλέον πρόβλημα αποτελεί η παραδοσιακή στάση των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών έναντι αυτού που καλείται οικονομική αντικατασκοπία. Γι' αυτές αποτελεί παραδοξολογία η τοποθέτηση της αντικατασκοπευτικής οικονομικής

¹⁸⁷ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 606-607

¹⁸⁸ Στις ΗΠΑ η κατασκοπία αναφέρεται / αναφερόταν κυρίως σε πολιτικό και στρατιωτικό επίπεδο. Κάτι τέτοιο δημιουργεί / δημιουργούσε κενό στο πλέγμα προστασίας οικονομικών δεδομένων με αποτέλεσμα η κατασκοπία αυτού του είδους (εις βάρος της Αμερικής) να αποτελεί δραστηριότητα υψηλού κέρδους / χαμηλού ρίσκου. Το πρώτο που έπρεπε να αλλάξει, σύμφωνα με Αμερικανούς ειδικούς, ήταν η νομοθεσία, ο καταδικασθείς για οικονομική κατασκοπία πρέπει να τιμωρείται με βαρύτερες ποινές -βλέπε Michal Kr., «Business counterintelligence and the role of the U.S. intelligence community» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 7, number 4, σ. 422-424 (Online Publication Date 01 Δεκεμβρίου 1994)

¹⁸⁹ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 613-614

δράσης στην ίδια βαθμίδα σπουδαιότητας με την αντικατασκοπευτική δράση που αφορά σε απειλές στρατιωτικής ή πολιτικής υφής^{190, 191}.

Το να υποθέσουμε ότι οι αντικατασκοπευτικές δράσεις στον οικονομικό τομέα θα θέσουν ένα τέλος σ' αυτές της οικονομικής κατασκοπίας αποτελεί ένα υπεραισιόδοξο σενάριο. Η οικονομική κατασκοπία / αντικατασκοπία εξακολουθεί, και ως φαίνεται θα συνεχίσει, να απασχολεί τις ΗΠΑ αλλά και τις άλλες μεγάλες (και όχι μόνο) δυνάμεις του διεθνούς συστήματος.

¹⁹⁰ Κωνσταντόπουλος Ι., *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 610-611

¹⁹¹ Είναι γνωστό στις αμερικανικές αρχές πως κράτη όπως η Ιαπωνία, η Γαλλία, η Κίνα, η Ρωσία κ.λ. προβαίνουν σε οικονομική κατασκοπία εις βάρος των ΗΠΑ. Μόλα ταύτα, αν και αρκετά βήματα προς την αντιμετώπιση του προβλήματος έχουν γίνει, η συζήτηση συνεχίζεται. Σύμφωνα με τον γεροϋσιαστή David Boren δεν υπάρχει αμφιβολία πως ο κόσμος έχει μετακινηθεί από μια κατάσταση στρατιωτικού ανταγωνισμού σε μια κατάσταση οικονομικού πολέμου. Πρόκειται για πόλεμο που δεν διεξάγεται μόνο από εταιρικά συμφέροντα αλλά και από κρατικά επιτελεία με σκοπό την απόκτηση οικονομικών πληροφοριών που επηρεάζουν το σύνολο μιας εθνικής οικονομίας. Κατά τον πρώην διευθυντή της CIA William Webster, καθήκον των μυστικών υπηρεσιών είναι να εμπλακούν επισήμως στον πόλεμο της οικονομικής πληροφόρησης. Συνεχίζοντας ο Webster αναγνωρίζει πως κλειδί για την παγκόσμια επικράτηση είναι η οικονομική ισχύς ενώ ο γεροϋσιαστής Boren κατανοεί την ανάγκη συμμετοχής των μυστικών υπηρεσιών στον αγώνα που κάνουν οι ΗΠΑ προκειμένου να διατηρήσουν την οικονομική τους πρωτιά. Εντός, λοιπόν, αυτού του πλαισίου γίνεται κατανοητή η προτροπή του προέδρου Bush του πρεσβύτερου (δεν πρέπει να ξεχνάμε πως πρόκειται για προσωπικότητα που θήτευσε στη θέση του διευθυντού της CIA) για ανάγκη επίβλεψης του παγκόσμιου οικονομικού γίγνεσθαι από τις ΗΠΑ με τον ίδιο ζήλο που αυτές επέβλεπαν τις στρατιωτικές εξελίξεις ανά τον κόσμο κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου -βλέπε Wright J., «Intelligence and economic security» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 5, number 2, σ. 203-206, 208 (Online Publication Date 01 Ιανουαρίου 1991)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΚΟΠΙΑ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Προσωπικά θεωρούμε πως το κεφάλαιο 4 είναι, ίσως, το σημαντικότερο του παρόντος συγγράμματος. Ο λόγος είναι πασιφανής. Αν οι ορισμοί και οι αναφορές στα καθήκοντα του πεδίου *αντικατασκοπία*, αν η ιστορική αναδρομή στο αντικείμενο αποκαλύπτουν / καταγράφουν τη σπουδαιότητα και την αξία όσον αφορά στη συνεισφορά του στην παραγωγή ικανού «ποσού» εθνικής ασφαλείας, τότε, πιστεύουμε πως η απάντηση στο ερώτημα «τι ακριβώς κάνει η αντικατασκοπία» αποδίδει ακόμα καλύτερα τα του Καίσαρος τῷ Καίσαρι και τα του Θεοῦ τῷ Θεῷ.

Τι κάνει, λοιπόν, η αντικατασκοπία; Δηλαδή, ποια είναι η δράση της; Ποια είναι η «δουλειά» της «έξω στο δρόμο» ή ακόμα εντός των υπηρεσιακών διαδρόμων; Ας μην ξεχνάμε πως μυστικές υπηρεσίες δεν σημαίνει, μάλλον, παραγωγή θεωρίας, αλλά, σημαίνει ακριβώς αυτό: πράξη.

Αν το ανωτέρω επιχείρημα, δηλαδή αυτό της αποτύπωσης «αντικατασκοπευτικών δράσεων, τακτικών και πράξεων» είναι το κύριο επιχείρημα του κεφαλαίου, αυτό δεν σημαίνει πως ασχολούμεθα μόνο μ' αυτό. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο επιχειρείται, επίσης, μια σύνδεση της αντικατασκοπίας (κατ' ουσίαν της δύναμης της *πληροφόρησης* και της *γνώσης*) με την έννοια της *στρατηγικής* σε υψηλό επίπεδο (*υψηλή στρατηγική*). Εν συνεχεία ακολουθεί ο «δεκάλογος» μιας ικανής αντικατασκοπευτικής υπηρεσίας όπως αυτός έχει σταχυολογηθεί από τον καθηγητή Olson μέσα από ατέλειωτες εμπειρίες μιας πολυετούς πείρας. Τέλος, δίδονται κάποια εντυπωσιακά ιστορικά παραδείγματα του 20^{ου} αιώνα, παραδείγματα που εύκολα μένουν στο μυαλό καθώς τα χαρακτηρίζει η πλοκή και το απροσδόκητο εντός περιόδων που χαραχτήκαν στην παγκόσμια Ιστορία.

4.1 Οι δράσεις της αντικατασκοπίας

Ξεκινάμε τη συζήτησή μας περί των δράσεων της αντικατασκοπίας από το ζήτημα της *ασφάλειας / προστασίας*. Όταν ομιλούμε περί ασφάλειας / προστασίας αναφερόμαστε στους τρόπους με τους οποίους μια υπηρεσία πληροφοριών προστατεύει τα ευαίσθητα δεδομένα που κατέχει από κινδύνους διαρροών, κλοπής κ.λ. Η ασφάλεια / προστασία μπορεί να λάβει τη διάσταση αποσόβησης επίβουλων ενεργειών που προέρχονται από ενδοϋπηρεσιακά στοιχεία (π.χ. από ένα διπλό πράκτορα) ή αυτή της αποσόβησης ενεργειών που προέρχονται από εξωτερικούς παράγοντες (έναν αντίπαλο πράκτορα). Όπως γίνεται κατανοητό αναφέρεται τόσο στον έλεγχο / προστασία του άψυχου υλικού (π.χ. των διαβαθμισμένων φακέλων) όσο και στον έλεγχο του ανθρώπινου παράγοντα, φίλιου ή μη. Κατατάσσεται κατ' εξοχήν στη δράση αμυντικού χαρακτήρα.

Έπειτα αναφερόμαστε στους τρόπους αντιμετώπισης / ματαίωσης / καταστροφής επίβουλων σχεδίων ξένων υπηρεσιών / δυνάμεων κατά μιας χώρας. Οι συγκεκριμένοι σχεδιασμοί ενδέχεται να έχουν αμυντική ή επιθετική υφή ανάλογα με την ύπαρξη ή όχι σχεδίων αντεπίθεσης..

Κατόπιν, περνάμε σε κινήσεις που παραπέμπουν σε ξεκάθαρη επιθετική δράση αποτελώντας την αιχμή του δόρατος μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας -πρόκειται για κινήσεις που, συνηθέστατα, εμπλέκουν έναν αριθμό κρατικών υπηρεσιών.

Τέλος, γίνεται μια πολύ περιληπτική επισήμανση περί υλικού / τεχνολογικού και ανθρώπινου δυναμικού που εμπλέκεται στις δράσεις μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας και, γενικότερα, στις δράσεις μιας υπηρεσίας πληροφοριών.

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε ότι οι παρακάτω αναφορές είναι ενδεικτικές και μόνο, προσπαθώντας να αποδώσουν τα εύσημα, που εύκολα ο αναγνώστης καταλαβαίνει γιατί και που απευθύνονται, και όχι να καταγράψουν το σύνολο των τακτικισμών ή μέσων δράσης μιας μυστικής υπηρεσίας. Κάτι τέτοιο θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο καθώς το πλήθος και η ευρύτητα αυτών είτε δεν δύναται να μεταφερθούν εντός ενός περιορισμένου αριθμού λέξεων και σελίδων, είτε δεν αποτελούν, παρά μάλλον σε σπάνιες περιπτώσεις, καθ' ολοκληρίαν κτήμα ενός και μόνο μελετητή.

4.1.1 Περί εσωτερικής και εξωτερικής ασφαλείας. Περί ελέγχου / προστασίας υλικού και ανθρώπινου δυναμικού

«Οποιοσδήποτε προϊστάμενος μιας υπηρεσίας πληροφοριών πιστέψει πως η υπηρεσία του είναι απολύτως ασφαλής, απλά, αγνοεί την ιστορία της κατασκοπίας» (William Hood διπλός πράκτωρ 1993)¹⁹²

4.1.1.1 Εσωτερική ασφάλεια

Όλες οι υπηρεσίες πληροφοριών ακολουθούν διαδικασίες ελέγχου και αυτοπροστασίας, αυτό είναι το πρώτο τους μέλημα / αποστολή. Δεν αποτελεί κάτι ασύνηθες η ύπαρξη ακατάλληλων ή επίβουλων στοιχείων εντός ενός δικτύου. Ενδελεχής έλεγχος πριν και μετά τη στρατολόγηση του προσωπικού δεικνύει απαραίτητη προϋπόθεση (σχετικής) εξασφάλισης αδιαβλήτου¹⁹³. Ιδανικό στοιχείο, με την έννοια της αμέμπτου πρότερης συμπεριφοράς, ενδεχομένως, δεν υπάρχει (δεν είναι απαραίτητο να υπάρχει). Τα περισσότερα άτομα έχουν «πειραματιστεί», έχουν «δοκιμάσει» ή έχουν προβεί παρελθοντικά σε ελεγχόμενες συμπεριφορές. Κρίσιμο σημείο αποτελεί η μη προσπάθεια απόκρυψης τέτοιων συμπεριφορών καθώς και η αποφυγή παρομοίων στο μέλλον¹⁹⁴, ενώ ενδείξεις που παραπέμπουν σε απιστία

¹⁹² Στο *The Literary Spy*, compiled and annotated by Lathrop E. C., Εκδόσεις Yale University Press, 2004. σ. 55

¹⁹³ Αφορά στον έλεγχο προσωπικού που διαχειρίζεται διαβαθμισμένο υλικό. Έχει να κάνει με τον περιοδικό έλεγχο της ηθικής ακεραιότητας αυτού, την πρόληψη αρνητικών, για μια υπηρεσία, καταστάσεων που οφείλονται σε προσωπικά / ατομικά προβλήματα του ανθρώπινου δυναμικού, την ανάγκη γνώσης εκ μέρους του προσωπικού μόνο απαραίτητων, προς διευκόλυνση της διαδικασίας, δεδομένων κ.λ. Πρώτο βήμα αποτελεί η ενδελεχής εξέταση της προσωπικότητας του υπαλλήλου πριν την πρόσληψή του (Background Investigation). Δεύτερο βήμα δεικνύει ο ανά τακτά χρονικά διαστήματα επανέλεγχος. Κάτι τέτοιο δεν σημαίνει επιθεώρηση του αρχικού φακέλου, αλλά, επικαιροποίηση αυτού μέσω νέων ελέγχων. Το τρίτο βήμα προστασίας σχετίζεται με την ανάγκη γνώσης, από κάποιο πρόσωπο, επιλεκτικών και μόνο στοιχείων (τμηματοποίηση -compartmentation). Πρόκειται για στοιχεία που αφορούν σε συγκεκριμένο έργο χωρίς περαιτέρω αναφορές σε άλλες διαβαθμισμένες πληροφορίες -ένα στέλεχος γνωρίζει μόνον ό,τι πρέπει να γνωρίζει. (need-to-know). Αυτό, βέβαια, αποκλείει το συγκεκριμένο στέλεχος από διαδικασίες και δεδομένα που πιθανόν έχουν να κάνουν, έστω εμμέσως, με την επιτυχία της ανατιθέμενης σ' αυτό εργασίας. -βλέπε Wettering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 270-274, Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 116 και Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 228

¹⁹⁴ Έναν τρόπο ελέγχου του προσωπικού μιας μυστικής υπηρεσίας, τουλάχιστον για τις ΗΠΑ, δεικνύει η χρήση του πολυγράφου ή ανιχνευτή ψεύδους (polygraph / lie detector). Ωστόσο, η χρήση του παραμένει αμφιλεγόμενη. Έχουν καταγραφεί περιστατικά αστοχίας (ο Aldrich Ames κατά τη διάρκεια της πρακτόρευσής του εις βάρος των ΗΠΑ πέρασε δύο φορές επιτυχώς από το «κουτί»), ενώ, έχουν καταγραφεί, επίσης, περιστατικά αναίτιας σπύλωσης πρακτόρων με ό,τι αυτό σήμαινε για τους ίδιους

έναντι της υπηρεσίας όπως αλλαγή συμπεριφοράς, υπερβολική χρήση αλκοόλ, χρήση ναρκωτικών, δημιουργία / κάλυψη υπερβολικών χρεών, πολυτελής αδικαιολόγητος τρόπος ζωής κ.λ. πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη.

Η οργάνωση ενός συστήματος εσωτερικής προστασίας είναι πολυέξοδη. Απαιτούνται χρόνος και χρήμα για το σχεδιασμό / λειτουργία του συστήματος, συνεχείς έλεγχοι, τεχνολογικοί και ανθρώπινοι πόροι. Η επιλεκτική καταστροφή διαβαθμισμένου υλικού, η χρήση ασφαλών δικτύων / γραμμών επικοινωνίας, οι ειδικές άδειες πρόσβασης, οι έλεγχοι προσωπικού κ.λ. αποτελούν κομμάτια του παζλ ασφαλείας¹⁹⁵. Μόλα ταύτα σύστημα αδιάβλητο δεν υπάρχει.

4.1.1.2 Εξωτερική ασφάλεια

Υπάρχουν ενδείξεις που πρέπει να μας βάλουν σε υποψίες σχετικά με το «ποσό» υπηρεσιακής ασφάλειας έναντι εξωτερικής διείσδυσης. Μια τέτοια διείσδυση ενδέχεται να έχει λάβει χώρα όταν π.χ. χαθεί ξαφνικά ένας εξωτερικός σύνδεσμος / συνεργάτης, όταν οι στρατιωτικές δομές του αντιπάλου αλλάξουν απότομα, όταν κάποιες διεθνείς συναντήσεις και συνομιλίες ακολουθούν μονίμως τη ροή που επιθυμεί η άλλη πλευρά κ.λ.¹⁹⁶. Όλα αυτά ίσως υποδεικνύουν κρυφή πληροφόρηση του άλλου στρατοπέδου.

Προκειμένου να ξεκινήσει η διαδικασία αντιμετώπισης του προβλήματος εξωτερικής (αλλά και εσωτερικής) ασφαλείας πρέπει, πρωτίστως, να απαντηθούν ορισμένες ερωτήσεις:

- Ποιοι οι στόχοι της αντιπάλου υπηρεσίας; Ποιες οι δυνατότητες της; Ποια τα αδύνατα σημεία της;
- Τι κυρίως απασχολεί την αντίπαλο υπηρεσία;
- Ποιες οι συμμαχίες της;
- Έχει αλλάξει το επιχειρησιακό της προφίλ;
- Μήπως έχει καταφέρει, τελικά, να διεισδύει εντός του οικείου ή εντός φίλιων δικτύων;

Η σύλληψη ενός ξένου πράκτορα δεν δεικνύει πάντα το συνετότερο τρόπο απάντησης στο συγκεκριμένο πρόβλημα. Ίσως επιχειρηθεί μια αμυντική δράση (μπλοκάρισμα της πρόσβασής του σε πηγές) ή μια επιθετική (προσπάθεια στρατολόγησής του, σύλληψής του κ.λ.)¹⁹⁷.

4.1.1.3 Προστασία δεδομένων, αρχείων, ντοκουμέντων κ.λ.

Μέγιστη προτεραιότητα μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας δεικνύει η προστασία διαβαθμισμένων, συνήθως, πληροφοριών, αναφερομένων σε ευαίσθητα, άρα σημαντικά για την εθνική ασφάλεια, δεδομένα. Δύο είναι οι κύριοι τρόποι δια των

και την υπηρεσία. Πρέπει επιπλέον να σημειωθεί πως η χρήση του πολυγράφου δεν είναι καθολικά αποδεκτή ούτε καν στην ίδια του την πατρίδα. CIA, DIA, NRO, NSA τον χρησιμοποιούν, το State Department και το Κογκρέσο όχι -βλέπε Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 114

¹⁹⁵ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 114-117

¹⁹⁶ Βέβαια, τα ίδια προβλήματα μπορεί να προκαλέσει όχι μόνο ένας πράκτορας που έρχεται από «έξω», αλλά και κάποιος εσωτερικός δάκτυλος

¹⁹⁷ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. σ. 117-118

οποίων λαμβάνει χώρα η διαδικασία: μέσω «φυσικής προστασίας» και μέσω ελέγχου του προσωπικού ή γενικότερα του ανθρώπινου παράγοντα.

Όταν αναφερόμαστε σε «φυσική προστασία» αναφερόμαστε σε χρήση τεχνολογικού / ηλεκτρονικού εξοπλισμού προστασίας όπως απαράβιαστα ερμάρια, κάρτες εισόδου σε ελεγχόμενες περιοχές, συστήματα συναγερμών κ.λ. Τα συγκεκριμένα μέτρα αποσκοπούν στη αποθάρρυνση επιχείρησης πρόσβασης, από μη φίλια ή εντεταλμένα άτομα, σε διαβαθμισμένα ντοκουμέντα, στοιχεία, πηγές κ.λ.¹⁹⁸ Περαιτέρω, και όσον αφορά σε άλλες μεθόδους, αναφέρουμε επιγραμματικά τις κάτωθι:

α) Infosec: Αναφέρεται στην προστασία υλικού που φυλάσσεται / διακινείται μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών, διαδικτύου κ.λ. Οι διαδικασίες προστασίας και οι δικλείδες ασφαλείας αμφισβητούνται για την πληρότητά τους¹⁹⁹.

β) TSCM (Technical Security Countermeasures): Αναφέρεται στη χρήση τεχνικών μέσων προς εξουδετέρωση διείσδυσης τεχνικής υφής αλλότριων υπηρεσιών εντός του συστήματος. Η πλέον γνωστή τακτική μιας αντιπάλου υπηρεσίας κατασκοπίας είναι η τακτική των υποκλοπών (bugging). Ως αντίμετρα παρέχονται η χρήση εξοπλισμού εντοπισμού συσκευών υποκλοπής και η δημιουργία στεγανών ακουστικών χώρων επικοινωνιών (bubbles)²⁰⁰.

γ) Κωδικοποίηση: Χαρακτηρίζετε αξιόπιστο μέσο προστασίας τηλεπικοινωνιών χωρίς, ωστόσο, να παρέχει απόλυτη κάλυψη^{201, 202}.

4.1.1.4 Ειδικότερα περί ελέγχου ανθρώπινου παράγοντα

Ο ανθρώπινος παράγοντας παίζει τον κυριότερο ρόλο στη λειτουργία μιας μυστικής υπηρεσίας. Πρέπει να ελέγχεται τόσο ο φίλιος όσο και ο μη. Όσον αφορά στον έλεγχο του φίλιου ανθρώπινου παράγοντα (έλεγχος εσωτερικής ασφαλείας -βλέπε σ. 66-67) έχουμε μιλήσει παραπάνω. Σχετικά με τον έλεγχο του εξωτερικού ανθρώπινου παράγοντα σημειώνουμε τα εξής:

α) Περί ελέγχου εσωτερικού προσωπικού άλλης εθνικότητας: Κατ' ουσίαν αναφέρεται σε διαδικασία εσωτερικού ελέγχου. Τόσο εντός όσο εκτός ΗΠΑ άτομα μη αμερικανικής καταγωγής που εργάζονταν-νται σε αμερικανικές κρατικές αντιπροσωπίες όπως πρεσβείες, προξενεία, άλλες υπηρεσίες κ.λ. έχουν,

¹⁹⁸ Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 266-267

¹⁹⁹ Το 1999 το αμερικανικό υπουργείο Αμύνης, αλλά και άλλοι επίσημοι οργανισμοί, έγιναν στόχος κυβερνοεπίθεσης εκ μέρους της Ρωσίας και της Κίνας. Η έρευνα κατέγραψε πλήθος ευάλωτων σημείων στο σύστημα (back door), ένα πλήθος της τάξεως των τριών με τεσσάρων χιλιάδων. Τόσο επαγγελματίες όσο και ημιεπαγγελματίες hackers έχουν επιδείξει αξιοθαύμαστες ικανότητες διείσδυσης σε μυστικές υπηρεσίες διαφόρων χωρών μέσω του κυβερνοχώρου -βλέπε Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 276-277

²⁰⁰ Μόλα ταύτα, τόσο οι τεχνικές / τεχνολογικές δυνατότητες ένθεν και εκείθεν όσο και ο μεγάλος αριθμός επικοινωνιών (και περιπτώσεων bugging) καθιστά το φαινόμενο δύσκολα αντιμετωπίσιμο -βλέπε Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 277-278

²⁰¹ Αυτό συμβαίνει διότι οι κώδικες ενδέχεται να σπάσουν, ο μεγάλος όγκος διαμοιβών δεν επιτρέπει επιχειρησιακά την απόλυτη κωδικοποίηση, ενώ, στις ΗΠΑ επικρατεί τάση μη υιοθέτησης τέτοιων μεθόδων ως προσβολή της έννοιας της διαφάνειας και της λογοδοσίας -βλέπε Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 278

²⁰² Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 276-278

επανεπιλημμένως, συλληφθεί για κλοπή ή απόπειρα κλοπής διαβαθμισμένου υλικού. Το πρόβλημα έγκειται στη μη εφαρμογή αυστηρών κανόνων στη πρόσληψη υπαλληλικού δυναμικού ξένης υπηκοότητας.

β) Περί διακρατικών επιστημονικών ανταλλαγών: Πρόκειται για ευαίσθητο τομέα που χρήζει ιδιαίτερης προσοχής. Ανταλλαγές επιστημονικών αποστολών συνηθίζονται, ωστόσο, αυτό που πρέπει να ελέγχεται είναι αν η δραστηριότητα μιας ομάδας επιστημόνων που φιλοξενείται στην (όποια) χώρα περιορίζεται σε συμβατές, με την επίσημη αποστολή της, δραστηριότητες ή προχωρά σε επίβουλες, για την κρατική ασφάλεια της φιλοξενούσας χώρας, ενέργειες όπως δεικνύει π.χ. η κλοπή επιστημονικού απόρρητου υλικού.

γ) Περί εξουδετέρωσης προσπαθειών προσέγγισης μη γηγενών ατόμων από ξένες υπηρεσίες: Οι ΗΠΑ, και άλλες χώρες, αντιμετωπίζουν ένα ιδιαίτερο πρόβλημα, πρόβλημα που έχει να κάνει με το πολυφυλετικό τους προφίλ. Πολλοί Αμερικανοί με ρίζες από την Ευρώπη, την Ασία κ.λ. γίνονται στόχοι μυστικών υπηρεσιών με προέλευση την χώρα καταγωγής τους. Οι τελευταίες θεωρούν πως είναι ευκολότερο να στρατολογήσουν έναν Αμερικανό με διπλό διαβατήριο παρά έναν γηγενή^{203, 204}.

Έργο των μυστικών υπηρεσιών ανά τον κόσμο είναι να επιλαμβάνονται των ανωτέρω καταστάσεων και κινδύνων. Αν κάποιος επισημάνει πως πρόκειται, εν πολλοίς, για καθήκοντα που άπτονται των εσωτερικών κανονισμών λειτουργίας μιας υπηρεσίας χωρίς να έχουν άμεση σχέση με την επίρρωση της εθνικής ασφαλείας μιας χώρας, απαντάμε πως η προάσπιση της τελευταίας ξεκινά από την ποιότητα του προσωπικού και του οργανογράμματος των εσωτερικών / υπηρεσιακών τομέων και διαδικασιών προτού καταλήξει στο «κυνήγι» του αντιπάλου -διαφύλαξε τα νώτα σου προτού περάσεις σε προωθημένες ενέργειες, χτίσε την άμυνά σου προτού κινηθείς επιθετικά.

4.1.2 Περί αντιμετώπισης / ματαίωσης / καταστροφής επίβουλων σχεδίων ξένων υπηρεσιών / δυνάμεων

Δεύτερη αποστολή των υπηρεσιών αντικατασκοπίας αποτελεί η αντιμετώπιση / ματαίωση / καταστροφή των αντιπάλων κατασκοπευτικών πλάνων. Αυτό γίνεται κατορθωτό μέσω άρνησης εισόδου στη χώρα υπόπτων, ή και γνωστών για τη δράση τους, ατόμων, μέσω απέλασης ξένων πρακτόρων, μέσω συλλήψεων κ.λ. με την, υπό κάθε μέσο και τρόπο, παρακολούθηση να δεικνύει κύρια οδό συλλογής στοιχείων. Καθίσταται κατανοητό πως η αντιμετώπιση μιας ξένης υπηρεσίας διευκολύνεται, γενικά, από τη γνώση γύρω από αυτήν καθώς και, ειδικότερα, από τη γνώση γύρω από το ανθρώπινο δυναμικό που τη συνθέτει. Πρόβλημα ενσκήπτει στην αντιμετώπιση μη επαγγελματιών πρακτόρων καθώς στοιχεία γι' αυτούς δεν παρέχονται σε ικανό βαθμό. Περαιτέρω, η δράση δεν περιορίζεται σε ό,τι έχει να κάνει με το αντίπαλο ανθρώπινο δυναμικό και μόνο καθώς πρέπει να ελεγχθεί και η αντίπαλος τεχνολογική υποστήριξη.

²⁰³ Πρόκειται για τακτική που ακολουθούν σε ακραίο βαθμό οι κινεζικές μυστικές υπηρεσίες -κινεζικής καταγωγής Αμερικανοί πολίτες αποτελούν το μόνιμο και διαρκή στόχο τους. Η αντιμετώπιση, ωστόσο, του φαινομένου μέσω ενημέρωσης του συγκεκριμένου στόχου - κοινού κρίνεται από πολλούς αντιδεοντολογική ή έχουσα ρατσιστική διατύπωση / διάθεση -βλέπε Wetering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 275

²⁰⁴ Wetering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 267-275

4.1.2.1 Περί αντιπάλου ανθρώπινου δυναμικού

Κάποιες από τις δράσεις στις οποίες καταφεύγει μια υπηρεσία αντικατασκοπίας προκειμένου να αντιμετωπίσει το αντίπαλο προσωπικό καταγράφονται παρακάτω:

α) Παρακολούθηση: Η άμεση παρακολούθηση δεικνύει ένα σημαντικό τρόπο συλλογής πληροφοριών. Είναι πιο εύκολο να λάβει χώρα στην επικράτεια του ατόμου που παρακολουθεί το στόχο, πιο δύσκολο σε μια τρίτη χώρα, πολύ δύσκολο στη χώρα του ατόμου που τίθεται υπό παρακολούθηση. Ξεκινάμε επισημαίνοντας πως πρώτα απ' όλα πρέπει να εντοπιστεί ο στόχος (ας υποθέσουμε πως πρόκειται για έναν ξένο διπλωμάτη). Κάθε διπλωμάτης μπορεί να προβεί σε επίβουλη δράση εντός της επικράτειας της χώρας που τον φιλοξενεί. Αυτό, ωστόσο, δεν λύνει αλλά, μάλλον, περιπλέκει το ζήτημα. Ποιος από όλους τους διπλωμάτες καθίσταται ύποπτος; Οι αναλυτές των υπηρεσιών αντικατασκοπίας, διαβάζοντας συμπεριφορές βάσει συγκεκριμένων μοντέλων, υποθέτουν το στόχο (making target) διαχωρίζοντάς τον από το σύνολο. Ακολουθεί η παρακολούθηση. Όσο περισσότερα άτομα εμπλέκονται (παρακολουθούν) τόσο το καλύτερο. Η παρακολούθηση ατόμων από άλλα άτομα καθίσταται ευκολότερη υπόθεση στα ανελεύθερα καθεστώτα καθώς η συγκεκριμένη δραστηριότητα στις δυτικές δημοκρατίες έχει στιγματιστεί²⁰⁵. Στις τελευταίες, ο ρόλος της υψηλής τεχνολογίας, της σύζευξης πληροφοριών και της ανάλυσης θεωρείται καίριος καθώς αντισταθμίζει την έλλειψη ανθρώπινων πόρων²⁰⁶. Ειδικότερα, η παρακολούθηση αναφέρετε σε στατική παρακολούθηση, παρακολούθηση κινούμενων στόχων και ηλεκτρονική παρακολούθηση. Η στατική παρακολούθηση έχει να κάνει με παρακολούθηση σταθερών σημείων, π.χ. μιας πρεσβείας. Κατά βάσει εξυπηρετεί δύο σκοπούς. Πρώτον, την ενημέρωση κινητών μονάδων για την εμφάνιση του στόχου (ενός π.χ. διπλωματικού υπαλλήλου) με σκοπό την περαιτέρω παρακολούθηση ή σύλληψη αυτού και δεύτερον, την καταγραφή εισερχομένων / εξερχομένων προσώπων από το χώρο. Η παρακολούθηση κινούμενου στόχου / ατόμου λαμβάνει χώρα με όποιο αυτοκινούμενο μέσο ή δια της πεζής οδού. Σκοπό έχει τον εκφοβισμό ή την εξουδετέρωση του στόχου. Απαιτεί τη δέσμευση πολυάριθμου προσωπικού. Τα αποτελέσματα συνήθως είναι φτωχά καθώς ένας ικανός πράκτορας μπορεί να αντιληφθεί την όλη επιχείρηση. Η ηλεκτρονική παρακολούθηση λαμβάνει χώρα με χρήση συσκευών που υποκλέπτουν συνομιλίες, που εντοπίζουν ή καταγράφουν στόχους. Και για τα τρία είδη παρακολούθησης²⁰⁷ υπάρχουν αντίμετρα των

²⁰⁵ Στις δημοκρατίες, η φυσική παρακολούθηση, ακόμα και για λόγους εθνικής ασφαλείας, θεωρείται από πολλούς παρείσδυση στην ιδιωτική σφαίρα του ατόμου. Απλοί πολίτες ίσως κληθούν να δώσουν πληροφορίες. Κάποιοι, ίσως αρνηθούν. Οι υπηρεσίες αντικατασκοπίας πρέπει να έχουν γνώση του κατάλληλου τρόπου προσέγγισης και αντιμετώπισης κάθε ενδεχομένου προκειμένου να ξετυλίξουν το κουβάρι -βλέπε Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 218

²⁰⁶ Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 216-217

²⁰⁷ Παρακολούθηση δεν λαμβάνει χώρα μόνο μέσω επαγγελματιών. Μπορεί να χρησιμοποιηθούν, επίσης, μη επαγγελματίες. Πρόκειται για την τακτική του «access agent». Κάποιο άτομο, ένας π.χ. γείτονας του στόχου ενδέχεται να χρησιμοποιηθεί. Πρόκειται για άτομο που δεν προκαλεί υποψίες στο στόχο υπό την προϋπόθεση ότι είναι ικανό να ακολουθήσει πιστά ορισμένες οδηγίες. Σημειώνουμε πως η τακτική του «access agent» στις ελεύθερες κοινωνίες προσκρούει συχνά σε μη διάθεση συνεργασίας λόγω ατομικών δημοκρατικών ιδεωδών που έχουν να κάνουν με το απαραβίαστο της προσωπικής ζωής, τις ατομικές ελευθερίες κ.λ. -βλέπε Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 218-9

οποίων η αποτελεσματικότητα εξαρτάται από το τεχνολογικό και εκπαιδευτικό υπόβαθρο του αντιπάλου²⁰⁸.

β) Παρακολούθηση «ανεπισημών ή παρανόμων αποστολών»: Πρόκειται για αποστολές ατόμων που δεν απολαμβάνουν διπλωματικής κάλυψης. Ενδέχεται να μην συνοδεύονται καν από έγγραφα (βλέπε λαθρομετανάστευση σε Ελλάδα / Ευρώπη). Αποκαλύπτονται μόνο τυχαία ή από κάποιον που γνωρίζει την προέλευση και το σκοπό κάποιου-ων από αυτά τα άτομα. Πρόκειται και για μη επαγγελματίες με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη χώρα που τους χρησιμοποιεί (κατά τη διάρκεια του Β' Π. Π. είχαν αποκαλυφθεί στη Βρετανία ορισμένες, μάλλον φαιδρές, υποθέσεις γερμανικής κατασκοπευτικής προσπάθειας μέσω αυτής της μεθόδου). «Παράνομοι» και κάποιοι επίσημοι διπλωμάτες μιας χώρας, σε ξένη χώρα, ενδέχεται να συνεργάζονται. Η παρακολούθηση υπόπτων της δεύτερης κατηγορίας μπορεί να οδηγήσει στην αποκάλυψη των πρώτων. Αν δεν πραγματοποιούνται συχνές επαφές μεταξύ «παρανόμων» και «επισημών» η αποκάλυψη είναι δύσκολη -σ' αυτή την περίπτωση καταδεικνύεται ο ρόλος της συμπεριφορικής ανάλυσης στην αντικατασκοπία (ανάλυση συμπεριφοράς ατόμου που εκ πρώτης όψεως τίποτα δεν δηλώνει το σκοπό και την ταυτότητά του)^{209, 210}.

γ) Απέλαση ή άρνηση εισόδου στη χώρα ξένων αξιωματούχων: Πρόκειται για δύο αρκετά ικανές πρακτικές παρεμπόδισης δράσης αλλότριων πρακτόρων. Το 1986 οι ΗΠΑ απέλασαν 80 πράκτορες της KGB και της GRU που βρίσκονταν υπό διπλωματική κάλυψη. Στο ερώτημα γιατί μια τέτοια πρακτική δεν είθισται η απάντηση έχει να κάνει με τα αντίποινα που θα υπάρξουν από την άλλη πλευρά καθώς και με τον κίνδυνο διπλωματικού επεισοδίου. Ορθότερος δρόμος εξόδου ενός διπλωμάτη από την χώρα φιλοξενίας θεωρείται η σιωπηρή απέλαση χωρίς να δοθεί, παρά σε εξαιρετικές περιπτώσεις, δημοσιότητα στο θέμα²¹¹.

δ) Σύλληψη κατασκόπων: Επιτυγχάνεται, κυρίως, μέσω τριών οδών²¹². Πρώτον,

²⁰⁸ Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. σ. 281-284

²⁰⁹ Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 222-224

²¹⁰ Ομιλούμε για τη λεγόμενη «επιχειρησιακή υποστήριξη μέσω ανάλυσης συμπεριφοράς». Η αντικατασκοπευτική ανάλυση συμπεριφοράς μπορεί να υποστηρίξει την επιχειρησιακή δράση. Δεν είναι εύκολο να παρακολουθούμε οποιονδήποτε. Μέσα από ένα «μοντέλο συμπεριφοράς» ενδέχεται να ανακαλύψουμε τον πράκτορα, να διαχωρίσουμε τον κατάσκοπο από τον συνεπή διπλωμάτη. Κάθε άτομο, κάθε υπηρεσία ακολουθεί έναν τρόπο γραφής και δράσης. Κατά τη διάρκεια π.χ. του ψυχρού πολέμου οι πραγματικοί διπλωματικοί υπάλληλοι των ανατολικών χωρών δεν διέθεταν αρκετά χρήματα, αντιθέτως οι μυστικοί πράκτορες διέθεταν. Αναλύοντας συμπεριφορές και τάσεις μπορούμε να ανακαλύψουμε ακόμα και το βαθμό επιτυχίας δράσης μιας ξένης υπηρεσίας. Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό προαγωγών ενός προσώπου που π.χ. ειδικεύεται στην πρακτόρευση πυρηνικής τεχνολογίας υποθέτουμε το βαθμό επιτυχίας του συγκεκριμένου ατόμου και, άρα, της υπηρεσίας του προβαίνοντας στα ανάλογα αντίμετρα ή καταλήγοντας σε ορισμένα συμπεράσματα -βλέπε Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 195-196

²¹¹ Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 280-281

²¹² Ειδικότερα, και όσον αφορά στη σύλληψη ξένων πρακτόρων, καταγράφονται, συνήθως, τρεις δυνατότητες επίτευξης αυτής:

α) Μέσω ενοχοποιητικών στοιχείων δια χειρός τρίτων: Η ιστορία των μυστικών υπηρεσιών των ΗΠΑ είναι γεμάτη από τέτοια παραδείγματα. Το 1938 ο γερμανικής καταγωγής Αμερικανός William Sebold ανέφερε στις αμερικανικές αρχές την στρατολόγησή του από γερμανικές υπηρεσίες και απεκάλυψε 60 και πλέον ονόματα Γερμανών πρακτόρων εντός των ΗΠΑ. Το 1943 Σοβιετικός πράκτορας απεκάλυψε, μέσω ανώνυμης επιστολής, τα ονόματα όλων των Σοβιετικών κατασκόπων στην Ουάσιγκτον. Οι επιτυχίες της αμερικανικής αντικατασκοπίας θα ήταν πολύ μεγαλύτερες αν επιδείκνυναν το κατάλληλο ενδιαφέρον σε καταγγελίες συζύγων ή πρώην συζύγων κατασκόπων. Η μη σωστή αντίδραση

με παροχή ενοχοποιητικών στοιχείων από πρώην συνεργάτες (ή άλλα πρόσωπα) των υπό σύλληψη ατόμων, δεύτερον, δια της καταγραφής / αποκωδικοποίησης επικοινωνιών που αυταπόδεικτα στοιχειοθετούν κατηγορίες κατασκοπίας και τρίτον, μέσω διπλών πρακτόρων. Όσον αφορά στις ΗΠΑ, από τη λήξη του Β΄ Π. Π. και μέχρι το 2000 έχουν συλληφθεί και καταδικαστεί για πρακτόρευση γύρω στα 100 άτομα αμερικανικής καταγωγής. Πολλοί περισσότεροι έχουν κατηγορηθεί και απαλλαχθεί ή, απλώς, ποτέ δεν παραπέμφθηκαν σε δίκη. Με την πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων, και τις επακόλουθες αποκαλύψεις, έγινε αντιληπτή η χρόνια δράση αρκετών εκατοντάδων ανατολικών πρακτόρων εντός του αμερικανικού εδάφους²¹³.

4.1.2.2 Πολυεπίπεδη Αντικατασκοπία (MDCI) vs αντιπάλου τεχνολογίας

Η αντίπαλος τεχνολογική ικανότητα δεικνύει ακόμα έναν πονοκέφαλο, πέρα από αυτό των αντιπάλων ανθρώπινων πόρων, που πρέπει να αντιμετωπιστεί. Το συγκεκριμένο καθήκον αναλαμβάνει η λεγόμενη *Πολυεπίπεδη Αντικατασκοπία (Multidisciplinary Counterintelligence -MDCI)*. Η επιτυχία του εγχειρήματος έχει άμεση σχέση με τη ματαίωση / καταστροφή αλλότριων επίβουλων, για την εθνική ασφάλεια μιας χώρας, σχεδίων.

Πρώτιστο μέλημα και αρχή της MDCI αποτελεί η χαρτογράφηση των ικανοτήτων τεχνικής υποστήριξης συλλογής πληροφοριών του αντιπάλου. Αυτό, στον ίδιο χρόνο, υποβοηθά στην ανακάλυψη πιθανών εσωτερικών τρωτοτήτων. Τα πλέον

αποδίδεται είτε σε σεξιστική αντιμετώπιση των καταγγελλουσών, είτε στο γεγονός της έντονης πικρίας εκ μέρους αυτών, κάτι που οδηγεί τις υπηρεσίες αντικατασκοπίας στη σκέψη πως η καταγγελία έχει εκδικητικό και όχι ουσιαστικό χαρακτήρα. Ένα ακόμα αρνητικό στοιχείο αποτελεί η αποπομπή ξένων πρακτόρων που έχουν τη διάθεση να καταθέσουν στοιχεία. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της κακομεταχείρισης του Σοβιετικού πράκτορα Γιούρι Νοσένκο από τις αμερικανικές αρχές όπως και αυτή του, επίσης, Σοβιετικού Γιούρι Λογκίνωφ κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου. Ο τελευταίος μάλιστα παρεδόθη από τις αρχές της Νοτίου Αφρικής στη Σ. Ένωση όπου και εξετελέσθη.

Τελικά, το 1991 οι αμερικανικές υπηρεσίες αποφάσισαν τη μη αποδοχή / κάλυψη ατόμων (κυρίως Σοβιετικών πρακτόρων) που δεικνύουν διάθεση συνεργασίας -αυτό, ενδεχομένως, εξηγεί την περίπτωση Mitrokhin που απεφάσισε να αποσκιρτήσει ζητώντας πολιτικό άσυλο στη Βρετανία.

Γεγονός είναι πως στις ΗΠΑ ένας μεγάλος αριθμός πρακτόρων έχει συλληφθεί κατόπιν καταγγελίας τρίτου ατόμου. Η συγκεκριμένη πραγματικότητα, για ορισμένους, δεν περικλείει τιμή για τις υπηρεσίες αντικατασκοπίας καθώς αποδεικνύει ένα βαθμό μη εγγενούς ικανότητας / ετοιμότητας.

β) Μέσω αποκωδικοποίησης επικοινωνιών: Η μεγαλύτερη δυτική επιτυχία ήρθε το 1948 όταν η Στρατιωτική Υπηρεσία Ασφαλείας των ΗΠΑ (αργότερα γνωστή ως Εθνική Υπηρεσία Ασφαλείας -National Security Agency NSA), μέσω του συστήματος Venona, αποκωδικοποίησε πλήθος σοβιετικών μηνυμάτων που είχε, μεν, συλλέξει, αλλά, όχι «διαβάσει». Αποτέλεσμα αυτού υπήρξε η εξουδετέρωση σχεδόν 350 πρακτόρων που δρούσαν εντός αμερικανικού εδάφους.

Ανάλογη επιτυχία έχουν να επιδείξουν και οι βρετανικές υπηρεσίες όταν το 1940 έσπασαν το γερμανικό κώδικα διαβίβασης μηνυμάτων Enigma με αποτέλεσμα την αναγνώριση, εξουδετέρωση και προσεταιρισμό Γερμανών που δραστηριοποιούνταν εντός βρετανικού εδάφους -αν και περιπτώσεις σαν αυτές είναι λίγες και σπάνιες, ομολογουμένως συντελούν τα μέγιστα στις προσπάθειες που καταβάλουν οι υπηρεσίες αντικατασκοπίας υπέρ της εθνικής ασφαλείας.

γ) Μέσω διπλών πρακτόρων: Οι συγκεκριμένοι πράκτορες εμπίπτουν σε δύο κατηγορίες. Είτε πρόκειται για αλλότριους πράκτορες που έχουν συλληφθεί και συνεργάζονται προκειμένου να αποφύγουν τις όποιες ποινές είτε πρόκειται για εθελοντές που παρουσιάζονται ως υποψήφιοι πράκτορες στην αντίπαλο πλευρά. Τα πλεονεκτήματα είναι πολλά καθώς επιτυγχάνεται τόσο η πληροφόρηση όσο και η παραπληροφόρηση (της αντιπάλου πλευράς) αν και μια υπηρεσία πληροφοριών δεν εμπιστεύεται εύκολα ένα άτομο ξένης προέλευσης που εθελοντικά θέλει να δουλέψει γι' αυτήν -για όλα αυτά βλέπε Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 286-289

²¹³ Wethering F., «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3, σ. 285-286

συνηθισμένα μέτρα που λαμβάνονται από τη συγκεκριμένη υπηρεσία προς την αυτή κατεύθυνση είναι τα εξής:

α) Ασφάλεια επικοινωνιών: αναφέρεται σε μεθόδους προστασίας των επικοινωνιών. Η χρήση οπτικών ινών έχει δυσκολέψει την προσπάθεια υποκλοπής μηνυμάτων. Αντίθετα, η χρήση ραδιοσημάτων για επικοινωνιακούς σκοπούς παρουσιάζεται ευάλωτη²¹⁴.

β) Μείωση ηλεκτρομαγνητικών εκπομπών: κάθε επικοινωνιακός μηχανισμός εκπέμπει ηλεκτρομαγνητικά ίχνη των οποίων η συλλογή μπορεί, υπό προϋποθέσεις, να προδώσει το προωθημένο μήνυμα. Η μείωση αυτών των εκπομπών δεικνύει έναν τρόπο προστασίας.

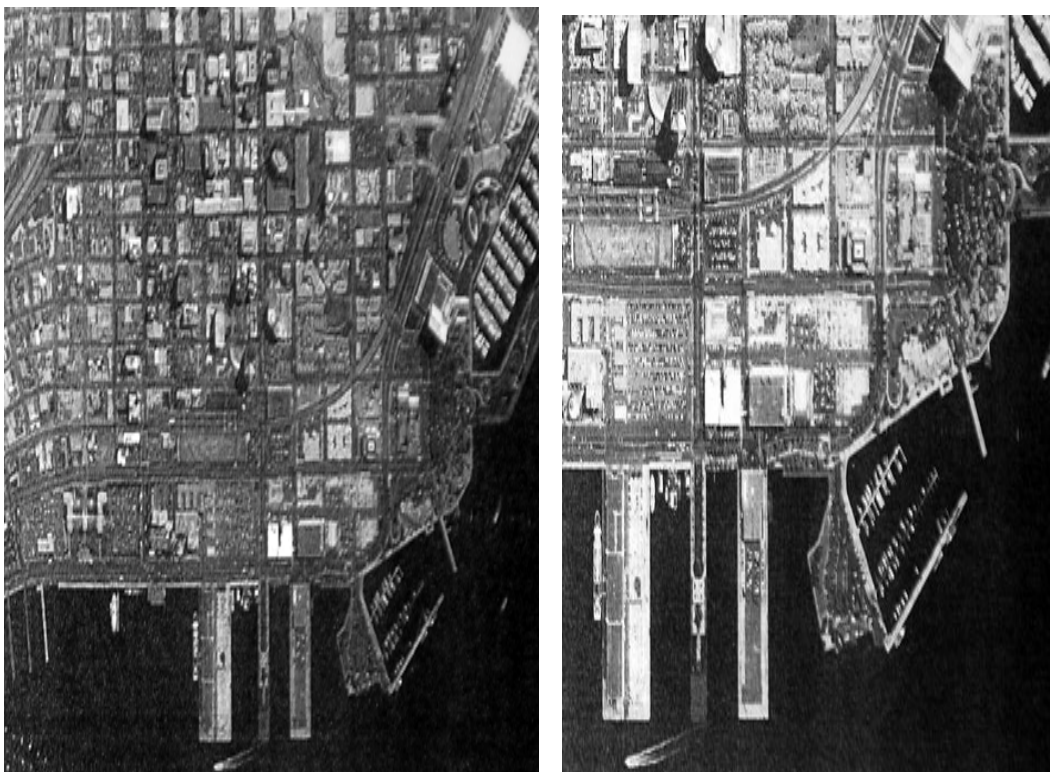
γ) Άλλα αντίμετρα τεχνικής υφής: αναφέρονται σε τακτικές που σκοπό έχουν να εξουδετερώσουν τις δυνατότητες που παρέχει στον αντίπαλο ένας π.χ. κατασκοπευτικός δορυφόρος. Προϋπόθεση αποτελεί η γνώση του ποιος δορυφόρος διαθέτει κατασκοπευτικές δυνατότητες καθώς και το εύρος αυτών των δυνατοτήτων. Ως αντίμετρα μπορούν να χρησιμοποιηθούν το καμουφλάζ, η μη σταθερή θέση των στόχων, η διακοπή των προς κατασκόπευση δραστηριοτήτων, οι ηλεκτρομαγνητικές παρεμβολές κ.λ.²¹⁵.

Εικόνες 3 και 4

²¹⁴ Αρχικά οι ραδιοεπικοινωνίες λάβαιναν χώρα μέσω κωδικοποιημένων ή κρυπτογραφημένων μηνυμάτων. Η μη γνώση των κωδικών δεν επέτρεπε τη μετάφραση του μηνύματος. Τα «ασφαλή τηλέφωνα» εδείκνυναν, επίσης, ένα τρόπο προστασίας αλλά αντεδείκνυντο για επικοινωνίες μακρινών αποστάσεων. Η πλευρά που επιχειρεί την υποκλοπή στοχεύει, συνηθέστατα, σε διαβαθμισμένες πληροφορίες πολιτικής, διπλωματικής, στρατιωτικής, οικονομικής φύσεως. Κάποια αντίμετρα που μπορούν να ληφθούν έχουν να κάνουν με τον επανασχεδιασμό του επικοινωνιακού δικτύου, τη συχνή αλλαγή κωδικών, τη γενικευμένη χρήση οπτικών ινών -βλέπε Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 116

²¹⁵ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 114-16

Εικόνες 5 και 6

Εικόνες 2, 3, 4, 5: Αποψη κομματιού της προκυμαίας του Σαν Ντιέγκο (Καλιφόρνια) με τις εγκαταστάσεις ελλιμένισης. Οι φωτογραφίες έχουν ληφθεί από δορυφόρο σε τέσσερις διαφορετικές αναλύσεις αποδεικνύοντας τις τεράστιες τεχνολογικές δυνατότητες που καλείται να αξιοποιήσει η κατασκοπία ή να εξουδετερώσει η MDCI. (Οι εικόνες έχουν ληφθεί από το έργο του Lowenthal *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 67-68)

Οι ανωτέρω δράσεις, δράσεις που αφορούν στην ματαίωση / καταστροφή επίβουλων σχεδίων ξένων δυνάμεων κατά μιας χώρας είναι μόνο κάποιες από αυτές που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσια των δραστηριοτήτων των μυστικών υπηρεσιών. Πρόκειται για κινήσεις που μπορεί να έχουν αμυντικό ή επιθετικό προσανατολισμό ανάλογα με την ένταση με την οποία εκδηλώνονται ή με το αν εμπεριέχεται, ή όχι, στον όλο σχεδιασμό η «απάντηση» ως επόμενο βήμα. Όσον αφορά στη διαδικασία της παρακολούθησης, πρέπει να σημειώσουμε, προς αποφυγή παρανοήσεων, πως εμπίπτει τόσο σε ενέργειες αμυντικού όσο και σε ενέργειες επιθετικού χαρακτήρα, τόσο σε διαδικασίες εσωτερικής θωράκισης μιας υπηρεσίας, όσο σε διαδικασίες αμυντικής ή επιθετικής δράσης έναντι ενός αντιπάλου²¹⁶.

²¹⁶ Η παρακολούθηση, δηλαδή, μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο εσωτερικής υπηρεσιακής ασφαλείας (π.χ. παρακολούθηση ενός ύποπτου φίλιου πράκτορα με πρόσβαση σε εσωτερικά στοιχεία), για αμιγώς αμυντικούς σκοπούς (π.χ. παρακολούθηση ενός πράκτορα με σκοπό τη ματαίωση των σχεδίων του) ή για επιθετικούς σκοπούς (π.χ. παρακολούθηση ενός πράκτορα με σκοπό όχι μόνο τη ματαίωση των σχεδίων του αλλά την παραπληροφόρησή του, τη σύλληψή του, τον προσεταιρισμό του κ.λ.) -σημειώνουμε ότι η δράση επιθετικών σκοπών καλείται κατά περίπτωση *ενεργητική άμυνα*, *ενεργητική δράση* ή *επιθετική δράση*

4.1.3 Ξεκάθαρη επίθεση

4.1.3.1 Αποσχισθέντες και διπλοί πράκτορες

«Ένας διπλός πράκτορας γνωρίζει όχι μόνο τη σκέψη του αντιπάλου αλλά και τον τρόπο που σκέφτεται. Συνεπώς γνωρίζει τα αυριανά και τα μεθαυριανά του σχέδια» (Rebecca West *The New Meaning of Treason* 1966)

«Ένας πράκτορας είναι πολύτιμος γιατί σου λέει την αλήθεια για τον εχθρό. Ένας διπλός πράκτορας είναι διπλά πολύτιμος γιατί σου λέει την αλήθεια για τον εχθρό ενώ σου επιτρέπει να τον παραπληροφορείς (τον εχθρό). Ένας τριπλός πράκτορας είναι τριπλά πολύτιμος γιατί κάνει ό,τι κάνει ένας διπλός πράκτορας ενώ, ταυτόχρονα, μεταφέρει ψεύδη εκ μέρους του εχθρού (που νομίζει ότι εργάζεται γι' αυτόν ως διπλός πράκτορας) σε σένα τη στιγμή που εσύ γνωρίζεις πως αυτά είναι ψεύδη και, άρα, ανακαλύπτεις τις πιο μύχιες σκέψεις του (του εχθρού)» (Angelo Codevilla *Informing Statecraft* 1992)²¹⁷

Αφού επιτευχθεί εσωτερική ασφάλεια και αντιμετώπιση των αντιπάλων κινήσεων, ακολουθεί η επιθετική δράση. Έκφανση επιθετικής δράσης αποτελεί η προσπάθεια διείσδυσης στα ενδότερα μιας αντιπάλου υπηρεσίας. Η συλλογή πληροφοριών μέσω αυτής της οδού δεικνύει, ίσως, τον πλέον προσοδοφόρο, αν και επικίνδυνο, δρόμο. Η αξία μιας τέτοιας επιτυχημένης δράσης καταδεικνύεται π. χ. από μια αμερικανική αποτυχία. Αν οι υπηρεσίες αντικατασκοπίας των ΗΠΑ είχαν εισδύσει εντός του σοβιετικού δικτύου την κατάλληλη στιγμή, η δράση του διπλού, για λογαριασμό της Σ. Ένωσης, Αμερικανού πράκτορα Aldrich Ames (και όχι μόνο) θα είχε αποκαλυφθεί αρκούντως νωρίτερα^{218, 219}.

Μια υπηρεσία πληροφοριών μπορεί να προβεί σε επιθετική ενέργεια διείσδυσης χρησιμοποιώντας πράκτορες που έχουν αποσκιρτήσει ή διπλούς πράκτορες. Γνωστή είναι η περίπτωση του Γερμανού πράκτορα Paul Thummel. Αντίθετος με το ναζιστικό καθεστώς και επιρρεπής στο χρηματισμό εφοδίαζε με πολύτιμες πληροφορίες, από το 1937 έως το 1941, την τσεχοσλοβακική και, κατόπιν, τη βρετανική κυβέρνηση. Ένας πράκτορας που αλλάζει στρατόπεδο μπορεί να δώσει άμεση πληροφόρηση (ονόματα, τοποθεσίες, ημερομηνίες κ.λ.) ή μια γενικότερη (περί επιχειρησιακών σχεδιασμών και τακτικών εφαρμογών) γύρω από την πρώτη υπηρεσία του²²⁰.

Είθισται ο όρος αποσχισθέντας να αναφέρεται σε πράκτορες που άλλαξαν στρατόπεδο με τη θέλησή τους (είτε διέφυγαν, είτε παρέμειναν στο αρχικό τους πόστο). Από την άλλη μεριά η περίπτωση των διπλών πρακτόρων συνήθως αναφέρεται σε πράκτορες που είτε συνελήφθησαν και αναγκάστηκαν να αλλάξουν

²¹⁷ Στο *The Literary Spy*, compiled and annotated by Lathrop E. C., Εκδόσεις Yale University Press, 2004. σ. 51, 54

²¹⁸ Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 207

²¹⁹ Καταδεικνύεται πως εσωτερική ασφάλεια, έλεγχος του αντιπάλου και επιθετική δράση αλληλοσυμπληρώνονται. Αν οι Αμερικανοί, μέσω μιας πετυχημένης επιθετικής ενέργειας, είχαν εισδύει στα άδυτα των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών ανακαλύπτοντας έγκαιρα το ρόλο του Ames, τότε, θα διαφύλασσαν το επίπεδο εσωτερικής ασφαλείας ενώ, ταυτόχρονα, θα μπορούσαν να προβούν σε παραπληροφόρηση, μόχλευση αντιπάλου κ.λ.

²²⁰ Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 211-214

στρατόπεδο είτε εξ αρχής λειτούργησαν με συγκεκριμένο πλάνο²²¹. Μια υπηρεσία χρησιμοποιώντας έναν αποσχισθέντα ή έναν διπλό πράκτορα αυξάνει τις πιθανότητες αποκάλυψης αντιπάλων πρακτόρων εντός της χώρας ή ακόμα εκτός αυτής. Αυξάνει την γνώση για τις μεθόδους που χρησιμοποιεί η αντίπαλος υπηρεσία. Ενημερώνεται για τις αντίπαλες προτεραιότητες και σχεδιασμούς. Σε κάθε περίπτωση υπονομεύει, παραπληροφορεί, φθείρει τον αντίπαλο αναγκάζοντάς τον να καταναλώσει πηγές (χρήμα, χρόνο, ανθρώπινους πόρους) προς επίτευξη σκοπών που χειραγωγούνται, ελέγχονται, σχεδιάζονται από ένα ξένο κέντρο.

Ένα από τα πλέον γνωστά παραδείγματα / σχέδια χρήσης διπλών πρακτόρων απετέλεσε το περίφημο Double Cross System. Επρόκειτο για σχέδιο που εξυφάνθη κατά την διάρκεια του Β' Π. Π. από τη Βρετανία εις βάρος της Γερμανίας. Συλληφθέντες (σε βρετανικό έδαφος) Γερμανοί πράκτορες αναγκάστηκαν να συνεργαστούν με τις δυτικές μυστικές υπηρεσίες προσφέροντας ανεκτίμητες πληροφορίες σχετικά με γερμανικά πλάνα, με Γερμανούς κατασκόπους κ.λ. Η πετυχημένη απόβαση στη Νορμανδία, μέσω παραπληροφόρησης, αποτελεί παράγωγο του Double Cross System. Το συγκεκριμένο πλάνο οριοθετούσε τους κάτωθι στόχους:

- Έλεγχος του αντιπάλου κατασκοπευτικού δικτύου.
- Σύλληψη πρακτόρων που εισέρχονταν σε βρετανικό έδαφος.
- Γνώση αντιπάλων μεθόδων.
- Πληροφόρηση εχθρικών κωδικών επικοινωνίας.
- Αποκάλυψη εχθρικών πλάνων.
- Παραπληροφόρηση.
- Χειραγώγηση εχθρικών πλάνων.

Αν από την άλλη μεριά θελήσουμε να αναφερθούμε σε πετυχημένη χρήση διπλών πρακτόρων σε ειρηνική περίοδο, η καλοστημένη επιχείρηση των κουβανέζικων μυστικών υπηρεσιών κατά των ΗΠΑ δεικνύει μια τέτοια. Το όλο σχέδιο απεκαλύφθη το 1987 από Κουβανό πράκτορα που αυτομόλησε στις ΗΠΑ -για απροσδιόριστο χρονικό διάστημα οι κουβανέζικες υπηρεσίες πληροφοριών παραπληροφορούσαν τις αντίστοιχες αμερικανικές²²².

4.1.3.2 Το παιχνίδι της εξαπάτησης²²³

«Μια υπηρεσία χαμηλού επιπέδου ασφαλείας δεν είναι μόνο άχρηστη αλλά είναι και επικίνδυνη. Επιτρέπει τη διείσδυση του αντιπάλου εντός και, άρα, τη χειραγώγησή της. Ακριβώς αυτό υπέστησαν οι Γερμανοί από τους Βρετανούς κατά το Β' Π. Π. Η MI5, μέσω Γερμανών πρακτόρων που συνελήφθησαν και μετετράπησαν σε διπλούς πράκτορες, παραπληροφόρησε τη Γερμανία σχετικά με τη φύση και την τοποθεσία της επιχείρησης απόβασης των συμμάχων στις ηπειρωτικές ευρωπαϊκές ακτές το καλοκαίρι

²²¹ Βέβαια, για πολλούς μελετητές οι δύο όροι είναι κάτι παραπάνω από συνώνυμοι δεικνύοντας μάλλον ένα είδος εννοιολογικού βερμπαλισμού. Σημασία έχει πως τόσο ένας αποσχισθείς όσο και ένας διπλός πράκτορας περνούν απαρατήρητοι ενώ γνωρίζουν τις καταστάσεις της υπηρεσίας που υπονομεύουν εκ των έσω

²²² Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 110-114

²²³ Θεωρητικά η εξαπάτηση πρέπει πρώτον, να «επικάθεται» σε μια πολιτική στρατηγική, δεύτερον, να είναι πειστική και τρίτον, να υποστηρίζεται από ένα μελετημένο πλάνο. Σκοπός είναι ο αποπροσανατολισμός των αντιπάλων πρακτόρων / δυνάμεων μέσω διασποράς επιλεγμένων ή ψευδών πληροφοριών -βλέπε Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 192

του 1944. Οι Γερμανοί θα τα είχαν καταφέρει καλύτερα χωρίς καθόλου πράκτορες στη Βρετανία. Είναι καλύτερο να μη διαθέτεις υπηρεσία κατασκοπίας από το να διαθέτεις μια που στερείται υψηλού επιπέδου ασφαλείας»
(Thomas Powers *The Man Who Kept the Secrets* 1979)²²⁴

Σαφής μορφή επιθετικής δράσης είναι η δράση που εκδηλώνεται μέσω της προσπάθειας εξαπάτησης μιας υπηρεσίας από μια άλλη. Αναφέρεται στην προσπάθεια απόδοσης ψευδούς εικόνας στην αντίπαλο πλευρά²²⁵. Δεν γνωρίζουμε επακριβώς κατά πόσο μια προσπάθεια εξαπάτησης θα λειτουργήσει. Ενδέχεται να λάβει χώρα σε καιρό είτε ειρήνης είτε πολέμου. Εξαπάτηση σε καιρό πολέμου και σε τακτικό επίπεδο σημαίνει την προσποίηση προσβολής σημείου που δεν ενδιαφέρει με σκοπό την άσκοπη μετακίνηση δυνάμεων του αντιπάλου σ' αυτό με ό,τι η συγκεκριμένη κίνηση συνεπάγεται. Παράδειγμα εξαπάτησης στρατηγικού, αλλά και τακτικού, επιπέδου δεικνύει η όλη επιχείρηση που δομήθηκε γύρω από το πλάνο Double Cross System με αποκορύφωμα την πετυχημένη απόβαση στη Νορμανδία (βλέπε σ. 76)²²⁶. Άλλο επεισόδιο συνεχούς εξαπάτησης απετέλεσε ο σχεδιασμός των Σοβιετικών κατά τη δεκαετία του 1950 και του 1960, σχεδιασμός που είχε σκοπό να πείσει τις ΗΠΑ για υποτιθέμενες στρατιωτικές δυνατότητες με απώτερο στόχο τον πολιτικό εκφοβισμό / εκβιασμό. Γενικά, αναφέρουμε πως μια προσπάθεια εξαπάτησης σε καιρό πολέμου διακρίνεται από σαφείς στόχους, μια προσπάθεια εξαπάτησης σε καιρό ειρήνης, ενδεχομένως, δεν αποκρυπτογραφείται αυτομάτως²²⁷.

Ό,τι συζητήθηκε στις υποενότητες 4.1.1 και 4.1.2 σχετίζεται, κατά βάσει, αλλά όχι αποκλειστικά, με τη λεγόμενη παθητική ασφάλεια, άμυνα ή προστασία μιας υπηρεσίας πληροφοριών και την αντιμετώπιση επίβουλων αλλότριων σχεδιασμών. Ό,τι συζητείται στο υποκεφάλαιο 4.1.3 έχει να κάνει όχι απλώς με «άρνηση εισόδου» του αντιπάλου εντός του φίλιου συστήματος ή της χώρας, αλλά με χειραγώγηση των δραστηριοτήτων του που, συνήθως, επιτυγχάνεται μετά από μια «έξυπνη αντεπίθεση» βασιζόμενη σε μια επιχείρηση παραπλάνησης και αξιοποίησης στοιχείων²²⁸ -η όλη διαδικασία αντεπίθεσης μπορεί, επίσης, να ειπωθεί στη σχετική βιβλιογραφία με τον όρο *counterespionage*²²⁹.

²²⁴ Στο *The Literary Spy*, compiled and annotated by Lathrop E. C., Εκδόσεις Yale University Press, 2004, σ. 49

²²⁵ Σύμφωνα με τους Shulsky και Schmitt για μια πετυχημένη δράση εξαπάτησης χρήζουν δύο προϋποθέσεις. Η πρώτη σχετίζεται με την ακύρωση όσο περισσότερων αντίπαλων διαύλων συλλογής πληροφοριών. Η δεύτερη έχει να κάνει με επίδοση χειραγωγημένων πληροφοριών στον αντίπαλο. Η τεχνική γνώση και υποστήριξη, βεβαίως, δεικνύει ακόμα ένα προαπαιτούμενο -βλέπε Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 118-119. Εμείς προσθέτουμε και μια τρίτη προϋπόθεση: πρόκειται για το απαραίτητο feedback που θα μας ενημερώσει για τον αν ο αντίπαλος «τσίμπησε» ή όχι το δόλωμα

²²⁶ Ωστόσο, η μέθοδος της εξαπάτησης δεν χρησιμοποιείται μόνο για επιθετικούς σκοπούς. Εξαπάτηση αμυντικού χαρακτήρα, και μάλιστα εν καιρώ ειρήνης, καταγράφηκε την περίοδο 1921-1927 εκ μέρους της προδρόμου υπηρεσίας της KGB, της γνωστής Cheka. Η δράση έλαβε χώρα με σκοπό την παραπληροφόρηση των δυτικών σχετικά με το πολιτικό προφίλ των μπολσεβίκων την στιγμή που η συγκεκριμένη υπηρεσία εξάρθρωνε με βίαιο τρόπο διάφορες αντικομμουνιστικές συσπειρώσεις -βλέπε Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 118

²²⁷ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 117-118

²²⁸ Με την πιθανή χρήση *αποσχισθέντων* ή *διπλών πρακτόρων*

²²⁹ Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 108

4.1.4 Ανθρώπινοι και τεχνικοί / τεχνολογικοί πόροι στη διάθεση των υπηρεσιών πληροφόρησης και της εθνικής ασφαλείας

Οι δράσεις μιας υπηρεσίας πληροφοριών περιστρέφονται γύρω από την πληροφορία, ερείδονται σ' αυτήν. Δύο είναι, κατά βάσει, οι μέθοδοι συλλογής πληροφοριών. Η πρώτη μέθοδος έχει να κάνει με εξελιγμένα τεχνικά μέσα που αναπτύχθηκαν στη διάρκεια των ετών. Αναφέρεται ως TECHINT (Technical Intelligence). Χωρίζεται σε IMINT (Imagery Intelligence) και SIGINT (Signal Intelligence). IMINT λογίζεται η συλλογή πληροφορίας βασισμένη σε φωτογραφικό ή ηλεκτροπτικό υλικό. SIGINT σημαίνει συλλογή πληροφορίας από «σπάσιμο / υποκλοπή» επικοινωνιών ή μέσω αξιοποίησης τεχνολογίας εντοπισμού ηλεκτρομαγνητικών εκπομπών. Δορυφόροι, κινητά / σταθερά τηλέφωνα, επίγεια, υπόγεια ή υποθαλάσσια δίκτυα επικοινωνιών, μηχανισμοί ή συστήματα εκπομπής ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων καθίστανται στόχοι της SIGINT.

Άλλο τρόπο συλλογής πληροφοριών δεικνύει η προσπάθεια αποτύπωσης του «ίχνους» του στόχου. Πρόκειται για τη λεγόμενη MASINT (Measurement and Signature Intelligence). Δομείται στην ιδέα μέτρησης «φυσικών χαρακτηριστικών» όπως του ενεργειακού πεδίου, της μηχανικής συμπεριφοράς, της διαδρομής / τροχιάς κ.λ. ενός, π.χ., πυραύλου που δοκιμάζεται / εκτοξεύεται από τον αντίπαλο.

Η χρήση της υψηλής τεχνολογίας οδήγησε στην όλο και πιο, ποιοτικά και ποσοτικά, αναβαθμισμένη λήψη πληροφοριών. Περαιτέρω, η χρήση του διαδικτύου καθιστά τις φανερές πηγές όλο και πολυπληθέστερες -δεκάδες προσωπικού και εξειδικευμένες εταιρίες μισθώνονται από τις υπηρεσίες πληροφοριών με αποκλειστικό σκοπό το διαδικτυακό σερφάρισμα..

Η δεύτερη μέθοδος έχει να κάνει με το παραδοσιακό HUMINT (Human Intelligence). Αν και η τεχνολογία παίζει όλο και σημαντικότερο ρόλο, ο ανθρώπινος παράγοντας δεν μπορεί να υποκατασταθεί. Πως θα στρατολογηθεί ένας διπλός πράκτορας; Πως θα αποσαφηνιστούν οι προθέσεις της αντιπάλου ηγεσίας; Υπάρχουν μυστικά που δεν κυκλοφορούν μέσω «καλωδίων», που «ζουν» μόνο στη σκέψη του-ων αντιπάλου-ων. Αυτά τα μυστικά αποκαλύπτονται μόνο δια της αμέσου προσεγγίσεως. Ο πρόεδρος Κλίντον είχε χαρακτηριστικά ομολογήσει πως όσο καλή και να είναι η τεχνολογία, η «κατασκοπία μέσω ανθρώπινου δυναμικού» παίζει καταλυτικό ρόλο. Παραδείγματα υπάρχουν άπειρα. Αναφέρουμε ένα πρακτικό και ένα θεωρητικό. Αν και κατά την ομηρία του προσωπικού της αμερικανικής πρεσβείας στην Τεχεράνη (τέλη 1979 - αρχές 1981) παρέχονταν αμέτρητα στοιχεία και δεδομένα από τους κατασκοπευτικούς δορυφόρους των ΗΠΑ, κανείς δεν γνώριζε τη συνέβαινε εντός του κτηρίου. Η υπόθεση είχε αίσιο τέλος με την απελευθέρωση των ομήρων μέσω διαπραγματεύσεων -καμιά εξελιγμένη χρήση τεχνολογίας δεν θα μπορούσε να βοηθήσει. Ας έρθουμε, τώρα, σε ένα θεωρητικό παράδειγμα. Υπάρχουν κράτη ταραξίες ή κράτη που υποθάλπουν την τρομοκρατία (rogue states) που κατατάσσονται, κατά τα αμερικανικά πρότυπα, σε συγκεκριμένη κλίμακα επικινδυνότητας. Τα πλέον επίφοβα (Ιράν, Β. Κορέα) καταλαμβάνουν τη θέση / αριθμό 0 (tier 0). Αυτά που εκφράζουν το μικρότερο κίνδυνο κατατάσσονται στη θέση / αριθμό 4 (tier 4). Ποιος, ωστόσο, μας διαβεβαιώνει για την αυριανή συμπεριφορά των τελευταίων; Σίγουρα όχι η τεχνολογία, ο ανθρώπινος παράγοντας (πράκτορες, αναλυτές, σύμβουλοι, πολιτικοί επιστήμονες, ειδικοί αξιωματούχοι κ.λ.) είναι ο μόνος που μπορεί να προβεί σε εκτιμήσεις^{230, 231}.

²³⁰ Το δεύτερο συνθετικό (-INT) των ανωτέρω όρων (TECHINT, HUMINT κ.λ.) προέρχεται από τη λέξη intelligence -αυτό δεν πρέπει να καθοδηγήσει τη σκέψη μας στο συμπέρασμα ότι αναφέρονται

4.2 Στρατηγική και αντικατασκοπία

4.2.1 Η έννοια της «στρατηγικής» σε λίγες γραμμές

Αλλά, κάποιος θα ρωτήσει: *τι σημαίνει στρατηγική;* Στο συγκεκριμένο όρο έχει δοθεί πλήθος εξηγήσεων. Αρχικά, για τον Ζομινί *στρατηγική* σήμαινε «ο επί χάρτου πολεμικός σχεδιασμός» ενώ για τον Κλαούζεβιτς «η χρήση των συμπλοκών για την επίτευξη του σκοπού του πολέμου». Στην εποχή μας ο όρος έχει αποκτήσει ευρύτερη σημασία δηλώνοντας, κατά Λίντελ Χαρτ, «την τέχνη της κατανομής και εφαρμογής στρατιωτικών μέσων για την πραγματοποίηση των πολιτικών σκοπών ενός δρώντος» και, κατά Μποφρέ, «την τέχνη της διαλεκτικής δύο αντιπάλων θελήσεων που, προκειμένου να επιλύσουν τις διαφορές τους, χρησιμοποιούν βία»^{232, 233}.

Εκ των ορισμών γίνεται κατανοητό πως η στρατηγική συνίσταται στη σύζευξη σκοπών και μέσων υπό το πρίσμα του ανταγωνισμού. Για να υπάρξει στρατηγική πρέπει, λοιπόν, να υπάρχει, πέραν του σκοπού και του μέσου, ένας αντίπαλος. Αλλά, ένας τέτοιος αντίπαλος είναι μόνο ένας πολιτικός / στρατιωτικός αντίπαλος; Η απάντηση είναι, όχι.

Αν και το πρώτο πράγμα που έρχεται στο μυαλό όταν μιλάμε για αντιπαλότητα στις διεθνείς σχέσεις έχει να κάνει με την πολιτική ή την στρατιωτική διάσταση, το όλο ζήτημα δεν εξαντλείται τόσο εύκολα. Στρατηγική κάνει οποιοσδήποτε έχει ένα σκοπό που προκειμένου να επιτευχθεί πρέπει να καμφθεί η θέληση κάποιου άλλου. Αν αντίστοιχα ο «κάποιος άλλος» έχει παρόμοιους ή / και αντιθετικούς σκοπούς με το δικό μας σκοπό, τότε, το όλο παίγνιο δυσχεραίνει. Συνεπώς, στρατηγική στο διεθνές σύστημα σημαίνει σχεδιασμένη προσπάθεια επίτευξης οποιουδήποτε σκοπού μέσω χρήσης οποιουδήποτε μέσου²³⁴ υπό το πρίσμα του διεθνούς ανταγωνισμού τόσο σε ειρηνική όσο σε πολεμική περίοδο²³⁵.

Μια πολύ καλή ιδέα *υψηλής στρατηγικής* σε περίοδο πολέμου αποτυπώνεται στο έργο του καθηγητού Παπασωτηρίου Χαράλαμπου. Η συγκεκριμένη έννοια ολικής, θα λέγαμε, στρατηγικής αποδίδεται με πέντε βασικούς άξονες. Κατ' αυτόν τον τρόπο έχουμε:

αποκλειστικά και μόνο στο τμήμα κατασκοπίας μιας μυστικής υπηρεσίας. Όπως έχουμε επισημάνει κατασκοπία και αντικατασκοπία αλληλοδιαπλέκονται άμεσα

²³¹ Johnson L., *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996, σ. 14-21

²³² Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁵2007, σ. 27

²³³ Κατά τους μελετητές Παναγιώτη Ήφαιστο και Αθανάσιο Πλατιά η στρατηγική, από μια γενικότερη σκοπιά, αποσκοπεί στην διασφάλιση ή προώθηση των εθνικών συμφερόντων μιας χώρας. Για την επίτευξη του αυτού σκοπού (αν και υπάρχουν διάφορες απόψεις περί του τι σημαίνει «εθνικό συμφέρον») απαιτείται ευθυκρισία στην επιλογή του σχεδιασμού και της κατεύθυνσης που πρέπει να ακολουθηθεί, ακρίβεια στην εκτίμηση των φίλιων και αλλότριων δυνάμεων και ικανοτήτων όπως και ακριβής αντίληψη για τους τρόπους δια των οποίων ασκούνται αυτές οι δυνάμεις. Η στρατηγική περικλείει πέραν των φυσικών και ψυχολογικούς παράγοντες συγχωνεύοντας το σύνολο των εθνικών δυνάμεων, προσπαθώντας να αξιοποιήσει όσο καλύτερα γίνεται το εθνικό δυναμικό τόσο σε ειρηνικές όσο και πολεμικές περιόδους -βλέπε Ήφαιστος Π., Πλατιάς Α., *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992, σ. 65

²³⁴ Προς αποφυγήν παρεξηγήσεων πρέπει να τονιστεί ότι η αναφερόμενη «χρήση οποιουδήποτε μέσου» εξυπηρετεί το θεωρητικό σκέλος δόμησης της έννοιας «στρατηγική». Το τι θα συμβεί στην πράξη, αν δηλαδή χρησιμοποιηθεί κάθε μέσο, μένει να αξιολογηθεί και να επιβεβαιωθεί από ένα πλήθος παραμέτρων, παραμέτρων τεχνοκρατικών, πρακτικών ή ακόμα και αρχών νομιμοποίησης / ηθικής / ψυχολογίας κ.λ.

²³⁵ Κολιόπουλος Κ., *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁵2007, σ. 28

α) Στρατιωτική στρατηγική: Αναφέρεται στη χρήση βίας για την προώθηση των πολιτικών σκοπών των εμπολέμων.

β) Οικονομική στρατηγική: Σχετίζεται με την κεφαλαιακή υποστήριξη των πολεμικών επιχειρήσεων.

γ) Εσωτερική πολιτική: Αφορά στην κρατική οργάνωση, στην συνοχή του πολιτικού συστήματος, στην εσωτερική νομιμοποίηση των σκοπών του πολέμου κ.λ.

δ) Διεθνής νομιμοποίηση: Έχει να κάνει με τη θετική αντίδραση της διεθνούς κοινής γνώμης σχετικά με οικεία αιτήματα που καλούνται να βρουν λύσεις μέσα από την πολεμική διαδικασία.

ε) Διπλωματία: Αφορά στην εξασφάλιση διεθνούς υποστήριξης, σε επίπεδο κρατών, που καλείται να πετύχει ο εμπόλεμος προκειμένου να πραγματοποιήσει το επιχείρημά του²³⁶.

Θεωρούμε προσωπικά πως οι ανωτέρω διαστάσεις στρατηγικής δεν αφορούν μόνο σε περιόδους συρράξεων. Πιστεύουμε πως μια στρατιωτική, οικονομική ή διπλωματική στρατηγική (κατ' ουσίαν αναφερόμαστε σε μια συνολική υψηλή πολιτική στρατηγική²³⁷) αναφέρεται σε κάθε στιγμή διαβίωσης ενός πολιτικού οργανισμού εντός του διεθνούς περιβάλλοντος. Η σχέση μεταξύ μιας τέτοιας στρατηγικής με την πληροφορία / πληροφόρηση (και τη γνώση που η τελευταία μπορεί να παράξει) θεωρείται αυτονόητη.

4.2.2 Και τώρα...αντικατασκοπία

Κατά τον Σουν Τσου η γνώση των διαθέσεων του εχθρού, από τις φίλιες δυνάμεις, συνθέτει ένα ατού που προσδίδει μέγιστο πλεονέκτημα στη χάραξη πολιτικής και στρατιωτικής στρατηγικής. Αυτό δεν αποτελεί, προφανώς, κάτι καινοφανές. Το ερώτημα κινείται γύρω από τους τρόπους απόκτησης αυτής της γνώσης καθώς, όπως υποστηρίζει ο Κινέζος στρατηγιστής, μια τέτοια γνώση δεν μπορεί να αποκτηθεί ούτε εμπειρικά ούτε επαγωγικά -μπορεί να αποκτηθεί μόνο μέσω ανθρωπίνου δυναμικού, δηλαδή, μέσω κατασκόπων

Ο Σουν Τσου θεωρεί τους προσήλυτους κατασκόπους τους πλέον σημαντικούς από όλες τις κατηγορίες κατασκόπων. Είναι αυτοί που σήμερα αναφέρονται με τον όρο *διπλοί πράκτορες*. Είναι αυτοί που θα διενεργήσουν κατασκοπία και αντικατασκοπία ταυτοχρόνως. Θεωρεί πως μέσω αυτών κάποιος μπορεί να λάβει τις πλέον σημαντικές πληροφορίες, αλλά, και να στρατολογήσει τοπικούς και εσωτερικούς κατασκόπους²³⁸. Η όλη διαδικασία και εξέλιξη μπορεί να βοηθήσει σε ικανό βαθμό τη χάραξη μιας συνετής πολιτικής / στρατιωτικής στρατηγικής που καθόλου δεν αποκλείει την παραπλάνηση και τον αιφνιδιασμό -πρόκειται για δύο

²³⁶ Παπασωτηρίου Χ., *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική: 6^{ος}-11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000, σ. 17-21 και *Ο Αγώνας για την Ελληνική Ανεξαρτησία*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 1996, σ. 17-23 του ιδίου

²³⁷ Στην υποσημείωση 99 αναφερθήκαμε στην έννοια του στρατηγικού δόγματος σε σχέση με την επίρρωση υψηλού επιπέδου εθνικής ασφαλείας. Το στρατηγικό δόγμα ασφαλείας αποτελεί (ή πρέπει να αποτελεί) κομμάτι της υψηλής στρατηγικής ενός έθνους περιλαμβάνοντας, κατά τους Ήφαιστο και Πλατιά, βασικούς άξονες που, λίγο έως πολύ, αναφέρονται στις σελίδες 77-78 της μελέτης μας ήτοι, οικονομικούς, ηθικούς, δημογραφικούς κ.λ. -βλέπε Ήφαιστος Π., Πλατιάς Α., *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992, σ. 20

²³⁸ Σουν Τσου, *Η Τέχνη Του Πολέμου*, μετάφραση: Γεωργαντάς Κ., Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991, 78-81

στοιχεία, που μαζί με την πληροφόρηση, εκτιμούνται ιδιαιτέρως από τον Κινέζο μελετητή²³⁹.

Ένας άλλος μεγάλος στρατηγιστής της αρχαιότητας είναι ο Ινδός Καουτίλια²⁴⁰. Επιμένει στο σημαντικό, για τη λειτουργία ενός βασιλείου, ρόλο των κατασκόπων. Θεωρεί πως η υψηλή πολιτική (και στρατιωτική) στρατηγική ενός κράτους δεν περιορίζεται εντός ή εκτός συνόρων. Ένας ηγέτης πρέπει να γνωρίζει καλά τι συμβαίνει (και αναλόγως να σχεδιάζει και να πράττει) τόσο στο εσωτερικό της χώρας όσο και στο εξωτερικό καθώς οι δράσεις, στα δύο αυτά μέτωπα, ενδέχεται να διαπλέκονται. Οι διπλοί κατάσκοποι αποτελούν, και για τον Καουτίλια, τους πλέον σημαντικούς συνδέσμους σε ένα δίκτυο πληροφοριών²⁴¹, κάτι που τονίζει, για μια φορά ακόμα, το ρόλο της αντικατασκοπίας αλλά και την σύνδεσή της με την κατασκοπία στην αντιμετώπιση κινδύνων ασφαλείας, στην υποστήριξη χάραξης πολιτικής / στρατιωτικής στρατηγικής κ.λ.

Θα μπορούσαμε να συνεχίσουμε αναφέροντας παραδείγματα από την αρχαία ελληνική και ευρωπαϊκή ιστορία, από τους νεότερους χρόνους, από τους σύγχρονους καιρούς κ.λ. Περιοριζόμαστε στα δύο ανωτέρω ελπίζοντας πως: α) είναι ικανά να καταδείξουν τη σύνδεση ενός στρατηγικού, πολιτικού ή στρατιωτικού, πλάνου με την έννοια «πληροφόρηση» και δη και την αντικατασκοπία, β) είναι χαρακτηριστικά του ιστορικού βάθους εντός του οποίου κινείται το συγκεκριμένο αντικείμενο και γ) τονίζουν πως έννοιες όπως «στρατηγική», «πληροφόρηση», «κατασκοπία / αντικατασκοπία» δεν αποτελούν εφευρήματα του ευρωπαϊκού και μόνο πνεύματος, αλλά, κάθε ιστορικού πολιτισμού.

Ερχόμενοι στο ενθάδε και νυν διαπιστώνουμε πως οι παραινήσεις του Σουν Τσου εξακολουθούν να είναι επίκαιρες όσον αφορά στο πολιτικό / στρατιωτικό σκέλος αναφοράς. Ωστόσο, τις τελευταίες δεκαετίες βρίσκουν πεδίο εφαρμογής και στον οικονομικό τομέα. Ο μελετητής Donald Crause έχει προβεί σε μια ενδιαφέρουσα σύνθεση μεταξύ «κλασικής» στρατηγικής και οικονομικού σχεδιασμού, άλλωστε, ο τίτλος του βιβλίου του, *Η Τέχνη του Πολέμου για Στελέχη Επιχειρήσεων*, είναι αρκούτσως δηλωτικός.

Ο συγγραφέας αναφέρει, μεταξύ άλλων, πως υπάρχουν τέσσερις πηγές παροχής πληροφοριών: οι γενικές πηγές, η εσωτερική πληροφόρηση, η αντικατασκοπία και οι «φυτεμένοι» πράκτορες ή «τυφλοπόντικες» (moles)²⁴². Ο ίδιος συνεχίζει λέγοντας πως καμιά δραστηριότητα, στον επιχειρηματικό τομέα, δεν συνδέεται τόσο πολύ με την επιτυχία όσο αυτή της συλλογής και απόδοσης πληροφορίας²⁴³.

Ειδικότερα, για την αντικατασκοπευτική δράση τονίζεται πως ένα αποτελεσματικό δίκτυο οικονομικής αντικατασκοπίας δίνει:

- Δυνατότητα ελέγχου αξιοπιστίας των παρεχομένων πληροφοριών.
- Δυνατότητα διαπίστωσης τού αν οι παραπλανητικές πληροφορίες που

²³⁹ Κολιόπουλος Κ., *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008, σ. 94

²⁴⁰ Πρόκειται για το συγγραφέα του *Arthashastra*. Πιστεύεται ότι έζησε μεταξύ 370 π.Χ. και 283 π.Χ. Θεωρείται πρωτοπόρος της οικονομικής και της πολιτικής επιστήμης. Για τους δυτικούς αποτελεί τον «Ινδό Μακιαβέλι», κατ' άλλους αντιπαραβάλλεται με τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη λόγω του πολιτικού του έργου. Το *Arthashastra* πραγματεύεται οικονομικά, διεθνών σχέσεων και στρατιωτικά ζητήματα. Ο Καουτίλια χρημάτισε διδάσκαλος του Chandragupta, του πρώτου αυτοκράτορα στην ιστορία της Ινδικής Υποηπείρου -βλέπε <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/313486/Kautilya> και <http://en.wikipedia.org/wiki/Chanakya> την 22 / 05 / 2012

²⁴¹ Kautilya, *Arthashastra*, μετάφραση στην αγγλική γλώσσα Shamasastri R., χ.τ., χ.χ., σ. 574

²⁴² Αναφέρετε κατ' ουσίαν στους διπλούς πράκτορες (αν και όχι απαραίτητως)

²⁴³ Donald Cr., *Η Τέχνη του Πολέμου για Στελέχη Επιχειρήσεων*, μετάφραση: Ναθαναήλ Ν., Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1998, σ. 155-156

διασπείραμε έχουν μεταδοθεί επιτυχώς.

- Δυνατότητα προστασίας του κατασκοπευτικού μας δικτύου.
- Δυνατότητα στρατολόγησης πρακτόρων του αντιπάλου για ίδιον όφελος^{244, 245} -συνεπώς, αντιμετώπισε το δίκτυο αντικατασκοπίας ως το πλέον σημαντικό κομμάτι της όλης διαδικασίας.

Εκ των αναφερομένων εύκολα συνάγεται ο ρόλος της πληροφόρησης στη χάραξη μιας οικονομικής / επιχειρηματικής στρατηγικής και αν δεχτούμε ως αντανάκλαση μιας χώρας την κοινωνία αυτής και τις δραστηριότητές της, τότε, αντιλαμβανόμαστε το ρόλο της πληροφορίας και σε επίπεδο κρατικής μακροοικονομικής πολιτικής.

Αλλά, δεν είναι μόνο το «κτίσιμο» της (όποιας) στρατηγικής που ενδιαφέρει κάποιο διεθνή (ή μη, συμπληρώνουμε) φορέα. Κατά τον Lowenthal ένας από τους κύριους λόγους ύπαρξης μιας υπηρεσίας πληροφοριών είναι η προειδοποίηση με σκοπό την αποφυγή στρατηγικού αιφνιδιασμού από αλλότριο παράγοντα²⁴⁶. Αλλά, τι σημαίνει *στρατηγικός αιφνιδιασμός*; Πολύ γενικά μπορούμε να πούμε πως στρατηγικός αιφνιδιασμός είναι ο, εκ του αντιπάλου, αιφνιδιασμός που θέτει σε κίνδυνο ζωτικής σημασίας εθνικά συμφέροντα οφειλόμενος σε έλλειψη προειδοποίησης^{247, 248}.

Κατά συνέπεια, όταν η συζήτηση περιστρέφεται γύρω από την υψηλή στρατηγική και τις υπηρεσίες εθνικής ασφαλείας μιας χώρας, πρέπει να περιλαμβάνει δύο αφετηρίες. Η πρώτη έχει να κάνει με τη δημιουργία και η δεύτερη με την πρόληψη. Μια υπηρεσία πληροφοριών δύναται να παράσχει στοιχεία που ευνοούν στο σχεδιασμό μιας εθνικής στρατηγικής ή στοιχεία που προειδοποιούν για τον κίνδυνο ενός στρατηγικού αιφνιδιασμού. Αν η κατασκοπία έχει συνδεθεί με τη δημιουργία και η αντικατασκοπία με την πρόληψη, τίποτα δεν υποχρεώνει σε προκαθορισμένους ρόλους, ευθύνες, καθήκοντα ή δικαιώματα.

²⁴⁴ Είναι ολοφάνερη η επιχειρησιακή ομοιότητα που οι αντικατασκοπευτικές δράσεις έχουν είτε αναφέρονται σε πολιτικό, είτε σε στρατιωτικό, είτε σε οικονομικό επίπεδο

²⁴⁵ Donald Cr., *Η Τέχνη του Πολέμου για Στελέχη Επιχειρήσεων*, μετάφραση: Ναθαναήλ Ν., Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1998, σ. 159

²⁴⁶ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 2

²⁴⁷ Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 8

²⁴⁸ Η λέξη / έννοια «αιφνιδιασμός» δεν γίνεται αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο από όλους τους μελετητές. Ο Ντέιβιντ Τουϊνγκ ορίζει ως στρατηγική αιφνιδιαστική επίθεση την καταφυγή σε πολεμικές επιχειρήσεις υψηλής έντασης τις οποίες δεν αναμένει ο αντίπαλος και εκ των οποίων τίθεται σε απειλή η ύπαρξη του τελευταίου. Προσωπικά θεωρούμε πως ο συγκεκριμένος ορισμός είναι αρκετά ικανοποιητικός. Σε γενικές γραμμές η πλειοψηφία των μελετητών συμφωνεί πως ένας στρατηγικός στρατιωτικός αιφνιδιασμός αποπειράται να προξενήσει στον αντίπαλο μια συντριπτική ήττα, αντιπροσωπεύει δε μια έντονη και άμεση απειλή που βάλει κατά των ζωτικών εθνικών συμφερόντων του. Η κατάσταση, επιπλέον, κατά την οποία ένα κράτος συλλαμβάνεται εξ απήνης από ένα άλλο κράτος σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής δεικνύει έναν ακόμα ορισμό (συμπληρώνουμε πως ένας αιφνιδιασμός σε επίπεδο υψηλής στρατηγικής δεν αφορά μόνο σε δράσεις πολεμικής υφής) -βλέπε Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 28-29

4.3 Οι «10 εντολές» μιας πετυχημένης αντικατασκοπευτικής δράσης

«O that thou hadst hearkened to my commandments! Then had thy peace been as a river, and thy righteousness as the waves of the sea»

«Και μόνο να είχατε αφουγκραστεί τις εντολές μου! Τότε, η ειρήνη θα κυλούσε σαν αστείρευτο ποτάμι και η δικαιοσύνη ατέλειωτη θα ήταν σαν τα κύματα του ωκεανού»
Ησαΐας 48:18

Ένα από τα πλέον αναγνωρισμένα άτομα στην κοινότητα των μυστικών υπηρεσιών είναι ο καθηγητής Olson James. Η αναμφισβήτητη πείρα του έχει να κάνει με το γεγονός της 25ετούς θητείας του στη CIA, μιας θητείας που έφτασε στο αποκορύφωμα όταν ο Olson ετέθη, το 1991, επικεφαλής του Counterintelligence Center²⁴⁹.

Εικόνα 7: Ο καθηγητής Olson M. James. (Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο <http://bush.tamu.edu/faculty/jolson/> την 25 / 05 / 2012)

Ο Olson πιστεύει πως κάποια πράγματα παραμένουν (ή πρέπει να παραμένουν) αναλλοίωτα ασχέτως συνθηκών και χρόνου. Κατ' αυτόν τον τρόπο θεωρεί πως μια πετυχημένη υπηρεσία αντικατασκοπίας πρέπει να τηρεί αδιαλείπτως κάποιους αΐδιους κανόνες, ο ίδιος έχει δομήσει τους εξής δέκα²⁵⁰:

- **1^{ος} κανόνας: Πέρνα στην επίθεση**

Μια υπηρεσία αντικατασκοπίας δεν μπορεί να στηριχτεί σε ένα παθητικό ή αμυντικό μοντέλο δράσης περιμένοντας την εξέλιξη των γεγονότων. Το κτίσιμο μιας αμυντικής περιμέτρου βασισμένης σε υψηλής τεχνολογίας

²⁴⁹ Ο καθηγητής Olson είναι ειδικός σε θέματα εθνικής ασφαλείας, μυστικών υπηρεσιών και διαχείρισης διεθνών κρίσεων. Διδάσκει στο Bush School ενώ έχει τιμηθεί με πλήθος βραβείων και εύφημων μνείων τόσο για τις υπηρεσίες του στον κλάδο των υπηρεσιών πληροφόρησης των ΗΠΑ όσο και για το διδακτικό του έργο -βλέπε στο <http://bush.tamu.edu/faculty/jolson/> την 25 / 05 / 2012

²⁵⁰ Οι συγκεκριμένοι κανόνες αφορούν, πρωταρχικώς, στις αμερικανικές υπηρεσίες αντικατασκοπίας. Ο καθηγητής Olson κατέληξε σ' αυτούς έχοντας κατά νου την εξυπηρέτηση της αντικατασκοπευτικής κοινότητας των ΗΠΑ. Μόλα ταύτα, είναι φανερό πως αποτελούν «μπούσουλα» τόσο για τις ανά τον κόσμο υπηρεσίες αντικατασκοπίας όσο και για το σύνολο των τμημάτων που απαρτίζουν μια υπηρεσία πληροφοριών

συστήματα ασφαλείας δεν μπορεί να αποσοβήσει τον κίνδυνο που προέρχεται από τον αντίπαλο κατάσκοπο. Μια υπηρεσία πληροφοριών χρήζει στρατολόγησης διπλών πρακτόρων με σκοπό τη διείσδυση στο αντίπαλο στρατόπεδο. Μέσω αυτών καθίσταται καλύτερα αντιμετωπίσιμος ο «άγνωστος άλλος».

Πρέπει να γίνει κατανοητό πως μπορεί να υπάρχουν φιλικά ξένα κράτη, αλλά, δεν υπάρχουν φιλικές ξένες υπηρεσίες πληροφοριών. Το «τεστάρισμα», ακόμα και υποτιθέμενων φιλικών υπηρεσιών, αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση μιας πετυχημένης πολιτικής ασφαλείας.

- **2^{ος} κανόνας: Τίμα τους ανθρώπους σου**

Οι άνθρωποι των υπηρεσιών αντικατασκοπίας δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς. Δεν λαμβάνουν τις προαγωγές που αξίζουν, την εκτίμηση που αρμόζει σ' αυτούς, την αναγνώριση που τους πρέπει. Θεωρούνται κομιστές κακών μαντάτων. Αν συλλάβουν έναν κατάσκοπο κατηγορούνται ότι δεν τον συνέλαβαν νωρίτερα. Αν δεν συλλάβουν κάποιον, τότε, κατηγορούνται ότι δεν κάνουν καλά τη δουλειά τους, ότι ξοδεύουν χωρίς αντίκρισμα το χρήμα του κρατικού κορβανά.

Το κλίμα πρέπει να αντιστραφεί. Οι άνθρωποι της αντικατασκοπίας πρέπει να απολαμβάνουν της εκτίμησης που τους αντιστοιχεί. Μόνο έτσι τα πλέον καλά μυαλά θα αποφασίσουν να ενταχθούν εντός μιας υπηρεσίας της οποίας η παρουσία στους σχεδιασμούς ενίσχυσης της εθνικής ασφαλείας κρίνεται απαραίτητη.

- **3ος κανόνας: Έχε τον έλεγχο**

Όταν μια υπηρεσία αντικατασκοπίας βγαίνει στο «δρόμο», τότε, δείχνει αν αξίζει ή όχι το «σήμα» της. Ο δρόμος αποτελεί το πεδίο μάχης κατά του όποιου αντιπάλου. Βγαίνοντας στην αρένα πρέπει να είσαι ο καλύτερος. Αν πρόκειται να χάσεις, τότε, καλύτερα να μην μπεις στο παιχνίδι με τον «άλλο».

Μια ικανή υπηρεσία πρέπει να παρακολουθεί τον αντίπαλο, να επιτηρεί τις ύποπτες, για συναλλαγές πρακτόρων, περιοχές, να διαθέτει σχέδιο κάλυψης μιας επιχείρησης που δεν πάει καλά, να καταγράφει τα γεγονότα και τους μετέχοντες σε αυτά, να διαθέτει στοιχεία και αποδείξεις.

Τα παραπάνω απαιτούν σκληρή εκπαίδευση, τεχνικά μέσα, σταθερά και μόνιμα σημεία επιτήρησης και υποστήριξης επιχειρήσεων κ.λ. Αν μια υπηρεσία δεν διαθέτει τα ανωτέρω, τότε, πρόκειται για μια υπηρεσία δεύτερης κλάσης που δεν έχει καμιά πιθανότητα να δράσει ικανοποιητικά σε μια «μεγάλη» περίπτωση.

- **4^{ος} κανόνας: Γνώριζε την ιστορία σου**

Το πεδίο της αντικατασκοπίας είναι ένα δύσκολο και επικίνδυνο πεδίο. Πολλοί ικανοί και καλοπροαίρετοι πράκτορες έχουν περιπέσει σε ανεπανόρθωτα σφάλματα. Οι αποτυχίες τους έχουν καταγραφεί αλλά σπάνια γίνονται μάθημα για τους νεότερους.

Πόσοι, άραγε, από τους σύγχρονους πράκτορες έχουν εντρυφήσει στην ιστορία της υπηρεσίας τους; Πόσοι έχουν καταναλώσει ικανά ποσά χρόνου στην εξέταση κραυγαλέων περιπτώσεων όπως αυτή του Ames; Πόσοι ενημερώνονται τακτικά για τις τρέχουσες εξελίξεις;

Καθήκον ενός συνετού πράκτορα CI είναι η μελέτη των αποτυχιών της αντικατασκοπίας, η κριτική ανάλυση αυτών, η μη επανάληψή τους.

Η συγκεκριμένη σπουδή παρέχεται, πλέον, μέσα από δεκάδες σεμινάρια που οι υπηρεσίες προσφέρουν στα στελέχη τους -μόλα ταύτα η προσωπική ενασχόληση και αναζήτηση δεν μπορεί να υποκατασταθεί.

- **5^{ος} κανόνας: Μην αγνοείς τη διαδικασία της ανάλυσης**²⁵¹

Τα τμήματα ανάλυσης αποτελούν, συνήθως, τα «αποπαίδια» των υπηρεσιών πληροφόρησης. Η έλλειψη ενδιαφέροντος και προσοχής καθίσταται φανερή εκ του γεγονότος πως κάθε υπηρεσιακό στέλεχος αφήνεται να αναλάβει το έργο του αναλυτού -τα πράγματα, όμως, δεν είναι τόσο απλά.

Το προσωπικό που δρα «έξω στο δρόμο» δεν πρέπει και δεν μπορεί να παράξει αναλυτικό έργο. Αυτό το καθήκον επαφίεται στα χέρια των ειδικών ερευνητών / αναλυτών -πρόκειται για άτομα πιο εγκεφαλικά από το μέσο όρο του δυναμικού μιας υπηρεσίας, πιο υπομονετικά, πιο μεθοδικά, λιγότερο νευρικά.

Όταν οι αναλυτές αφοσιώνονται απρόσκοπτα στο καθήκον τους τα αποτελέσματα καθίστανται εξαιρετικά. Αν και το συγκεκριμένο μήνυμα έχει περάσει στην κοινότητα των υπηρεσιών πληροφόρησης, ένα έλλειμμα ικανών αναλυτών εξακολουθεί να παρατηρείται.

- **6^{ος} κανόνας: Μην φέρεσαι υποτιμητικά στους άλλους**

Περισσότερη ζημιά, ενδέχεται, να προκαλέσει στην κοινότητα των υπηρεσιών πληροφόρησης και στο έργο της μια υπεροπτική στάση εκ μέρους ενός τμήματος αυτής (προς ένα άλλο ή άλλα τμήματα) παρά η δράση ενός αλλότριου προσώπου. Με λίγα λόγια, δεν υπάρχει κανείς λόγος κακολογίας της μιας υπηρεσίας ή υπουπηρεσίας έναντι της άλλης. Το καθήκον της αντικατασκοπίας είναι δύσκολο, τόσο δύσκολο που για να έρθει εις πέρας απαιτείται η αгаστή συνεργασία όλων των επιμέρους στοιχείων όπως και των δομών που, σε υψηλότερο επίπεδο, συνθέτουν μια υπηρεσία πληροφοριών.

- **7^{ος} κανόνας: Εκπαίδευση, εκπαίδευση, εκπαίδευση**

Το πεδίο της αντικατασκοπίας αποτελεί ένα πεδίο εντός του οποίου δραστηριοποιούνται άτομα «εξαιρετικών ικανοτήτων» -αυτές οι ικανότητες δεν εμφυτεύονται με κάποιο μαγικό τρόπο στο προσωπικό. Οι άνθρωποι της αντικατασκοπίας είναι γεγονός πως αντιλαμβάνονται / αναλύουν τις

²⁵¹ Αλλά, τι σημαίνει ανάλυση στην πράξη; Ας δώσουμε δύο παραδείγματα έστω με λίγη καθυστέρηση: Η λειτουργία προστασίας ενός δικτύου πληροφοριών συνθέτει μια περίπλοκη διαδικασία που περιλαμβάνει πλήθος εργασιών πριν την εξουδετέρωση ενός αντιπάλου πράκτορα. Ο πλέον ενδεδειγμένος τρόπος προστασίας είναι η αντικατασκοπευτική δράση εντός του αντιπάλου στρατοπέδου. Ωστόσο, ακόμα και αν διαθέτουμε έναν πληροφοριοδότη εντός αυτού, είναι πιθανόν να μας ενημερώσει π.χ. για οικεία διαβαθμισμένα ντοκουμέντα που βρέθηκαν στα χέρια του εχθρού χωρίς να γνωρίζει το άτομο-α που τα παρέδωσε-σαν. Ποιοι γνώριζαν περί των συγκεκριμένων ντοκουμένων; Δεύτερο παράδειγμα: σε περίπτωση αποτυχίας μιας επιχείρησης, τι μπορεί να συνέβη; Μίλησε κάποιος; Κάποιο σφάλμα ήταν η αιτία; Επρόκειτο για κάτι ανέλπисто, κάτι τυχαίο; Το τμήμα ανάλυσης μιας αντικατασκοπίας θα προσπαθήσει να βρει απαντήσεις στους ανωτέρω προβληματισμούς «σπάζοντας, αναλύοντας και συνθέτοντας» τις πρωτογενείς / ακατέργαστες πληροφορίες που, μέσω της διαδικασίας της συλλογής, πέρασαν στα χέρια του -βλέπε Shulsky A., Schmitt G., *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002, σ. 126-127

καταστάσεις διαφορετικά από συναδέλφους άλλων σχετικών υπηρεσιών -αυτό δεν αποτελεί παρά αποτέλεσμα εκπαίδευσης.

Είθισται να ακούγονται, εντός μιας υπηρεσίας, κουβέντες όπως: «δεν χρειαζόμαστε ένα ξεχωριστό τμήμα αντικατασκοπίας», «μπορούμε να τα καταφέρουμε μόνοι μας» κ.λ. -πρόκειται για τη συνταγή της σίγουρης αποτυχίας.

Αντικαταστάτες επαγγελματιών δεν υπάρχουν, οι επαγγελματίες «φτιάχνονται» μόνο μέσα από συγκεκριμένες διαδρομές. Οι τελευταίες μπορεί να είναι κοστοβόρες αλλά μόνον αυτές θα δημιουργήσουν το προσωπικό που θα αποδώσει σε ένα τμήμα αντικατασκοπίας το ποιοτικό επίπεδο που αρμόζει.

Αντικατασκοπία σημαίνει μια πλουραλιστική σύζευξη ικανοτήτων. Κατόπτευση πεδίου, ανάλυση, τεχνική υποστήριξη, διπλοί πράκτορες κ.λ. συναποτελούν το όλον. Καθένα από αυτά τα υποπεδία απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή και εκπαίδευση προκειμένου να αποδώσει τα απαιτούμενα, αυτή η εκπαίδευση δεν πρέπει να εκληφθεί ως έξοδο αλλά ως επένδυση.

- **8^{ος} κανόνας: Επέμεινε στο σχεδιασμό**

Το προσωπικό μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας δεν συνοδεύεται, συνήθως, από την καλύτερη φήμη. Θεωρείται πως ανακαλύπτει παντού εχθρούς, πως ανακατεύεται στα πόδια των άλλων κ.λ. Οι επικεφαλείς υπηρεσιών εκτός αντικατασκοπευτικής κοινότητας πιστεύουν, συνήθως, πως δεν χρήζουν βοήθειας από τις υπηρεσίες αντικατασκοπίας, πως μπορούν να καλύψουν οι ίδιοι τα του οίκου τους...*πως μπορεί μια υπηρεσία αντικατασκοπίας να προστατεύσει τις επιχειρήσεις μας τη στιγμή που δεν εμπλέκεται σ' αυτές, ρωτάνε.*

Το λάθος που κάνουν είναι καίριο. Δεν έχουν την ικανότητα να αντιληφθούν, να «ζυγίσουν» τους κινδύνους, αντιθέτως, τείνουν να τους υποτιμούν. Μια υπηρεσία αντικατασκοπίας πρέπει να επιλαμβάνεται των καταστάσεων ανά πάσα στιγμή. Δεν πρέπει να αφήνεται οικειοθελώς «απέξω», ούτε να περιμένει να προσκληθεί από την όποια υπηρεσία εθνικής ασφαλείας ή πληροφόρησης. Πρέπει να δρα αυτοβούλως.

Το προσωπικό μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας έχει καθήκον να παρακάμψει οποιοδήποτε εμπόδιο σταθεί μπροστά στο έργο του καταγράφοντας τις αντιδράσεις συναδέλφων άλλων υπηρεσιών. Αν δεν προβεί σ' αυτές τις ενέργειες και, στον ίδιο χρόνο, κάτι πάει λάθος, τότε, είναι βέβαιο πως θα εισπράξει το τίμημα της αποτυχίας άλλων υπηρεσιών και προσώπων.

- **9^{ος} κανόνας: Αν θες να προσφέρεις στην υπηρεσία μην ταυτίζεσαι μ' αυτήν**

Το καθήκον ενός πράκτορα CI είναι πολύπλοκο και ψυχοφθόρο. Η ταύτιση με την υπηρεσία μπορεί να καταλήξει σε πορεία οιονεί παράνοιας. Η εναλλαγή καθηκόντων αποτελεί βασικό κανόνα αποφυγής ψυχολογικού στρες. Αν ένας πράκτορας παραμείνει για χρόνια σε ένα πόστο, αν προσηλωθεί στην άγρια καθημερινή του ρουτίνα, αν ταυτιστεί μαζί του, τότε, ενδέχεται να ανακαλύπτει παντού εχθρούς, να δομεί αντιφατικές και συγκρουόμενες σκέψεις εντός ενιαίου πλαισίου, να μην πιστεύει σε κανέναν και τίποτα.

- **10^{ος} κανόνας: Μην τα παρατάς ποτέ**

Πρόκειται για τον τελευταίο και σημαντικότερο κανόνα του «αντικατασκοπευτικού δεκαλόγου». Η επιμονή (αλλά όχι η εμμονή) πρέπει να αποτελεί το κυριότερο χαρακτηριστικό του προσωπικού. Όρια στη δράση των αλλότριων κατασκόπων δεν υπάρχουν, κατά τον ίδιο τρόπο δεν πρέπει να υπάρχουν όρια στην απάντηση των κυνηγών τους. Όσοι επιβουλεύονται την εθνική ασφάλεια της χώρας πρέπει να γνωρίζουν πως ποτέ δεν θα απολαύσουν ένα περιβάλλον προσωπικής ασφαλείας, πως ποτέ δεν θα καταφέρουν να κοιμηθούν ήσυχοι.

Η επιμονή και μόνο η επιμονή θα αποκαλύψει τον επόμενο ρίψασπι, την επόμενη επίβουλη ενέργεια, την επόμενη κρίσιμη πληροφορία -πρόκειται για τη χαρακτηριστική ιδιότητα που μόνο ένα πιτ μπουλ και ένας πράκτορας της αντικατασκοπίας προσήκει να κατέχουν²⁵².

Οι ανωτέρω δέκα προτροπές δεν αποτελούν πανάκεια ή φάρμακο δια πάσα (αντικατασκοπευτική) νόσο και ασθένεια, ο ίδιος ο Olson το παραδέχεται. Επιπλέον, ίσως άλλοι ειδικοί διαφωνήσουν, ίσως προκρίνουν άλλες προτεραιότητες. Μόλα ταύτα σε ένα σημείο συμφωνούν όλοι ανεξαιρέτως, πρόκειται για την αναπόδραστη ανάγκη ύπαρξης μιας ικανής υπηρεσίας αντικατασκοπίας προς διασφάλιση του εθνικού συμφέροντος και ενίσχυση / αναβάθμιση του επιπέδου εθνικής ασφαλείας.

4.4 Περιστατικά πετυχημένης / αποτυχημένης (αντι)κατασκοπευτικής δράσης.

Κατανόηση της αξίας και του ρόλου των υπηρεσιών πληροφόρησης σε καιρό πολέμου και ειρήνης

Κλείνουμε το κεφάλαιο 4 με κάποιες ελάχιστες αναφορές σύγχρονων ιστορικών γεγονότων, γεγονότων ικανών να αποτυπώσουν την αξία του ρόλου των υπηρεσιών πληροφόρησης, και δη και αυτή των υπηρεσιών αντικατασκοπίας, στην διαδικασία δόμησης ικανών σχεδιασμών με σκοπό την προάσπιση της άμυνας και ασφαλείας ενός κράτους ή μιας συμμαχίας²⁵³. Αναφερόμαστε στις υπηρεσίες της αυτοκρατορικής και χιτλερικής Γερμανίας, της Σοβιετικής Ένωσης και του «δυτικού συνασπισμού» κατά τη διάρκεια του «μακρύ» 20^{ου} αιώνα.

Πρέπει να τονίσουμε πως σκοπός αυτού του υποκεφαλαίου δεν είναι η καταγραφή της ιστορικής διαδρομής των εν λόγω υπηρεσιών μέσα στο χρόνο. Σκοπός μας είναι η απόδοση μιας ιστορικής γεύσης στην πράξη στον αναγνώστη περί των υπηρεσιών πληροφόρησης και του απολύτως σημαντικού ρόλου που διαδραματίζουν σε καιρό τόσο πολέμου όσο και ειρήνης.

Τα παραδείγματά μας κινούνται γύρω από δράσεις πετυχημένων όσο και αποτυχημένων αντικατασκοπευτικών πολιτικών, στρατιωτικών, αλλά και μακροοικονομικών σχεδιασμών (ή, τελικά, μη σχεδιασμών). Αυτό δεν σημαίνει πως μια υπηρεσία που «γράφει» στο παθητικό της μια αποτυχία είναι απαραίτητα «κακή», ούτε βέβαια πως μια άλλη βαπτίζεται «καλή» λόγω μιας επιτυχίας. Οι αναφορές είναι

²⁵² Olson M. J., "The Ten Commandments of Counterintelligence", Studies in Intelligence, No. 11 (Fall/Winter 2001)

²⁵³ Πρέπει να τονίσουμε πως όταν αναφερόμαστε στην προάσπιση της εθνικής αμύνης και ασφαλείας ενός ή περισσότερων κρατών δεν αναφερόμαστε αποκλειστικά σε αμυντικούς σχεδιασμούς. Θέλουμε να πούμε πως η άμυνά μας (και κατ' επέκταση η απομάκρυνση του κινδύνου που ο αντίπαλος αντιπροσωπεύει) μπορεί να εξυπηρετηθεί και από μια επιθετική ενέργεια, άλλωστε, η καλύτερη άμυνα, υπό δεδομένων συνθηκών, είναι η επίθεση

περισσότερο τυχαίες παρά σκοπεύουν στην απόδοση ευσήμων ή μη στη μία ή στην άλλη πλευρά.

4.4.1 Η περίπτωση της Γερμανίας. Αποτυχίες εν καιρώ πολέμου

Από έναρξης Α΄ Π. Π. μέλημα της αυτοκρατορικής Γερμανίας ήταν πως θα κρατηθούν οι ΗΠΑ εκτός πολέμου. Από την άλλη μεριά οι Βρετανοί ήθελαν την υπερατλαντική χώρα εντός της σύρραξης. Η Βρετανία είχε καταφέρει να διακόψει τη γερμανική επικοινωνία με την ήπειρο της Αμερικής, μια επικοινωνία που καθίστατο δυνατή μέσω ενός υπερατλαντικού επικοινωνιακού γερμανικού καλωδίου που διέτρεχε τον Ατλαντικό. Οι Γερμανοί αναγκάστηκαν να προβούν σε επικοινωνίες μέσω «συρμάτων» άλλων χωρών που διέτρεχαν τα βρετανικά ύδατα ή μέσω ραδιοεπικοινωνιών. Οι δύο οδοί δεν ελέγχονταν από τη Γερμανία. Η Βρετανία κατόρθωσε να υποκλέψει και να αποκωδικοποιήσει μηνύματα που μεταφέρονταν είτε μέσω υποθαλάσσιων καλωδίων είτε μέσω ραδιοσυχνοτήτων. Το γερμανικό λάθος έγκειται στη σιγουριά περί του αδιαβλήτου των επικοινωνιών. Η γερμανική αντικατασκοπία δεν φρόντισε να επιβεβαιώσει, ή όχι, αυτή την πεποίθηση μέσω διείσδυσης στις βρετανικές μυστικές υπηρεσίες. Κατ' αυτό τον τρόπο η γερμανική πρόταση συμμαχίας στο Μεξικό, το 1917, εναντίον των ΗΠΑ έγινε βρετανικό απόκτημα. Η Βρετανία αμέσως ενημέρωσε τον πρόεδρο Ουίλσον καταδεικνύοντας τις επιβουλές γερμανικές σκέψεις²⁵⁴. Η Αμερική βρέθηκε ακόμα ένα βήμα πιο κοντά στον πόλεμο. Αν η γερμανική αντικατασκοπία είχε προστατεύσει τις φίλιες επικοινωνίες ή είχε εξουδετερώσει τη δράση της βρετανικής κατασκοπίας, ενδέχεται, η Αμερική να καθυστερούσε την είσοδό της στον πόλεμο. Σε μια τέτοια περίπτωση η μεγάλη γερμανική αντεπίθεση του 1918 θα διεξάγετο, πιθανόν, υπό άλλων όρων.

Οι πτωχές γερμανικές επιδόσεις στον τομέα της αντικατασκοπίας συνεχίστηκαν και κατά τη διάρκεια του Β΄ Π. Π. Η γερμανική αντικατασκοπία απέτυχε να αποκαλύψει το ρόλο του Richard Sorge, ενός Σοβιετικού κατασκόπου, που κατάφερε να διεισδύσει στη γερμανική πρεσβεία του Τόκιο. Εκπληκτικό είναι το γεγονός πως ο συγκεκριμένος πράκτορας κατείχε θέση ρεπόρτερ σε μεγάλη γερμανική εφημερίδα καθώς και το ότι οι Γερμανοί γνώριζαν για το αριστερό του παρελθόν και τη Ρωσίδα μητέρα του. Μέχρι τη σύλληψή του, το φθινόπωρο του 1941, ο Sorge κατάφερε να περάσει στη Μόσχα πληροφορίες που κατεδείκνυαν την ιαπωνική πρόθεση για δραστηριοποίηση στον Ειρηνικό και όχι στα ανατολικά σοβιετικά σύνορα. Αποτέλεσμα τούτου υπήρξε η μετακίνηση μονάδων του κόκκινου στρατού από την ανατολή στη δύση προς αντιμετώπιση των γερμανικών στρατευμάτων. Τελικά, ο

²⁵⁴ Η όλη επιχείρηση υποκλοπής και αποκρυπτογράφησης ανετέθη και εκτελέσθη από το περίφημο «Δωμάτιο 40». Πιο συγκεκριμένα, η γερμανική πρόταση προς το Μεξικό αφορούσε σε ενέργειες που θα ανελάμβανε το τελευταίο προκειμένου να κρατήσει τις ΗΠΑ απασχολημένες στην ήπειρό τους. Το Μεξικό θα λάμβανε, ως αντάλλαγμα, το Τέξας, το Νέο Μεξικό και την Αριζόνα (καλύτερα, θα ανακτούσε) -βλέπε Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 21. Γεγονός είναι πως, προσωπικά, δεν διακρίνουμε τον τρόπο δια του οποίου κάτι τέτοιο θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί. Προφανώς, το Μεξικό έχοντας την ίδια με μας απορία απείχε από κάθε ουσιαστική πράξη.

Όσον αφορά στο «Δωμάτιο 40», και στην αξία ενός ικανού αντικατασκοπευτικού τμήματος, αναφέρουμε πως ήταν το ίδιο που πληροφόρησε τις βρετανικές αρχές για την γερμανική πρόθεση αιφνιδιασμού ενός τμήματος του βρετανικού στόλου κατά την ίδια περίοδο (Α΄ Π΄). Κατ' αυτόν τον τρόπο οι Βρετανοί έστειλαν ολόκληρο το στόλο τους προς αντιμετώπιση του εχθρού αν και η συνάντηση των δύο στόλων, στα ανοικτά της δυτικής ακτής της Δανίας στις 31 Μαΐου 1916 και η επακόλουθη Ναυμαχία της Γιουτλάνδης (της μοναδικής μεγάλης ναυμαχίας του πολέμου), ήταν μάλλον τυχαία -βλέπε Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 19

χειμώνας του 1941-42 και η σοβιετική απόκριση στις πληροφορίες Sorge καθήλωσαν τον Χίτλερ βοηθώντας στην έναρξη της αντίστροφης μέτρησης εις βάρος της Γερμανίας²⁵⁵.

4.4.2 Δύο απίστευτες επιτυχίες σε πολεμική περίοδο

Στις 30 Απριλίου 1943 και περί τις 09:30 τοπική ώρα, στην ισπανική ακτή της Χουέλβα ξεβράστηκε ένα πτώμα. Επρόκειτο για το υποτιθέμενο πτώμα του Βρετανού ταγματάρχη των Βασιλικών Πεζοναυτών Γουίλιαμ Μάρτιν -στην πραγματικότητα ένα εκπληκτικό σχέδιο παραπλάνησης με την κωδική ονομασία *Operation Mincemeat* βρισκόταν εν εξελίξει (ως τμήμα του ευρύτερου σχεδίου εισβολής στη Σικελία με την κωδική ονομασία *Operation Husky*). Σκοπό αποτελούσε η εξαπάτηση των Γερμανών όσον αφορά στην τοποθεσία απόβασης των συμμαχικών δυνάμεων στην ευρωπαϊκή Μεσόγειο. Η επιχείρηση είχε αποφασιστεί να λάβει χώρα στη Σικελία, ωστόσο το όλο σχέδιο αποπροσανατολισμού έπειθε πως οι δυτικοί θα εισέβαλαν στην Πελοπόννησο (Καλαμάτα), είτε, εναλλακτικά, στην Σαρδηνία, είτε και στις δύο περιοχές ταυτοχρόνως²⁵⁶.

Το πλάνο ήταν απλό στη σύλληψη, δύσκολο στην πράξη. Στο νεκρό σώμα του «ταγματάρχη Μάρτιν» είχε δεθεί (με αλυσίδα γύρω από τη μέση της σορού) ένας χαρτοφύλακας που περιείχε, υποτίθεται, τα σχέδια εισβολής των συμμάχων στην Πελοπόννησο (ή / και στη Σαρδηνία). Τα σχέδια έπρεπε να φτάσουν σε γερμανικά χέρια με τρόπο που δεν θα κινούσε υποψίες χειραγώγησης.

Η επιχείρηση ήταν καλομελετημένη. Τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο ένα βρετανικό αεροπλάνο με πλήρωμα δύο πιλότους είχε καταρριφθεί σε περιοχή ανοικτά των ισπανικών ακτών. Ωστόσο, υποτίθεται πως υπήρχε και τρίτο άτομο στην άτρακτο, επρόκειτο για τον «ταγματάρχη Μάρτιν»²⁵⁷. Η σορός αφέθηκε τις πρωινές ώρες της 30^{ης} Απριλίου 1943 ανοικτά της Χουέλβα από το βρετανικό υποβρύχιο *HMS Seraph* και με τον άνεμο να πνέει προς την ακτή.

²⁵⁵ Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 9-10

²⁵⁶ Τόσο ο έλεγχος της Μεσογείου και των υδάτινων δρόμων μεταξύ Ευρώπης και Αφρικής όσο και η αποκαθήλωση του Άξονα από την ιταλική χερσόνησο αποτελούσαν διακαή συμμαχικό πόθο. Για να επιτευχθεί αυτό έπρεπε να ελεγχθεί κάποιο κομβικό σημείο με τη Σικελία να αποτελεί την ιδανική λύση. Βέβαια, τόσο η κατοχή της Πελοποννήσου όσο και αυτή της Σαρδηνίας παρείχαν την ευχέρεια ικανών στρατηγικών σχεδιασμών

²⁵⁷ Μάλιστα, προκειμένου να πεισθούν οι γερμανικές αρχές πως ο θάνατος είχε προέλθει από πνιγμό μετά την κατάρριψη του αεροπλάνου, οι Βρετανοί φρόντισαν ώστε η σορός του «ταγματάρχη Μάρτιν» να ανήκει σε κάποιο άτομο που πέθανε από πνευμονία (και, άρα, είχε συσσωρευτεί μεγάλη ποσότητα υγρού στους πνεύμονές του). Περαιτέρω, και προκειμένου να μην προχωρήσουν σε ενδελεχή έλεγχο και νεκροψία οι ισπανικές ιατροδικαστικές αρχές, ο «ταγματάρχης Μάρτιν» έφερε επάνω του μια εικόνα του αγίου Χριστοφόρου. Οι Ισπανοί, ως καθολικοί, αποφάσισαν πως μια σορός που ανήκει, επίσης, σε καθολικό δεν χρήζει νεκροψίας εφόσον τα αίτια του θανάτου εμφανίζονταν ξεκάθαρα. Ο δεμένος με αλυσίδα, γύρω από τη μέση της σορού, χαρτοφύλακας δεν κινούσε υποψίες καθώς αυτός ο τρόπος πρόσδεσης και μεταφοράς διαβαθμισμένων εγγράφων συνηθιζόταν σε μακρινά ταξίδια. Επιπλέον, ο βαθμός του ταγματάρχη δικαιολογούσε την εύρεση τόσο σημαντικών εγγράφων πάνω στον «Μάρτιν». Περιττό να πούμε πως η σορός ανήκε σε άτομο του οποίου η ηλικία ταίριαζε με τη μέση ηλικία ενός στρατιωτικού αυτής της βαθμίδας

Εικόνα 8: Το βρετανικό υποβρύχιο HMS Seraph που μετέφερε και άφησε τη σορό του «ταγματάρχη Μάρτιν» ανοιχτά της Χουέλβα τον Απρίλιο του 1943. (Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7_%CE%9A%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CF%82_η_02/06/2012)

Η βρετανική αντικατασκοπία γνωρίζοντας τις άριστες σχέσεις των γερμανικών μυστικών υπηρεσιών με τις ισπανικές αρχές ήλπισαν πως ο χαρτοφύλακας θα έφτανε μέσω των τελευταίων στις πρώτες. Πράγματι έτσι έγινε αν και οι Ισπανοί προθυμοποιήθηκαν να παραδώσουν ότι βρέθηκε πάνω στη σορό στον Βρετανό υποπρόξενο που στάθμευε στην περιοχή. Ο τελευταίος, ενημερωμένος, πρότεινε την αποστολή των ευρημάτων στην Βρετανία δια της επίσημου υπηρεσιακής οδού ελπίζοντας πως οι Γερμανοί κατάσκοποι θα αδράξουν την ευκαιρία να οικειοποιηθούν, έστω για λίγο, τα στοιχεία που κόμιζε ο «Μάρτιν» ενώ αυτά θα βρίσκονταν σε κάποια ισπανική υπηρεσία εν αναμονή του ταξιδιού επιστροφής (τη στιγμή μάλιστα που οι Βρετανοί βομβάρδιζαν τις ισπανικές αρχές με αγωνιώδη, υποτίθεται, αιτήματα περί άμεσου αποστολής των συλλεγομένων στοιχείων). Ακριβώς έτσι συνέβη. Όταν ο χαρτοφύλακας έφτασε στο Λονδίνο διαπιστώθηκε ότι είχε παραβιαστεί -οι Γερμανοί είχαν τσιμπήσει το δόλωμα.

Η γερμανική πλευρά τελικά εξαπατήθηκε. Η διαταγή ενίσχυσης των μέσων γύρω από τις περιοχές της Καλαμάτας και την Σαρδηνία ήταν άμεση όπως άμεση ήταν η μεταφορά δύο θωρακισμένων μεραρχιών από το ανατολικό μέτωπο στην Ελλάδα ένα μήνα μόλις πριν τη μεγαλύτερη μάχη θωρακισμένων του Β' Π. Π. και της όλης στρατιωτικής ιστορίας, τη μάχη του Κουρσκ²⁵⁸. Οι Γερμανοί διέσπειραν τις δυνάμεις τους σε αχρείαστα σημεία ενώ από την άλλη οι σύμμαχοι προετοιμάζονταν να χτυπήσουν αλλού. Το σχέδιο εξαπάτησης των Γερμανών από την βρετανική αντικατασκοπία, έστω και με δόση τύχης, είχε πετύχει, η απόβαση στη Σικελία στις 9 Ιουλίου 1943 εξελίχθη καλώς²⁵⁹.

²⁵⁸ Πρόκειται για τη μεγαλύτερη μάχη τεθωρακισμένων της στρατιωτικής ιστορίας. Έλαβε χώρα κατά τον Ιούλιο και Αύγουστο του 1943 γύρω από την περιοχή του Κουρσκ, 450 χιλιόμετρα νοτίως της Μόσχας. Η λήξη της μάχης και η γερμανική ήττα σηματοδότησε το τέλος των επιθετικών προσπαθειών του Χίτλερ και το πέρας της, ξεκάθαρης πλέον, επιθετικής πρωτοβουλίας στη σοβιετική πλευρά -βλέπε *Battle of Kursk* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Kursk τη 24 / 06 / 2012.

Βέβαια η εξέλιξη της μάχης του Κουρσκ έχει να κάνει και με ένα άλλο γεγονός. Πρόκειται για το γεγονός της γνώσης των γερμανικών σχεδίων από μέρους των Σοβιετικών. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι τελευταίοι άρχισαν τις προετοιμασίες τέσσερις μήνες πριν τη μάχη διασπείροντας στην περιοχή 40.000, αντιαρματικές και κατά προσωπικού, νάρκες. Είναι εκπληκτικό πως οι Ρώσοι γνώριζαν ακόμα και την έναρξη της γερμανικής επιχείρησης στις 5 Ιουλίου του 1943. Έτσι άνοιξαν πυρ δέκα λεπτά νωρίτερα εξαπολύοντας ταυτόχρονα μια μαζική αεροπορική επίθεση -βλέπε Κράουντι Τ., *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γ., Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007, σ. 427. Προφανώς, οι υπηρεσίες πληροφοριών και η αντικατασκοπία των συμμάχων είχαν δουλέψει περίφημα

Ας εξετάσουμε τώρα την, ίσως, σημαντικότερη δυτική επιτυχία αντικατασκοπευτικής δράσης. Πρόκειται για το περίφημο Operation Fortitude Plan. Ομιλούμε για την παραπλάνηση που πέτυχαν οι συμμαχικές δυνάμεις έναντι των Γερμανών με απώτερο σκοπό την επιτυχή έκβαση της απόβασης στη Νορμανδία (1944). Η αμερικανική και βρετανική αντικατασκοπία έπεισε την γερμανική κατασκοπία πως το Καλέ (σχεδόν διακόσια χιλιόμετρα βόρεια του πραγματικού σημείου απόβασης) δείκνυε την περιοχή των επιχειρήσεων²⁶⁰. Αν και η γερμανική κατασκοπία υπέθετε την περιοχή της Νορμανδίας ως υποψήφια για ένα τέτοιο εγχείρημα, οι δυτικές υπηρεσίες εκμεταλλεύτηκαν την απόλυτη εγγύτητα της περιοχής με τις βρετανικές νότιες ακτές καταφέροντας να ξεγελάσουν την χιτλερική κατασκοπία (που είχε φτάσει, αλήθεια είναι, κοντά στην αποκάλυψη του πραγματικού σημείου δράσης). Παρόμοια (διαρκή) επιτυχία, συνδεδεμένη μάλιστα με το Operation Fortitude Plan, δεικνύει το (ευρύτερο) σχέδιο Operation Double Cross (βλέπε σ. 76). Βάση του απετέλεσε η σύλληψη Γερμανών πρακτόρων σε βρετανικό έδαφος και η αναγκαστική συνεργασία που τους επιβλήθηκε (όποιος δεν συνεργάστηκε, απλά, εκτελέστηκε). Η βρετανική αντικατασκοπία, μέσω αυτού, παραπληροφόρουσε συστηματικά τη γερμανική κατασκοπία. Το σχέδιο κατέτεινε στην τελειότητα από τη στιγμή που οι Βρετανοί ήταν σε θέση να γνωρίζουν αν η παραπληροφόρηση πετύχαινε καθώς τόσο οι εξαναγκασμένοι, προς διπλή πρακτόρευση, Γερμανοί όσο και ο σχεδιασμός επικοινωνιακών υποκλοπών με το κωδικό όνομα Ultra απέδιδαν καρπούς²⁶¹.

Επιστρέφοντας στο Operation Fortitude Plan, η μεθόδευση και κατεύθυνση των υποτιθέμενων απόρρητων πληροφοριών (που έφταναν στα γερμανικά χέρια) κατεδείκνυαν, όπως αναφέραμε, τη βορειότερη γαλλική ακτή ως την περιοχή εισβολής των συμμαχικών δυνάμεων. Περαιτέρω, υποθετικές προετοιμασίες λάβαιναν χώρα στα βρετανικά παράλια. Επρόκειτο για προετοιμασίες που επέτρεπαν την κατόπτευσή τους από τη γερμανική κατασκοπία χωρίς να κινούν υποψίες παραπλάνησης -ήταν τόσο κρυφές ώστε να δικαιολογούν ένα σχέδιο επίθεσης και τόσο φανερές ώστε να επιτρέπουν την αποκάλυψή τους.

Όταν επιχειρήθηκε η απόβαση στις 6 Ιουνίου 1944, με το κωδικό όνομα D-day, η έκπληξη των συμμάχων είχε να κάνει με το γεγονός της ελαχίστης γερμανικής παρουσίας στην περιοχή και με τίποτα άλλο (ακόμα και αυτοί οι ίδιοι δεν είχαν συλλάβει την επιτυχία του σχεδίου τους και το μέγεθος της παραπληροφόρησης εντός της οποίας είχαν εγκλωβιστεί οι Γερμανοί). Η όλη επιχείρηση «παίχτηκε» στο επιχειρησιακό και τακτικό πεδίο πολέμου μεταξύ μυστικών υπηρεσιών. Αν οι γερμανικές υπηρεσίες είχαν αποκαλύψει τα αντίπαλα σχέδια, τότε, το συμμαχικό σχέδιο, κατά πάσα πιθανότητα, θα αποτύχανε. Η ευφυΐα και ο τέλειος σχεδιασμός /

²⁵⁹ Βλέπε *Επιχείρηση Κιμάς* στο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7_%CE%9A%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CF%82 και

Operation Mincemeat στο http://www.bbc.co.uk/history/topics/operation_mincemeat τη 02 / 06 / 2012

²⁶⁰ Μάλιστα, το συγκεκριμένο πλάνο έπεισε τους Γερμανούς πως όχι μόνο το Καλέ ήταν υποψήφιο για να δεχτεί τη συμμαχική εισβολή αλλά και, ως δεύτερη επιλογή, μια άλλη τεράστια περιοχή που οριοθετείτο μεταξύ Γερμανίας και Νορβηγίας. Όπως γίνεται αντιληπτό η διασπορά των γερμανικών δυνάμεων υπήρξε κάτι παραπάνω από ανεπανόληπτη και ίσως ακραία -βλέπε *Operation Fortitude* στο <http://www.inventej.net/pages/fortitude/fortitude.htm> τη 03 / 06 / 2012

²⁶¹ Είναι εκπληκτικό πως το σχέδιο ξεκίνησε με τη σύλληψη από τις βρετανικές υπηρεσίες αντικατασκοπίας του διπλού, προς όφελος της Γερμανίας, Ουαλού πράκτορα Arthur Owens. Συνολικά δεκατρείς Γερμανοί πράκτορες, από αυτούς που η βρετανική υπηρεσία συνέλαβε σε βρετανικό έδαφος, δεν συνεργάστηκαν και εκτελέστηκαν, ωστόσο, το νούμερο αυτών που υπέκυψαν στις απαιτήσεις της MI5 ξεπέρασε τους σαράντα -βλέπε West N., «Double Cross - MI5 in World War Two» στο http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/mi5_ww2_01.shtml τη 03 / 06 / 2012

συντονισμός των υπηρεσιών αντικατασκοπίας των δυτικών εξαπάτησαν τη γερμανική πλευρά²⁶². Το όλο αποτέλεσμα αποδεικνύει καταφανέστατα τι σημαίνει πετυχημένη επιθετική αντικατασκοπευτική δράση για τα συμφέροντα ενός κράτους / μιας συμμαχίας σε καιρό πολέμου όπως και το τι αρνητικό μπορεί να επιφέρει μια, επίσης αντικατασκοπευτική, αδράνεια.

Εικόνα 9

Εικόνα 10

Στις εικόνες 9 και 10 παρατηρούμε ομοιώματα (dummy) τανκ λίγο πριν και μετά την τοποθέτησή τους στα, απέναντι από το Καλέ, βρετανικά παράλια. Όλα υπόκειντο στους κανόνες εξαπάτησης, εκ μέρους των συμμάχων, εις βάρος των Γερμανών και εν όψει της απόβασης στην Νορμανδία. (Οι εικόνες έχουν αντigramφεί από τους ιστότοπους <http://www.inventej.net/pages/fortitude/fortitude.htm> και <http://en.wikipedia.org/wiki/File:DummyShermanTank.jpg> την 03 / 06 / 2012)

²⁶² Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 17-18 και *Operation Fortitude* στο <http://www.inventej.net/pages/fortitude/fortitude.htm> τη 03 / 06 / 2012

4.4.3 Η αποτυχία των Αμερικανών, η επιτυχία των Σοβιετικών. Υπηρεσίες πληροφοριών και ψυχρός πόλεμος

Αποτυχίες έχουν καταγράψει σαφώς και οι δυτικές υπηρεσίες. Μία από αυτές εγγράφεται λόγω της διαρκούς αδυναμίας τους να αποτρέψουν τη σοβιετική προσπάθεια συλλογής πληροφοριών σχετικά με την παραγωγή όπλων μαζικής καταστροφής αμέσως μετά τη λήξη του Β΄ Π. Π. Το σοβιετικό δίκτυο διείσδυσε εντός αμερικανικών και βρετανικών υπηρεσιών και επιστημονικών κοινοτήτων εξασφαλίζοντας τις πληροφορίες που χρειαζόταν. Το γεγονός πως αργά ή γρήγορα οι Σοβιετικοί θα αποκτούσαν την «βόμβα» δεν αποτελεί άλλοθι για την αδράνεια / αποτυχία των δυτικών υπηρεσιών αντικατασκοπίας.

Από κει και πέρα, και καθ' όλη τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, οι σοβιετικές υπηρεσίες επέδειξαν μια αξιοσημείωτη ικανότητα εισχώρησης στη δυτική επιστημονική κοινότητα. Κατάφεραν να συλλέξουν πληροφορίες για δυτικά projects σχετικά με εξοπλισμούς και άλλες εφαρμογές, πληροφορίες που απάλλασσαν τις σοβιετικές επιστημονικές ομάδες από καταβολή χρόνου και χρήματος. Από την άλλη πλευρά, ακριβώς αυτή η ροή πληροφοριών προς ανατολάς ανάγκαζε τη δύση, και κυρίως την Αμερική, σε αγώνα δρόμου προς επίτευξη νέων τεχνολογικών καινοτομιών. Κάτι τέτοιο επιφέρει άγχος στην πλευρά που οδηγεί την κούρσα αναγκάζοντάς τη σε προσπάθεια υπέρβασης του εαυτού της (καθώς δεν μπορεί να προστατεύσει τα κεκτημένα) όπως και κεφαλαιακή αιμορραγία. Πως θα μπορούσε να αποφευχθεί η κατάσταση; Μέσω της δράσης μιας «καλής» αντικατασκοπίας.

Είναι γεγονός πως μια ικανή υπηρεσία ήταν η σοβιετική υπηρεσία. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 συνέλαβε Σοβιετικούς πράκτορες που δούλευαν για λογαριασμό της CIA και του FBI (βλέπε Επίμετρο 1). Πως είχαν συλλεχθεί οι πληροφορίες; Η συγκεκριμένη ερώτηση βασάνιζε τις αμερικανικές υπηρεσίες καταδεικνύοντας πως στον πόλεμο των κατασκόπων η αντικατασκοπία αποτελεί τη βασίλισσα του «παιχνιδιού». Μια υπεύθυνη αντικατασκοπία προστατεύει τόσο τα κρατικά σχέδια / μυστικά όσο και τη φίλια κατασκοπευτική δράση. Μια φτωχή επίδοση διαγράφει τον κίνδυνο μη προστασίας κρατικών σχεδιασμών, σημαίνει παραχώρηση πεδίου δράσης στον αντίπαλο²⁶³.

Θεωρούμε πως η καταγραφή των ελαχίστων ανωτέρω αποτελεί εδραίο επιχείρημα περί της σημασίας μιας πετυχημένης αντικατασκοπευτικής δράσης. Τι θα συνέβαινε αν οι εν λόγω γερμανικές υπηρεσίες παρουσιάζονταν ικανότερες κατά τη διάρκεια των δύο μεγάλων πολέμων; Τι θα συνέβαινε αν το σχέδιο Operation Double Cross είχε αποκαλυφθεί; Σίγουρο είναι πως δεν γνωρίζουμε, και μόνο αυτό λέει πολλά.

Περαιτέρω, και όσον αφορά σε μακροοικονομικούς σχεδιασμούς, τι θα συνέβαινε αν οι αμερικανικές υπηρεσίες εμφανίζονταν καλύτερα προετοιμασμένες στον πόλεμο με τις σοβιετικές αντίστοιχες; Τι θα συνέβαινε, σε πολιτικό επίπεδο, αν οι πρώτες προστάτευαν επαρκώς τους ανθρώπους τους εντός του σοβιετικού εδάφους; Αν κάτι τέτοιο λάβαινε χώρα, μήπως η σοβιετική κατάρρευση επισπεύδονταν; Και πάλι δεν γνωρίζουμε καθώς, αν και η επιτυχία της μίας υπηρεσίας αποτελεί, φαινομενικά τουλάχιστον, αποτυχία της άλλης, τα κρυφά ατού των πρακτόρων παραμένουν κρυφά.

²⁶³ Godson R., *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001, σ. 11-12, 15

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Φτάνοντας προς το τέλος του κύριου σώματος της μελέτης θεωρούμε πως ο ρόλος της αντικατασκοπίας, ως προς την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας και άμυνας μιας χώρας, έχει γίνει φανερός. Ενδεικτικά αναφέρουμε πως μια υπηρεσία αντικατασκοπίας:

- Προστατεύει ευαίσθητα κρατικά δεδομένα και διαβαθμισμένες πληροφορίες / περιοχές εθνικού ενδιαφέροντος από επίβουλες ενέργειες όπως κλοπή, διαρροή κ.λ. από όπου και αν προέρχονται.
- Επιφορτίζεται με τη διατήρηση βάσεων δεδομένων που πρέπει να παραμείνουν υπό καθεστώς μυστικότητας και απόλυτης ασφαλείας.
- Αναγνωρίζει εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους που απειλούν το δίκτυο πληροφοριών ως σύνολο (κατασκοπία /αντικατασκοπία / υπηρεσίες κρατικής και εθνικής ασφαλείας), αλλά, και την κρατική λειτουργία, κοινωνική ασφάλεια κ.λ.
- Αδρανοποιεί / εξουδετερώνει ενέργειες αντιπάλων υπηρεσιών, κρατών κ.λ. που σκοπό έχουν τη διείσδυση εντός «απαγορευμένων περιοχών υψίστης εθνικής σημασίας».
- Συλλέγει στοιχεία και ευαίσθητα δεδομένα που αφορούν σε ξένες μυστικές υπηρεσίες, κράτη, διεθνείς οργανισμούς, ομάδες ή μεμονωμένα άτομα κ.λ. στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό (σε συνεργασία ή μη με άλλες υπηρεσίες) και σχετίζονται με απειλές κατά της εθνικής / κρατικής ασφαλείας.
- Καταπολεμά την τεχνολογική κατασκοπία του αντιπάλου (Πολυεπίπεδη Αντικατασκοπία -MDCI)
- Ελέγχει, παρακολουθεί, προλαμβάνει, συλλαμβάνει (ενδεχομένως και υπό όρους) προσωπικό που δραστηριοποιείται υπέρ ξένων δυνάμεων και εις βάρος της χώρας.
- Διεισδύει εντός ξένων υπηρεσιών ανακαλύπτοντας πληροφορίες, αποκαλύπτοντας σχεδιασμούς (πολιτικούς, στρατιωτικούς, οικονομικούς) κ.λ. που αφορούν στη χώρα.
- Μатаιώνει, εξουδετερώνει, καταστρέφει εχθρικά πλάνα.
- Χειραγωγεί και εξαπατά τον αντίπαλο (υπηρεσία, κράτος κ.λ.).
- Αντεπιτίθεται.
- Εξασφαλίζει, υποστηρίζει τη φίλιο επιχειρησιακή μυστική δράση.
- Συμμετέχει / συνεπικουρεί, εμμέσως πλην σαφώς, στη διανομή της πληροφορίας προς τους αρμοδίους φορείς συμβάλλοντας στη λήψη αποφάσεων και στη χάραξη κρατικών / εθνικών σχεδιασμών (πολιτικών, στρατιωτικών, οικονομικών, ασφαλείας κ.λ.)²⁶⁴.

²⁶⁴ Πρέπει να τονίσουμε, προς αποφυγή παρανοήσεων, πως μια υπηρεσία αντικατασκοπίας δεν εμπλέκεται άμεσα στη διανομή της πληροφορίας στην πολιτική ηγεσία ή / και στη χάραξη εθνικών σχεδιασμών μέσω διαδικασιών λήψεως αποφάσεων. Τα συγκεκριμένα καθήκοντα εμπίπτουν κατά βάσει στη συμβολή των υπηρεσιών κατασκοπίας. Η όποια συλλογή και ανάλυση στοιχείων, εκ μέρους της αντικατασκοπίας, σχετίζεται και μόνο με το λεγόμενο «αντικατασκοπευτικό κύκλο εργασιών» και τα καθήκοντα αυτού. Ωστόσο, η δράση της αντικατασκοπίας και το αποτέλεσμα αυτής διαχέεται σε κάθε τι που έχει να κάνει με την αποστολή μιας υπηρεσίας πληροφοριών (κατασκοπία, μυστική δράση, απόδοση πληροφορίας, συμμετοχή στη χάραξη εθνικών σχεδιασμών κ.λ.). Υπό αυτή την έννοια αποδεχόμαστε την, με έμμεσο τρόπο, συμμετοχή μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας σε διαδικασίες που δεν την αφορούν σε αυστηρό υπηρεσιακό επίπεδο

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η επίτευξη αυτού που νοούμε με τον όρο *εθνική ασφάλεια* έχει να κάνει με ακύρωση κινδύνων που αντιπροσωπεύουν τόσο κάποιοι δρώντες του διεθνούς συστήματος κρατών όσο κάποιες ομάδες ή άτομα που δραστηριοποιούνται γύρω από φαινόμενα όπως η διεθνής τρομοκρατία, το trafficking, το λαθρεμπόριο όπλων και ναρκωτικών κ.λ. Πρόκειται για απειλές που είτε βάλουν άμεσα κατά της οντότητας ενός έθνους και σχετίζονται με τη διεθνή πολιτική ή το ευρύτερο πεδίο των διεθνών σχέσεων, είτε περνάνε μέσα από τους κώδικες και τους δρόμους του οργανωμένου ή κοινού εγκλήματος. Πως μπορεί μια κρατική μονάδα να αντιμετωπίσει αυτές τις προκλήσεις; Αναμφισβήτητα, πρώτο βήμα δεικνύει η πληροφόρηση και γνώση γύρω από αυτές.

Πράγματι, η ανάγκη κατοχής πληροφοριών, ανέκαθεν και στην εποχή μας, κρίνεται απαραίτητη. Μέσω αυτών διαμορφώνεται η πραγματική εικόνα της κατάστασης που πρέπει να αντιμετωπίσουμε ενώ σχηματοποιούνται οι δράσεις που πρέπει να ακολουθηθούν προκειμένου σε, πρώτη φάση, να πετύχουμε την αποτροπή ή την εξουδετέρωση του όποιου κινδύνου και, σε δεύτερη, να προβούμε, ενδεχομένως, σε μια ικανή αντεπίθεση.

Κατά τον Lowenthal οι υπηρεσίες πληροφοριών και τα τμήματα αντικατασκοπίας υπάρχουν για να υποστηρίζουν ακριβώς αυτές τις (εθνικές) αναγκαιότητες, δράσεις και πολιτικές. Όποια άλλη εμπλοκή κρίνεται άσκοπη, παράτυπη ή έκνομη. Για τον συγκεκριμένο μελετητή, τέσσερις θεωρούνται οι κύριοι λόγοι ύπαρξης αυτών των υπηρεσιών:

α) Αποφυγή στρατηγικού αιφνιδιασμού²⁶⁵: Πρώτιστος σκοπός μιας υπηρεσίας

²⁶⁵ Στο σημείο αυτό θα προβούμε σε μια μικρή παρέκβαση θεωρώντας πως αξίζει να κάνουμε μια στάση στο ζήτημα του *στρατηγικού αιφνιδιασμού*. Γιατί καταφεύγει ένα κράτος σε στρατηγικό αιφνιδιασμό; Σύμφωνα με τη θεωρία της *Διεθνούς Δομής* των δομικών ρεαλιστών, αυτό γίνεται για τέσσερις λόγους:

- Ο πρώτος είναι αμυντικής φύσεως. Το κράτος που αιφνιδιάζει αναμένει επίθεση από τον αντίπαλο και αποφασίζει να επιτεθεί πρώτο δίδοντας ένα κτύπημα παρεμποδιστικού ή προληπτικού χαρακτήρος.
- Ο δεύτερος λόγος έχει να κάνει με την πρόθεση του αιφνιδιάζοντα να κερδίσει έναν πόλεμο σε σύντομο χρονικό διάστημα θέλοντας να αποφύγει μια παρατεταμένη σύρραξη.
- Ο τρίτος λόγος (συνδεδεμένος με τον δεύτερο) σχετίζεται με την επιθυμία του επιτιθέμενου να νικήσει καταβάλλοντας το ελάχιστο δυνατό κόστος.
- Ο τέταρτος λόγος δομείται υπό της αδυναμίας επίτευξης νίκης μέσω άλλου δρόμου, με την ασθενέστερη πλευρά να καταφεύγει σε στρατηγικό αιφνιδιασμό (ως πολλαπλασιαστή ισχύος) προκειμένου να αντισταθμίσει την αδυναμία της. Όπως γίνεται αντιληπτό ο δεύτερος, ο τρίτος και ο τέταρτος λόγος είναι επιθετικής φύσεως.

Από την άλλη μεριά, και σύμφωνα με τη θεωρία της *Εσωτερικής Δομής* των νεοκλασικών ρεαλιστών, ένα κράτος προβαίνει σε στρατηγικό αιφνιδιασμό για δυο λόγους:

- Ο πρώτος σχετίζεται με συμφέροντα που έχει ή έχουν κάποιο ή κάποια κέντρα ισχύος στο εσωτερικό της χώρας που αναλαμβάνει επίθεση.
- Ο δεύτερος έχει να κάνει με προδιαθέσεις ως αποτέλεσμα ιστορικών μνημών παρελθοντικών πετυχημένων παρομοίων εγχειρημάτων –για όλα αυτά βλέπε Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 65-69.

Ωστόσο, κατά πόσο είναι εύκολο να αποφευχθεί ένας στρατηγικός αιφνιδιασμός τη στιγμή που κάποια αντικειμενικά προβλήματα ή παθολογίες δυσκολεύουν το έργο των μυστικών υπηρεσιών του κράτους-στόχου; Επιγραμματικά, και επιλεκτικά, αναφέρουμε κάποιες από αυτές:

α) Το φαινόμενο του θορύβου: Πρόκειται για το γεγονός της ύπαρξης πολλαπλών σημάτων προειδοποίησης που χαρακτηρίζονται ως ανταγωνιστικά μεταξύ τους, αντιφατικά ή και άχρηστα δυσχεραίνοντας ή και συσκοτίζοντας το έργο των υπηρεσιών.

πληροφοριών είναι η εξουδετέρωση / εκμηδένιση απειλών κατά της εθνικής ασφαλείας. Πρόκειται για στόχο που κάποιες φορές δεν καθίσταται εφικτός (βλέπε αιφνιδιασμό Αμερικής στο Περλ Χάρμπορ, αιφνιδιασμό Ισραήλ στον πόλεμο με τους Άραβες το 1973, αιφνιδιασμό Βρετανίας στην περίπτωση των νήσων Φώκλαντ κ.λ.). Βέβαια, ο στρατηγικός αιφνιδιασμός δεν πρέπει να συγχέεται με τον τακτικό αιφνιδιασμό -ο δεύτερος θεωρείται απειλή μικρότερης εμβέλειας σε σχέση με τον πρώτο.

β) Βάσεις δεδομένων / μακροχρόνια ειδίκευση: Η θητεία των κυβερνητικών παραγόντων είναι, λίγο-πολύ, δεδομένη. Ο εξερχόμενος (π.χ. υπουργός) μεταβιβάζει το «φάκελό» του στον επόμενο. Μόλα ταύτα, ο αριθμός παρεχομένων στοιχείων και πληροφοριών γύρω από κάποιο θέμα είναι, ενδεχομένως, μικρότερος από τον αριθμό που διαθέτει (για το ίδιο θέμα) μια υπηρεσία πληροφοριών καθώς η συλλογή σχετικών στοιχείων ενδέχεται να λαμβάνει χώρα χρόνια ή δεκαετίες. Επιπλέον, η γνώση που διαθέτει μια τέτοια υπηρεσία είναι αρτιότερη καθώς το δυναμικό της, και πρωτίστως το υψηλότερα ιστάμενο, διατηρείται ενεργό, συνηθέστατα, για χρονικά διαστήματα που μπορεί να φτάσουν δεκαετίες ξεπερνώντας σε χρονική διάρκεια τη θητεία όποιου κυβερνητικού παράγοντα.

γ) Υποστήριξη πολιτικών δράσεων: Η πολιτική διαδικασία χρήζει ροής στοχευμένων, έγκυρων και έγκαιρων πληροφοριών. Οι μυστικές υπηρεσίες επιφορτώνονται με αυτό το καθήκον. Οι συγκεκριμένες υπηρεσίες δεν επεμβαίνουν στη διαμόρφωση πολιτικής, αυτό είναι έργο του πολιτικού κατεστημένου. Οι παρεχόμενες πληροφορίες ενδέχεται να επηρεάσουν τις πολιτικές δράσεις. Η γνώμη ενός ειδικού μπορεί να ζητηθεί από την πολιτική ηγεσία. Ίσως γίνει αποδεκτή, ίσως απορριφθεί.

δ) Ανάγκη μυστικότητας: Υπάρχουν πληροφορίες, τρωτότητες, μέθοδοι δράσης που επιθυμούμε να κρατήσουμε εν κρυπτώ. Υπάρχουν πληροφορίες που επιθυμούμε να ανακαλύψουμε. Τις συγκεκριμένες υπευθυνότητες και αποστολές αναλαμβάνουν οι μυστικές υπηρεσίες²⁶⁶.

Κατά τον Παύλο Αποστολίδη, αντικείμενο των υπηρεσιών εσωτερικής ασφαλείας υπήρξε, και συνεχίζει να είναι, η υπεράσπιση του κράτους, η προάσπιση του Συντάγματος και της κυβέρνησης έναντι εσωτερικών και εξωτερικών απειλών που

β) Την ύπαρξη δομικού μειονεκτήματος: Σχετίζεται με το γεγονός της ανάληψης πρωτοβουλιών από τον αντίπαλο σε άγνωστο χρόνο αποδίδοντας στον τελευταίο το πλεονέκτημα της «χρονικής διαφοράς» τη στιγμή που επιφέρει στις μυστικές υπηρεσίες του κράτους-στόχου το μειονέκτημα της «χρονικής καθυστέρησης».

γ) Την επίδραση της πολιτικής: Ο όρος αναφέρεται στην τάση ορισμένων υπηρεσιών πληροφόρησης να καταλήγουν σε εκτιμήσεις αρεστές στην πολιτική ηγεσία της χώρας.

δ) Τη στεγανοποίηση: Ο όρος αναφέρεται στην έλλειψη διυπηρεσιακής ή και ενδοϋπηρεσιακής ροής πληροφοριών (για λόγους ασφαλείας) με αποτέλεσμα το μη σχηματισμό ολοκληρωμένης εικόνας απειλής.

ε) Το Σύνδρομο του Ψεύτικου Συναγερμού: Μ' αυτόν τον όρο περιγράφεται η κατάσταση αδρανείας στην οποία μπορεί να περιπέσουν οι μυστικές υπηρεσίες λόγω επανειλημμένων ψευδών σημάτων, προειδοποιήσεων και άσκοπων συναγερμών. Αποτέλεσμα τούτου αποτελεί η υπονόμηση της δεκτικότητας των υπηρεσιών και του κράτους-στόχου σε αυθεντικά σημάδια και προειδοποιήσεις -βλέπε Κολιόπουλος Κ., *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 93-106.

Οι συγκεκριμένες δυσκολίες ωθούν ορισμένους μελετητές να υποστηρίζουν πως ένας στρατηγικός αιφνιδιασμός είναι σχεδόν αδύνατον να αντιμετωπιστεί ανεξαρτήτως από την ποιότητα προειδοποίησης που έχει στη διάθεσή του το κράτος-στόχος. Από την άλλη μεριά, άλλοι μελετητές υποστηρίζουν πως μια καλής ποιότητας προειδοποίηση μπορεί να αποσοβήσει έναν στρατηγικό αιφνιδιασμό -όπως και να έχει η αποφυγή ενός τέτοιου χτυπήματος, όταν αρχίσει να εκδηλώνεται, δεν είναι μια εύκολη υπόθεση

²⁶⁶ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 2-5

εκδηλώνονται στην επικράτεια της χώρας. Συνεπώς, όπως έχουμε ήδη αναφέρει στην αρχή της μελέτης, μια αντικατασκοπευτική υπηρεσία εντάσσεται στο πλαίσιο των υπηρεσιών ασφαλείας αναλαμβάνοντας αμυντικές αποστολές -αυτή είναι η ειδοποιός διαφορά από τις υπηρεσίες κατασκοπείας των οποίων η δραστηριότητα αναπτύσσεται αποκλειστικά εκτός επικρατείας της φίλιας χώρας²⁶⁷. Βέβαια, μια υπηρεσία ασφαλείας ενέχεται σε ευρύτερες αποστολές όπως αυτή της καταδίωξης της εσωτερικής τρομοκρατίας ή του οργανωμένου εγκλήματος -όπως και να έχει το ζήτημα, όλες οι σχετικές συναρμόδιες υπηρεσίες (κατασκοπίας, αντικατασκοπίας, κρατικής ασφαλείας κ.λ.) αποτελούν κομμάτι των υπηρεσιών πληροφόρησης με αρμοδιότητες που, ενίοτε, εμπλέκονται δημιουργώντας, δυστυχώς, επιχειρησιακά προβλήματα²⁶⁸.

Η λειτουργία μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας δεν είναι απρόσκοπτη. Κάποιες από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει έχουν να κάνουν με:

- Τη φύση του καθήκοντος και του αντιπάλου.
- Τους εσωτερικούς κινδύνους και ατέλειες (αποσκιρτήσεις, έλλειψη υποδομών, μειωμένοι προϋπολογισμοί κ.λ.).
- Την κόπωση, την έλλειψη προσοχής, την πίεση χρόνου.
- Την εσωστρέφεια, την καχυποψία, τον ανταγωνισμό μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών που, υπό κανονικών συνθηκών, θα έπρεπε να συνεργάζονται ομαλά και συντονισμένα.
- Τον διαφορετικό τρόπο αντίληψης και λειτουργίας αυτών (των υπηρεσιών).
- Τις σχέσεις με τις πολιτικές ηγεσίες.
- Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο.
- Τους ενδεδειγμένους τρόπους διεξαγωγής των επιχειρήσεων.
- Τις σχέσεις με φίλιες και αντίπαλες υπηρεσίες.

Αλλά, ποια η προσωπικότητα των ανθρώπων των μυστικών υπηρεσιών; Αν και η ερώτηση αποτελεί αφ' εαυτής ερέθισμα για μια ξέχωρη μελέτη, θεωρούμε πως ενδείκνυται, και πρέπει, να πούμε, έστω στον επίλογο, δυο λόγια (και ως πρόγευση στο Επίμετρο 1). Η ανάπτυξη των μυστικών υπηρεσιών κατά τον 20^ο αιώνα έδωσε το

²⁶⁷ Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 7 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 26 / 06 / 2012

²⁶⁸ Πράγματι, μια αμυντικού χαρακτήρα υπηρεσία ασφαλείας προβαίνει σε αποστολές που σχετίζονται με την αντικατασκοπία, την αντιανατρεπτική δράση, την αντιδολιοφθορά και την αντιπροπαγάνδα (πέρα από δράσεις που αφορούν στο βαρύ ποινικό έγκλημα -βλέπε ΕΥΠ καθώς και το περίφημο βαλίσάκι της σε σχέση με την καταδίωξη του βαρέους τύπου κοινού ή οργανωμένου εγκλήματος). Ωστόσο, για πολλούς, είναι δυσδιάκριτη η ανάγκη ύπαρξης μιας τέτοιας υπηρεσίας ανεξάρτητης από την υπεύθυνη, για την τήρηση της δημόσιας τάξης, αστυνομική αρχή. Η εξήγηση που δίδεται έχει να κάνει με: α) την επιθυμία των εκάστοτε κυβερνήσεων να έχουν μια απ' ευθείας και ανεξάρτητη πληροφόρηση για το εύρος των κινδύνων που απειλούν την εσωτερική κρατική σταθερότητα, β) την ανεξαρτησία που απολαμβάνουν αυτού του είδους οι υπηρεσίες, μια ανεξαρτησία που επιτρέπει τη διεξαγωγή μυστικής εσωτερικής δράσης τη στιγμή που μια τέτοια (δράση) δεν είναι ανεκτή στα πλαίσια λειτουργίας των αστυνομικών αρχών. Επιπλέον το γεγονός της μη ύπαρξης τακτικών μεταθέσεων στα αστυνομικά ή στρατιωτικά πρότυπα συμβάλει στην εξειδίκευση των στελεχών τους και γ) την ανάγκη συντονισμού όλων των συναρμοδίων υπηρεσιών. Περαιτέρω, οι καχύποπτοι πιστεύουν ότι η ύπαρξη αυτών των υπηρεσιών καθίσταται απαραίτητη λόγω της τάσης που συχνά εκδηλώνουν οι κυβερνήσεις να τις χρησιμοποιούν προς ίδιον όφελος εκμεταλλευόμενες τις υψηλές δυνατότητες που αυτές προσφέρουν (π.χ. για παρακολούθησεις, υποκλοπές συνδιαλέξεων κ.λ. ατόμων που δεν εμπλέκονται σε καταστάσεις απειλητικές για την εθνική ασφάλεια, αλλά, δραστηριοποιούνται εντός πολιτικών παιγνίων αδιαφόρων, εν πολλοίς, για το ευρύ κοινωνικό σύνολο) -για όλα αυτά βλέπε Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 7 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 26 / 06 / 2012

έναυσμα για τη δημιουργία μιας φιλολογίας γύρω από τις επιχειρήσεις της κατασκοπίας και της αντικατασκοπίας. Βέβαια, οι σχετικές κινηματογραφικές ταινίες και δημοφιλή μυθιστορήματα εμφανίζουν τους, διαφόρων ειδών, πράκτορες ως άτομα εξαιρετικών ικανοτήτων στην υπηρεσία είτε του εγκλήματος είτε του νόμου. Τα πράγματα, όμως, δεν είναι ακριβώς έτσι. Ο Allen Dulles, υποδιευθυντής της CIA κατά την περίοδο 1953-1961, συνόψισε τις ικανότητες των στελεχών των μυστικών υπηρεσιών ως εξής:

...για να δημιουργήσουμε μια αποτελεσματική υπηρεσία πληροφοριών πρέπει να έχουμε στις θέσεις κλειδιά ανθρώπους αποφασισμένους να κάνουν τη δουλειά τους σκοπό της ζωής τους και όχι μια ευκαιριακή απασχόληση. Το να υπηρετεί κανείς στις μυστικές υπηρεσίες δεν πρέπει να θεωρείται απλώς ένα σκαλοπάτι για προαγωγή σε μια θέση στις στρατιωτικές υπηρεσίες ή σε κάποιο άλλο κλάδο της κυβέρνησης. Η υπηρεσία πρέπει να διευθύνεται από μια σχετικά μικρή, αλλά επίλεκτη ομάδα ανδρών, που θα έχουν το πάθος της ανωνυμίας και θα είναι διατεθειμένοι να παραμείνουν στη συγκεκριμένη θέση τους. Πρέπει να αναζητούν την ανταμοιβή τους πρωτίστως στην ίδια τη δουλειά τους, και στις υπηρεσίες που προσφέρουν στην κυβέρνηση, και όχι στις δημόσιες επιδοκimasίες²⁶⁹.

Αν ο τυπικός και αξιόπιστος πράκτορας μιας υπηρεσίας πληροφοριών καλύπτει τις ανωτέρω προϋποθέσεις, τι συμβαίνει με το άτομο που αποφασίζει να δράσει κατά της ίδιας του της χώρας; Πιστεύεται πως η δράση του οφείλεται σε αλληλεπικαλυπτόμενους λόγους όπως οι ιδεολογικές του πεποιθήσεις, ο χρηματισμός, ο εκβιασμός, αλλά, και η ανάγκη εκπλήρωσης των ψυχοπνευματικών αναγκών της προσωπικότητάς του. Ο Graham Greene, στην εισαγωγή που έγραψε στα απομνημονεύματα του περίφημου Kim Philby, ενός Άγγλου πράκτορα στην υπηρεσία των Σοβιετικών (βλέπε υποσημείωση 309), διευκρίνισε τη φύση της ιδεολογικής ταύτισης του Kim με το ανατολικό καθεστώς με τα ακόλουθα λόγια:

...ήταν ο λογικός φανατισμός ενός ανθρώπου ο οποίος, αφού βρήκε κάποτε μια πίστη, δεν ήταν διατεθειμένος να τη χάσει εξ' αιτίας των αδικιών ή των αγριότητων που διαπράττουν τα πλανεμένα ανθρώπινα όργανα.

Ο τύπος της προσωπικότητας του ατόμου που διατίθεται να στρατολογηθεί ως όργανο μιας ξένης δύναμης, εξετάζεται από τον Harris Smith, έναν πρώην ερευνητή / αναλυτή της CIA. Ο Smith παρατήρησε πως τέτοιου είδους άτομα είναι, συνήθως, νευρωτικά άτομα ελκόμενα από μυστικές επιχειρήσεις που συνεπάγονται το μυστήριο, τη συγκίνηση, τη μηχανορραφία και τη δράση. Ο πρώην αξιωματούχος των βρετανικών υπηρεσιών πληροφόρησης J. C. Masterman περιγράφει τους κατασκόπους που υπηρετούν σε δύο ή περισσότερα στρατόπεδα ως άτομα...που έχουν τη φυσική προδιάθεση να ζουν σ' αυτόν τον παράξενο κόσμο της κατασκοπίας και της εξαπάτησης, και που προσκολλούνται με την ίδια ευκολία στην μία ή στην άλλη πλευρά, αρκεί να ικανοποιείται η ανάγκη τους για περιπέτειες ενός μάλλον μακάβριου τύπου. Για τον Kim Philby, πρώτο καθήκον ενός διπλού πράκτορα αποτελεί...η ανάγκη τελειοποίησης όχι μόνο της πλασματικής ιστορίας που χρησιμοποιεί ως κάλυψη, αλλά και η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του σε αντιστοιχία με την κάλυψη αυτή.

Βέβαια, πρέπει να σημειώσουμε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι με ολοκληρωμένη προσωπικότητα και κοινή λογική δύσκολα θα αποδέχονταν τη ζωή ενός διπλού πράκτορα που σκοπό έχει την παροχή υπηρεσιών στη δύναμη που επιβουλεύεται την ίδια του την πατρίδα²⁷⁰. Είναι αυτό καθησυχαστικό; Σε κάποιο βαθμό, είναι, αλλά, όχι

²⁶⁹ Κουλουμπής Θ., *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Ν., Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995, σ. 232-233

²⁷⁰ ο.π., σ. 233-234

απολύτως καθώς αναφερόμαστε στους περισσότερους ανθρώπους και όχι σε όλους -οι περιπτώσεις των Ames και Hanssen το αποδεικνύουν.

Μια άλλη ερώτηση είναι η εξής: αποτελούν οι υπηρεσίες πληροφοριών αναπόσπαστο στοιχείο της πολιτικής διαδικασίας; Κατά βάσει ναι. Ωστόσο, την ίδια στιγμή ενσκήπτουν ορισμένες αδυναμίες. Η πρώτη έχει να κάνει με την τάση να εκλαμβάνουμε τα αποτελέσματα μιας, κατά τα άλλα, ενδελεχούς ανάλυσης ως αδιαμφισβήτητα ακόμα και αν έρχονται σε σύγκρουση με αυτό που λέμε «κοινή λογική». Κάτι τέτοιο, πολλές φορές, δεν αποδεικνύεται σοφό. Δεύτερον, έχουν καταγραφεί περιπτώσεις κατά τις οποίες το αποτέλεσμα μιας ανάλυσης δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα ακόμα και αν τα στοιχεία που έχουν αναλυθεί είναι ξεκάθαρα. Π.χ. οι δεκατρείς αποικίες της Β. Αμερικής πράγματι παρουσιάζονταν αδύναμες μπροστά στη Βρετανία, πράγματι αντιμετώπιζαν το εσωτερικό πρόβλημα των Ινδιάνων, ωστόσο, νίκησαν στον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας. Αν υπήρχαν υπηρεσίες πληροφοριών εκείνη την εποχή θα είχαν, πιθανότατα, καταλήξει στο συμπέρασμα πως ουδέποτε κάτι τέτοιο θα συνέβαινε (θεωρούμε πως κατ' αναλογία κάτι παρόμοιο συνέβη με την Ελληνική Επανάσταση του 1821). Τρίτον, υπάρχει τάση να θεωρούμε πως ο «άλλος», ο «αντίπαλος», θα αντιδράσει όπως εμείς σε μια δεδομένη περίπτωση. Πιστεύουμε ότι η αντίδρασή μας είναι ορθολογική, συνεπώς, αποτελεί δείγμα δράσης κάθε ορθολογικού δρώντα. Ωστόσο, μια κίνηση που για μας χαρακτηρίζεται ορθολογική για κάποιον άλλο ίσως δεν είναι, επιπλέον, πρέπει να γίνει κατανοητό πως όλοι οι δρώντες δεν συμπεριφέρονται με ορθολογικό τρόπο. Η επίθεση στο Περλ Χάρμπορ δεν δείχνει μια κατανοητή, μια ορθολογική δράση, παρόλα αυτά έλαβε χώρα. Τέταρτον, και ίσως σημαντικότερο, οι πολιτικοί παράγοντες μπορούν να αγνοήσουν κάθε προσφερόμενη, εκ μέρους των μυστικών υπηρεσιών, πληροφορία²⁷¹. Περαιτέρω, η όλη διαδικασία χαρακτηρίζεται από τη δυσκολία που ο καθένας αντιμετωπίζει προκειμένου να μετατρέψει μια ακατέργαστη, και πολλές φορές αμφιβόλου ποιότητας πληροφορία, σε πληροφόρηση / γνώση. Το υλικό που συλλέγεται φιλτράρεται με σκοπό την κατάληξη του «αποστάγματος» στην πολιτική ηγεσία όχι ως απλή ενημέρωση (δεν πρόκειται για ενημέρωση δελτίου ειδήσεων ή δελτίου τύπου) αλλά ως εργαλείο σχεδιασμών και δράσης. Κατ' αυτόν τον τρόπο ενδέχεται να αποδοθεί λάθος είτε λόγω εσφαλμένων τελικών εκτιμήσεων, είτε λόγω προσπάθειας χειραγώγησης της τελικής πολιτικής απόφασης εκ μέρους των «πρακτόρων». Από την άλλη μεριά, ενδέχεται η πολιτική ηγεσία να μην αποδώσει την ενδεδειγμένη προσοχή στο παρεχόμενο, εκ μέρους των μυστικών υπηρεσιών, νέο υλικό είτε λόγω εμπλοκής της σε συγκεκριμένα συμφέροντα, είτε λόγω πολιτικής ακαμψίας, είτε λόγω γενικότερης απροσεξίας, βιασύνης, ανικανότητας κ.λ.

Αν η ανωτέρω ανάλυση είναι σωστή γίνεται σαφές πως ένα μέρος της παγκόσμιας ιστορίας έχει επηρεαστεί από τη δράση των μυστικών υπηρεσιών και των τμημάτων τους. Πολλοί θεωρούν το συγκεκριμένο έργο κατακριτέο, ωστόσο, υποθέτουμε πως μέσα σ' αυτή την ομάδα δεν βρίσκεται κανένας που πιστεύει στη ρεαλιστική θεωρία. Τα εθνικά συμφέροντα, πολλές φορές, χρήζουν παρανόμων ενεργειών και δράσεων και κανείς, μάλλον, δεν πιστεύει πως τέτοιες ενέργειες δεν θα λάβουν χώρα και στο μέλλον. Θεωρείται, λοιπόν, απαραίτητη η ύπαρξη ικανών υπηρεσιών πληροφόρησης προκειμένου να χαλυβδωθεί το αίσθημα ασφαλείας ενός έθνους.

Με τι δεν έχει να κάνει μια υπηρεσία πληροφοριών; Ακούγεται οξύμωρο αλλά μια τέτοια υπηρεσία δεν αναζητά την απόλυτη αλήθεια διότι, απλά, δεν υπάρχει απόλυτη αλήθεια. Η εμπειρία έχει καταδείξει πως αλήθεια «ολοκληρωτικών στάνταρτ» δεν

²⁷¹ Lowenthal M., *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, ΗΠΑ, σ. 7-8

καταγράφεται. Πρόκειται για ένα κυνήγι «σχετικής ή κατά προσέγγιση αλήθειας» ή «σχετικής ή κατά προσέγγιση πραγματικότητας» (proximate reality) ή ίσως, όπως ορισμένοι φιλόσοφοι έχουν υπαινιχθεί, για μια πορεία όχι προς την αλήθεια, αλλά, προς το λιγότερο ψέμα καθώς πάντα (θα) υπάρχει κάποιο αδιόρατο κενό. Δυστυχώς, οι ειδικοί θεωρούν πως ακόμα και η καλύτερη ανάλυση δεν μπορεί να αγγίξει το *απόλυτο είναι* μιας κατάστασης, ίσως γιατί αυτό, απλά, δεν υφίσταται.

Όλα αυτά επουδενί απαξιώνουν την προσπάθεια μιας υπηρεσίας πληροφοριών. Πληροφόρηση και γνώση της κατάστασης δεικνύουν τα πρώτα βήματα μιας διαδικασίας που κάποια στιγμή, αν κριθεί απαραίτητο, θα καταλήξει σε δράση. Οι μυστικές υπηρεσίες γνωρίζοντας αυτήν την πραγματικότητα προσπαθούν να συνθέσουν σε ένα *όλον* αποσπάσματα που καλούνται να συλλέξουν. Όσο πιο καλά κάνουν τη δουλειά τους τόσο πιο αξιόπιστα εφόδια παρέχονται στην πολιτική ηγεσία προκειμένου να αντιμετωπίσει τις όποιες προκλήσεις με αυξημένες πιθανότητες επιτυχίας. Επιπλέον, πρέπει να γίνει κατανοητό πως η χρηματοδότηση που σκοπό έχει την ενίσχυση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των «υπηρεσιών» δεν αποτελεί δαπάνη χρήματος του κρατικού κορβανά αλλά επένδυση. Πρόκειται για μια επένδυση που αφορά στην ενίσχυση ενός «μυστικού στρατού», ενός στρατού που πολεμά εντός του κρυφού, ακήρυχτου και ατέρμονος πολέμου πληροφοριών που διεξάγεται ανάκαθεν μεταξύ των εθνών.

Κατά τη διάρκεια των ετών, και επιστρέφοντας στις υπηρεσίες αντικατασκοπίας, έχει παρατηρηθεί ότι, πολλές φορές, το συγκεκριμένο τμήμα εκλαμβάνεται ως παραπαίδι του όλου συστήματος πληροφοριών. Ωστόσο, για τον έμπειρο μελετητή αυτό δεν δικαιολογείται. Η αντικατασκοπία αποτελεί την κορωνίδα των μυστικών υπηρεσιών και αυτό διότι αν κάποιος σχεδιασμός ξεκινά από κάποιο σημείο, αυτό το σημείο είναι η άμυνα ή, αλλιώς, η αποτρεπτική λειτουργία και η ανασχετική ικανότητα, η πληρότητα της οπισθοφυλακής και το αίσθημα σιγουριάς της διατήρησης των κεκτημένων. Η αντικατασκοπία προασπίζει αυτές τις αναγκαιότητες και μάλιστα με τρόπο που παρέχει δυνατότητες επιτυχούς αντεπίθεσης και υποστήριξης του κύριου επιθετικού μηχανισμού δηλαδή των υπηρεσιών κατασκοπίας και των ομάδων που εμπλέκονται σε κρυφή δράση ή, στο επόμενο στάδιο, ανοικτή επίθεση -μια καλή υπηρεσία κατασκοπίας, λένε οι ειδικοί, υποστηρίζεται από μια ακόμα καλύτερη υπηρεσία αντικατασκοπίας.

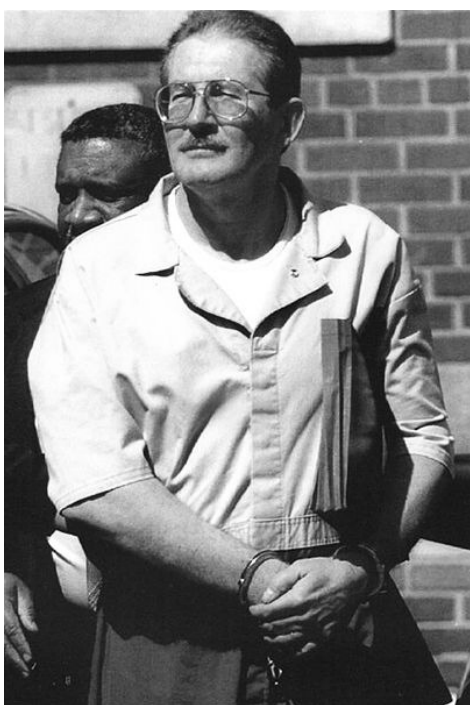
Ο επίλογος αυτός, είναι φανερό, δεν έχει σκοπό να ευλογήσει τα πάντα γύρω από τη λειτουργία των μυστικών υπηρεσιών και δη και της αντικατασκοπίας. Μέσα σ' αυτόν έχουν αναφερθεί προβλήματα του κλάδου και των ανθρώπων που καταδιώκουν τους αντιπάλους πράκτορες, προβλήματα που εμφανίζονται εντός του πολιτικού και νομικού συστήματος, ακόμα ακόμα και το πρόβλημα που έχει να κάνει με την έννοια του όρου *αλήθεια*. Ωστόσο, θεωρούμε πως τα πράγματα είναι ξεκάθαρα και ο ρόλος της αντικατασκοπίας, στην επίτευξη των εθνικών συμφερόντων και στη διατήρηση ενός ικανού επιπέδου εθνικής ασφαλείας (και κατ' επέκταση αμύνης), ολοφάνερος και καθοριστικός. Ο Τέρι Κράουντι, ορμώμενος από τη φράση του Τολστόι «*οι λύκοι πρέπει να είναι χορτάτοι και τα πρόβατα ασφαλή*» (*Πόλεμος και Ειρήνη*), επισημαίνει την ανάγκη ισορροπίας που πρέπει να βρεθεί μεταξύ του πολιτικού κατεστημένου και των μυστικών υπηρεσιών υπονοώντας πως ούτε ο θεσμικός, λειτουργικός και επιχειρησιακός ευνουχισμός των δεύτερων, ούτε η ασυδοσία και ανακολουθία, σε σχέση με τον πολιτικό σχεδιασμό, των πρακτόρων φέρουν θετικά αποτελέσματα. Αν μια ισορροπία, λοιπόν, μεταξύ των «πολιτικών» και των «πρακτορικών» πλάνων και αναγκαιοτήτων πρέπει να υπάρξει, καμιά είδους ισορροπία δεν υπάρχει μεταξύ αντιπάλου κατασκοπίας και φίλιου αντικατασκοπίας. Αν σε αυτή την περίπτωση οι λύκοι είναι οι αντίπαλοι κατάσκοποι ή κάποιο ξένο έθνος ή έθνη, αν το πρόβατο ή τα

πρόβατα (υπό την έννοια των δυνητικών θυμάτων) είναι μια εθνική κοινωνία με τις δικές της ανάγκες ασφαλείας (και προάσπισης των συμφερόντων της) και τα άτομα που την απαρτίζουν, τότε, μια μόνο σκέψη βρίσκεται στο μυαλό ενός κυνηγού κατασκόπων, μια μόνο φράση σχηματίζεται στα χείλη του: *«Οι λύκοι πρέπει πάντα να βρίσκονται κυνηγημένοι, απελπισμένοι και μόνοι έξω από το μαντρί, τα πρόβατα να απολαμβάνουν την ασφάλεια που οι εντεταλμένοι φύλακες έχουν ορκιστεί να υπερασπίσουν»* (έστω και αν οι τελευταίοι παραμένουν άγνωστοι, έστω και αν ο πολύς κόσμος ουδέποτε αντιλαμβάνεται το παίγνιο που εκτυλίσσεται στο σκληρό, απόμακρο και απρόσιτο για τις μάζες, ρεαλιστικό κόσμο των μυστικών υπηρεσιών και των διεθνών σχέσεων).

ΕΠΙΜΕΤΡΟ 1

Οι υπηρεσίες πληροφοριών των ΗΠΑ θεωρούνται από τις πληρέστερες στον κόσμο τόσο σε επίπεδο υλικοτεχνικού εξοπλισμού όσο και σε επίπεδο ανθρώπινων πόρων και εκπαίδευσης. Αποτελούν σημείο αναφοράς για πάμπολλους μελετητές και παράδειγμα προς μίμηση από τις υπόλοιπες, ανά τον κόσμο, υπηρεσίες. Μόλα ταύτα δεν είναι λίγες οι φορές που παρατηρήθηκαν φαινόμενα διαρροών από πρόσωπα υπεράνω υποψίας θέτοντας εν αμφιβόλω την πληρότητα των διαδικασιών εσωτερικής ασφαλείας. Δύο τέτοιες, πραγματικά εντυπωσιακές, περιπτώσεις καταγράφονται στα πρόσωπα των Aldrich Ames και Robert Hanssen. Η διήγηση που ακολουθεί, με αναφορές σε κίνητρα, δράσεις, λανθασμένες επιλογές, υπηρεσιακές τρωτότητες, τυχαιότητες και τρόπους αντιμετώπισης, το αποδεικνύει αβίαστα.

1.1 Υπόθεση Aldrich Hazen Ames

Εικόνες 11 και 12:

Ο Aldrich Ames λίγο μετά τη σύλληψή του από το FBI το Μάρτιο του 1994. (Οι εικόνες έχουν αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012)

Ο Aldrich Hazen Ames γεννήθηκε στο Ουισκόνσιν των ΗΠΑ το Μάιο του 1941. Ο πατέρας του, Carleton Ames, ήταν καθηγητής κολεγίου ενώ η μητέρα του, Rachel Ames, δίδασκε αγγλική φιλολογία σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο Aldrich Ames ήταν το μεγαλύτερο εκ των τριών παιδιών της οικογενείας. Από το 1953 μέχρι το 1956 βρέθηκε στην νοτιοανατολική Ασία καθώς ο Carleton Ames, έχοντας αποσυρθεί από τα καθηγητικά του καθήκοντα, υπηρετούσε στη CIA. Το 1956 η οικογένεια επιστρέφει στις ΗΠΑ καθώς η υπηρεσιακή απόδοση του πατέρα Ames δεν ανταποκρίνεται στα στάνταρ του Agency εξ' αιτίας, εν μέρει, της «κλίσης» του στο πιεστό, πρόκειται για μια συνήθεια που θα ακολουθήσει και τον υιό Ames.

Η αρχή της σχέσης του Aldrich Ames με τη CIA χρονολογείται από το 1957. Αν και ακόμα μαθητής στο McLean (Virginia) High School ξεκινά να εργάζεται τα καλοκαίρια ως χαμηλόβαθμος αναλυτής με καθήκοντα γύρω από την αρχειοθέτηση διαβαθμισμένων εγγράφων. Το 1959 πετυχαίνει την είσοδό του στο University of

Chicago σκοπεύοντας να παρακολουθήσει μαθήματα «Ιστορίας και Πολιτισμού» ενώ το καλοκαίρι του 1960 τον βρίσκει παραμένοντα στη CIA. Μέχρι το 1962 οι επαγγελματικές του προοπτικές έχουν αποσαφηνιστεί. Μετά την αποτυχία του στο πανεπιστήμιο και ένα, μάλλον γρήγορο, φλερτ με τον κόσμο του θεάτρου αποδέχεται μια μόνιμη, πλέον, θέση στην υπηρεσία.

Υποτίθεται πως ο Ames δεν σκόπευε να ακολουθήσει καριέρα στις μυστικές υπηρεσίες των ΗΠΑ καθώς οι προσπάθειές του να αποκτήσει μια ανωτάτου επιπέδου μόρφωση (και προφανώς να σταδιοδρομήσει) στον τομέα της Ιστορίας στέφονται με επιτυχία το 1967 μέσω της φοίτησής του στο George Washington University. Εν τω μεταξύ η CIA αποφασίζει να επενδύσει πάνω του στέλνοντάς τον να παρακολουθήσει κάποια ειδικά προγράμματα και σχολεία ενώ, ταυτόχρονα, ανεβαίνει στην ιεραρχική κλίμακα. Αυτό που προκαλεί εντύπωση είναι το ότι η συμπεριφορά του εκείνη την περίοδο (1962-1967) ελέγχεται για διαφόρους λόγους. Είναι γεγονός πως παρατηρούνται κάποιες σύντομες «συναντήσεις» του με την αστυνομία λόγω μέθης, για μια υπόθεση μικροκλοπής αλλά και για παραβάσεις του κώδικα οδικής κυκλοφορίας²⁷².

Η καριέρα του Ames από το 1969 μέχρι το 1981 ακολουθεί διάφορα στάδια ή, αλλιώς, «έχει τα πάνω της και τα κάτω της». Αρχικά καλείται να υπηρετήσει στην Άγκυρα της Τουρκίας με απώτερο σκοπό τη στρατολόγηση Σοβιετικών πρακτόρων υπέρ των αμερικανικών συμφερόντων. Το 1972 επιστρέφει στην Αμερική ενώ το 1976 τον βρίσκει «υπεύθυνο -handler» δύο Σοβιετικών που συνεργάζονται με τη CIA. Αν και η απόδοσή του κυμαίνεται μεταξύ «ικανοποιητικής» και «εξαιρετικής», το αλκοόλ δεν τον αφήνει να αφοσιωθεί στα καθήκοντά του, μάλιστα, το συγκεκριμένο πρόβλημα ενοχοποιείται για κάποιους αδέξιους χειρισμούς και την τάση να μεταθέτει στο μέλλον κάποια σοβαρά ζητήματα αντικαθιστώντας τα με άλλα ασήμαντα²⁷³.

Το 1981 ο Ames μετατίθεται στο Μεξικό. Ο γάμος του (από το 1967 με μια συνάδελφό του στη CIA) δεν βαδίζει σε καλό μονοπάτι καθώς πάγια τακτική τής συζύγου του είναι να αρνείται την παραίτησή της από την υπηρεσία ώστε να τον ακολουθήσει στα ταξίδια του. Το γεγονός αυτό φαίνεται να επηρεάζει τον Ames. Η απόδοσή του πέφτει ενώ συνάπτει τουλάχιστον τρεις εξωσυζυγικές σχέσεις. Τον Οκτώβριο του 1982 γνωρίζεται με την Rosario Casas Dupuy. Πρόκειται για πολιτιστικό ακόλουθο της κολομβιανής πρεσβείας στο Μεξικό και συνεργάτιδα της CIA. Αν και η σχέση τους πρέπει να αναφερθεί στην υπηρεσία, ο Ames δεν προβαίνει σε καμιά ενημέρωση, ωστόσο, ορισμένοι συνάδελφοί του γνωρίζουν τι συμβαίνει. Τα συγκεκριμένα γεγονότα στέκονται, μάλλον, η αφορμή που αναγκάζει την υπηρεσία να αλλάξει την απόφασή της περί αναβαθμίσεώς του και να τον καλέσει πίσω στην Αμερική. Ο Ames αισθάνεται πικραμένος. Πιστεύει πως η υπηρεσία δεν τον υπολογίζει, πως δεν τον ανταμείβει ανταξίως, πως έρχεται, ίσως, το τέλος της καριέρας του. Επιστρέφοντας πίσω είναι αποφασισμένος να πάρει διαζύγιο από τη

²⁷² Βλέπε *Aldrich Ames* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012 και *An Assessment of the Aldrich H. Ames Espionage Case and Its Implications for U.S. Intelligence* στο http://www.fas.org/irp/congress/1994_rpt/ssci_ames.htm τη 14 / 06 / 2012

²⁷³ Είναι χαρακτηριστικό πως κάποια στιγμή εντός του 1976 ξεχνά έναν χαρτοφύλακα με διαβαθμισμένα έγγραφα (σχετικά με τη δράση διπλών Σοβιετικών πρακτόρων υπέρ της Αμερικής) στον υπόγειο σιδηρόδρομο της Ν. Υόρκης ενώ τον Οκτώβριο του 1980 εγκαταλείπει αφύλακτο και σε περιοπτη θέση εντός του γραφείου του απόρητο επικοινωνιακό εξοπλισμό, και στις δύο περιπτώσεις δέχτηκε, απλώς, μια προφορική επίπληξη

-βλέπε *Aldrich Ames* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012 και *An Assessment of the Aldrich H. Ames Espionage Case and Its Implications for U.S. Intelligence* στο http://www.fas.org/irp/congress/1994_rpt/ssci_ames.htm τη 14 / 06 / 2012

σύζυγό του, να παντρευτεί την Rosario, να αλλάξει το οικονομικό του προφίλ με οποιονδήποτε τρόπο όσο βρίσκεται ακόμα εντός της CIA²⁷⁴.

Ο Σεπτέμβριος του 1983 τον βρίσκει στην Ουάσιγκτον. Προκαλεί κατάπληξη πως η CIA εξακολουθεί να μην λαμβάνει υπόψη την αμφιλεγόμενη συμπεριφορά του τοποθετώντας τον στο πόστο που θα του δώσει τη δυνατότητα να πραγματοποιήσει τα σχέδιά του. Ο Ames υπηρετεί πλέον στο Department of Operations έχοντας πρόσβαση σε απόρρητα αμερικανικά πλάνα και σχεδιασμούς κατά των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών. Εν τω μεταξύ εκδίδεται το διαζύγιο του αφού προηγουμένως έχει συμφωνήσει να αποπληρώσει τα κοινά οικογενειακά χρέη και να καταβάλει μηνιαία διατροφή στην πρώην σύζυγό του για τρεισήμισι χρόνια. Το όλο ποσό που πρέπει να ανεβρεθεί αγγίζει τα 46.000 δολάρια. Ο Ames αισθάνεται πιεσμένος μεταξύ της πρώην και της νυν συζύγου (δεν πρέπει να ξεχνάμε πως η Rosario αποτελεί το πρότυπο της εθισμένης καταναλώτριας) ενώ και ο ίδιος αρέσκεται σε μια ζωή που δεν μπορεί να υποστηρίξει παρά με δόλια μέσα²⁷⁵ -μόλα ταύτα, και ίσως και γι' αυτούς τους λόγους, τίποτα δεν μπορεί να αλλάζει την απόφαση που έχει ήδη λάβει.

Τα καθήκοντα του Ames σχετίζονται, για μια ακόμα φορά, με την αντικατασκοπία και με προσπάθειες στρατολόγησης Σοβιετικών (που εργάζονται, κατά βάσει, στην οικεία πρεσβεία στην Ουάσιγκτον). Αυτό του παρέχει τη δυνατότητα προσέγγισης Ρώσων αξιωματούχων χωρίς να κινεί καμιά υποψία. Η μεγάλη στιγμή έχει φτάσει. Τον Απρίλιο του 1985 «μιλά» για πρώτη φορά στους αντιπάλους καταθέτοντας στοιχεία, καταδεικνύοντας την αποφασιστικότητά του να συνεργαστεί και λαμβάνοντας 50.000 δολάρια. Κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού του ιδίου έτους περνά στους Σοβιετικούς πληροφορίες σχετικά με αμερικανικές τεχνικές επιχειρήσεις με στόχο την Σοβιετική Ένωση αλλά και πληροφορίες γύρω από διπλούς Σοβιετικούς πράκτορες που συνεργάζονται με τη CIA και το FBI.

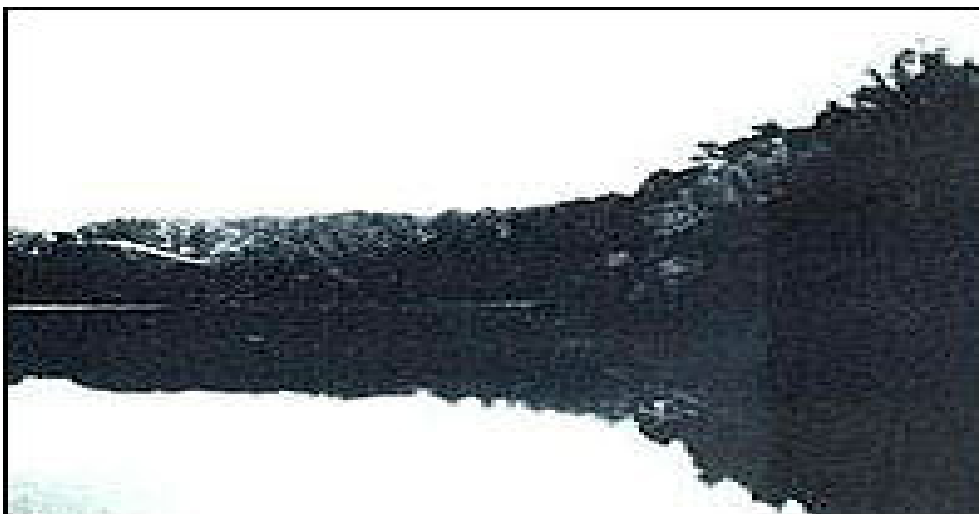
Εικόνα 13: Ένας από τους τρόπους επικοινωνίας του Ames, κυρίως μεταξύ 1989 και 1993 όπως εικάζεται, με τους Σοβιετικούς ήταν η χάραξη με κιμωλία σημαδιών σε συγκεκριμένα ταχυδρομικά μεταλλικά κιτιά. Μια οριζόντια γραμμή πάνω από το λογότυπο USPS (United States Postal Service) σήμαινε την ανάγκη ενός επείγοντος ραντεβού. (Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012)

Το 1986 μετατίθεται στη Ρώμη συνεχίζοντας τις επαφές του με τους Σοβιετικούς. Δραστηριοποιείται στην ιταλική πρωτεύουσα μέχρι και το 1989, ενώ, σύμφωνα με σοβιετικές πηγές μέσα σε τέσσερα χρόνια έχει λάβει σχεδόν 2 εκατομμύρια δολάρια

²⁷⁴ Wise D., *Nightmover. How Aldrich Ames sold the CIA to the KGB for \$4.6 million*, Εκδόσεις Harper Collins, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995, σ. 41

²⁷⁵ Βλέπε *Aldrich Ames* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012

καθώς και την υπόσχεση παραχώρησης ενός κτήματος αρκετών στρεμμάτων έξω από τη Μόσχα (και δίπλα σε έναν ποταμό) όταν αποσυρθεί²⁷⁶.

Εικόνα 14: Άποψη της τοποθεσίας που, κατά την υπόσχεση της KGB, θα αποτελούσε το ησυχαστήριο του Ames αμέσως μετά την απόσυρσή του από την ενεργό δράση (Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 14 / 06 / 2012)

Αλλά ποια ήταν η αντίδραση της CIA; Ήδη από τις αρχές της συνεργασίας του Ames με την KGB παρατηρήθηκαν απώλειες διπλών πρακτόρων που δούλευαν για τις αμερικανικές υπηρεσίες πληροφόρησης. Αρχικά η CIA υποπτεύθηκε τον Edward Lee Howard -επρόκειτο για Αμερικανό πράκτορα που είχε αποσκιρτήσει από τις αμερικανικές υπηρεσίες το ίδιο χρονικό διάστημα. Σύντομα έγινε κατανοητό πως ο τελευταίος δεν μπορούσε να έχει πρόσβαση σε στοιχεία που θα οδηγούσαν σε μια τέτοια δράση, έτσι, η CIA βρίσκεται σε αδιέξοδο πιστεύοντας πως οι απώλειες οφείλονται είτε στην ικανότητα των σοβιετικών υπηρεσιών αντικατασκοπίας, είτε σε λάθη του «κεντρικού σχεδιασμού», είτε, εναλλακτικά, σε λάθη των δραστηριοποιούμενων πρακτόρων. Το μόνο που δεν αξιολογήθηκε ήταν η περίπτωση ενός διπλού πράκτορα «εντός» διότι, όπως ορισμένοι υποστηρίζουν, το Agency κατατρύχετο από το φάντασμα του πρώτου αρχηγού του τμήματος αντικατασκοπίας της υπηρεσίας James Jesus Angleton και της εμμονής του να προσπαθεί να ανακαλύψει διπλούς επίορκους πράκτορες μέσα στους κόλπους των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών -επρόκειτο για μια εμμονή που, πολλάκις, είχε σπλώσει αναίτιως διάφορους ικανούς πράκτορες²⁷⁷.

Η αρχή του ξετυλίγματος του κουβαριού (και των προβλημάτων για τον Ames) τοποθετείται γύρω στις αρχές του 1990 όταν η CIA αντιλαμβάνεται από μια, μάλλον τυχαία, μαρτυρία πως ο τελευταίος απολαμβάνει μια αδικαιολόγητη οικονομική άνεση. Ο ετήσιος μισθός των 60.000 δολαρίων που λαμβάνει από την υπηρεσία δεν μπορεί να καλύψει τις εξωφρενικές αγορές και έξοδα του ζεύγους Aldrich και Rosario Ames. Συγκεκριμένα οι Ames έχουν, ήδη, προχωρήσει σε:

- Αγορά οικίας αξίας 540.000 δολαρίων στη Βιρτζίνια «τοίς μετρητοίς»

²⁷⁶ Βλέπε Aldrich Ames στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012, The FBI Federal Bureau of Investigation. Famous cases and criminals. Aldrich Hazen Ames στο <http://www.fbi.gov/about-us/history/famous-cases/aldrich-hazen-ames> τη 14 / 06 / 2012 και Earley P., «CIA traitors Aldrich Ames» στο

http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 14 / 06 / 2012

²⁷⁷ Earley P., «CIA traitors Aldrich Ames» στο

http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 14 / 06 / 2012

- Αγορά αυτοκινήτου μάρκας Jaguar αξίας 50.000 δολαρίων
- Ανακαίνιση οικίας αξίας 99.000 δολαρίων

Περαιτέρω, οι τηλεφωνικές κλήσεις της Rosario στην Κολομβία ξεπερνούν μηνιαίως το ποσό των 6.000 δολαρίων, η κατασπατάληση χρήματος σε ρουχισμό δεν γνωρίζει όριο, ενώ, η μηνιαία αποπληρωμή των πιστωτικών καρτών δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από το εισόδημα του Ames²⁷⁸.

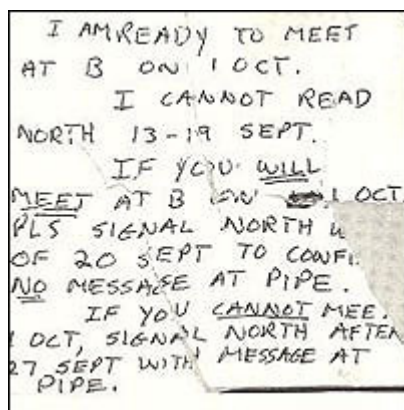

Εικόνα 15: Η αξίας 540.000 δολαρίων οικία των Ames στη Βιρτζίνια. (Η εικόνα έχει ληφθεί από το έργο των Tim Weiner, David Johnston, Neil Lewis, Betrayal. The story of Aldrich Ames, an American spy, Εκδόσεις Randon House, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995)

Κατ' αυτόν τον τρόπο η αμερικανική αντικατασκοπία ξεκινά την έρευνα περί των οικονομικών πηγών του ζεύγους. Ωστόσο, μια λανθασμένη πληροφορία παρακωλύει την όλη εξέλιξη της επιχείρησης. Πρόκειται για μια πληροφορία που μεταφέρει στη CIA ένας αξιωματούχος της τελευταίας που υπηρετεί στην Κολομβία. Ερωτηθείς σχετικά με την οικονομική επιφάνεια της οικογένειας της Rosario απαντά πως η οικογένεια Duruy συμπεριλαμβάνεται μεταξύ των πλουσιότερων της Κολομβίας. Ο συγκεκριμένος αξιωματούχος συνεχίζει την αλυσίδα των λαθών της CIA καθώς δεν διασταυρώνει την αξιοπιστία της μοναδικής, έτσι ή αλλιώς, πηγής που χρησιμοποίησε προκειμένου να απαντήσει στο αίτημα των ανωτέρων του. Στην πραγματικότητα, η οικογένεια της Rosario είναι φτωχή και μόνο η παλιά φήμη της έχει απομείνει. Η ομάδα που έχει αναλάβει την υπόθεση βρίσκεται μπροστά σε ένα νέο αδιέξοδο, ο χρόνος κυλά εις βάρος των αμερικανικών συμφερόντων. Ωστόσο, η παρατηρητικότητα της ειδικής πράκτορος Santy Grimes επανατοποθετεί την έρευνα στο σωστό δρόμο. Πρόκειται για μια παρατήρηση που έχει να κάνει με τις ημερομηνίες κατά τις οποίες ο τραπεζικός λογαριασμός του Ames παρουσιάζει αλλαγές, που «φουσκώνει». Σύμφωνα με την έρευνά της, οι συγκεκριμένες τραπεζικές κινήσεις λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια του 1985 και αμέσως μετά από κάθε συνάντηση του Ames στην Ουάσιγκτον με Σοβιετικούς αξιωματούχους που υποτίθεται πως αποτελούν αμερικανικούς στόχους ή συνεργάζονται με τις αμερικανικές υπηρεσίες. Πολύ σύντομα η Santy Grimes ορμά στο γραφείο του προϊσταμένου της διατεινόμενη πως ...δεν χρειάζεται να είσαι πυρηνικός επιστήμονας για να αντιληφθείς τι συμβαίνει. Ο «Rick» δουλεύει για τους Ρώσους!

²⁷⁸ Βλέπε Aldrich Ames στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012

Πρόκειται για την αρχή του τέλους του Ames. Η CIA απευθύνεται στην καθ' ύλην αρμόδια υπηρεσία για εξουδετέρωση ατόμων που πρακτορεύουν εντός της αμερικανικής επικράτειας, το FBI. Γύρω από το σπίτι του Ames, εντός του αυτοκινήτου του αλλά και εντός του γραφείου του στη CIA τοποθετούνται μηχανισμοί παρακολούθησης και υποκλοπής συνομιλιών, ενώ, δεκάδες πράκτορες του Bureau παίρνουν μέρος σε επιχειρήσεις φυσικής παρακολούθησης του υπόπτου. Ο κλοιός όλο και σφίγγει, ωστόσο, ο Ames είναι προσεκτικός. Τελικά, το μοιραίο λάθος γίνεται στις 6 Οκτωβρίου 1993 αποδεικνύοντας ακόμα μια φορά πως και ο πιο έμπειρος και ικανός επαγγελματίας (πράκτορας στην περίπτωσή μας) ενδέχεται να περιπέσει σε κάποιο παιδαριώδες σφάλμα. Ψάχνοντας στα οικιακά απορρίμματα τού ζεύγους ένας πράκτορας τού FBI ανακαλύπτει στοιχεία που υποδεικνύουν ξεκάθαρα τον Ames ως ύποπτο αποστολής μηνυμάτων με αποδέκτες Ρώσους αξιωματούχους.

Εικόνα 16: Σκισμένο κομμάτι από χαρτί πάνω στο οποίο ανακαλύφθηκαν σημειώσεις του Ames που αποδείκνυν πως πρόκειται για κατάσκοπο των Σοβιετικών. Το συγκεκριμένο ντοκουμέντο βρέθηκε σε μια σακούλα οικιακών σκουπιδιών των Ames τον Οκτώβριο του 1993.

(Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 14 / 06 / 2012)

Κατόπιν τούτου το FBI μέσω μιας, αμφιλεγόμενης για τον τρόπο που εκδόθηκε, σχετικής αδείας τοποθετεί κρυφές κάμερες στο εσωτερικό του σπιτιού του ζεύγους κατά τη διάρκεια μιας απουσίας του. Η έκπληξη των πρακτόρων κορυφώνεται όταν ανακαλύπτουν πως τα μηνύματα του Ames στους Σοβιετικούς γράφονται μέσω ενός προσωπικού υπολογιστή και αποθηκεύονται στη μνήμη του με τρόπο που δεικνύει πως, μάλλον, ο Ames δεν αντιλήφθηκε την αυτή δυνατότητα (το πρόγραμμα γραφής «Word» είχε αναβαθμιστεί πρόσφατα, ίσως ο Ames δεν το γνώριζε καλά). Περαιτέρω, ανακαλύπτονται ντοκουμέντα / οδηγίες των Σοβιετικών, ήδη από την εποχή που ο Ames υπηρετούσε στη Ρώμη, καθώς και πειστήρια αλόγιστων και αδικαιολόγητων δαπανών^{279, 280}.

Τους επόμενους έξι και πλέον μήνες το FBI παρακολουθεί τις συζητήσεις μεταξύ του Aldrich και της Rosario. Τα στοιχεία είναι πλέον αδιάσειστα. Μαζί με τη δράση του πρώτου αποκαλύπτεται και η συνενοχή της δεύτερης, πρόκειται για μια συνενοχή που δεν έχει να κάνει με φυσική διεξαγωγή κατασκοπίας αλλά με ηθική αυτουργία στην τέλεση αυτής²⁸¹. Στα μέσα Φεβρουαρίου 1994 η απόφαση σύλληψης των Ames

²⁷⁹ Earley P., «CIA traitors Aldrich Ames»

στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html και Johnston D., «How the F.B.I. Finally Caught Aldrich Ames» στο <http://www.nytimes.com/1995/01/27/us/how-the-fbi-finally-caught-aldrich-ames.html?pagewanted=all&src=pm> τη 14 / 06 / 2012

²⁸⁰ Επρόκειτο κυρίως για αγορές της κυρίας Ames. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε πως βρέθηκαν εντός της οικίας γύρω στις 60 τσάντες, γύρω στα 500 ζευγάρια παπούτσια και περί τα 165 κλειστά κουτιά καλτσόν -βλέπε Aldrich Ames στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 14 / 06 / 2012

²⁸¹ Είναι χαρακτηριστικό πως η Rosario ειρωνεύεται τον κοινωνικό της περίγυρο, επιζητά όλο και περισσότερα χρήματα, επιπλήττει, δε, τον Aldrich για αδράνεια και νωχελικότητα (αν και του επισημαίνει πως πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός στις κινήσεις του) -βλέπε Earley P., «CIA

έχει ληφθεί. Εν τω μεταξύ ο Aldrich έχει μεταφερθεί σε πόστο που δεν του παρέχει πρόσβαση σε διαβαθμισμένες πληροφορίες ιδιαίτερης σημασίας. Καθώς επίκειται ένα υπηρεσιακό του ταξίδι στο εξωτερικό (και μάλιστα στη Μόσχα) εγείρονται φόβοι για πιθανή απόδραση. Στις 21 Φεβρουαρίου καλείται σε κάποια υποτιθέμενη έκτακτη συνάντηση στα γραφεία της CIA²⁸². Οι πράκτορες του FBI έχουν ακροβολιστεί γύρω από το σπίτι των Ames. Μόλις ο Aldrich απομακρύνεται η Jaguar του περικυκλώνεται από υπηρεσιακά αυτοκίνητα ενώ ένα κλιμάκιο εισβάλλει στην οικία. Το ζεύγος έχει πλέον συλληφθεί²⁸³.

Εικόνα 17: Η στιγμή της σύλληψης του Ames. (Η εικόνα έχει ληφθεί από το έργο των Tim Weiner, David Johnston, Neil Lewis, *Betrayal. The story of Aldrich Ames, an American spy*, Εκδόσεις Random House, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995)

Η δράση του Ames είχε ως αποτέλεσμα την εξουδετέρωση και το θάνατο τουλάχιστον δέκα διπλών Σοβιετικών πρακτόρων που συνεργάζονταν με τη CIA με ό,τι αυτό σημαίνει για τη δράση μιας υπηρεσίας²⁸⁴, το, δε, ποσό που ενθυλάκωσε

traitors Aldrich Ames» στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 14 / 06 / 2012

²⁸² “You’re leaving tomorrow. We have some hot information; you better get in here”. Αυτήν ακριβώς την κλήση έλαβε ο Ames από τον πράκτορα της CIA David Edger λίγο πριν ξεκινήσει για μια τελευταία βόλτα με την αγαπημένη του Jaguar -βλέπε Wise D., *Nightmover. How Aldrich Ames sold the CIA to the KGB for \$4.6 million*, Εκδόσεις Harper Collins, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995, σ. 253

²⁸³ Earley P., «CIA traitors Aldrich Ames» στο

http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 14 / 06 / 2012

²⁸⁴ Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται οι Dmitri Polyakov (ταγματάρχης των σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων), Valery Martynov (ειδικός πράκτορας των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών), Sergei Motorin (ταγματάρχης της σοβιετικής κατασκοπίας) -βλέπε *Aldrich Ames* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 15 / 06 / 2012. Κατάπληξη προκαλεί το γεγονός πως ο Valery Martynov επέστρεψε στη Μόσχα από τις ΗΠΑ (μη γνωρίζοντας πως έχει προδοθεί από τον Ames) μαζί με τον συνταγματάρχη της KGB Vitaly Yurchenko. Ο τελευταίος είναι (ή υποτίθεται πως είναι), επίσης, διπλός πράκτορας των Αμερικανών που έχει, και αυτός, προδοθεί από τον Ames. Οστόσο η τύχη του δεν είναι ίδια με αυτή του Martynov. Τι έχει συμβεί; Ακόμα και σήμερα δεν έχει ξεκαθαριστεί. Ορισμένοι εικάζουν πως ο Yurchenko μετανόησε για την αποσκίρτησή του και επέστρεψε στη Μόσχα κατόπιν συνεννόησης με την σοβιετική πρεσβεία στην Ουάσινγκτον ενώ άλλοι υποθέτουν πως ποτέ δεν υπήρξε διπλός πράκτορας. Σύμφωνα με την τελευταία άποψη ο Yurchenko υπήρξε τριπλός πράκτορας με σκοπό την απόδοση ψευδών πληροφοριών στις αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες. Ο Ames μη γνωρίζοντας την πραγματική του ιδιότητα και πιστεύοντας πως λειτουργεί εις βάρος των Σοβιετικών τον «πρόδωσε» στους τελευταίους τη στιγμή που ο Yurchenko γνώριζε τα πάντα για τον Ames. Κατ’ αυτόν τον τρόπο η KGB παραπληροφορεί τους Αμερικανούς και

μόνο κατά προσέγγιση μπορεί να υπολογιστεί -εικάζεται κάτι μεταξύ 2,5 και 2,7 εκατομμυρίων δολαρίων²⁸⁵.

Ο Aldrich Ames καταδικάστηκε για πρακτόρευση εις βάρος των ΗΠΑ, από το 1985 μέχρι το 1993, σε ισόβια κάθειρξη χωρίς δικαίωμα αναστολής και βλέποντας την περιουσία του να κατάσχεται υπέρ του αμερικανικού δημοσίου. Απέφυγε την εσχάτη των ποινών συνεργαζόμενος με τις ανακριτικές υπηρεσίες, αποκαλύπτοντας το εύρος των δραστηριοτήτων του²⁸⁶. Η Rosario Ames καταδικάστηκε σε κάθειρξη πέντε ετών και τριών μηνών για συνέργια στις πράξεις του συζύγου της²⁸⁷ -είναι χαρακτηριστικό πως προσπάθησε να πείσει το δικαστήριο πως υπήρξε θύμα του Aldrich και όχι συνεργάτιδά του²⁸⁸.

Κλείνουμε την μικρή αυτή αναφορά στην υπόθεση Ames προσπαθώντας να καταγράψουμε τις αστοχίες των εμπλεκόμενων μερών όπως, εμείς προσωπικά, τις αντιλαμβανόμαστε. Κατ' αυτόν τον τρόπο έχουμε:

α) Τα λάθη της CIA: Σύμφωνα με την ανωτέρω αφήγηση τα λάθη της CIA συνοψίζονται: α) στη μη ορθή αξιολόγηση της προβληματικής συμπεριφοράς του Ames ήδη από την περίοδο 1962-1969, β) στην τοποθέτηση του Ames, το 1983, σε ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο πόστο τη στιγμή που η εκκεντρικότητα του χαρακτήρα του ήταν γνωστή, γ) στην ευκολία με την οποία η CIA απέκλειε, αρχικά, την περίπτωση ενός διπλού πράκτορα εντός των γραμμών της, δ) στη μη διασταύρωση πηγών, στοιχείων και πληροφοριών (βλέπε περίπτωση οικογενείας Rosario σ. 106). Είναι γεγονός πως μεμονωμένες προσπάθειες και τύχη, μάλλον, βοήθησαν τη CIA να ανακαλύψει το μίτο της Αριάδνης. Αποτέλεσμα αυτών υπήρξε η καυστική στάση του Κογκρέσου έναντι της υπηρεσίας, η κατακόρυφη πτώση του γοήτρου της έναντι του FBI και η ντε φάκτο παραχώρηση στο τελευταίο της αμερικανικής αντικατασκοπευτικής δραστηριότητας. Από τούδε και στο εξής

ταυτόχρονα τσεκάρει τον Ames. Αν πράγματι κάτι τέτοιο συνέβη, κατανοούμε την ίντριγκα, το σκότος και την επικινδυνότητα του κόσμου των μυστικών υπηρεσιών -για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε συνδυαστικά *Aldrich Ames* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames τη 15 / 06 / 2012, *Vitaly Yurchenko* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Vitaly_Yurchenko τη 15 / 06 / 2012,

Col. Vitaly Yurchenko στο http://www.videofact.com/english/defectors5_en.html τη 15 / 06 / 2012 και Cherkashin V., Feifer G., *Spy Handler*, Εκδόσεις Basic Books, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 2005, σ. 219, 223

²⁸⁵ Αν σε αυτό το ποσό προστεθεί ένα νέο 2 εκατομμυρίων δολαρίων που υποσχέθηκαν οι Σοβιετικοί στον Ames το Νοέμβριο του 1993, τότε, γίνεται κατανοητό πως η πρακτόρευση του τελευταίου θα μπορούσε να του επιφέρει κάτι μεταξύ 4,5 και 5 εκατομμυρίων δολαρίων -βλέπε συνδυαστικά *Double agent Aldrich Ames is arrested* στο <http://www.history.com/this-day-in-history/double-agent-aldrich-ames-is-arrested> τη 15 / 06 / 2012 και Wise D., *Nightmover. How Aldrich Ames sold the CIA to the KGB for \$4.6 million*, Εκδόσεις Harper Collins, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995, σ. 247

²⁸⁶ Στην πραγματικότητα η CIA ποτέ δεν κατάφερε να ξεπεράσει το σοκ που της επιφύλαξε ο Ames. Χρόνια μετά την καταδίκη του τελευταίου η υπηρεσία βασανίζονταν από την υποψία πως ο παλιός της πράκτορας είχε καταφέρει να αποκρύψει κάτι που ίσως αποτελεί πραγματική βόμβα. Η CIA ποτέ δεν μπόρεσε να αισθανθεί σίγουρη πως κάτι τέτοιο δεν συνέβη -βλέπε Weiner T., Johnston D., Lewis N., *Betrayal. The story of Aldrich Ames, an American spy*, Εκδόσεις Random House, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995, σ. 291. Βέβαια, και εμείς ποτέ δεν ανακαλύψαμε αν η CIA έψαχνε για κάτι που μόνο αυτή, και ο Ames, γνώριζε

²⁸⁷ *The FBI Federal Bureau of Investigation. Famous cases and criminals. Aldrich Hazen Ames* στο <http://www.fbi.gov/about-us/history/famous-cases/aldrich-hazen-ames> τη 15 / 06 / 2012

²⁸⁸ "Just as he lied and manipulated CIA, he manipulated and lied to me" ισχυρίστηκε η Rosario τον Οκτώβριο του 1994 μπροστά στο δικαστήριο -για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Weiner T., Johnston D., Lewis N., *Betrayal. The story of Aldrich Ames, an American spy*, Εκδόσεις Random House, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995, σ. 288

το Agency υποχρεούται να αναφέρεται στο Bureau, ενώ η αναμόρφωσή του θεωρήθηκε άμεση προτεραιότητα²⁸⁹.

β) Τα λάθη της σοβιετικής πλευράς: Το μοναδικό, ίσως, σφάλμα των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών, και σύμφωνα με το παράπονο του Ames, έχει να κάνει με την έμμεση υπερέκθεση του τελευταίου κατά το πρώτο έτος της «γνωριμίας» τους. Τη συγκεκριμένη περίοδο χάθηκε στη Σοβιετική Ένωση ένας ικανός αριθμός αμερικανικών «πηγών». Η KGB δικαιολογήθηκε στον Ames δηλώνοντας πως οι μαζικές επιχειρήσεις σχετίζονταν με την κρισιμότητα του προβλήματος και τις απαιτήσεις του Politburo²⁹⁰. Ωστόσο, οι εκκαθαρίσεις των Σοβιετικών δεν φαίνεται να έθεσαν σε πραγματικό κίνδυνο τον Ames.

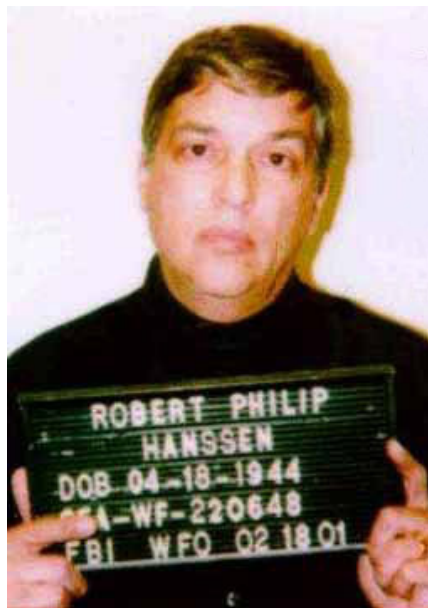
γ) Τα λάθη του Ames: Τα λάθη του Ames αποτελούν παράγωγο των καταστάσεων εντός των οποίων ενδέχεται να περιπέσει ένας αδύναμος χαρακτήρας και της γοητείας του χρήματος. Η συμπεριφορά του είναι, κατά τη γνώμη μας, το λιγότερο ελεγχόμενη. Η αδυναμία του στο αλκοόλ και στη γυναικεία παρουσία φαίνεται να τον επηρεάζει. Οι επαγγελματικές του φιλοδοξίες όταν δεν τελεσφορούν γεννούν τη θλίψη και την απογοήτευση. Ο πρώτος του γάμος διαλύεται, ο δεύτερος εξελίσσεται σε παγίδα. Τα πράγματα χειροτερεύουν καθώς ο ίδιος αρέσκεται σε μια ζωή που δεν μπορεί να χρηματοδοτήσει με ηθικά μέσα, σε μια ζωή φανταχτερή όσο και προκλητική. Αν η όλη συμπεριφορά του δημιουργεί κάποια στιγμή υποψίες, είναι αυτός που με την απροσεξία των κινήσεών του παρέχει στις αρχές τα πρώτα αδιάσειστα στοιχεία. Αν και δεν γνωρίζουμε πως ο ίδιος αξιολογεί τα γεγονότα, αν και δεν γνωρίζουμε αν η στάση της Rosario ενώπιον των δικαστών είναι προσχεδιασμένη και από τους δύο, σίγουρα, ο Ames έχει όλο τον χρόνο στη φυλακή να επιρρίψει τις ευθύνες όπου αυτός επιθυμεί.

²⁸⁹ Weiner T., Johnston D., Lewis N., *Betrayal. The story of Aldrich Ames, an American spy*, Εκδόσεις Randon House, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995, σ. 282-283. Βέβαια, ο όλος αμυντικός / αντικατασκοπευτικός σχεδιασμός επανακαθορίστηκε μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001

²⁹⁰ Earley P., «CIA traitors Aldrich Ames» στο

http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html τη 15 / 06 / 2012

1.2 Υπόθεση Robert Philip Hanssen

Εικόνες 18 και 19: Ο Robert Hanssen το 2001 λίγο πριν και κατά τη σύλληψή του. (Οι εικόνες έχουν αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012)

Ο βορειοευρωπαϊκής καταγωγής καταγωγής Robert Philip «Bob» Hanssen γεννήθηκε στο Σικάγο των ΗΠΑ τον Απρίλιο του 1944. Με τον πατέρα του Howard Hanssen, υπηρετούντα στην αστυνομία του Σικάγο, διατηρούσε μια, μάλλον, προβληματική σχέση. Ο τελευταίος συνήθιζε να τον προσβάλει διακηρύσσοντας πως δεν περιμένει τίποτα από αυτόν.

Ο Hanssen αποφοίτησε από το William Howard Taft High School το 1962. Το 1966 απέκτησε πτυχίο χημικού από το Knox College. Εκείνη την περίοδο υπέβαλε αίτηση για μια θέση στο NSA ωστόσο δεν προσλήφθηκε καθώς η υπηρεσία προέβη σε οικονομικές περικοπές. Κατόπιν τούτου ο Hanssen στράφηκε στην οδοντιατρική. Αν και έδειχνε να τα καταφέρνει πολύ καλά στις συγκεκριμένες σπουδές, γρήγορα τις εγκατέλειψε. Το 1971 απέκτησε δίπλωμα μεταπτυχιακών σπουδών στη λογιστική και στην πληροφορική. Ακολούθως δούλεψε για μια εταιρία παροχής λογιστικών υπηρεσιών αλλά και για την αστυνομία του Σικάγο. Ο τελευταίος του επαγγελματικός προορισμός έμελλε να είναι το FBI στο οποίο κατατάχτηκε το 1976.

Αρχικά ο Hanssen υπηρετεί στην Ιντιάνα. Το 1978 μετατίθεται στη Ν. Υόρκη. Εν τω μεταξύ έχει αποκτήσει ήδη τρία, από τα συνολικά έξι του, παιδιά με την Bernadette «Bonnie» Wauck. Η τελευταία είναι αυστηρή καθολική καταφέροντας μάλιστα να μεταστρέψει τον Robert από διαμαρτυρόμενο λουθηρανό σε καθολικό²⁹¹. Μετά από ένα χρόνο ο Hanssen βρίσκεται στο τμήμα αντικατασκοπίας του FBI με καθήκον την επίβλεψη των Σοβιετικών πρακτόρων και τη διαμόρφωση μιας λίστας με ονόματα και σχετικές δραστηριότητες. Ακριβώς εκείνη τη χρονιά (1979) ξεκινά η καριέρα του ως διπλός πράκτορας υπέρ των σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών.

Η πρώτη περίοδος των επαφών του Hanssen οριοθετείται μεταξύ 1979 και 1981 με κύριο γεγονός το «δόσιμο» του Dmitri Polyakov. Ο τελευταίος υπηρετεί στον

²⁹¹ Για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Willing R., Watson T., «FBI portrays Robert Hanssen's double life» στο <http://www.usatoday.com/news/washington/2001-02-21-spydouble.htm> τη 17 / 06 / 2012

Motorin²⁹⁴ ζητώντας 100.000 δολάρια. Πρόκειται για την αρχή μιας μακράς περιόδου συνεργασίας μεταξύ των δύο πλευρών.

Εικόνα 21: Η σοβιετική, και πλέον ρωσική, πρεσβεία όπως μπορείτε να τη δείτε σήμερα εν έτει 2012 στην Ουάσιγκτον. (Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://en.wikipedia.org/wiki/Embassy_of_Russia_in_Washington,_D.C τη 17 / 06 / 2012)

Οι «δουλειές» του Hanssen συνεχίζονται και το 1989 πληροφορεί την αντίπαλο πλευρά για τεχνολογικές καινοτομίες της αμερικανικής κατασκοπευτικής κοινότητας. Επιπλέον παραδίδει τουλάχιστον δύο λίστες με ονόματα Αμερικανών πρακτόρων, αποκαλύπτει την ύπαρξη τούνελ κάτω από την σοβιετική πρεσβεία στην Ουάσιγκτον, ενώ, παρακωλύει την έρευνα της αμερικανικής αντικατασκοπίας σχετικά με τον αξιωματούχο του State Department Felix Bloch²⁹⁵.

Το 1991 η επαφή των δύο πλευρών διακόπτεται ξανά. Τι συμβαίνει; Πολύ απλά ο Hanssen φοβάται πως η πολιτική αναταραχή στην πρώην, πλέον, Σοβιετική Ένωση ίσως γίνει αίτιο αποκάλυψης των πράξεών του. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει και ο πράκτορας του FBI επανακάμπτει γύρω στο 1998 συνάπτοντας σχέσεις με τη διάδοχο της ΕΣΣΔ, Ρωσία. Μέχρι τη σύλληψή του, το 2001, ο Hanssen βρίσκεται σε διακεκομμένη επαφή με τους Ρώσους.

Η παράλληλη δράση των Ames και Hanssen, κατά τη δεκαετία του 1980, έφερε σε πολύ δύσκολη θέση την αμερικανική αντικατασκοπευτική κοινότητα περιπλέκοντας τα πράγματα. Η σύλληψη του πρώτου το 1994 έδωσε πολλές απαντήσεις, ωστόσο, η υπόθεση Felix Bloch και η αποκάλυψη της υπόγειας σήραγγας παρέμενε μυστήριο -ο Ames δεν ήταν δυνατόν να γνωρίζει κάτι. Ήταν πλέον φανερό πως υπήρχε και δεύτερη πηγή διαρροών στο σύστημα. Μέχρι το 1999 η έρευνα είχε ενταθεί χωρίς, ωστόσο, να βρεθεί κάτι ενοχοποιητικό για τον Hanssen²⁹⁶. Η μόνη λύση που απέμενε στο FBI ήταν η λύση της εξαγοράς του ονόματος του επιόρκου πράκτορα. Ένας

²⁹⁴ Είναι εκπληκτικό πως και οι τρεις είναι ήδη «δοσμένοι» από τον Ames χωρίς, βέβαια, να έχει αντίληψη του γεγονότος ο Hanssen

-βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

²⁹⁵ Όσον αφορά στην ύπαρξη τούνελ κάτω από την σοβιετική πρεσβεία αναφέρουμε πως σκοπός του εγχειρήματος υπήρξε η υποκλοπή συνομιλιών, ωστόσο, εικάζεται πως ποτέ δεν χρησιμοποιήθηκε λόγω του φόβου συλλήψεων. Όσον αφορά στην υπόθεση Felix Bloch, αναφέρουμε πως η δράση του τελευταίου εις βάρος των αμερικανικών συμφερόντων ποτέ δεν επιβεβαιώθηκε αν και το State Department του αρνήθηκε την καταβολή σύνταξης μόλις αυτός απεσύρθη. Και σ' αυτή την περίπτωση εικάζεται πως ο Hanssen ειδοποίησε την KGB ώστε η τελευταία να διακόψει τις επαφές της με τον Bloch. Η αποτυχία των ερευνών οδήγησε σε υποντίες ύπαρξης διπλού πράκτορα στους κόλπους του FBI και στη σύνθεση μιας ομάδας που ξεκίνησε, έστω σε πρώιμο βαθμό και χωρίς στοιχεία, το κυνήγι, ένα κυνήγι που για ορισμένους κατάληξε, μετά από μια δεκαετία και πλέον, στη σύλληψη του Hanssen -βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

²⁹⁶ Αντ' αυτού αποκαλύφθηκε η δράση ενός άλλου διπλού πράκτορα, του Harold James Nicholson -βλέπε Harold James Nicholson στο http://en.wikipedia.org/wiki/Harold_James_Nicholson τη 17 / 06 / 2012. Επιπλέον, καταγράφεται η σπύλωση του πράκτορα της CIA Brian Kelley. Ο τελευταίος κατηγορήθηκε, το 1999, ως ενεργούμενο των Σοβιετικών και έμεινε στο περιθώριο μέχρι τη σύλληψη του Hanssen το 2001. Είναι εκπληκτική η φημολογία που αναφέρει ότι ο Kelley ειδοποιήθηκε για τις (λανθασμένες) υποντίες του FBI από άτομο που, προφανώς, ανήκε στο αντίπαλο στρατόπεδο. Ο Kelley ανέφερε το συμβάν στο FBI ωστόσο το τελευταίο, θεωρώντας πως πρόκειται για παιχνίδι απόκρυψης και παραπλάνησης, συνέχισε να τον έχει στο στόχαστρο αποδεικνύοντας ακόμα μια φορά το πόσο εύκολα μπορεί κάποιος να βρεθεί σε δύσκολη θέση όταν αποτελεί μέρος του κόσμου των μυστικών υπηρεσιών -βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

Ρώσος επιχειρηματίας, και ταυτόχρονα γνώστης των ρωσικών μυστικών υπηρεσιών, προσφέρθηκε να βοηθήσει, φυσικά, με το αζημίωτο²⁹⁷. Κατόπιν πρόσκλησής του από το FBI στη Ν. Υόρκη, με αφορμή ένα επιχειρηματικό συνέδριο, παρέδωσε έναν ογκώδη φάκελο με στοιχεία που αποδείκνυαν τις σχέσεις μεταξύ των Ρώσων και του Αμερικανού συνεργάτη τους από το 1985 μέχρι το 1991. Γεγονός είναι πως καταγραφή ονόματος δεν υπήρξε, ούτε ο ίδιος γνώριζε την ταυτότητα του ατόμου που ενδιέφερε το FBI. Ωστόσο, μεταξύ των στοιχείων συμπεριλαμβάνετο μια μαγνητοταινία με συνομιλίες του Hanssen και κάποιων Σοβιετικών πρακτόρων. Το FBI δεν άργησε να καταλήξει στο σωστό πρόσωπο²⁹⁸ κατανοώντας πως η πορεία και η θέση του τελευταίου στην υπηρεσία «κλείδωνε» απολύτως με συμβάντα και ημερομηνίες. Επιπλέον, η ανακάλυψη, πάνω στα αποδοθέντα στοιχεία, δύο δακτυλικών αποτυπωμάτων δεν άφηνε κανένα περιθώριο αμφιβολίας -επρόκειτο για αποτυπώματα του Hanssen.

Ο Hanssen τέθηκε υπό 24ωρη παρακολούθηση ενώ διαπιστώθηκε η περιοδική του επαφή με τις ρωσικές υπηρεσίες. Προκειμένου να απομακρυνθεί από ευαίσθητα κρατικά δεδομένα, αλλά και να διευκολυνθεί η διαδικασία παρακολούθησής του, προήχθη ως επιβλέπων ασφαλείας πληροφοριακών υπηρεσιακών συστημάτων²⁹⁹. Τον Ιανουάριο του 2001 αποκτά βοήθο. Στην πραγματικότητα επρόκειτο για έναν ακόμα πράκτορα που παρακολουθούσε εκ του σύνεγγυς τις δραστηριότητές του επιβεβαιώνοντας την επίβουλη δράση του. Ο Hanssen, παρόλο που έδειχνε νευρικός (είχε ζητήσει από έναν φίλο του να του βρει εργασία σε μια εταιρία πληροφορικής διαισθανόμενος, ίσως, πως το FBI πλησίαζε επικίνδυνα³⁰⁰), συνέχιζε τις επαφές του. Έτσι, στις 18 Φεβρουαρίου 2001 προβαίνει σ' αυτήν που έμελλε να χαρακτηριστεί ως τελευταία. Μετά τη συνοδεία ενός φίλου του σε αεροδρόμιο της Ουάσιγκτον κατευθύνεται στο Virginia Foxstone Park με τους πράκτορες του FBI να βρίσκονται κολλημένοι πίσω του. Τοποθετεί μια λευκή ταινία σε προσυνεννοημένο σημείο, κάτι

²⁹⁷ Εικάζεται πως ο Ρώσος πράκτορας και επιχειρηματίας, του οποίου τα στοιχεία μέχρι και το 2012 παραμένουν εν κρυπτώ, έλαβε 7 εκατομμύρια δολάρια καθώς και την άδεια να συνεχίσει τη ζωή του (μαζί με την οικογένειά του) στις ΗΠΑ με νέο, βεβαίως, όνομα και ταυτότητα -βλέπε *Robert Hanssen* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

²⁹⁸ Και αυτό μέσω της παρατηρητικότητας και αντίληψης δύο πρακτόρων του. Ενώ αρχικά ο πράκτορας Michael Waguespack αναγνώρισε ως οικεία τη φωνή του Hanssen, δεν μπόρεσε να τη ταυτοποιήσει. Ωστόσο, ο αναλυτής της υπηρεσίας Bob King παρατηρώντας μέσα στο φάκελο ανακάλυψε σημειώσεις με αναφορές στο πρόσωπο του στρατηγού George S. Patton. Ο King, γνωρίζοντας το θαυμασμό και τη συνήθεια του Hanssen να αναφέρεται στον συγκεκριμένο ανώτατο αξιωματικό, συζήτησε το γεγονός με τον Waguespack. Ο τελευταίος, που προφανώς γνώριζε καλύτερα τον Hanssen, αμέσως αντιλήφθηκε σε ποιον ανήκει η φωνή -βλέπε *Robert Hanssen* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

²⁹⁹ Μάλιστα αναφερόταν στα νέα του καθήκοντα ως “do-nothing job ... outside of regular access to information” -βλέπε *Robert Hanssen* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

³⁰⁰ Είναι γεγονός πως είχε, μάλλον, υποπτευθεί κάτι καθώς μέσα στο τελευταίο υλικό που προσπάθησε να περάσει στην αντίπαλη πλευρά υπήρχε και το εξής σημείωμα:

Dear Friends:I thank you for your assistance these many years. It seems, however, that my greatest utility to you has come to an end, and it is time to seclude myself from active service.I have been promoted to a higher do-nothing Senior Executive job outside of regular access to informaiton within the counterintelligence program... Further, I believe I have detected repeated bursting radio signal emanations from my vehicle.....Something has aroused the sleeping tiger. Perhaps you know better than I.Life is full of its ups and downs.I will be in contact next year, same time, same place. Perhaps the correlation of forces and circumstance then will have improved. Your friend Ramon Garcia

-βλέπε Havill A., *Robert Philip Hanssen: The Spy who Stayed out in the Cold*, chapter 1 στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/hanssen/3.html. Πράγματι ο Hanssen είχε δίκιο, βρισκόταν υπό παρακολούθηση. Ανακαλύπτουμε, επίσης, το ψευδώνυμο που χρησιμοποιούσε καθώς και την επιθυμία να διατηρήσει γέφυρες μελλοντικής επανασύνδεσης

που σημαίνει πως οι άνθρωποι των Ρώσων πρέπει να σπεύσουν να παραλάβουν κάτι από κάποιο άλλο, επίσης, προσυνεννοημένο σημείο. Πρόκειται για μια σφραγισμένη σακούλα απορριμμάτων γεμάτη με διαβαθμισμένο υλικό. Τοποθετείται από τον ίδιο κάτω από μια ξύλινη γεφυρούλα που διασχίζει κάποιο ρυάκι του πάρκου. Η στιγμή του τέλους έχει καταφθάσει και δεν μπορεί να είναι καλύτερη. Ο Hanssen συλλαμβάνεται επ' αυτοφώρω. Ενώ κάποιος του περνά χειροπέδες, ενώ κάποιος άλλος αναφέρει τα δικαιώματά του, ψιθυρίζει: «Γιατί αργήσατε τόσο;»

*Εικόνα 22: Η γεφυρούλα κάτω από την οποία ο Hanssen τοποθέτησε το υλικό της τελευταίας του πράξης, το σημείο στο οποίο έλαβε τέλος η διπλή του καριέρα.
(Η εικόνα έχει αντιγραφεί από http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012)*

Το FBI περιμένει ένα 48ωρο τους ανθρώπους για τους οποίους προορίζονταν το υλικό. Κανείς δεν εμφανίζεται. Η όλη υπόθεση, τουλάχιστον επιχειρησιακά, κλείνει. Στις 20 Φεβρουαρίου 2001 το αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης αναγγέλλει τη σύλληψη του διπλού, εις βάρος των αμερικανικών συμφερόντων, πράκτορα Robert Philip Hanssen³⁰¹.

Ο Robert Hanssen έδρασε για μια περίοδο τουλάχιστον 22 ετών (μεταξύ 1979 και 2001) χωρισμένη σε τρεις χρονικές υποπεριόδους με μεγάλα διαστήματα διαλειμμάτων. Πέρασε στη Σοβιετική Ένωση, και κατόπιν στη Ρωσία, χιλιάδες σελίδες με απόρρητα και άκρως απόρρητα ντοκουμέντα επιχειρησιακών σχεδιασμών και τεχνολογικών καινοτομιών της αμερικανικής κοινότητας πληροφοριών εκμεταλλευόμενος τη θέση του στην αντικατασκοπία του FBI, ενώ, ήταν υπεύθυνος, υποτίθεται, για το κυνήγι του ανθρώπου που προέβαινε σ' αυτές τις ενέργειες δηλαδή, για το κυνήγι του ίδιου του τού εαυτού³⁰². Θεωρείται, έστω εν μέρει (δεν πρέπει να ξεχνάμε την ταυτόχρονη δράση του Ames), υπεύθυνος για τουλάχιστον τρεις εκτελέσεις Σοβιετικών διπλών πρακτόρων από την ΕΣΣΔ. Υπολογίζεται πως για τις υπηρεσίες του έλαβε γύρω στις 600.000 με 650.000 δολάρια, διαμάντια αξίας 50.000 δολαρίων και την υπόσχεση πως άλλες 800.000 δολάρια έχουν κατατεθεί στο όνομά του σε τράπεζα της Ρωσίας. Άλλες πηγές ανεβάζουν το ποσό στα 1,4 εκατομμύρια δολάρια θεωρώντας δεδομένο το υποσχεθέν ποσό των 800.000 δολαρίων³⁰³.

³⁰¹ Βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

³⁰² Βλέπε Hanssen: Deep Inner Conflicts στο <http://www.dhra.mil/perserec/csg/spystory/hanssen.htm> τη 17 / 06 / 2012

³⁰³ Βλέπε Willing R., Watson T., «FBI portrays Robert Hanssen's double life» στο <http://www.usatoday.com/news/washington/2001-02-21-spydouble.htm> τη 17 / 06 / 2012, FBI Spy Robert Hanssen Gets Life Sentence στο <http://www.foxnews.com/story/0,2933,52406,00.html> τη 17 / 06 / 2012, Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 17 / 06 / 2012

Αν θελήσουμε να συνοψίσουμε τις απώλειες που προκάλεσε ο Hanssen στις ΗΠΑ, και σύμφωνα με επίσημα έγγραφα που κατατέθηκαν στη δίκη του, αναφέρουμε τα εξής:

- Κοινοποίησε στη Μόσχα τα ονόματα τουλάχιστον δεκατεσσάρων Σοβιετικών διπλών ή αποσκιρτησάντων πρακτόρων καίγοντας ή θέτοντας σε κίνδυνο σημαντικές, για την Αμερική, πηγές πληροφοριών.
- Παρεμπόδισε την έρευνα του FBI σχετικά με τη δράση του Felix Block.
- Εμπόδιζε συστηματικά την επιτυχία των προγραμμάτων στρατολόγησης Σοβιετικών πρακτόρων από την αμερικανική αντικατασκοπία ενημερώνοντας την KGB και την GRU για τα άτομα-στόχους.
- Ενημέρωσε τους Σοβιετικούς για την ύπαρξη τούνελ κάτω από την πρεσβεία τους στην Ουάσιγκτον καταστρέφοντας ένα πλάνο εκατοντάδων εκατομμυρίων δολαρίων.

Ειδικότερα, μεταξύ 1985 και 2001, ο Hanssen:

- Απεκάλυψε το National Intelligence Program των ετών 1987, 1990 και 1991. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορά σε γενικότερους σχεδιασμούς της αμερικανικής κοινότητας πληροφοριών.
- Απεκάλυψε σημαντικές τεχνολογικές καινοτομίες, τρόπους δράσης και επιχειρησιακούς σχεδιασμούς των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών.
- Απεκάλυψε απόρρητα έγγραφα εθνικής ασφαλείας του NSC.
- Απεκάλυψε διάφορες τεχνικές τρωτότητες των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών ενώ, στον ίδιο χρόνο, πληροφορούσε για τις αντίστοιχες σοβιετικές παρέχοντας στην ΕΣΣΔ δυνατότητες επανελέγχου.
- Ειδοποιούσε τους Σοβιετικούς για τις επιθετικές ενέργειες της αμερικανικής κατασκοπίας.
- Εξακολούθησε να αποκαλύπτει ονόματα Σοβιετικών διπλών πρακτόρων συνεργαζόμενων με τις ΗΠΑ καθώς και το τι πληροφορίες κόμιζαν σ' αυτές
- Απεκάλυψε αμερικανικούς στρατιωτικούς σχεδιασμούς και σχεδιασμούς εθνικής πολιτικής.
- Βοηθούσε παντοiotρόπως τα σοβιετικά προγράμματα στρατολόγησης διπλών (Αμερικανών) πρακτόρων.
- Πέρασε στη σοβιετική πλευρά έγγραφα και ντοκουμέντα που αφορούσαν στον πυρηνικό εξοπλισμό και σχεδιασμό των ΗΠΑ ενημερώνοντας, παράλληλα, για το τι γνώριζαν οι τελευταίες γύρω από την ΕΣΣΔ σε ανάλογα ζητήματα.
- Απεκάλυψε οικονομικά πλάνα και πληροφορίες των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών.
- Ενημέρωνε, εν γένει, τη σοβιετική πλευρά για οτιδήποτε γνώριζε, γύρω από αυτήν, η αμερικανική κυβέρνηση³⁰⁴.

Προκαλεί πράγματι έκπληξη το εύρος των πληροφοριών που πέρασε ο Hanssen στους Σοβιετικούς. Αν και δεν ανταμείφθηκε όσο «άξιζε» απετέλεσε γι' αυτούς, τουλάχιστον σύμφωνα με τον πρώην πράκτορα και ταυτόχρονα έναν εκ των δύο συγγραφέων του *Spy Handler*, Victor Cherkashin³⁰⁵, ό,τι πολυτιμότερο διέθεταν οι

³⁰⁴ Βλέπε *The Robert Philip Hanssen Case* στο <http://www.jonathanpollard.org/2001/120001.htm> τη 18 / 06 / 2012

³⁰⁵ Ο Victor Cherkashin αποτελεί έναν από τους πλέον φημισμένους Σοβιετικούς πράκτορες καθώς ήταν υπεύθυνος σύνδεσμος (handler) μεταξύ των σοβιετικών υπηρεσιών και των Hanssen και Ames. -για περισσότερες πληροφορίες βλέπε Cherkashin V., Feifer G., *Spy Handler*, Εκδόσεις Basic Books,

σοβιετικές μυστικές υπηρεσίες για 22 χρόνια ξεπερνώντας ακόμα και τη φήμη του πλέον καλοπληρωμένου διπλού Αμερικανού πράκτορα Aldrich Ames³⁰⁶.

Το *modus operandi* του Hanssen βασιζόταν στην ανωνυμία του. Ακόμα και οι ίδιοι οι Αμερικανοί δεν πιστεύουν πως οι Ρώσοι γνώριζαν το πραγματικό όνομα τού «ανθρώπου» τους. Ο Hanssen χρησιμοποιούσε το ψευδώνυμο Ramon ή Ramon Garcia. Τις τοποθεσίες επαφών τις επέλεγε πάντα ο ίδιος και ποτέ η άλλη πλευρά έχοντας μάλιστα επινοήσει έναν κώδικα βάσει του οποίου διευθετούσε τις ημερομηνίες των ραντεβού³⁰⁷.

Ο Hanssen δικάστηκε στο United States District Court for the Eastern District of Virginia. Κατόπιν συμφωνίας με τις αρχές, στα πρότυπα Ames, απέφυγε την θανατική ποινή. Καταδικάστηκε σε ισόβια κάθειρξη χωρίς δικαίωμα αναστολής. Εκτίει την ποινή του στο Federal Bureau of Prisons Administrative Maximum στο Κολοράντο³⁰⁸.

Εικόνα 23: Αποψη του Federal Bureau of Prisons Administrative Maximum. (Η εικόνα έχει αντιγραφεί από τον ιστότοπο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 18 / 06 / 2012)

Τι οδήγησε τον Hanssen σ' αυτή τη δράση; Το βασικό κίνητρο ήταν τα χρήματα. Αν και εθεωρείτο από τους σχετικά καλά αμειβομένους πράκτορες, η πολυμελής οικογένειά του απαιτούσε κάποιες επιπλέον προσόδους. Ήταν όμως μόνο αυτό; Μάλλον όχι, άλλωστε ελάχιστοι, και ειδικά στην Αμερική, θα υποστηρίξουν πως τα χρήματα δεν αποτελούν, έτσι ή αλλιώς, κίνητρο για σχεδόν οτιδήποτε. Ο Hanssen είχε εμμονή με το μυστήριο και τις ιστορίες κατασκοπίας. Φημολογείται ότι ο ίδιος απεκάλυψε στους Ρώσους πως πήρε την απόφασή του να μπει στο συγκεκριμένο συναρπαστικό κόσμο από την ηλικία των δεκατεσσάρων ετών. *"I'd decided on this course when I was 14. ... I read Philby's³⁰⁹ book."*, κάποτε εκμυστηρεύτηκε.

N. Υόρκη, ΗΠΑ 2005 και Victor Cherkashin στο http://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Cherkashin τη 18 / 06 / 2012

³⁰⁶ Cherkashin V., Feifer G., *Spy Handler*, Εκδόσεις Basic Books, N. Υόρκη, ΗΠΑ 2005, σ. 225

³⁰⁷ Ο κώδικας αυτός χρησιμοποιούσε τον αριθμό 6 ως σημείο αναφοράς. Αν ο Hanssen επιθυμούσε μια συνάντηση στις 10 Ιανουαρίου και ώρα 12^η μεσημβρινή, ο συγκεκριμένος αριθμός προστίθετο στην ημερομηνία και την ώρα. Συνεπώς, η συνάντηση κωδικοποιείτο ως συνάντηση στις 16 Ιουλίου και ώρα 6^η απογευματινή -βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 18 / 06 / 2012

³⁰⁸ Βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 18 / 06 / 2012

³⁰⁹ Ο περίφημος «Kim» Philby υπήρξε πράκτορας της βρετανικής κατασκοπίας και διπλός πράκτορας υπέρ των σοβιετικών συμφερόντων. Το 1963, σε ηλικία 51^{ος} ετών απέδρασε στη Μόσχα. Πέθανε στη σοβιετική πρωτεύουσα το 1988 μάλλον απογοητευμένος από τις συνθήκες που αντιμετώπισε καθώς η

Επιπλέον, στα πλαίσια μιας παρόμοιας φημολογίας, λέγεται ότι επιθυμούσε, κάποια στιγμή, να αποσυρθεί στη Μόσχα διδάσκοντας και εκπαιδεύοντας μελλοντικούς πράκτορες.

Ο Hanssen διακατείχετο από μια αρνητική στάση για την υπηρεσία του. Πίστευε πως τα προσόντα του δεν εκτιμώνται σωστά. Πίστευε πως η εργασία που παρήγαγε ήταν πολύ ανώτερη από αυτή άλλων συναδέλφων του. Αν δεν μπορούσε να εκπληρώσει το όνειρό του εντός του FBI, ίσως, μπορούσε αλλού. Οι λόγοι της απόφασης του Hanssen να προδώσει τη χώρα του πρέπει να αναζητηθούν εντός ενός μείγματος οικονομικών αναγκών και ψυχολογικών παρωθήσεων όπως αρνητικότητα, ανωριμότητα, παρορμητικότητα, απομόνωση και κοινωνική περιθωριοποίηση, υπεροψία κ.λ.³¹⁰.

Ο Hanssen ήταν πανέξυπνος³¹¹ αλλά όχι αλάθητος. Προκαλεί εντύπωση πως τα λάθη του, λάθη ικανά να αποκαλύψουν τις δραστηριότητές του, ακολουθήθηκαν / συγκαλύφθηκαν από λάθη του FBI. Συνοπτικά αναφέρουμε πως:

- Το 1987 πλησιάζει έναν Σοβιετικό διπλό πράκτορα (χωρίς να γνωρίζει την ιδιότητα τού τελευταίου) αποκαλύπτοντάς του κάποιες διαβαθμισμένες πληροφορίες. Ο Σοβιετικός ενημέρωσε τους Αμερικανούς, ωστόσο, δεν ελήφθη καμιά μέριμνα.
- Το 1990 αφήνει σε περίοπτη θέση εντός της οικίας του μια ογκώδη δεσμίδα χαρτονομισμάτων. Η αδελφή της συζύγου του αντιλαμβάνεται το γεγονός και μιλά στο σύζυγό της, επίσης μέλος του FBI. Ο τελευταίος ενημερώνει την υπηρεσία γι' αυτή την, μάλλον, αδικαιολόγητη παρουσία τόσων χρημάτων τη στιγμή, μάλιστα, που το FBI έχει εξαπολύσει κυνήγι διπλών κατασκόπων. Ωστόσο, δεν ελήφθη καμιά μέριμνα.
- Αν και ο Hanssen δρούσε ανωνύμως κάποια στιγμή προβαίνει σε ένα πραγματικά απίστευτο ατόπημα. Εμφανίζεται στη σοβιετική πρεσβεία μεταφέροντας ένα φάκελο με έγγραφα αποκαλύπτοντας την ιδιότητα και το ψευδώνυμό του. Η κατάπληξη των Σοβιετικών είναι τόση που δεν μπορούν να διακρίνουν το ειλικρινές του γεγονότος. Πιστεύουν πως πρόκειται για σχεδιασμένη, από τις αμερικανικές υπηρεσίες, δράση. Διαμαρτύρονται στο FBI δίδοντας όλες τις πληροφορίες σχετικά με το συμβάν. Το εκπληκτικό του γεγονότος συνεχίζεται καθώς το FBI δεν προβαίνει σε καμιά έρευνα
- Το 1993 προσπαθεί να επιδείξει τις γνώσεις του σπάζοντας τον κωδικό ενός υπολογιστή κάποιου συναδέλφου του και «κατεβάζοντας» διαβαθμισμένους φακέλους. Παρουσιάζει το επίτευγμά του ως εσκεμμένη προσπάθεια απόδειξης των τρωτοτήτων του συστήματος, τρωτότητες τις οποίες είχε επισημάνει αλλά κανείς δεν έλαβε υπόψη. Ωστόσο, μ' αυτήν την ενέργεια τροφοδοτεί τις πρώτες εις βάρος του υποψίες έστω και αν το συμβάν έληξε εκεί.

θεωρία του κομμουνισμού απείχε από την πράξη του υπαρκτού σοσιαλισμού -βλέπε *Kim Philby* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Kim_Philby#Moscow τη 18 / 06 / 2012

³¹⁰ Βλέπε Willing R., Watson T., «FBI portrays Robert Hanssen's double life» στο <http://www.usatoday.com/news/washington/2001-02-21-spydouble.htm> τη 18 / 06 / 2012 και *Hanssen: Deep Inner Conflicts* στο <http://www.dhra.mil/perserec/csg/spystory/hanssen.htm>

³¹¹ Μάλιστα, ο ελληνικής καταγωγής συνήγορός του, ο διάσημος Plato Cacheris, αμέσως μετά το πέρας της δικαστικής διαδικασίας δήλωσε, ίσως με νόημα, ότι «ο Hanssen αποτελεί τον ευφυέστερο κατάσκοπο που έχω δει ποτέ, τον ευφυέστερο εκτός από αυτόν που ακόμα βρίσκεται εκεί έξω ασύλληπτος»

-βλέπε Havill A., *Robert Philip Hanssen: The Spy who Stayed out in the Cold*, chapter 15 στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/hanssen/3.html τη 18 / 06 / 2012

- Το 1994 επιθυμεί να αλλάξει πόστο και να ενταχθεί σε συγκεκριμένη υπηρεσία. Πληροφορείται πως απαραίτητη προϋπόθεση είναι να περάσει από τον ανιχνευτή ψεύδους. Αμέσως κάνει πίσω, ωστόσο, η στάση του δεν αξιολογείται. Τρία χρόνια αργότερα ο, επίσης επίορκος, πράκτορας Edwin Pitts τον κατονομάζει ως πιθανό υπεύθυνο των διαρροών του συστήματος. Καμιά μέριμνα δεν λαμβάνεται.
- Το 1997 αποκαλύπτεται η προσπάθειά του να διεισδύσει στο ευρύτερο πληροφοριακό σύστημα μέσω *hacking* και μάλιστα από τον υπολογιστή του γραφείου του στο FBI. Επινόει μια αστεία δικαιολογία προκειμένου να καλύψει την πράξη του. Πρακτικά δεν λαμβάνεται καμιά μέριμνα από την υπηρεσία, απλώς, επιπλήττεται, ενώ, η εις βάρος του αναφορά αρχικά λοιδωρείται και κατόπιν αγνοείται.
- Την ίδια περίοδο (1997) αναλαμβάνει το ρίσκο να εισδύσει στο Κεντρικό Πληροφοριακό Σύστημα Αναφορών του FBI αναζητώντας τυχόν αποδείξεις για έρευνες εις βάρος του. Μη ανακαλύπτοντας κάτι επανασυνδέεται με τη σοβιετική πλευρά μετά από σχεδόν οχτώ χρόνια³¹².
- Αυτό όμως που πραγματικά φαίνεται αδιανόητο είναι το εξής: Αν και ο Hanssen επιζητούσε την ανωνυμία (με την εξαίρεση της άνω αναφερομένης ανεξήγητης συμπεριφοράς και εμφάνισής του στη σοβιετική πρεσβεία) δεν φρόντιζε να μην αφήνει ίχνη πάνω στο υλικό που παρέδιδε στους Σοβιετικούς -αυτό απετέλεσε το μεγαλύτερό του σφάλμα. Όταν το FBI αγόρασε τις πληροφορίες που το ενδιέφεραν (βλέπε σ. 113-114), εντός του υλικού που παρέλαβε βρέθηκε μια σακούλα από αυτές που χρησιμοποιούσε ο Hanssen κατά τη μεταφορά εγγράφων, φακέλων κ.λ. Πάνω σ' αυτήν ανακαλύφθηκαν δύο δακτυλικά αποτυπώματά του. Αδιανόητο είναι, επίσης, το γεγονός πως οι ρωσικές υπηρεσίες δεν φρόντισαν να καταστρέψουν στοιχεία που μπορούσαν να ενοχοποιήσουν τον πολύτιμο συνεργάτη τους³¹³. Το τελευταίο, κατά την προσωπική μας γνώμη, αποτελεί, ίσως, το μοναδικό πραγματικό σφάλμα των ρωσικών μυστικών υπηρεσιών στη συγκεκριμένη υπόθεση -ακόμα και αν ήθελαν να κρατάνε στο χέρι τον Hanssen θα μπορούσαν να το πετύχουν με διαφορετικό τρόπο.

Συγκρίνοντας τις περιπτώσεις Ames και Hanssen, και όσον αφορά στα δύο πρόσωπα, δεν δυσκολευόμαστε να ανακαλύψουμε πλείστα όσα κοινά στοιχεία όπως:

- Επιδίωξη ευρέσεως νέων χρηματικών πηγών.
- Δυσκολία, τουλάχιστον αρχικά, επαγγελματικού προσανατολισμού.
- Προβληματική συμπεριφορά.
- Πικρία για την μεροληπτική εις βάρος τους, όπως πίστευαν, στάση της υπηρεσίας τους.
- Διάπραξη εντυπωσιακών σφαλμάτων που τελικά οδήγησαν την αντικατασκοπία στα ίχνη τους.
- Ίδια καταδικαστική ποινή.

Από την άλλη πλευρά, CIA και FBI υπέπεσαν σε σοβαρές παραλήψεις σε θέματα ασφαλείας με κύριο χαρακτηριστικό την αδράνεια που επέδειξαν στον έλεγχο του εσωτερικού τους χώρου ακόμα και όταν εμφανίζονταν σαφείς ενδείξεις ενοχής γύρω από τα δύο πρόσωπα που εξετάζουμε. Υπό αυτών των συνθηκών δεν αποτελεί παράδοξο η επιτυχία των, έτσι ή αλλιώς, ικανών σοβιετικών / ρωσικών μυστικών

³¹² Βλέπε Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen τη 18 / 06 / 2012

³¹³ Βλέπε Havill A., *Robert Philip Hanssen: The Spy who Stayed out in the Cold*, chapter 1 στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/hanssen/3.html τη 18 / 06 / 2012

υπηρεσιών να διαχειριστούν επί χρόνια αυτές τις δύο πολύτιμες πηγές πληροφοριών χωρίς, σχεδόν ποτέ, να τις εκθέσουν με, σαφέστατη, εξαίρεση το απρόβλεπτο γεγονός του εντοπισμού των δακτυλικών αποτυπωμάτων του Hanssen σε υλικό που, υποτίθεται, έπρεπε να καταστραφεί³¹⁴.

Υπάρχουν διαφορές μεταξύ των περιπτώσεων των δύο προσώπων και όσον αφορά σ' αυτά καθ' αυτά; Προφανώς ναι, από τον τρόπο δράσης τους, το εύρος των πληροφοριών που μετέφεραν, τις απολαβές τους μέχρι την αντιμετώπιση από την ίδια τους την οικογένεια...*ποτέ δεν θα τον χωρίσω. Τον αγαπάω και θα προσεύχομαι για τη σωτηρία της ψυχής του κάθε μέρα για το υπόλοιπο της ζωής μου*, υποσχέθηκε η Bonnie Hanssen για το σύζυγό της³¹⁵ σε αντίθεση με τη στάση που τήρησε (αν και υπό διαφορετικών συνθηκών) η Rosario Ames.

³¹⁴ Βέβαια, κάποιος θα εικάσει πως οι ρωσικές μυστικές υπηρεσίες ποτέ δεν περίμεναν υλικό που κατείχαν να βρεθεί στα χέρια του FBI κατά τον τρόπο που αυτό έγινε. Ωστόσο, κάποιος άλλος θα ισχυριστεί ότι είναι οι μυστικές υπηρεσίες αυτές που πρέπει, πάνω απ' όλα και πριν από κάθε άλλον, να λαμβάνουν μέτρα για κάθε ενδεχόμενο, να σκέφτονται ακόμα και το απίθανο

³¹⁵ Βλέπε Havill A., *Robert Philip Hanssen: The Spy who Stayed out in the Cold*, chapter 13 στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/hanssen/3.html τη 19 / 06 / 2012

ΕΠΙΜΕΤΡΟ 2

Θεωρούμε πως δεν θα αποτελούσε ασυνέπεια ως προς το επιχείρημά μας να κλείσουμε με μια μικρή αναφορά σχετικά με τις ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών και, κυρίως, με την ΕΥΠ. Δυστυχώς ελάχιστες έως μηδαμινές είναι οι πηγές που αναφέρονται στην ελληνική πραγματικότητα. Άλλωστε: «[...]στη χώρα μας δεν έχει δοθεί η βαρύτητα που θα έπρεπε στην ενασχόληση με τα ζητήματα των πληροφοριών (intelligence)[...]» (Αθανάσιος Πλατιάς, καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς)³¹⁶.

Κατ' αυτόν τον τρόπο η προσπάθειά μας ακουμπά, κατά βάσει, στο *Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ* του Παύλου Αποστολίδη³¹⁷, μελέτη που έχει εκπονηθεί υπό την αιγίδα του Ελληνικού Ιδρύματος Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής (ΕΛΙΑΜΕΠ) το 2007. Σημειώνουμε, σ' αυτό το σημείο, πως οι όποιες καυστικές, πράγματι, παρατηρήσεις αποτελούν θέσεις του συγγραφέα χωρίς να σημαίνει αυτό πως δεν επιδέχονται, ενδεχομένως, αντίλογο. Οι κάτωθι σημειώσεις αναφέρονται συνολικά στο αντικείμενο «Υπηρεσία Πληροφοριών» χωρίς να διαχωρίζουν αναγκαστικά την κατασκοπία από την αντικατασκοπία. Επαναλαμβάνουμε πως η κύρια πηγή μας χρονολογείται από το 2007. Στα πέντε χρόνια που μεσολαβούν μέχρι σήμερα ίσως κάποια δεδομένα έχουν αλλάξει, ωστόσο, ακόμα και αν αυτό έχει συμβεί, έχει συμβεί χωρίς, μάλλον, δραματικά αποτελέσματα.

2.1 Οι ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών. Το παράδειγμα της ΕΥΠ

Όπως έχει γίνει κατανοητό, βασικό γνώρισμα κάθε υπηρεσίας πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένης και της Ε.Υ.Π., είναι η συλλογή και η επεξεργασία πληροφοριών με στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση ποικίλων κινδύνων και επιβουλών (με όποιο τρόπο γίνονται αντιληπτοί, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει και

³¹⁶ Στο *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010 του Ιωάννη Κωνσταντόπουλου, σ. 33

³¹⁷ Ο Παύλος Αποστολίδης γεννήθηκε το 1942. Σπούδασε νομικά. Σταδιοδρόμησε στο διπλωματικό σώμα εισερχόμενος σε αυτό το 1965. Υπηρέτησε σε Άγκυρα, Λευκωσία, αραβικό κόσμο, Βρυξέλες κ.λ. Το 1998 διορίστηκε γενικός γραμματέας του υπουργείου Εξωτερικών και το επόμενο έτος διοικητής της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (ΕΥΠ), θέση στην οποία παρέμεινε μέχρι το 2004 οπότε και συνταξιοδοτήθηκε. Στις 17 Μαΐου 2012, κατά τον διορισμό της Υπηρεσιακής Κυβέρνησης Παναγιώτη Πικραμμένου από τον Πρόεδρο της Ελληνικής Δημοκρατίας Κάρολο Παπούλια ανέλαβε το υπουργείο Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης μέχρι τη διενέργεια των εκλογών της 17^{ης} Ιουνίου 2012 -βλέπε *Παύλος Αποστολίδης* στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82 την 21 / 06 / 2012

να συνεπάγεται) κατά της ασφαλείας της χώρας. Η ιστορία των ελληνικών μυστικών υπηρεσιών αρχίζει το έτος 1924 και τούτο διότι, προγενέστερα, ο τομέας της συλλογής πληροφοριών εντασσόταν στο πλαίσιο λειτουργίας των αρμοδίων δεύτερων Γραφείων του Ελληνικού Στρατού. Έκτοτε πέρασε από διάφορα στάδια τα οποία είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με τους βασικούς κατευθυντήριους άξονες τόσο της εσωτερικής πολιτικής και κοινωνικής ζωής όσο και με τις διεθνείς εξελίξεις που έλαβαν χώρα και επηρέασαν την πορεία της έως σήμερα.

Η Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΚΥΠ) ιδρύθηκε το 1953 έχοντας τις ρίζες της στις στρατιωτικές υπηρεσίες (Υπηρεσία Προστασίας Στρατεύματος, Διεύθυνση Πληροφοριών Αρχιστρατήγου) που λειτούργησαν κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου. Ο τίτλος της αποτελεί, κατ' ουσίαν, μετάφραση / μεταφορά του Central Intelligence Agency (CIA) των ΗΠΑ. Οργανώθηκε πάνω σε στρατιωτικά πρότυπα με τη βοήθεια, και βάσει της λειτουργίας, της τελευταίας³¹⁸. Σύμφωνα με το τότε ισχύον νομοθετικό διάταγμα, συστήνεται αυτοτελής υπηρεσία υπαγόμενη απευθείας στον Πρόεδρο της Κυβέρνησης με αποστολή την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας, της ασφάλειας των ενόπλων δυνάμεων και της δημόσιας ασφάλειας³¹⁹.

Ο ρόλος, ωστόσο, των δύο υπηρεσιών υπήρξε διαφορετικός. Η CIA ασχολείται με την εξουδετέρωση εξωτερικών απειλών κατά της εθνικής ασφαλείας της Αμερικής τη στιγμή που η ΚΥΠ εκλήθη να αντιμετωπίσει την όποια εσωτερική κομμουνιστική απειλή. Με τον διεθνή κομμουνισμό ασχολήθηκε μόνο σε επίπεδο ανάλυσης ή ως απειλή κατασκοπίας, όπως και οι περισσότερες ευρωπαϊκές υπηρεσίες αντικατασκοπίας. Με τις ξένες υπηρεσίες (γαλλική, βρετανική, αμερικανική) συνεργάστηκε σε θέματα φυγάδων καθώς και αναγνώρισης των κινήσεων του σοβιετικού στόλου στη Μεσόγειο και, εν γένει, των κινήσεων των στρατιωτικών δυνάμεων του Συμφώνου της Βαρσοβίας³²⁰.

Συνυφασμένα με την αντιμετώπιση του κομμουνισμού θεωρήθηκαν δύο μεγάλα εθνικά ζητήματα, το Βορειοηπειρωτικό και το Μακεδονικό. Στο πρώτο τηρήθηκε επιθετική στρατηγική (αποστολή πρακτόρων προς ανατροπή του καθεστώτος του Χότζα σε συνεργασία με τη CIA) ενώ στο δεύτερο αμυντική (πολιτική παγώματος των επαφών με τη Γιουγκοσλαβία) προκειμένου να μην αντιδράσουν οι Έλληνες σλαβόφωνοι και «μπολιαστούν» με το μικρόβιο της «μακεδονικής» ταυτότητας. Στη δεκαετία του 1960, η ΚΥΠ αρχίζει να ασχολείται με το Κυπριακό ρίχνοντας το βάρος στη πληροφοριακή κάλυψη του ΑΚΕΛ και γενικά της ελληνοκυπριακής πλευράς. Μετά το 1974 στρέφει την προσοχή της στην Τουρκία³²¹.

³¹⁸ Για το σκοπό αυτό εστάλη στην Αθήνα ένα κλιμάκιο Ελληνοαμερικανών πρακτόρων της CIA με επικεφαλής τον Θωμά Καραμεσσίνη (Thomas Karamessines), εξέχουσα μονάδα των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών και μετέπειτα επιτελικό στέλεχος αυτών -βλέπε *National Intelligence Service (Greece)* στο http://en.wikipedia.org/wiki/Hellenic_National_Intelligence_Service τη 20 / 06 / 2012

³¹⁹ Βλέπε *Ιστορικό* στην ιστοσελίδα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών στον ιστότοπο <http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/IdrysiEYP/> την 20 / 06 / 2012

³²⁰ Είναι αλήθεια πως εκτίμηση των ΗΠΑ, κατά τη συγκεκριμένη περίοδο, ήταν ότι το κύριο πρόβλημα ασφαλείας της Ελλάδος ήταν εσωτερικής και όχι εξωτερικής φύσεως. Γύρω από αυτή την άποψη δομήθηκε όχι μόνο η λειτουργία της ΚΥΠ αλλά και αυτή ακόμα του Ελληνικού Στρατού -βλέπε Ήφαιστος Π., Πλατιάς Α., *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992, σ. 29

³²¹ Πράγματι, μέχρι της αρχές της δεκαετίας του 1960 η όποια αντίληψη εξωτερικού κινδύνου είχε να κάνει με τη λεγόμενη *απειλή εκ βορρά*. Γεγονός είναι πως η συγκεκριμένη αντίληψη διέτρεχε την ελληνική εξωτερική πολιτική ήδη από τα τέλη του Α' Π. Π. με κύριο αντίπαλο δέος τη Βουλγαρία. Με τη λήξη του Β' Π. Π. οι βόρειοι Βαλκανικοί γείτονες της Ελλάδας υποστήριζαν με θέρμη την μαχόμενη ελληνική κομμουνιστική αριστερά με το Βελιγράδι να υποθάλπει με ένταση ένα νέο σλαβομακεδονικό αλυτρωτισμό -μόνο μετά τη ρήξη του Τίτο με τον Στάλιν (1948) διαφάνηκε μια αποσυμπίεση στα βόρεια σύνορα της χώρας. Το γεγονός αυτό έφερε πιο κοντά την Αθήνα με το Βελιγράδι εν μέσω πολιτικών σκοπιμοτήτων που δεν είναι της παρούσης. Μόλα ταύτα η αντίληψη του

Οι εσωτερικές αρμοδιότητες της ΚΥΠ την οδηγούν σε ανάμειξη στην πολιτική ζωή της χώρας υπέρ της «εθνικοφρόνου παρατάξεως» και σε προσπάθεια αντίστοιχου επηρεασμού των εκλογικών αποτελεσμάτων (η συμμετοχή της ΚΥΠ στις διαβουλεύσεις της Δευτεροβάθμιας Επιτροπής του ΓΕΕΘΑ το 1961 για την κατάρτιση του σχεδίου «Περικλής»³²² είναι αποφασιστική: Κάνει την εισήγηση και αναλαμβάνει τη Γραμματεία) με τις ευλογίες των εκάστοτε κυβερνώντων. Οι αξιωματικοί που τη στελεχώνουν μέχρι την επικράτηση της Ένωσης Κέντρου (1963) ανήκουν στη δεξιά παράταξη και πολλοί από αυτούς, όπως ο πρώτος Διοικητής της Αλέξανδρος Νάτσινας, στον ΙΔΕΑ³²³. Έτσι η ΚΥΠ έχει έναν επιπλέον ρόλο, ανεπίσημο, αυτόν του επηρεασμού των μεταθέσεων και προαγωγών στο στράτευμα. Κατ' αυτόν τον τρόπο πολλοί αξιωματικοί επιδιώκουν την εύνοιά της για την προσωπική τους προώθηση. Την επιρροή αυτή εκμεταλλεύονται οι πραξικοπηματίες της 21ης Απριλίου προκειμένου να προσηλυτίσουν ένστολα στελέχη και οπαδούς.

βόρειου κομμουνιστικού κινδύνου δεν μπορούσε να εξαλειφθεί καθώς, σύμφωνα με ένα υπόμνημα του στρατάρχη Παπάγου προς τον Σοφοκλή Βενιζέλο τον Ιανουάριο του 1951, η Βουλγαρία και η Αλβανία συντηρούσαν στρατόπεδα εκπαίδευσης «συμμοριτών» υπό την αιγίδα της ΕΣΣΔ. Εντός αυτού του πλαισίου συνεχίστηκε η ελληνοτουρκική, εγκαινιασθήσα από εποχής Μεσοπολέμου, προσέγγιση μέχρι τη δεκαετία του 1960 και την έναρξη του ελληνοκυπριακού προβλήματος με την Τουρκία -βλέπε Ριζάς Σ., *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008, σ. 52-56, 113-114

³²² Μ' αυτό το όνομα φέρεται ειδικό επιτελικό σχέδιο ανάληψης στρατιωτικών επιχειρήσεων με συνεπικουρία και άλλων αρχών (κυρίως αστυνομικών) και παρακρατικών ομάδων με απώτερο σκοπό την ποδηγέτηση των ελληνικών βουλευτικών εκλογών του 1961 προς όφελος της τότε δεξιάς παράταξης. Πιθανολογείται πως το σχέδιο είχε, ήδη, εκπονηθεί από το 1955 για να αναθεωρηθεί το 1959 λόγω του ποσοστού που έλαβε η ΕΔΑ στις εκλογές του 1958 καταφέροντας να αναδειχτεί αξιωματική αντιπολίτευση. Το σχέδιο καταγγέλθηκε δημοσίως στη Βουλή από τον πρωθυπουργό Γεώργιο Παπανδρέου στις 23 Φεβρουαρίου 1965 και πρακτικά της συνεδρίασης της «Συντονιστικής Επιτροπής» της 11^{ης} και 12^{ης} Αυγούστου 1961 δημοσιεύτηκαν στις εφημερίδες της εποχής. Ο πρωθυπουργός της επίμαχης περιόδου, Κωνσταντίνος Καραμανλής, παραδέχθηκε την ύπαρξη του όλου πλάνου αρνούμενος ότι προοριζόταν να εφαρμοστεί σε εκλογές, παρά μόνο σε περίπτωση εσωτερικού ή εξωτερικού κινδύνου -βλέπε *Σχέδιο «Περικλής»* στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%C2%AB%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CF%82%C2%BB την 20 / 06 / 2012. Τελικά, το 1966, η υπόθεση αρχειοθετείται κατόπιν έκδοσης απαλλακτικού βουλεύματος. Αν και το σχέδιο ήταν, κατά πάσα πιθανότητα, υπαρκτό, εκτελεστικές διαταγές δεν ανακαλύφθηκαν, ενώ, οι διπλοψηφίες και νοθείες στις εκλογές του 1961 υπήρξαν, μάλλον, αμελητέες -βλέπε Ριζάς Σ., *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008, σ. 223-225

³²³ Ο φερόμενος με τον επίσημο τίτλο Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών (ΙΔΕΑ) ήταν μία μυστική παραστρατιωτική οργάνωση εθνικοφρόνων αντικομμουνιστών αξιωματικών του ελληνικού στρατού η οποία αναμίχθηκε στα πολιτικά πράγματα της χώρας, ειδικά μετά την απελευθέρωση και τον εμφύλιο πόλεμο, με σκοπό την αντιμετώπιση «τυχόν επαπειλούμενου κομμουνιστικού κινδύνου». Αποκορύφωμα της παρέμβασής της ήταν όταν, το 1951, αποπειράθηκε να καταλάβει την εξουσία δια των όπλων ώστε να την παραδώσει στον αρχιστράτηγο Αλέξανδρο Παπάγο, που εθεωρείτο αρχηγός της, αμέσως μετά την δήλωση παραίτησής του από το στράτευμα. Ο αρχιστράτηγος έκπληκτος από την αιφνίδια αυτή δράση κάλεσε τους αξιωματικούς που συμμετείχαν να αποσυρθούν στις μονάδες τους και στα κυρίως καθήκοντά τους οδηγώντας έτσι το κίνημα σε καταστολή. Παρά ταύτα, και ενώ ο ΙΔΕΑ θεωρήθηκε κίνημα κατά της δημοκρατίας, οι συμμετέχοντες σ' αυτό έλαβαν αμνηστία. Έτσι η οργάνωση εξακολούθησε να υφίσταται συνδεδεμένη πλέον άμεσα με το, κατά πολλούς, παρακράτος που άρχισε ν' αναπτύσσεται και να γιγαντώνεται ειδικότερα μετά τις εκλογές του 1958 -βλέπε *Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών* στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%B5%CF%81%CF%8C%CF%82_%CE%94%CE%B5%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AE%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%91%CE%BE%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD την 20 / 06 / 2012

Η έλευση της Ένωσης Κέντρου φέρει την αντικατάσταση των δεξιών αξιωματικών από νέους που πρόσκεινται στο μεσαίο πολιτικό χώρο. Η προσπάθειά τους, ωστόσο, να συνεχίσουν την παράδοση της ΚΥΠ επηρεάζοντας την πολιτική ζωή της χώρας συντελεί στο ξέσπασμα της υπόθεσης ΑΣΠΙΔΑ³²⁴.

Στις 21 Απριλίου 1967 συντελείται το γνωστό στρατιωτικό πραξικόπημα. Αν και οι Γεώργιος Παπαδόπουλος και Νικόλαος Μακαρέζος υπήρξαν βασικά στελέχη της ΚΥΠ, αν και ο νέος αρχηγός της, Αλέξανδρος Χατζηπέτρος, υπήρξε μέλος του ΙΔΕΑ, η υπηρεσία, αυτή καθ' αυτή, δεν ενοχοποιείται (αν και στη συνέχεια αποτελεί τον κύριο στυλοβάτη του καθεστώτος και πολέμιο όλων των αντιφρονούντων στο εσωτερικό και εξωτερικό)³²⁵.

Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας (1974), η ΚΥΠ χάνει τον πρωταρχικό ρόλο της ενώ μειώνεται σταδιακά το ενδιαφέρον της για τον εγχώριο κομμουνισμό. Κύριο μέλημα της νεοσυσταθείσας κυβέρνησης ήταν η αφαίρεση από το υφιστάμενο προεδρικό διάταγμα της αρμοδιότητας της ΚΥΠ περί «ασφαλείας του κρατικού μηχανισμού». Με αυτόν τον τρόπο η υπηρεσία και οι υπάλληλοί της απαλλάσσονται από «καθήκοντα» που απάδουν του δημοκρατικού πνεύματος και των δικαιωμάτων και ελευθεριών των πολιτών που απορρέουν από αυτό. Η υπηρεσία συνέχισε να υπάγεται απευθείας στον πρωθυπουργό ενώ οι αρμοδιότητές της προσδιορίζονται στην ενημέρωση των αρμοδίων φορέων για τη λήψη μέτρων επί θεμάτων που αφορούν σε κινδύνους προερχόμενους από εξωτερικούς παράγοντες ενάντια στα συμφέροντα της χώρας, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος προστίθενται αντικείμενα πολιτικού, οικονομικού και ενεργειακού περιεχομένου όπως οι εξελίξεις στην εγγύς και μέση ανατολή και η πυρηνική υποδομή στην κεντρική και ανατολική Μεσόγειο. Στο διεθνές πεδίο ο προσανατολισμός της, δεδομένου του ψυχρού πολέμου και των πολιτικών επιλογών και συμμαχικών υποχρεώσεων της χώρας (NATO / ΕΟΚ), παραμένει σταθερός και σε άμεση συνάφεια τόσο με τον ψυχρό πόλεμο όσο και με την ενίσχυση της ασφάλειας και της ακεραιότητας της εθνικής επικράτειας. Στον εσωτερικό επιχειρησιακό τομέα η υπηρεσία εστίασε την προσοχή της στην αντιμετώπιση της μυστικής δράσης ξένων στοιχείων τα οποία, υπό διαφόρων μορφών κάλυψη (διπλωματική, επαγγελματική κ.λ.) και με διαφόρων μορφών τρόπους και μεθόδους δράσης, στόχευαν στη συλλογή πληροφοριών προς διασφάλιση των δικών τους συμφερόντων και εις βάρος της χώρας³²⁶. Σταθμό στα δρώμενά της αποτελεί η

³²⁴ Η υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ αποτέλεσε πολιτικοστρατιωτικό σκάνδαλο που ξέσπασε στην Ελλάδα στα μέσα Μαΐου του 1965. Ο ΑΣΠΙΔΑ («Αξιωματικοί Σώσατε Πατρίδα, Ιδανικά, Δημοκρατίαν, Αξιοκρατίαν») ήταν μια υποτιθέμενη μυστική οργάνωση αξιωματικών εντός του στρατεύματος υπό την καθοδήγηση του Ανδρέα Παπανδρέου, γιου του τότε πρωθυπουργού Γεωργίου Παπανδρέου. Ουδέποτε προέκυψαν ιδιαίτερα επιβαρυντικά στοιχεία γι αυτήν την υποτιθέμενη ομάδα, ωστόσο, οι όποιες αποκαλύψεις (βάσιμες ή όχι) τροφοδότησαν αρνητικά το πολιτικό κλίμα συμβάλλοντας στην πολιτειακή κρίση που οδήγησε, τελικά, στο πραξικόπημα του 1967 -βλέπε *Υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ* στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_%CE%91%CE%A3%CE%A0%CE%99%CE%94%CE%91 την 20 / 06 / 2012

³²⁵ Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 4-5 στο http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyr_gr.pdf την 20 / 06 / 2012. Βέβαια, σ' αυτό το σημείο δεν πρέπει να ξεχνάμε και τον ρόλο της Ελληνικής Στρατιωτικής Αστυνομίας (ΕΑΤ-ΕΣΑ)

³²⁶ Για περισσότερες λεπτομέρειες βλέπε Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 5 στο http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyr_gr.pdf την 20 / 06 / 2012 και *Ιστορικό* στην ιστοσελίδα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών στο <http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/Metapoliteysi> την 20 / 06 / 2012

δολοφονία του σταθμάρχη της CIA στην Αθήνα Richard Welch³²⁷ -η προτεραιότητα της αντιμετώπισης της εγχώριας τρομοκρατίας αντικαθιστά αυτή του «κόκκινου» κινδύνου ολοκληρωτικά. Η ενασχόλησή της με την τρομοκρατία διαρκεί μέχρι την ίδρυση, από την αστυνομία, της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας (1987) (δυστυχώς θα μεσολαβήσουν πολλές αλλαγές προσώπων και αρμοδιοτήτων και σ' αυτόν τον τομέα εξουδετερώνοντας τις όποιες φιλότιμες προσπάθειες καταβάλλονται)³²⁸.

Το 1986 με το νόμο 1645/1986³²⁹ (επί διοικήσεως Κώστα Τσίμα, πρώτου μη στρατιωτικού Διοικητή) η υπηρεσία μετονομάζεται σε Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ) και ορίζεται πλέον ως πολιτική και όχι ως στρατιωτική υπηρεσία³³⁰. Η πρόθεση του Τσίμα να απομακρύνει τους ένστολους υπαλλήλους

³²⁷ Επρόκειτο για τον σταθμάρχη της CIA στην Αθήνα που δολοφονήθηκε το Δεκέμβριο του 1975 με τρεις πυροβολισμούς σχεδόν εξ' επαφής. Το περιστατικό συνέβη στις 22:00 έξω από την οικία του στο Ψυχικό καθώς επέστρεφε με τη σύζυγο και το παιδί τους από δεξίωση του Αμερικανού πρέσβη Κιούμπιτς στο Χίλτον. Τυπικά είχε το τίτλο του α' γραμματέα της αμερικανικής πρεσβείας. Η δολοφονία του θεωρείται το πρώτο χτύπημα της τρομοκρατικής οργάνωσης 17N

-βλέπε 23 Δεκεμβρίου στο

http://el.wikipedia.org/wiki/23_%CE%94%CE%B5%CE%BA%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85 την 20 / 06 / 2012

³²⁸ Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 5 στο http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyr_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

³²⁹ Σύμφωνα μ' αυτόν τον νόμο έχουμε τα κάτωθι:

- Η ΚΥΠ μετονομάζεται σε Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών (ΕΥΠ), σημειολογική μεταβολή, η οποία ωστόσο χαρακτηρίζει τη νέα αντίληψη περί της αποστολής της, ενώ δεν αλλάζει η απευθείας υπαγωγή της στον πρωθυπουργό της χώρας.
- Καθορίζεται το νέο πλαίσιο λειτουργίας και συγκρότησής της.
- Χαρακτηρίζεται αυτοτελής δημόσια πολιτική υπηρεσία και τίθενται τα θεμέλια πολιτικοποίησής της ως προς τον οργανωτικό και διοικητικό τομέα (έως τότε λειτουργούσε υπό στρατιωτική ηγεσία και οργάνωση) όπως, δηλαδή, συμβαίνει με την πλειονότητα των ομολόγων ευρωπαϊκών υπηρεσιών.
- Θεσπίζεται ο θεσμός του «Ειδικού Πολιτικού Επιστημονικού Προσωπικού».
- Μειώνεται το ένστολο προσωπικό.
- Συγκροτείται «Συμβούλιο Πληροφοριών» στο οποίο μετέχουν και παράγοντες εκτός ΕΥΠ.
- Συνίσταται θέση Διοικητού ως προϊστάμενου της υπηρεσίας και του προσωπικού της καθώς και θέσεις Α' και Β' Υποδιοικητού, με αρμοδιότητες επιχειρησιακές και διοικητικές αντίστοιχα, στις οποίες για πρώτη φορά καθίσταται δυνατό να διορισθούν και μη ένστολοι -βλέπε *Ιστορικό* στην ιστοσελίδα της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών στον ιστότοπο <http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/NewHorizons> τη 20 / 06 / 2012. Περαιτέρω επαναβεβαιώνεται ο ρόλος της υπηρεσίας αναφορικά με τη συλλογή, ανάλυση και διανομή πληροφοριών, που αφορούν σε θέματα εθνικής ασφαλείας, στις πολιτικές αρχές, την αντικατασκοπευτική / αποτρεπτική δράση έναντι ξένων υπηρεσιών που επιβουλεύονται την ασφάλεια της χώρας και τη διασφάλιση του εθνικού συστήματος επικοινωνιών -βλέπε Νομικός Ι., «The Internal Modernization of the Greek Intelligence Service» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, σ. 438 (Online Publication Date 11 Αυγούστου 2010)

³³⁰ Κατ' αυτόν τον τρόπο η στρατιωτική κατασκοπία / αντικατασκοπία περνά αμιγώς στην αρμοδιότητα του Ελληνικού Στρατού αποσυνδεδεμένη από την ΕΥΠ. Έτσι, και λόγω της φύσεως του πεδίου, ορισμένοι τομείς (συλλογή πληροφοριών, κατόπτευση / παρακολούθηση, μυστική δράση κ.λ.) σχετίζονται με τη δράση των ειδικών δυνάμεων του ελληνικού στρατεύματος με αιχμή δόρατος το Ειδικό Τμήμα Αλεξιπτωτιστών (ΕΤΑ) και τη Μονάδα Υποβρυχίων Καταστροφών (ΜΥΚ) -βλέπε Μιχαλέτος Ι., «The Greek National Security Organizational Structures» στο <http://www.rieas.gr/research-areas/greek-studies/91.html> την 20 / 06 / 2012. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δομή των ελληνικών στρατιωτικών υπηρεσιών πληροφόρησης καθώς και του αρμοδίου τμήματος του ΓΕΕΘΑ βλέπε Νομικός Ι., «The Internal Modernization of the Greek Intelligence Service» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, σ. 441 (Online Publication Date 11 Αυγούστου 2010)

(αξιωματικούς των ενόπλων δυνάμεων και της αστυνομίας) υλοποιείται μόνο μερικώς ελλείπει επαρκών, σε ποιότητα και ποσότητα, πολιτικών στελεχών με εμπειρία διοίκησης αλλά και διότι η υπόσχεση απόσπασης ενόπλων στην ΕΥΠ παραμένει πάντα ένα γερό πολιτικό «εργαλείο».

Η κατάρρευση των κομμουνιστικών καθεστώτων στη δεκαετία του 1990 υποβαθμίζει τη σημασία της αντικατασκοπίας και, γενικότερα, των υπηρεσιών πληροφοριών στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ. Η ανάδειξη της διεθνούς τρομοκρατίας (Al Qaeda) ως σοβαρή απειλή για τη Δύση, στα τέλη της δεκαετίας του 1990, επαναδίδει σημασία στις μυστικές υπηρεσίες. Στην Ελλάδα, η ΕΥΠ κλονίζεται το 1999 από τη συμμετοχή της στην υπόθεση Οτζαλάν³³¹, του οποίου την είσοδο στη χώρα αποτυγχάνει να αποτρέψει, ενώ, δεν τα καταφέρνει ούτε στη ασφαλή φυγάδευσή του στο εξωτερικό (σε ανταλλαγή για τη συγκατάθεσή του να ταξιδέψει). Ωστόσο, είναι αμφίβολο αν πήρε η ΕΥΠ τις επιχειρησιακές αποφάσεις ή αν, έστω, ρωτήθηκε από την κυβέρνηση για το κατά πόσο είχε τις δυνατότητες και την εμπειρία να τις υλοποιήσει.

Από το 1999 η ΕΥΠ επεδίωξε να αναπτύξει στενότερη συνεργασία με το υπουργείο Εξωτερικών και με τις ξένες αντίστοιχες υπηρεσίες. Προχώρησε, επίσης, στην ανανέωση του έμψυχου και τεχνολογικού της υλικού, στη μετάβασή της στην ηλεκτρονική εποχή και στην προσπάθεια διαρκούς εκπαίδευσης.

Η εμπλοκή της ΕΥΠ στην ασφάλεια των Ολυμπιακών Αγώνων κινητοποίησε ένα μεγάλο μέρος του προσωπικού της την τριετία 2001-2004. Δημιουργήθηκε Κέντρο Επιχειρήσεων, το οποίο, μαζί με το Κέντρο Ανοικτών Πηγών, καλύπτει ένα μεγάλο κομμάτι του πληροφοριακού τομέα. Τέλος, το 2003 εκπονείται ένα νέο σχέδιο νόμου για τον εκσυγχρονισμό της ΕΥΠ με προοπτική την αναβάθμισή της ενόψει των νέων προκλήσεων που το μέλλον κομίζει³³².

Η ΕΥΠ αποτελεί τη μοναδική αυτοτελή υπηρεσία πληροφοριών στην Ελλάδα. Με συλλογή εξωτερικών πληροφοριών ασχολείται η Διακλαδική Διεύθυνση Στρατιωτικών Πληροφοριών του ΓΕΕΘΑ και τα δεύτερα Γραφεία των Όπλων. Το υπουργείο Εξωτερικών συλλέγει πληροφορίες εξωτερικού ενδιαφέροντος, αν και όχι με μυστική δράση, χωρίς να διαθέτει εξειδικευμένη Διεύθυνση ή Τμήμα όπως το State Department των ΗΠΑ (Department of Intelligence and Research).

Περαιτέρω, αστυνομικής φύσεως πληροφορίες συλλέγει η Διεύθυνση Κρατικής Ασφαλείας, η Αντιτρομοκρατική Υπηρεσία (σε ό,τι αφορά στην τρομοκρατία) και το δεύτερο Γραφείο του Λιμενικού Σώματος στους τομείς αρμοδιότητάς του (διαθέτει τμήμα συνδεδεμένο με την ΕΥΠ).

³³¹ Αναφερόμαστε στην υπόθεση παράδοσης του Κούρδου ηγέτη και ιδρυτή του Εργατικού Κόμματος του Κουρδιστάν (PKK) Αμπντουλάχ Οτζαλάν ή Οτσαλάν στην τουρκική πλευρά στις 16 Φεβρουαρίου 1999 και ενώ βρισκόταν στην Κέννα. Η εμπλοκή της ελληνικής πλευράς και της ΕΥΠ σχετίζεται με το γεγονός της συνοδείας τού Οτζαλάν στην Κέννα από τον ταγματάρχη της υπηρεσίας Σάββα Καλεντερίδη καθώς και την παρουσία στην όλη υπόθεση τού εκεί Έλληνας πρέσβη. Η διαδρομή που ακολούθησε ο Οτζαλάν, από τη φυγή του από τη Συρία το Σεπτέμβριο του 1998 μέχρι την κατάληξή του στην Κέννα, δεν είναι επακριβώς γνωστή. Εικάζεται πως μεταξύ Οκτωβρίου 1998 και Φεβρουαρίου 1999 βρέθηκε δύο φορές στον ελληνικό χώρο -βλέπε *Αμπντουλάχ Οτζαλάν* στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BC%CF%80%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AC%CF%87_%CE%9F%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CE%BD την 20 / 06 / 2012. Οι συνθήκες της παράδοσής του δεν έχουν διασαφηνιστεί όπως δεν έχει ακόμα διασαφηνιστεί η όλη πολιτική διαπλοκή που εξελίχθηκε μεταξύ της αμερικανικής, της ελληνικής και της τουρκικής πλευράς

³³² Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 5-6 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

Δυστυχώς, μια πολιτική συζήτηση για το είδος της Υπηρεσίας που χρειάζεται το ελληνικό κράτος, ποτέ δεν έλαβε χώρα. Η ευθύνη για τη συλλογή πληροφοριών «εσωτερικού» (αντιτρομοκρατίας και αντικατασκοπίας) και «εξωτερικού» (πολιτικών και στρατιωτικών εκφάνσεων), για την ασφάλεια των τηλεπικοινωνιών του εσωτερικού και την υποκλοπή τηλεπικοινωνιών εξωτερικού, είναι τόσο ευρεία ώστε, κατά τον Παύλο Αποστολίδη, θεωρείται σχεδόν αδύνατη η ικανοποιητική ανταπόκριση της ΕΥΠ. Η πολυπραγμοσύνη αυτή δημιουργεί σύγχυση ως προς τις προτεραιότητες της υπηρεσίας, το είδος του προσωπικού αλλά και τα μέσα που απαιτούνται. Το ελάχιστο ζητούμενο είναι να γνωρίζουν η κυβέρνηση και ο πολιτικός κόσμος την κρατούσα κατάσταση και τις υφιστάμενες επιλογές ώστε να αποφασίσουν αν επιθυμούν να διατηρούν μια ενιαία υπηρεσία πληροφοριών^{333, 334}.

Κατά γενική παραδοχή, στη χώρα μας ο προγραμματισμός στη δημόσια διοίκηση πάσχει. Είναι επομένως δύσκολο να ζητά η ΕΥΠ ετήσιες ή, ακόμη περισσότερο, πενταετείς ή δεκαετείς κατευθύνσεις από το πολιτικό κατεστημένο για τη συλλογή πληροφοριών. Ενδέχεται, ωστόσο, να επιτευχθούν λιγότερο φιλόδοξοι στόχοι, με την πρόσκληση της διοίκησης της ΕΥΠ από τα υπουργεία Εξωτερικών, Εθνικής Αμύνης και Δημοσίας Τάξεως (πλέον Προστασίας του Πολίτη) να συμμετάσχει σε συσκέψεις προς συζήτηση μεγάλων θεμάτων όπου χαράσσονται εθνικές κατευθύνσεις και στόχοι.

Όσον αφορά στο συντονισμό στον τομέα των πληροφοριών σημειώνουμε τα εξής: Η ΕΥΠ έχει από το νόμο το συντονιστικό ρόλο όσον αφορά στις πληροφορίες που σχετίζονται με την ασφάλεια της χώρας (άρθρο 6 Ν.1645/1986 και Π.Δ. 360/1992 άρθρο 6). Τα συντονιστικά της όργανα λειτουργούν γνωμοδοτικά και ενημερωτικά σε θέματα ασφαλείας. Δυστυχώς, στην πράξη οι συστάσεις μένουν χωρίς αντίκρισμα καθώς οι κυβερνητικοί αξιωματούχοι δεν δέχονται, συνήθως, τις προτάσεις ενός κατωτέρου απ' αυτούς οργάνου. Το κενό, στην αυτή περίπτωση, τίθεται εκ της ανυπαρξίας σύνδεσης μεταξύ της υπηρεσίας και κάποιου υπεύθυνου ανωτέρου

³³³Γενικά, οι στρατιωτικές υπηρεσίες είθισται να υπάγονται στους υπουργούς Αμύνης (όπως και οι υπάρχουσες ανεξάρτητες υπηρεσίες υποκλοπής τηλεπικοινωνιών, βλέπε NSA) που είναι και οι φυσικοί προϊστάμενοί τους. Ερώτημα υπαγωγής τίθεται για τις ενιαίες υπηρεσίες με γενικές αρμοδιότητες εσωτερικού-εξωτερικού όπως είναι η ΕΥΠ. Το ιστορικό της υπαγωγής της ΕΥΠ είναι χαρακτηριστικό του προβληματισμού. Από τον πρωθυπουργό, το 1986, στον υπουργό Προεδρίας, μετονομασθέντα αργότερα σε υπουργό Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης. Κατόπιν υπήχθη (2001) στον υπουργό Δημοσίας Τάξεως στα πλαίσια του συντονισμού του αγώνα κατά της τρομοκρατικής οργάνωσης «17 Νοέμβρη» και της ασφαλούς διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Η εξέλιξη αυτή, κατά τον Παύλο Αποστολίδη, δείχνει: α) τη φθίνουσα σημασία της ΕΥΠ στα μάτια των ελληνικών κυβερνήσεων, ή, από άλλη σκοπιά, την απεμπλοκή της από τις εσωτερικές πολιτικές δραστηριότητες, β) την τάση της κυβέρνησης να υποβιβάζει την ΕΥΠ σε υπηρεσία ασφαλείας αγνοώντας την εξωτερική πτυχή των καθηκόντων της, γ) την έλλειψη ενδιαφέροντος των υπουργών Εξωτερικών και Αμύνης για μια θεσμική σύνδεση με την συγκεκριμένη υπηρεσία. Περαιτέρω, η υπαγωγή της ΕΥΠ στον υπουργό Δημοσίας Τάξεως (και τώρα πλέον Προστασίας του Πολίτη) από το 2001, αν και βοήθησε στο συντονιστικό έργο κατά της τρομοκρατίας και υπέρ της ασφαλούς διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων, αφήνει ακάλυπτη την αρμοδιότητα συλλογής πληροφοριών στο εξωτερικό για την οποία, άλλωστε, είναι άδικο να φέρει την πολιτική ευθύνη ο συγκεκριμένος υπουργός. Επιπλέον, υπάρχουν ενδείξεις ότι η υπαγωγή της ΕΥΠ στο αυτό υπουργείο οδηγεί στην αύξηση της παρουσίας και επιρροής του αστυνομικού στοιχείου και επομένως στη μείωση της ανεξαρτησίας της υπηρεσίας από την Ελληνική Αστυνομία. Τελικά, η ενιαία υπηρεσία παρουσιάζει πρόβλημα υπαγωγής εφόσον δεν αναφέρεται απ' ευθείας στον πρωθυπουργό -βλέπε Αποστολίδη Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 12, 19 στο http://www.eliampep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

³³⁴Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 19 στο http://www.eliampep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

πολιτικού γραφείου προς το οποίο θα καταθέτονται προτάσεις προκειμένου να κυρωθούν ή όχι. Ένα ακόμα σημαντικό πρόβλημα αναφύεται από την έλλειψη θεσμοθετημένης και τακτικής αλληλοενημέρωσης μεταξύ της ΕΥΠ και της Αντιτρομοκρατικής Υπηρεσίας -είναι εμφανές ότι δεν υπάρχει ικανοποιητικός και υπεύθυνος συντονισμός σε ζητήματα πληροφοριών εθνικής ασφαλείας είτε σε πολιτικό, είτε σε υπηρεσιακό επίπεδο³³⁵.

Η λειτουργία αποτελεσματικών υπηρεσιών πληροφόρησης είναι δύσκολη σε μικρά κράτη σαν το δικό μας καθώς ο συνδυασμός ικανού προσωπικού, επαρκών μέσων, κυβερνητικού ενδιαφέροντος και πολιτικού ελέγχου δεν είναι πάντα εφικτός. Μεταξύ «εσωτερικών» και «εξωτερικών» υπηρεσιών απαιτητικότερες είναι οι δεύτερες. Η χωριστή ύπαρξή τους δικαιολογείται μόνο αν τα συγκεκριμένα κράτη δέχονται εξωτερικές απειλές. Γι' αυτό και στην Ευρώπη η πλειοψηφία των μικρών χωρών διαθέτουν μόνο Υπηρεσία Ασφαλείας και αναθέτουν την κάλυψη πληροφοριών εξωτερικού στις στρατιωτικές αρχές.

Στην Ελλάδα έχει υιοθετηθεί ο θεσμός της ενιαίας υπηρεσίας μάλλον για την αποφυγή δημιουργίας πολλών οργανισμών παρά διότι κρίθηκε συνειδητά ως το καλύτερο μοντέλο. Η ενιαία υπηρεσία έχει πλεονεκτήματα όπως αυτό του συντονισμού των κλάδων εσωτερικών και εξωτερικών πληροφοριών (π.χ. για την αντιμετώπιση της διεθνούς τρομοκρατίας). Εφόσον το συγκεκριμένο μοντέλο προκρίνεται από την πολιτεία, είναι δυνατό, αρκεί να υπάρχει η πολιτική βούληση, να ληφθούν μέτρα για τη βελτίωση της απόδοσής του. Η λήψη μέτρων απαιτεί μια συζήτηση τόσο για τη σημερινή όσο και για την επιθυμητή λειτουργία της ΕΥΠ με προοπτική να προχωρήσουμε από την πρώτη στη δεύτερη. Η συζήτηση πρέπει να αγγίζει βασικές αρχές της εξωτερικής μας πολιτικής με γνώμονα τις απειλές που δεχόμαστε όπως και τα συμφέροντα που έχουμε εντός του κόσμου των διεθνών σχέσεων. Αντίστοιχη εξέταση εσωτερικών αρμοδιοτήτων θα απαντήσει σε ερωτήματα γύρω από κυβερνητικές προτεραιότητες στην καταπολέμηση του εγκλήματος και στον καταμερισμό επακριβών ευθυνών μεταξύ της ΕΥΠ και των συναρμοδίων υπηρεσιών. Τέλος, ο κυβερνητικός συντονισμός σε θέματα εθνικής ασφαλείας μέσω της δημιουργίας ενός ευέλικτου πολιτικού οργάνου θεωρείται εκ των ων ουκ άνευ³³⁶.

Σύμφωνα με τον δόκτορα Ιωάννη Νομικό, διευθυντή του Ερευνητικού Ινστιτούτου Ευρωπαϊκών και Αμερικανικών Μελετών, η Ελλάς χρειάζεται μια νέα και αποτελεσματική Υπηρεσία Πληροφοριών με στόχο τη συλλογή, ανάλυση και απόδοση στοιχείων, αλλά, και τη διεξαγωγή επιχειρήσεων προς όφελος του εθνικού συμφέροντος. Αυτό επουδενί σημαίνει, συνεχίζει ο αναλυτής, πως η όποια δράση επιτρέπεται να ξεφύγει από τον κυβερνητικό έλεγχο -επιχειρησιακός τομέας και πολιτικός σχεδιασμός πρέπει να συγκλίνουν³³⁷.

Κλείνουμε επισημαίνοντας πως ό,τι μέτρα και αν ληφθούν, η ΕΥΠ δεν θα

³³⁵ Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 20-22 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

³³⁶ Η αγωνία του Παύλου Αποστολίδη είναι ολοφάνερη όπως ολοφάνερη είναι η υποψία πως υπάρχουν σημαντικά κενά στο θεσμικό και λειτουργικό πλαίσιο που καλύπτει τις ελληνικές υπηρεσίες πληροφοριών και δη και την ΕΥΠ -βλέπε Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 23 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

³³⁷ Νομικός Ι., «Looking back to see forward: The Greek Intelligence Service in the 21st century» στο <http://www.rieas.gr/research-areas/editorial/582.html> την 20 / 06 / 2012

αποδώσει καρπούς εάν δεν προστατευτεί από πολιτικές παρεμβάσεις. Σύμφωνα με τον Παύλο Αποστολίδη έχουμε περάσει από την, προ του 1974, στρατιωτικοποίηση της ΚΥΠ στην πολιτικοποίηση της ΕΥΠ. Είναι κατανοητό πως οι εκάστοτε κυβερνήσεις επιθυμούν μια έμπιστη υπηρεσία, ωστόσο, η εμπλοκή τους πρέπει να εξαντλείται στο διορισμό Διοικητού / Υποδιοικητού όπως συμβαίνει στον υπόλοιπο δυτικό κόσμο. Πέραν αυτών των τοποθετήσεων κάθε παρέμβαση αποτελεί δείγμα συναλλαγής -είναι εκπληκτικό όσο και απογοητευτικό το κάτωθι γεγονός: πριν τις εκλογές του 1989 τετρακόσια άτομα προσελήφθησαν στην ΕΥΠ. Αμέσως μετά μετετάχθησαν σε άλλες υπηρεσίες από τη νέα συντηρητική κυβέρνηση που προέκυψε. Πολλοί από αυτούς επανήλθαν στην αρχική τους θέση όταν το κόμμα που τους πρωτοδιόρισε επανέκαμψε στην εξουσία κερδίζοντας τις εκλογές του 1993³³⁸.

(Ακολουθούν αποσπάσματα της συνέντευξης του Παύλου Αποστολίδη όπως εδόθη στον Στέφανο Κασιμάτη της εφημερίδας Το Βήμα. Το νόημά τους είναι αυτοτελές χωρίς να επηρεάζει ή να επηρεάζεται από το υπόλοιπο, μη αναφερθέν, σώμα της συνέντευξης. Η τελευταία έλαβε χώρα το 2004 στα γραφεία της ΕΥΠ όταν ο Παύλος Αποστολίδης τελούσε ακόμα Διοικητής της. Ο προσεκτικός αναγνώστης θα διαπιστώσει πως οι θέσεις του δεν είναι τόσο αιχμηρές όσο αυτές που διατυπώνει λίγα χρόνια αργότερα. Η επιλογή των αναφορών έχει γίνει βάσει της σπουδαιότητας των ερωτήσεων κατά την προσωπική μας διαίσθηση. Ολόκληρη η συνέντευξη βρίσκεται στον ιστότοπο <http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=161782> από όπου και εμείς αλιεύσαμε το υλικό μας στις 20 / 06 / 2012).

³³⁸ Αποστολίδης Π., «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ», σ. 24 στο http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf την 20 / 06 / 2012

- Περί της σπουδαιότητας της αλλαγής της ΕΥΠ από στρατιωτική σε πολιτική υπηρεσία:

Δημ.: Περνά λοιπόν η ΕΥΠ από την εποχή των στρατηγών στην εποχή των πρέσβων. Δημιουργείται μια νέα παράδοση;

Π. Απ.: «Πράγματι δημιουργείται, και είμαι πολύ ευχαριστημένος για αυτό. Αντικατοπτρίζει μια προστιθέμενη αξία που έβαλα στη θέση αυτή από την πλευρά του υπουργείου Εξωτερικών και του διπλωματικού κλάδου».

Δημ.: Τι σημαίνει αυτή η αλλαγή για τον χαρακτήρα των μυστικών υπηρεσιών του ελληνικού κράτους;

Π. Απ.: «Είναι βέβαιον ότι σημαίνει μεγαλύτερο άνοιγμα προς τον έξω κόσμο. Ίσως να αντικατοπτρίζει μια αλλαγή προτεραιοτήτων για την ΕΥΠ, η οποία αντιστοιχεί σε μια αλλαγή για την Ελλάδα: για την εξωτερική πολιτική της και για τις απειλές που δέχεται. Η ΕΥΠ αναγκαστικά προσαρμόστηκε στις ανάγκες που προέκυψαν μετά την 11η Σεπτεμβρίου, εφόσον οι απειλές σήμερα για τη χώρα - όπως και για τις άλλες χώρες - προέρχονται από την τρομοκρατία, τη λαθρομετανάστευση, τη λαθροδιακίνηση, από τον κυβερνοχώρο. Αναγκαστικά η ΕΥΠ έχει στρέψει την προσοχή της και τα μέσα που διαθέτει σε αυτούς τους τομείς».

- Περί της υποθέσεως Οτσαλάν:

Δημ.: Ξέρετε, από την υπόθεση Οτσαλάν η εντύπωση που έμεινε σε ορισμένους -ίσως αρκετούς- ήταν ότι υπήρχε έλλειμμα σοβαρότητας στην ΕΥΠ.

Π. Απ.: «Επιμένω ότι δεν ξέρω αν ήταν με ευθύνη της ΕΥΠ αυτό το πράγμα. Τα πριν από εμένα δεν θέλω να τα σχολιάσω. Αλλά ένα συμπέρασμα στο οποίο έχω καταλήξει σε αυτά τα έξι χρόνια είναι ότι η ΕΥΠ, όπως κάθε υπηρεσία πληροφοριών, για να λειτουργεί αποτελεσματικά και να μην κάνει ολισθήματα, χρειάζεται τη στενή και συνεχή συνεργασία με τις άλλες σχετικές δημόσιες υπηρεσίες, όπως η Αστυνομία. Χρειάζεται να γνωρίζει πού πάει η εξωτερική πολιτική και να γνωρίζει τι τρέχει ανά πάσα στιγμή στα πεδία ενδιαφέροντος της εξωτερικής πολιτικής μας, ώστε να αξιολογεί αντίστοιχα τις πληροφορίες που παίρνει. Ελπίζω ότι κατάφερα κάποια πράγματα σε αυτόν τον τομέα».

Δημ.: Σε κάποιο βαθμό δηλαδή η ΕΥΠ επί Οτσαλάν λειτουργούσε αυτόνομα;

Π. Απ.: «Όχι, δεν το πιστεύω. Η ΕΥΠ ακολουθούσε πολιτικές εντολές. Παραδείγματα αυτονόμησής της ως υπηρεσίας δεν ξέρω να υπάρχουν. Αυτονόμηση κάποιων υπαλλήλων μπορεί να βρούμε. Αλλά πιστεύω ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση εντολές ακολουθούσαν».

- Περί πολιτικών «εξυπηρετήσεων»:

Δημ.: Αν εφαρμοσθεί η πολιτική «των δικών μας παιδιών», κάθε παρόμοια προσπάθεια καταρρέει.

Π. Απ.: «Ναι. Γι' αυτό πιστεύω ότι η επιλογή ενός διπλωματικού έχει τη σημασία της. Εξ ορισμού ο διπλωματικός είναι υπεράνω πολιτικών

προτιμήσεων και θα διοικήσει αξιοκρατικά, όπως θέλω να πιστεύω ότι έκανα εγώ».

- Περί του (τότε) προσανατολισμού της ΕΥΠ:

Δημ.: Ποιος είναι σήμερα ο προσανατολισμός της ΕΥΠ;

Π. Απ.: «Η ΕΥΠ έχει ένα νομικό πλαίσιο που πάει πίσω στο 1986. Τότε μετονομάστηκε, από ΚΥΠ, ΕΥΠ και έγινε πολιτική υπηρεσία. Σήμερα ο νόμος αυτός είναι απηρχαιωμένος και πρέπει να αλλάξει. Να σας πω τους λόγους. Ο ένας είναι ότι δίνει αρμοδιότητες τελείως γενικές, ό,τι αφορά την ασφάλεια της χώρας. Σήμερα αυτό που επικρατεί είναι ότι πρέπει οι αρμοδιότητες να ορίζονται συγκεκριμένα. Ο δεύτερος είναι ότι σχεδόν σε όλες τις υπηρεσίες υπάρχει κοινοβουλευτικός έλεγχος. Υπάρχει κάποια επιτροπή της Βουλής στην οποία παρουσιάζεται ο διοικητής, αναφέρει τα πεπραγμένα, παρουσιάζει προγραμματισμό και απαντά σε ερωτήσεις. Αυτό είναι σημαντικό για την αποδοχή της ΕΥΠ τόσο διακομματικά όσο και από την κοινή γνώμη. Αυτά είναι πράγματα που πρέπει να γίνουν. Τα ξεκινήσαμε, τα προχωρήσαμε, φτιάξαμε ένα σχέδιο νόμου και ελπίζουμε ότι θα προχωρήσει».

- Περί ισλαμικής τρομοκρατίας:

Δημ.: Λόγω ισλαμικής τρομοκρατίας, πολύς κόσμος θα αναρωτιέται αν η ΕΥΠ ασχολείται με τις κοινότητες των μεταναστών μουσουλμάνων στη χώρα μας.

Π. Απ.: «Κοιτάξτε, αν υπάρχει απειλή κατά της χώρας, μπορεί να ασχοληθεί με κάποιο συγκεκριμένο άτομο ή κάποια ομάδα, ανεξαρτήτως θρησκείας. Όσον αφορά την ισλαμική τρομοκρατία, δική μου έγνοια είναι να μην ενοχοποιούνται εκ των προτέρων ή να μη στοχοποιούνται οι μουσουλμάνοι της Ελλάδας μόνο και μόνο επειδή είναι μουσουλμάνοι. Βέβαια, είναι ένας τομέας στον οποίο όλες οι μυστικές υπηρεσίες συνεργάζονται».

- Περί της Ολυμπιάδας του 2004:

Δημ.: Ο ρόλος της ΕΥΠ στους Ολυμπιακούς;

Π. Απ.: «Συλλογή πληροφοριών περί απειλών, αξιολόγησή τους και ενημέρωση όλων των αρμοδίων ολυμπιακών κέντρων. Επιπλέον κάναμε μια εκτίμηση απειλής κατά συμμετέχουσα χώρα, η οποία ανανεωνόταν ανά τακτά διαστήματα. Κάναμε επίσης ένα μηνιαίο ενημερωτικό δελτίο για την απειλή. Και βοηθήσαμε στο έργο των διαπιστεύσεων: κάναμε "screening", δηλαδή τον δικό μας έλεγχο. Φυσικά συμμετείχαμε σε όλα τα όργανα και στις ασκήσεις. Καλύψαμε έναν τομέα όχι μόνον απαραίτητο για την ασφάλεια αλλά και για να υπάρχει η έξωθεν καλή μαρτυρία».

- Περί της υπηρεσίας μετά το 2004:

Δημ.: Πώς θα θέλατε να δείτε να συνεχίζει η ΕΥΠ μετά τη θητεία σας;

Π. Απ.: «Σε επίπεδο κυβερνητικό πρέπει να υπάρξει μια πιο εκ του σύνεγγυς ενασχόληση με την ΕΥΠ και τη βελτίωση της λειτουργίας της, με τον προϋπολογισμό της, τις προσλήψεις της. Επίσης να κατευθύνει η κυβέρνηση

την ΕΥΠ, ως προς τις προτεραιότητές της -η εκάστοτε κυβέρνηση. Θα βοηθούσε να συμμετέχει ο διοικητής της σε ένα κυβερνητικό όργανο κάποιου επιπέδου, ώστε να έχει τακτική ενημέρωση και να μην κυνηγά τους εκάστοτε υπουργούς. Όσον αφορά την υπαγωγή της ΕΥΠ στο υπουργείο Δημόσιας Τάξης. Οι λόγοι που το επέβαλαν (εσωτερική τρομοκρατία) εξέλιπαν. Η ΕΥΠ όμως είναι μια υπηρεσία, ένα μεγάλο κομμάτι της οποίας ασχολείται με το εξωτερικό. Υπό αυτή την έννοια, δεν είναι φυσική η υπαγωγή της στον υπουργό Δημόσιας Τάξης. Αλλά δεν είναι και εύκολο θέμα, επειδή η υπηρεσία είναι ενιαία. Σε άλλες χώρες υπάρχουν ξεχωριστές υπηρεσίες για το εσωτερικό και το εξωτερικό. Είναι ένα θέμα. Εδώ πνίγεται κοντά στον μεγάλο αδελφό, που είναι η Αστυνομία. Οι δικές της προτεραιότητες δεν λαμβάνονται αρκετά σοβαρά υπόψη. Δεν υπάρχει εύκολη λύση...».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αλμπάνης Ευστράτιος, *Παγκόσμιες Σχέσεις. Θεωρία και Προβληματισμός*, Εκδόσεις Libro, Αθήνα 2000

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, *Το θεσμικό πλαίσιο διαμόρφωσης της εξωτερικής πολιτικής των ΗΠΑ*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2009

Αρβανιτόπουλος Κωνσταντίνος, Κώνστας Δημήτρης, *Διεθνείς Σχέσεις: Συνέχεια και Μεταβολή*, τόμος Α', Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2002

Ηρακλείδης Αλέξης, *Η διεθνής κοινωνία και οι θεωρίες των διεθνών σχέσεων. Μια κριτική περιδιάβαση*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2009

Ήφαιστος Παναγιώτης, *Ιστορία, Θεωρία και Πολιτική Φιλοσοφία των Διεθνών Σχέσεων*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 1999

Ήφαιστος Παναγιώτης, Πλατιάς Αθανάσιος, *Ελληνική Αποτρεπτική Στρατηγική*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1992

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός. Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η υψηλή στρατηγική της αρχαίας Σπάρτης (750-192 π. Χ.)*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2007

Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, *Η στρατηγική σκέψη από την αρχαιότητα έως σήμερα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2008

Κωνσταντόπουλος Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία. Θεωρία και Πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010

Κώνστας Δημήτρης, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων*, τόμος Α', Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1983

Μακρής Σπύρος, *Η Θεωρία των Διεθνών Σχέσεων στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης. Κονστрукτιβισμός vs Ρασιοναλισμός*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2002

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Ο Αγώνας για την Ελληνική Ανεξαρτησία*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 1996

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Βυζαντινή υψηλή στρατηγική: 6^{ος}-11^{ος} αιώνας*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000

Παπασωτηρίου Χαράλαμπος, *Η διεθνής πολιτική στον 21^ο αιώνα*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ²2009

Πλατιάς Αθανάσιος, *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στο Θουκυδίδη*, Εκδόσεις Εστία, Αθήνα ²2000

Ριζάς Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2008

Σπυρόπουλος Γεώργιος, *Διεθνείς Σχέσεις. Ρεαλιστική προσέγγιση – Θεωρία και πράξη*, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2010

Κατευθύνσεις στη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων, επιμέλεια Λάβδας Κώστας και άλλοι, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2010

Ξένη βιβλιογραφία μεταφρασμένη στην ελληνική

Κουλουμπής Θεόδωρος, *Διεθνείς Σχέσεις. Εξουσία και Δικαιοσύνη*, μετάφραση Σταματάκης Νικηφόρος, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1995

Κράουντι Τέρι, *Ιστορία της Κατασκοπίας*, μετάφραση Μηλιαρέσης Γρηγόρης, Εκδόσεις Lector, Αθήνα 2007

Σουν Τσου, *Η Τέχνη του Πολέμου*, μετάφραση: Γεωργαντάς Κωνσταντίνος, Εκδόσεις Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991

Bull Hedley, *Η άναρχη κοινωνία. Μελέτη της τάξης στην παγκόσμια πολιτική*, μετάφραση Στροίκου Ηρακλεία, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2001

Carr H. Edward, *Η εικοσαετής κρίση 1919-1939. Εισαγωγή στη μελέτη των διεθνών σχέσεων*, μετάφραση Στροίκου Ηρακλεία, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2000

Donald Crause, *Η Τέχνη του Πολέμου για Στελέχη Επιχειρήσεων*, μετάφραση: Ναθαναήλ Ν., Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα 1998

van Evera Stephen, *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, μετάφραση Συλογίδου Έλλη, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα ⁴2009

Gilpin Robert, *Πόλεμος και αλλαγή στη διεθνή πολιτική*, μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2004

Mearsheimer John, *Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων*, μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2006

Sorensen Georg, Jackson Robert, *Θεωρία και Μεθοδολογία των Διεθνών Σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση*, μετάφραση Κωνσταντινίδης Χαράλαμπος, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα 2006

Waltz Kenneth, *Θεωρία διεθνούς πολιτικής*, μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011

Waltz Kenneth, *Ο άνθρωπος, το κράτος και ο πόλεμος. Μια θεωρητική ανάλυση*, μετάφραση Κολιόπουλος Κωνσταντίνος, Εκδόσεις Ποιότητα, Αθήνα 2011

Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής, επιμέλεια Baylis John και Smith Steve, επιμέλεια ελληνικής έκδοσης Υφαντής Κώστας, Εκδόσεις Επίκεντρο, Αθήνα 2007

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Cherkashin Victor, Feifer Gregory, *Spy Handler*, Εκδόσεις Basic Books, N. Υόρκη, ΗΠΑ 2005

Godson Roy, *Dirty Tricks or Trump Cards. U.S. Covert Action & Counterintelligence*, Εκδόσεις Transaction Publishers, N. Jersey, ΗΠΑ 2001

Griffiths Martin κ.α., *International Relations. The key concepts*, Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία ²2008

Johnson Loch, *Secret Agencies U.S. Intelligence in a hostile world*, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 1996

Kautilya, *Arthasastra*, μετάφραση στην αγγλική γλώσσα Shamasastri R., χ.τ., χ.χ.

Lowenthal Mark, *Intelligence. From Secrets to Policy*, Εκδόσεις CQPress, Washington, D. C., ΗΠΑ ²2003

Morgenthau Hans, *Politics among Nations. The Struggle for Power and Peace*, Νέα Υόρκη, ΗΠΑ ³1962

Nasheri Hedieh, *Economic Espionage and Industrial Spying*, Εκδόσεις Cambridge University Press, N. York, ΗΠΑ 2005

Nigel West, *Historical Dictionary of British Intelligence*, Εκδόσεις Scarecrow Press, Inc., ΗΠΑ 2005

Nigel West, *Historical Dictionary of International Intelligence*, Εκδόσεις Scarecrow Press, Inc., ΗΠΑ 2006

Shulsky Abram, Schmitt Gary, *Silent Warfare. Understanding the World of Intelligence*, Εκδόσεις Brassey's, Inc., Washington, D. C., ΗΠΑ ³2002

Turner Michel, *Historical Dictionary of United States Intelligence*, Εκδόσεις Scarecrow Press, Inc., ΗΠΑ 2006

Weiner Tim, Johnston David, Lewis Neil, *Betrayal. The story of Aldrich Ames, an American spy*, Εκδόσεις Randon House, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995

Wise David, *Nightmover. How Aldrich Ames sold the CIA to the KGB for \$4.6 million*, Εκδόσεις Harper Collins, Ν. Υόρκη, ΗΠΑ 1995

New Thinking About Strategy and International Security, επιμέλεια Booth Ken, Εκδόσεις Harper Collins Academic, Britain 1991

Handbook of Intelligence Studies, επιμέλεια Johnson Lock, Εκδόσεις Routledge, Abingdon, Oxon, Βρετανία 2007

Strategic Intelligence, Volumes 1-5, επιμέλεια Johnson Loch, Εκδόσεις Praeger Security International, χ.τ., χ.χ.

Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security, επιμέλεια Lerner K. και Lerner Brenda, Εκδόσεις Gale, ΗΠΑ 2004

Vaults Mirrors and Masks. Rediscovering U.S. Counterintelligence, επιμέλεια Sims Jennifer και Gerber Burton, Εκδόσεις Georgetown University Press, Washington, D, C., ΗΠΑ 2009

The Literary Spy, compiled and annotated by Lathrop E. Charles, Εκδόσεις Yale University Press, ΗΠΑ 2004

Άρθρα

Νομικός Ιωάννης, «The Internal Modernization of the Greek Intelligence Service» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* (Online Publication Date 11 Αυγούστου 2010)

Kalaris George, McCoy Leonard, «Counterintelligence for the 1990s» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence* (Online Publication Date 01 Ιανουαρίου 1988)

Michal Kristen, «Business counterintelligence and the role of the U.S. intelligence community» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 7, number 4 (Online Publication Date 01 Δεκεμβρίου 1994)

Olson M. James, «The Ten Commandments of Counterintelligence», *Studies in Intelligence*, No. 11 (Fall/Winter 2001)

Wettering Frederich, «Counterintelligence: The Broken Triad» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 13, number 3

Wright Jeffrey, «Intelligence and economic security» στο *International Journal of Intelligence and Counterintelligence*, volume 5, number 2 (Online Publication Date 01 Ιανουαρίου 1991)

Διαδικτυακές πηγές

Αποστολίδης Παύλος, «Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφαλείας. Η περίπτωση της ΕΥΠ» στο http://www.eliamer.gr/wp-content/uploads/2008/07/apostolidies_eyp_gr.pdf

Μιχαλέτος Ιωάννης, «The Greek National Security Organizational Structures» στο <http://www.rieas.gr/research-areas/greek-studies/91.html>

Νομικός Ιωάννης, «Looking back to see forward: The Greek Intelligence Service in the 21st century» στο <http://www.rieas.gr/research-areas/editorial/582.html>

Ρασσιάς Βλάσης, «Η αλήθεια για την σπαρτιατική "κρυπτεία"» στο <http://www.rassias.gr/9014.html>

Earley Pete, «CIA traitors Aldrich Ames» στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/ames/3.html

Havill Adrian, *Robert Philip Hanssen: The Spy who Stayed out in the Cold*, chapter 1 στο http://www.trutv.com/library/crime/terrorists_spies/spies/hanssen/3.html

Johnston David, «How the F.B.I. Finally Caught Aldrich Ames» στο <http://www.nytimes.com/1995/01/27/us/how-the-fbi-finally-caught-aldrich-ames.html?pagewanted=all&src=pm>

Sean Gregory, «Economic Intelligence in the Post-Cold War Era: Issues for reform» στο <http://www.fas.org/irp/eprint/snyder/economic.htm>

West Nigel, «Double Cross - MI5 in World War Two» στο http://www.bbc.co.uk/history/worldwars/wwtwo/mi5_ww2_01.shtml

Willing Richard, Traci Watson. «FBI portrays Robert Hanssen's double life» στο <http://www.usatoday.com/news/washington/2001-02-21-spydouble.htm>

Αμπντουλάχ Οτζαλάν στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%91%CE%BC%CF%80%CE%BD%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AC%CF%87_%CE%9F%CF%84%CE%B6%CE%B1%CE%BB%CE%AC%CE%BD

Επιχείρηση Κιμάς στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%95%CF%80%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7_%CE%9A%CE%B9%CE%BC%CE%AC%CF%82

Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών στο http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%99%CE%B5%CF%81%CF%8C%CF%82_%CE%94%CE%B5%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82_%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AE%CE%BD%CF%89%CE%BD_%CE%91%CE%BE%CE%B9%CF%89%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%8E%CE%BD

Πάβλος Αποστολίδης στο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A0%CE%B1%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%82_%CE%91%CF%80%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BB%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82

Σπαρτιάτες. Οι κωνηγοί της αρετής στο

<http://www.hellinon.net/NeesSelides/KynigoiAretis.htm>

Συνθήκη της Βεσφαλίας στο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B8%CE%AE%CE%BA%CE%B7_%CF%84%CE%B7%CF%82_%CE%92%CE%B5%CF%83%CF%84%CF%86%CE%B1%CE%BB%CE%AF%CE%B1%CF%82

Σχέδιο «Περικλής» στο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A3%CF%87%CE%AD%CE%B4%CE%B9%CE%BF_%C2%AB%CE%A0%CE%B5%CF%81%CE%B9%CE%BA%CE%BB%CE%AE%CF%82%C2%BB

Υπόθεση ΑΣΠΙΔΑ στο

http://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A5%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B5%CF%83%CE%B7_%CE%91%CE%A3%CE%A0%CE%99%CE%94%CE%91

23 Δεκεμβρίου στο

http://el.wikipedia.org/wiki/23_%CE%94%CE%B5%CE%BA%CE%B5%CE%BC%CE%B2%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85

Aldrich Ames στο http://en.wikipedia.org/wiki/Aldrich_Ames

An Assessment of the Aldrich H. Ames Espionage Case and Its Implications for U.S. Intelligence στο http://www.fas.org/irp/congress/1994_rpt/ssci_ames.htm

Battle of Kursk στο http://en.wikipedia.org/wiki/Battle_of_Kursk

Chanakya στο <http://en.wikipedia.org/wiki/Chanakya>

Col. Vitaly Yurchenko στο http://www.videofact.com/english/defectors5_en.html

Double agent Aldrich Ames is arrested στο <http://www.history.com/this-day-in-history/double-agent-aldrich-ames-is-arrested>

FBI Spy Robert Hanssen Gets Life Sentence στο

<http://www.foxnews.com/story/0,2933,52406,00.html>

Hanssen: Deep Inner Conflicts στο

<http://www.dhra.mil/perserec/csg/spystory/hanssen.htm>

Harold James Nicholson στο

http://en.wikipedia.org/wiki/Harold_James_Nicholson

Human trafficking στο http://en.wikipedia.org/wiki/Human_trafficking

James Olson στο <http://bush.tamu.edu/faculty/jolson/>

Kautilya στο <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/313486/Kautilya>

Kim Philby στο http://en.wikipedia.org/wiki/Kim_Philby#Moscow

National Intelligence Service (Greece) στο

http://en.wikipedia.org/wiki/Hellenic_National_Intelligence_Service

Operation Fortitude στο <http://www.inventej.net/pages/fortitude/fortitude.htm>

Operation Mincemeat στο

http://www.bbc.co.uk/history/topics/operation_mincemeat

Robert Hanssen στο http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Hanssen

The FBI Federal Bureau of Investigation. Famous cases and criminals. Aldrich Hazen Ames στο <http://www.fbi.gov/about-us/history/famous-cases/aldrich-hazen-ames>

The Robert Philip Hanssen Case στο

<http://www.jonathanpollard.org/2001/120001.htm>

Victor Cherkashin στο http://en.wikipedia.org/wiki/Victor_Cherkashin

Vitaly Yurchenko στο http://en.wikipedia.org/wiki/Vitaly_Yurchenko

<http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History>

<http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/Ancient>

<http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/IdrysiEYP/>

<http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/Metapoliteysi>

<http://www.nis.gr/portal/page/portal/NIS/History/NewHorizons>

<http://www.tovima.gr/politics/article/?aid=161782>

ΠΙΝΑΞ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΙΩΝ

APN: Μυστική υπηρεσία της πρώην Ανατολικής Γερμανίας με αρμοδιότητα τη συλλογή πληροφοριών από ξένα κράτη

CI: Central Intelligence. Υπηρεσία που συντόνιζε τις δράσεις των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών μέχρι το 2005 οπότε καταργήθηκε. Ο διευθυντής της CI κατείχε ντε φάκτο τη θέση του διευθυντή της CIA

CHEKA: Η αρχική κρατική υπηρεσία πληροφοριών του σοβιετικού κράτους και των μπολσεβίκων. Δημιουργήθηκε το 1917 από τον Λένιν. Απετέλεσε πρόδρομο της KGB και άλλων σοβιετικών μυστικών υπηρεσιών

CIA: Central Intelligence Agency. Πρόκειται για την κύρια κρατική υπηρεσία συλλογής, επεξεργασίας και ανάλυσης πληροφοριών των ΗΠΑ με έτος ιδρύσεως το 1947. Αποτελεί τη σημαντικότερη υπηρεσία του είδους στον κόσμο με το μεγαλύτερο υφιστάμενο δίκτυο συλλογής πληροφοριών

CIC: Counterintelligence Center. Πρόκειται για υπαγόμενη στη CIA διεύθυνση στην οποία συμμετέχουν όλες οι αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες και τα τμήματα αντικατασκοπίας αυτών με σκοπό την αναγνώριση και ανάλυση απειλών προερχομένων από ξένα κέντρα κατά της αμερικανικής κυβέρνησης και της εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ. Δεν πρέπει να συγχέεται με το Counterintelligence Corps, την αμερικανική στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών με δράση κατά τη διάρκεια του Β' Π. Π. και των πρώτων δεκαετιών του ψυχρού πολέμου μέχρι το 1961

CNC: Counternarcotics Center. Υπηρεσία της CIA με σκοπό τη συλλογή και ανάλυση πληροφοριών προς καταπολέμηση της διακίνησης ναρκωτικών ουσιών

CSIS: Canadian Security Intelligence Service. Πρόκειται για την καναδική εθνική υπηρεσία πληροφοριών. Η δράση της έχει να κάνει με ό,τι χαρακτηρίζει αυτού του είδους τις υπηρεσίες παγκοσμίως, δηλαδή, συλλογή, ανάλυση, διασπορά επεξεργασμένης πληροφορίας, κρυφή δράση εντός και εκτός Καναδά προς διαφύλαξη του εθνικού συμφέροντος και της εθνικής ασφαλείας της χώρας

CTC: Counterterrorism Center. Υπούπηρεσία της CIA με σκοπό την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας

DECA: Developing Espionage and Counterintelligence Awareness. Για DECA βλέπε σ. 60

DIA: Defense Intelligence Agency. Μέλος της κοινότητας των υπηρεσιών πληροφοριών των ΗΠΑ. Συντονίζει και διευθύνει τις αμερικανικές στρατιωτικές υπηρεσίες πληροφοριών για λογαριασμό του αμερικανικού υπουργείου Αμύνης.

DoO: Department of Operation. Τμήμα αντικατασκοπίας υπαγόμενο στη CIA

DOUBLE CROSS SYSTEM: Πολύπλευρη επιχείρηση των βρετανικών στρατιωτικών μυστικών υπηρεσιών κατά τη διάρκεια του Β' Π. Π. με έμφαση στην αντικατασκοπευτική δράση και στην εξαπάτηση του γερμανικού επιτελείου. Η απόβαση στη Νορμανδία (1944) υπήρξε παράγωγο και κύριο επίτευγμα αυτής της δράσης (βλέπε επίσης σ. 74)

Ερυθρές Ταξιαρχίες: Τρομοκρατική αριστερή οργάνωση που έδρασε στην Ιταλία κατά τη δεκαετία του 1970 μέχρι σχεδόν τα μέσα της δεκαετίας του 1980. Οι εσωτερικές διχόνοιες και η δράση των ιταλικών αρχών οδήγησαν στη σταδιακή της διάλυση

ΕΥΠ: Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών. Αποτελεί μετεξέλιξη της ελληνικής ΚΥΠ με έτος ιδρύσεως το 1986. Απολαμβάνει λιγότερων εξουσιών και αρμοδιοτήτων από την προκάτοχό της υπηρεσία με αφορμή την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου οργάνωσης και λειτουργίας της

ENIGMA: Γερμανικός μηχανισμός κωδικοποίησης μηνυμάτων. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε για οικονομικές / τραπεζικές συναλλαγές. Το 1931 εισήχθη στις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις η στρατιωτική έκδοση. Το 1940 οι δυτικές υπηρεσίες πληροφοριών έσπασαν τους κώδικες του μηχανισμού (βλέπε επίσης υποσημείωση 212)

FBI: Federal Bureau of Investigation. Πρόκειται για το Ομοσπονδιακό Γραφείο Ερευνών των ΗΠΑ με έτος ίδρυσης το 1908. Υπάγεται στο αμερικανικό υπουργείο Δικαιοσύνης. Αρμοδιότητά του είναι η εξιχνίαση ομοσπονδιακών ποινικών υποθέσεων αλλά και η συλλογή πληροφοριών εντός του εσωτερικού της χώρας με σκοπό την προάσπιση της εθνικής ασφαλείας

GRU: Glavnoye Razveditelnoye Upravleniye. Απετέλεσε και αποτελεί την κύρια σοβιετική στρατιωτική υπηρεσία πληροφοριών. Δημιουργήθηκε το 1918 από τον Λέων Τρότσκι

HUMINT: Human Intelligence. Το NATO ορίζει ως δράση HUMINT κάθε συλλογή και παροχή πληροφορίας μέσω ανθρωπίνων πόρων σε αντιδιαστολή με τη συλλογή δια τεχνικών μέσων

IMINT: Imagery Intelligence. Αναφέρεται στη συλλογή πληροφοριών μέσω δορυφόρων και αεροφωτογραφιών

KYP: Κρατική Υπηρεσία Πληροφοριών. Αποτέλεσε την κύρια ελληνική υπηρεσία πληροφοριών μεταξύ των ετών 1953 (έτος ιδρύσεως αυτής) και 1986 οργανωμένη σε στρατιωτικές δομές και αρμοδιότητες γύρω από την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας, της ασφάλειας των ενόπλων δυνάμεων και της δημόσιας ασφάλειας

KGB: Komitet Gosudarstvenniy Bezopastnosti -Επιτροπή Κρατικής Ασφαλείας. Απετέλεσε κεντρική ομπρέλα των υπηρεσιών πληροφοριών της Σοβιετικής Ένωσης από το 1954 μέχρι το 1991 και κύριο αντίπαλο της CIA κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου

MASINT: Measurement and Signature Intelligence. Αναφέρεται στην ανάλυση ηλεκτρομαγνητικών εκπομπών με σκοπό την καταγραφή των τεχνικών χαρακτηριστικών των πηγών ή των μηχανισμών που τις δημιουργούν

MDCI: Multidisciplinary Counterintelligence (Πολυεπίπεδη Αντικατασκοπία). Για MDCI βλέπε σ. 72

MI5: Military Intelligence, Section 5. Υπηρεσία αντικατασκοπίας και εθνικής ασφαλείας της Βρετανίας με έτος ιδρύσεως το 1909 και χώρο αρμοδιοτήτων την εσωτερική επικράτεια. Αποτελεί τμήμα της MI6

MI6: Military Intelligence, Section 6. Πρόκειται για την βρετανική υπηρεσία πληροφοριών με έτος ιδρύσεως το 1909, γνωστή επίσης ως SIS (Secret Intelligence Service) με αρμοδιότητα τη συλλογή πληροφοριών από όλο τον κόσμο

NKVD: Μυστική αστυνομία και υπηρεσία ασφαλείας στη Σοβιετική Ένωση με πλούσια δράση και εκτελέσεις Ρώσων αντικαθεστωτικών, τόσο στο εσωτερικό όσο στο εξωτερικό, κατά τη σταλινική περίοδο

NRO: National Reconnaissance Office. Αμερικανική υπηρεσία υπεύθυνη για κατοπτεύσεις μέσω κατασκοπικών δορυφόρων. Μέχρι το 1992 η ύπαρξή της κρατείτο μυστική

NSA: National Security Agency. Υπηρεσία του αμερικανικού υπουργείου Αμύνης με σκοπό τη συλλογή και ανάλυση σημάτων επικοινωνιών όπως και την προστασία των αμερικανικών κυβερνητικών επικοινωνιών και πληροφοριακών συστημάτων

NSC: National Security Council. Πρόκειται για το κύριο συμβουλευτικό όργανο του Αμερικανού προέδρου επί θεμάτων εθνικής ασφαλείας και εξωτερικής πολιτικής

Οχράνα: Υπηρεσία ασφαλείας και πληροφόρησης των τσάρων της Ρωσίας με περίοδο δράσης που ξεκινά λίγα χρόνια πριν τη λήξη της αυτοκρατορικής περιόδου και σταματά με την έλευση των μπολσεβίκων

OSCINT: Open Source Intelligence. Πρόκειται για σύνολο διαδικασιών συλλογής πληροφοριών από ανοικτές και προσβάσιμες πηγές

OSS: Office of Strategic Services. Αμερικανική υπηρεσία πληροφοριών ιδρυθείσα κατά τη διάρκεια του Β΄ Π. Π. Υπήρξε ο προάγγελος της CIA

Politburo: Όργανο του Κομμουνιστικού Κόμματος της ΕΣΣΔ με εκτελεστικές αρμοδιότητες

SIGNINT: Signal Intelligence. Αναφέρεται στο ευρύτερο κατασκοπευτικό πεδίο που ενσωματώνει τις δράσεις των COMINT (Communication Intelligence) και ELINT (Electronic Intelligence) είτε μεμονωμένα, είτε συνδυαστικά

SISDE: Servizio per le Informazioni e la Sicurezza Democratica. Πρόκειται για την εσωτερική υπηρεσία πληροφοριών και ασφαλείας της Ιταλίας. Το 2007 αντικαταστάθηκε από την AISI (Agenzia Informazioni e Sicurezza Interna)

SMERSH: Τμήμα αντικατασκοπίας του σοβιετικού στρατού με έτος ιδρύσεως το 1943 και κύριο καθήκον την επιχειρησιακή υποστήριξη των στρατιωτικών σχεδιασμών

TECHINT: Technical Intelligence. Αναφέρεται, κυρίως, σε παροχή πληροφοριών σχετικά με δυνατότητες στρατιωτικού εξοπλισμού ξένων δυνάμεων με σκοπό την προστασία του αντίστοιχου εγχώριου

VENOVA: Πρόγραμμα υποκλοπής και αποκωδικοποίησης των σοβιετικών μηνυμάτων κατά τη διάρκεια και μετά τη λήξη του Β΄ Π. Π. σχεδιασμένο από τις αμερικανικές και βρετανικές μυστικές υπηρεσίες (βλέπε επίσης υποσημείωση 212)

Ultra: Κωδική ονομασία του σχεδιασμού υποκλοπών και αποκρυπτογράφησης των γερμανικών επικοινωνιών κατά τον Β΄ Π. Π. από την βρετανική και αργότερα και από την αμερικανική πλευρά. Θεωρείται ότι ο όλος σχεδιασμός συνέβαλε τα μέγιστα στη νίκη των συμμαχικών δυνάμεων. Η όλη επιχείρηση δεν ήταν απλώς χαρακτηρισμένη ως «άκρως απόρρητη» (top secret) αλλά ως «υπέρ - άκρως απόρρητη» (ultra secret)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ, ΟΡΩΝ, ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ, ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Έννοιες, Όροι

Αναρχία

- αρχή αυτοβοήθειας 21, 22
- αυτοάμυνα 25
- διεθνής αναρχία 21, 22, 30-31, υποσημείωση 63
- κρατική εξουσία υποσημείωση 58
- κρατική κυριαρχία υποσημείωση 49, 58
 - εξωτερική κρατική κυριαρχία υποσημείωση 49
 - εσωτερική κρατική κυριαρχία υποσημείωση 49

Αντικατασκοπία

- αντικειμενικές / ενδεικτικές δυσκολίες λειτουργίας μιας υπηρεσίας CI 97
- απόβαση στη Νορμανδία 91, 92
 - D-day 91
- απόβαση στη Σικελία 89, 90
- αποσχισθέντες και διπλοί πράκτορες 75-76, 80
- διπλοί πράκτορες υποσημείωση 212
- «δωμάτιο 40» υποσημείωση 254
- ενεργητική δράση, άμυνα ή επίθεση υποσημείωση 214
- εξαπάτηση 76, 77, υποσημείωση 223
 - προϋποθέσεις πετυχημένης δράσης εξαπάτησης υποσημείωση 225
- εξωτερικές πηγές (γενικά) 15-16
- εξωτερική ασφάλεια 67
- επίπεδα αντικατασκοπευτικών δράσεων (κατά Lowenthal) 50
- εσωτερικές πηγές (γενικά) 14-15
- εσωτερική ασφάλεια 66-67
- ηλεκτρονική παρακολούθηση 70
- Καντές (μάχη) 53
- κρυπτεία 54, 55
- Κρυπτοί Φίλοι 55
- κωδικοποίηση 68
- μάχη του Κουρσκ 90, υποσημείωση 258
- μυστικότητα 53
- ναυμαχία της Γιουτλάνδης υποσημείωση 254
- Ντελετόρες 54
- ξηνηλασία 54, 55
- οικονομική αντικατασκοπία 50-51, 59-64
 - οφέλη δράσης πετυχημένων δικτύων οικονομικής αντικατασκοπίας 81-82
- Όμοιοι 54
- ορισμός, καθήκοντα CI 47-50
- παθογένειες / παθολογίες μυστικών υπηρεσιών (γενικά) υποσημείωση 265
 - στεγανοποίηση υποσημείωση 265
 - σύνδρομο ψευδούς συναγερμού υποσημείωση 265
 - φαινόμενο θορύβου υποσημείωση 265

παρακολούθηση 70-71, υποσημειώσεις 205, 207, 216
 παρακολούθηση κινούμενου στόχου 70
 παραπλάνηση υποσημείωση 152
 παραπληροφόρηση 53, υποσημείωση 155
 προεπισκόπηση 52
 «πρόξενoi» υποσημείωση 163
 προϋποθέσεις συγκρότησης μιας υπηρεσίας αντικατασκοπίας 48
 Ρέιντζερς του Νόουλτον 57
 σκυτάλη 54
 στατική παρακολούθηση 70
 συμπεριφορική ανάλυση 71, υποσημείωση 210
 υπηρεσίες ασφαλείας 96, 128, υποσημειώσεις 3, 268
 αντιανατρεπτική δράση υποσημείωση 268
 αντιδολιοφθορά υποσημείωση 268
 αντιπροπαγάνδα υποσημείωση 268
 λόγοι ύπαρξης υποσημείωση 268
 «Φάκελος» και υπηρεσίες πληροφοριών 14-15
 access agent υποσημείωση 207
 agents – provocateurs 56
 back door υποσημείωση 199
 background investigation υποσημείωση 193
 bubbles 68
 bugging 68, υποσημείωση 200
 compartmenting 49, υποσημείωση 193
 counterespionage 77
 Double Cross System 76, 91
 HUMINT 78
 infosec 68
 making target 70
 MDCI 72
 need to know 49, υποσημείωση 193
 Operation Fortitude Plan 91
 Operation Husky 89
 Operation Mincemeat 89
 OSCINT υποσημείωση 115
 polygraph / lie detector υποσημείωση 194
 proximate reality 100
 rogue states 78
 TECHINT 78
 IMINT 78
 MASINT 78
 SIGINT 78
 TSCM 68

Ασφάλεια

αναρχία και διεθνής ασφάλεια 30-31
 εθνική ασφάλεια 21, 23, 25, 28, 31, 33, 35, 36, 45, 94, υποσημειώσεις 96, 99
 εθνική ασφάλεια και δίλημμα ασφαλείας 33-35
 θεωρητική προσέγγιση 28-30
 κοινή, παγκόσμια, περιφερειακή, συλλογική ασφάλεια υποσημείωση 83

οικονομική ασφάλεια υποσημείωση 92
παγκοσμιοποίηση 20, 27, 29, 35, 51, 59, υποσημείωση 181
στρατιωτική, πολιτική, οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική ασφάλεια 31-32

Έθνος

εθνοκεντρισμός 35
εθνοποίηση, κρατοποίηση 27
έθνος 26
κράτος 26
περί έθνους (γενικά) 26-27
Συνθήκη της Βεστφαλίας υποσημείωση 70
ισορροπία δυνάμεως ή ισχύος υποσημείωση 70

Κατασκοπία

βιομηχανική κατασκοπία υποσημείωση 127
μακροοικονομική κατασκοπία υποσημείωση 127
μακροσκοπική κατασκοπία υποσημείωση 128
οικονομική κατασκοπία 43-44, υποσημείωση 127
ορισμός 40-41
πληροφόρηση 11, 12, υποσημείωση 26
τμήματα 41
 ανάλυση 41
 αντικατασκοπία 41
 μυστική δράση 41
 συλλογή 41
Intelligence 11

Πληροφόρηση

ειδική (κλειστή) πληροφορία 37
διαβαθμίσεις πληροφόρησης 39
ορισμός 35-36
προσεγγίσεις πληροφόρησης 37
τακτικές και στρατηγικές πληροφορίες υποσημείωση 106
intelligence 36, 37

Πληροφορία

ανοικτή (πρωτογενής) πληροφορία 35-36
γκρίζα πληροφορία 37
διαφορές πληροφορίας / πληροφόρησης 36
ορισμός 36-37
information 36, 37

Ρεαλισμός

αρχή της αυτοβοήθειας 21
αυτοάμυνα 25
βασικές θεωρητικές ιδέες και παραδοχές του ρεαλισμού 21-22
διεθνής αναρχία 21-22, 30, υποσημείωση 63
διεθνής κοινωνία υποσημείωση 63
δίλημμα ασφαλείας 33-34
δομικός ρεαλισμός / νεορεαλισμός 20

εθνικό συμφέρον 25, 35, 45, υποσημείωση 98
κρατική εξουσία και κρατική κυριαρχία 22, υποσημειώσεις 49, 58
λελογισμένη βία 25
λογική του πρέποντος / λογική των συνεπειών υποσημείωση 63
 διεθνής κοινωνία υποσημείωση 63
 συστημική κοινωνία υποσημείωση 63
μιλιταρισμός 35
νεορεαλισμός 20, 21-22
οι τρεις εικόνες της διεθνούς πολιτικής πραγματικότητας 20
ορθολογικοί δρώντες 23, 33, υποσημείωση 59
παραδοσιακός / κλασικός ρεαλισμός 20
πατριωτικός μοραλισμός υποσημείωση 37
πολιτικός ρεαλισμός (γενικά) 19-20
σύνδεση διεθνούς αναρχίας, κρατικής κυριαρχίας, κρατικού μονοπωλίου της βίας
και αρχής της αυτοβοήθειας 21
συνεργασία υπό όρους υποσημείωση 61
 international regime υποσημείωση 61
σχετικά και απόλυτα κέρδη υποσημείωση 61
raison d' etat, Realpolitik 25

Στρατηγική

είδη στρατηγικής 80
η έννοια της στρατηγικής 79, υποσημείωση 233
στρατηγικές σπουδές 11
στρατηγική και οικονομία 81-82
στρατηγικό δόγμα (ασφαλείας) υποσημειώσεις 99, 237
υψηλή / ολική στρατηγική 79

Στρατηγικός αιφνιδιασμός

ορισμός 82, υποσημείωση 248
λόγοι εγχειρήματος στρατηγικού αιφνιδιασμού υποσημείωση 265

Trafficking

Ορισμός υποσημείωση 81

Γεγονότα, Ονόματα

Γιουτλάνδη

ναυμαχία υποσημείωση 254

Ιερός Δεσμός Ελλήνων Αξιωματικών (ΙΔΕΑ)

γεγονότα / ιστορία υποσημείωση 323

Κουρσκ

μάχη υποσημείωση 258

Νορμανδία

απόβαση 91, 92

Σικελία

απόβαση 89, 90

Σχέδιο «Περικλής»

γεγονότα / ιστορία υποσημείωση 322

Υπόθεση Ασπίδα

γεγονότα / ιστορία υποσημείωση 324

Υπόθεση Οτζαλάν

γεγονότα / ιστορία υποσημείωση 331

Αντίγονος Δώσωνος

ο Μακεδών 55

Θουκυδίδης

πολιτική, εξουσία, ρεαλισμός 19, 22, 24

Κλεομένης Γ΄

Βασιλεύς της Σπάρτης 55

Κωνσταντίνος Ε' Κοπρώνυμος

Αυτοκράτωρ του Βυζαντίου 55-56

Aldrich Hazen Ames

διπλή πρακτόρευση 102-110

η αρχή του ξετυλίγματος 105-106

τα λάθη 109-110

Allen Dulles

και CIA 58, 98

Βίκτορ Αμπακούμοφ

και SMERSH υποσημείωση 166

Bill Clinton

και Economic Espionage Act 62

Γερουσιαστής Boren

και νέα σκέψη περί οικονομικής αντικατασκοπίας 61-62, υποσημείωση 191

Donald Crause

στρατηγική, πληροφορία, αντικατασκοπία και οικονομικός σχεδιασμός 81-82

Φουσέ

και πληροφοριοδότες 56

George Bush ο πρεσβύτερος

και CIA υποσημείωση 191

Τζωρτζ Ουάσιγκτον

και αμερικανικές μυστικές υπηρεσίες 47, 57

Hobbes

πολιτική, εξουσία, ρεαλισμός 22, 24

James Angleton

και CIA 47, 58, 105

James Olson

και οι 10 εντολές μιας πετυχημένης αντικατασκοπευτικής δράσης 83-87

James Woolsey

και νέα δράση CIA περί οικονομικής αντικατασκοπίας 62

Jean Bodin

περί κρατικής εξουσίας και κρατικής κυριαρχίας υποσημείωση 58

John Mearsheimer

η λειτουργία του διεθνούς συστήματος 33

Joseph Nye

Οι τρεις διαστάσεις της πληροφορίας 38

Καουτίλια

Arthasastra υποσημείωση 240

διπλοί κατάσκοποι 81

Kenneth Waltz

δίλημμα ασφαλείας 34-35

η λειτουργία του διεθνούς συστήματος 33

οι τρεις εικόνες της διεθνούς πολιτικής πραγματικότητας 20

Kim Philby

διπλή πρακτόρευση 98, υποσημείωση 309

Machiavelli

πολιτική, εξουσία, ρεαλισμός 22, 24

Morgenthau H.

πολιτική, εξουσία, ρεαλισμός 22

Μουβατάλις

Βασιλεύς των Χετταίων και μάχη του Καντές 53

Πρόεδρος Ρέιγκαν

και νέα πολιτική στο πεδίο της πληροφόρησης 58, 60

Richard Welch

σταθμάρχης της CIA125, υποσημείωση 327

Ραμσής

Φαραώ των Αιγυπτίων και μάχη του Καντές 53

Robert Gates

και οικονομική κατασκοπία / αντικατασκοπία 60

Robert Philip Hanssen

διπλή πρακτόρευση 111-120

οι αμερικανικές απώλειες 116

modus operandi 117

τα λάθη 118-120

Σουν Τσου

αντικατασκοπία, πράκτορες 51-52, 80, υποσημείωση 152

Stephen van Evera

τα επτά είδη διατριβών στην πολιτική επιστήμη 6

Steven Lamy

και νεορεαλισμός 21-22

William Webster

και CIA υποσημείωση 191

Williams Sessions

και νέα δράση FBI περί οικονομικής αντικατασκοπίας 61